

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Karolína Kolářová

Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. BcA. Tereza Fabšíková Ph.D.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 01. 04. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 409 188 znaků včetně mezer.

.....
Karolína Kolářová

V Praze dne 01. 04. 2024

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. BcA. Tereze Fabšíkové, Ph.D., za odborné vedení této diplomové práce, za její vstřícnost, cenné rady a připomínky, a také obecně za čas, který mi při přípravě diplomové práce věnovala.

Dále děkuji Ing. Antonínu Kroupovi, vedoucímu Oddělení integrovaných agend na Ředitelství České inspekce životního prostředí, za přínosnou konzultaci k danému tématu.

Poděkování patří i mé rodině a všem ostatním, kteří mě během studia soustavně podporovali.

Obsah

Úvod	1
1. Nástroje ochrany životního prostředí	4
1.1. Nástroje přímého působení.....	4
1.2. Nástroje nepřímého působení.....	7
1.3. Zařazení dobrovolných nástrojů.....	9
2. Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí	11
2.1. Historický exkurz	13
2.1.1. Vývoj na mezinárodní úrovni.....	13
2.1.2. Vývoj na úrovni Evropské unie.....	15
2.1.3. Vývoj v České republice	16
2.2. Kategorizace dobrovolných nástrojů.....	18
3. Dobrovolné environmentální dohody	21
3.1. Smlouvy podle § 39 Zákona o ochraně přírody a krajiny	25
3.2. Smlouvy podle § 45e odst. 4 Zákona o ochraně přírody a krajiny.....	36
3.3. Smlouvy podle § 49 odst. 4 Zákona o ochraně přírody a krajiny	40
3.4. Smlouvy podle § 56 odst. 5 Zákona o ochraně přírody a krajiny	42
3.5. Smlouvy podle § 68 odst. 2 a § 69 Zákona o ochraně přírody a krajiny.....	44
4. Systémy environmentálního managementu	48
4.1. EMS dle normy ISO 14001	50
4.2. EMAS.....	57
5. Environmentální značení	74
5.1. Ekolabeling.....	74
5.2. Vlastní environmentální tvrzení	83
5.3. Environmentální prohlášení o produktu.....	89
6. Ostatní dobrovolné nástroje	96
6.1. Doplnkové nástroje k environmentálnímu managementu.....	96
6.1.1. Environmentální manažerské účetnictví	96
6.1.2. Environmentální benchmarking	99
6.1.3. Monitoring a targeting.....	102
6.1.4. Environmentální reporting	104
6.2. Metoda posuzování životního cyklu	106
6.3. Ekodesign	113
6.4. Hodnocení možností čistší produkce.....	122
6.5. Jednostranné závazky a vybrané sporné dobrovolné nástroje.....	128
Závěr	134
Seznam používaných zkratk	137

Seznam použitých zdrojů.....	139
Seznam příloh	157
Příloha č. 1	158
Příloha č. 2	159
Příloha č. 3	160
Abstrakt.....	161
Abstract	162

Úvod

Jednou z nejpálčivějších výzev, kterým lidstvo v současné době čelí, je nepochybně ochrana životního prostředí. Laicky řečeno je přitom součástí životního prostředí vše kolem nás, ať už se jedná o vodu, vzduch, půdu, živočichy či rostliny, které existují přirozeně na planetě Zemi a umožňují zachování všeho zde probíhajícího života i jeho další rozvoj. Celkový stav životního prostředí však čelí stále více alarmujícím a nepřehlédnutelným výzvám, a to mj. vlivem lidského působení. Důsledky neudržitelného využívání přírodních zdrojů, degradace ekosystémů, ztráty biodiverzity, narůstajícího znečištění a souvisejících změn klimatu jsou stále více patrné a pocítují je již současné generace, přičemž negativní dopad na kvalitu života budoucích generací by mohl být ještě mnohonásobně větší. Nepolevování ve snaze implementovat opatření, která budou životní prostředí chránit a zajistí dlouhodobou životaschopnost na Zemi v souladu s konceptem trvale udržitelného rozvoje¹ se tak stává prioritou všech environmentálně uvědomělých národů. Tento úkol však vyžaduje koordinované úsilí na všech úrovních společnosti, tzn. od jednotlivců až po mezinárodní organizace.

Zajímavým prostředkem využívaným za tímto účelem jsou tzv. dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí (dále též jen „dobrovolné nástroje“), které tvoří téma této diplomové práce. Pro výběr daného tématu jsem se rozhodla nejen kvůli dlouhodobému zájmu o ochranu životního prostředí jako takovou, ale také z důvodu přesvědčení, že zvýšení povědomí o dobrovolných nástrojích může k dosažení tohoto úsilí významně přispět. Dobrovolné nástroje představují nedílnou součást komplexního a důmyslného systému environmentální ochrany, který byl vytvořen lidskou společností. Přestože v souhrnu existuje mnoho různých typů nástrojů, jež slouží k udržení zdravého životního prostředí (s právním, ekonomickým či jiným charakterem), význam dobrovolných nástrojů je v rámci tohoto systému nepopíratelný. Dobrovolné nástroje totiž podněcují pozitivní environmentální změny pomocí zapojení široké škály aktérů na nepovinné bázi, tzn. dle individuálních možností a preferencí těchto subjektů. Právě flexibilitu, která je pro tento typ nástrojů typická, lze považovat za velmi atraktivní rys, který má potenciál přispívat k jejich popularitě a úspěchu.

Cílem předkládané diplomové práce je poskytnout komplexní přehled dobrovolných nástrojů ochrany životního prostředí, včetně jejich detailní charakteristiky a nastínění způsobů využití v praxi. Součástí je rovněž popis a analýza právní úpravy jednotlivých dobrovolných

---

¹ Světová komise pro životní prostředí a rozvoj tento pojem definovala jako „*takový rozvoj společnosti, kdy současná generace uspokojuje svoje potřeby tak, aby neomezila uspokojování potřeb budoucích generací*“. REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2009. ISBN 978-80-7212-506-7, s. 48.

nástrojů, pokud tedy nějaká v daném případě existuje. Za specifikum této kvalifikační práce lze pak v souhrnu považovat detailní obsáhnutí všech nejznámějších (tj. v odborných zdrojích nejčastěji uváděných) dobrovolných nástrojů, a to i za cenu většího rozsahu konečného textu. Důvodem tohoto širokého pojetí je především nedostatečné množství již sepsaných publikací, které by se danému tématu uceleně a zároveň podrobně věnovaly, což bylo zjištěno již při volbě tématu a prvotním vyhledávání dostupné literatury. Na základě provedení průzkumu před započatím psaní této práce konstatuji, že jsem nebyla schopna nalézt v podstatě žádný dokument, který by poskytoval podrobné informace o všech hlavních dobrovolných nástrojích ochrany životního prostředí současně na jednom místě. Tato skutečnost mě následně motivovala k jejich důkladnému prozkoumání a sepsání. Doufám, že právě snaha o důslednost a obsahovou kompletnost získaných poznatků se stanou největším přínosem této diplomové práce.

Jako předměty bližšího zkoumání zde byly zvoleny následující skupiny dobrovolných nástrojů (a do nich spadající dílčí nástroje): dobrovolné environmentální dohody, systémy environmentálního managementu, environmentální značení všech tří typů, metoda posuzování životního cyklu, ekodesign, hodnocení možností čistší produkce, jednostranné závazky, doplňkové nástroje k environmentálnímu managementu (zejména environmentální manažerské účetnictví) a konečně také nástroje, jejichž zařazení mezi klasické dobrovolné nástroje bývá předmětem diskuse – tzv. šetrná veřejná správa a ekologické zemědělství. Ačkoli podrobná charakteristika bude poskytnuta u všech zde uvedených nástrojů bez výjimky, největší důraz je v této práci kladen na nástroje zpracované v počátečních kapitolách, tzn. na dobrovolné environmentální dohody, environmentální manažerské systémy a environmentální značení. Zaměření se na dobrovolné environmentální dohody považuji za zcela nezbytné vzhledem k tomu, že jsou na rozdíl od ostatních dobrovolných nástrojů v zásadě ryze právním tématem, čímž se od zbytku zřetelně odlišují. Naproti tomu environmentální manažerské systémy (především EMAS) jsou upřednostněny vzhledem k univerzálnosti jejich využití a rovněž z důvodu, že se jedná o nástroje, jež bezpochyby patří k těm nejznámějším a v dostupné literatuře nejčastěji zmiňovaným. K určité prioritizaci environmentálního značení mě pak vede jednak nedávný vývoj v této problematice a dále skutečnost, že se vyznačuje značnou důležitostí pro spotřebitele.

Celkově je tato diplomová práce členěna na šest částí, které jsou tvořeny kapitolami a popř. podkapitolami. Ještě před podrobným zkoumáním jednotlivých dobrovolných nástrojů se první část práce zaměřuje na zastřešující souhrnnou kategorii nástrojů ochrany životního prostředí, která v souladu s již uvedeným zahrnuje nejen nástroje dobrovolné, ale i mnoho dalších typů. Pochopení celé této systematiky hodnotím jako velmi důležité, neboť jednotlivé kategorie nástrojů ochrany jsou v určité míře propojeny, a nelze je proto posuzovat pouze izolovaně. Kategorie

dobrovolných nástrojů je pak v navazující části této práce samostatně rozpracována podrobněji, a to mj. v historických souvislostech – nejen na úrovni ČR, ale především v rámci Evropské unie i širšího mezinárodního společenství. Nejvýznamnější (a tedy i majoritní) části předkládaného textu následně tvoří detailní rozbor jednotlivých dobrovolných nástrojů.

Hlavními metodami využívanými při tvorbě této diplomové práce jsou analýza a komparace. Každá kapitola rovněž obsahuje deskriptivní text sepsaný na základě provedení literární rešerše. Tyto popisy jsou následně rozšiřovány o rozbor relevantních právních předpisů a mezinárodních norem či standardů, jejichž kompletní výčet bude uveden v Seznamu použitých zdrojů. Dále prezentují vlastní úvahy nad zjištěnými praktickými problémy anebo tam, kde je to vhodné, návrhy na možné legislativní úpravy (*de lege ferenda*). V kapitole zabývající se systémem environmentálního managementu a auditu je navíc provedeno srovnání s německým legislativním rámcem. Vyšší míra popisnosti celé práce má odůvodnění v již zmiňované absenci odborných textů na dané téma. Bez deskriptivních částí by přitom nebylo možné jednotlivé dobrovolné nástroje náležitě představit a charakterizovat. Pro lepší přehlednost jsou kapitoly této diplomové práce navíc systematicky strukturovány, a to tak, že kromě části věnující se dobrovolným environmentálním dohodám, které jsou značně specifické (jak bude blíže vysvětleno dále), začíná většina kapitol obecným úvodem do problematiky konkrétního nástroje, následuje jeho oficiální definování, uvedení historických souvislostí, přiblížení principů fungování v praxi, představení související právní úpravy a nakonec zamyšlení nad provázaností s ostatními dobrovolnými nástroji a zhodnocení přínosů a nevýhod, které z jeho využívání vyplývají.

V závěru této úvodní části diplomové práce je nutné poznamenat, že sepsaný text doplňují tři ilustrativní přílohy, jež názorně podtrhují analyzovanou problematiku v různých kontextech. Některé informace týkající se využívání dobrovolných nástrojů v praxi, jež budou uvedeny v následujících kapitolách, byly získány od pana Ing. Antonína Kroupy, vedoucího Oddělení integrovaných agend na Ředitelství České inspekce životního prostředí. Tyto poznatky byly konzultovány s úmyslem posílit praktickou relevanci této kvalifikační práce a potenciálně tak přispět ke zvýšení jejího užitečného výstupu. Další důležitá data byla poskytnuta rovněž Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR na základě podání žádosti o informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Získávání informací od specializovaných subjektů se vzhledem k nedostatečnému množství aktuální literatury ukázalo jako zcela nezbytné pro důkladné prozkoumání dobrovolných nástrojů s potřebnou detailností.

1. Nástroje ochrany životního prostředí

Právo životního prostředí je velmi specifickým právním subsystémem. Jeho typickým znakem je, že využívá převážně veřejnoprávní metody regulace a k naplnění svého účelu rozeznává velké množství nástrojů, které slouží k ochraně životního prostředí. Ačkoli tématem této diplomové práce je pouze skupina dobrovolných nástrojů, z hlediska kontextu celé problematiky považují za podstatné zaměřit se nejprve stručně na nástroje ochrany životního prostředí obecně.

Pojem nástrojů ochrany životního prostředí představuje v širším slova smyslu environmentální ochranné prostředky, jež mohou mít právní anebo také mimoprávní charakter. V souhrnu tak tvoří velmi různorodý soubor instrumentů a iniciativ, který v sobě zahrnuje právní, věcná i technická hlediska.² Všechny tyto prostředky, ať už se jedná o vlastní aktivity některých subjektů (států, organizací atp.) nebo o regulatorní opatření, se však bez rozdílu vyznačují tím, že pozitivně ovlivňují stav životního prostředí.³

Vzhledem k jejich rozmanitosti lze nástroje ochrany životního prostředí jako celek dělit podle různých kritérií do několika skupin. Základní a nejrozšířenější dělení rozlišuje nástroje přímého a nepřímého působení.⁴ V literatuře je možné nalézt také do značné míry obdobné, avšak rozsáhlejší rozřazení na nástroje přímé regulace, nástroje nepřímé regulace, dobrovolné nástroje a přímé aktivity státu s environmentálně ochranným zaměřením.⁵ Tato diplomová práce pro zjednodušení využívá pouze první uvedené dělení a zároveň se důkladněji zaměřuje přímo na specifický charakter dobrovolných nástrojů ochrany životního prostředí.

1.1. Nástroje přímého působení

Nástroje přímého působení umožňují přímo (tj. bezprostředně) ovlivňovat chování regulovaných subjektů za účelem zachování kvality životního prostředí. Jedná se tedy zpravidla o prvky již zmíněné veřejnoprávní metody regulace, a to v podobě zákazů, příkazů, povolení, souhlasů, pravidel či omezení, jež vyplývají z platných právních norem anebo z rozhodnutí

---

² DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7, s. 37.

³ DIENSTBIER, Filip. Nástroje ochrany životního prostředí a jejich právní úprava. In: DIENSTBIER, Filip (ed.). *Nástroje ochrany životního prostředí – role práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o. p. s., 2011. ISBN 978-80-87382-13-4, s. 9.

⁴ DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 37.

⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí pro bakaláře*. 2. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9493-2, s. 16.

vydaných příslušnými složkami veřejné správy na základě těchto norem.⁶ Dle odborné literatury jsou nástroje přímého působení velmi rozsáhlou skupinou, do které lze v rámci kategorizace řadit zejména nástroje administrativně-právní, koncepční, dále veřejnoprávní smlouvy a jiné dobrovolně převzaté závazky, ale také nástroje sankční a popř. speciální.⁷

Administrativně-právní nástroje jsou charakteristické svou výraznou prevenční funkcí. Jejich povaha často spočívá v ukládání povinností (typicky formou příkazů, zákazů, omezení) – ať už jsou tyto povinnosti stanoveny přímo zákonem či na základě zákona a v jeho rámci normativními nebo individuálními akty vydanými příslušnými orgány veřejné správy. Konkrétní zákonné povinnosti zaměřené na ochranu životního prostředí a jeho složek lze nalézt v mnoha právních předpisech – od povinností obecných, jež uvádí např. základní zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o životním prostředí“), až po více specifické povinnosti (obsažené často ve složkových zákonech věnujících se jednotlivým environmentálním oblastem a aspektům). Do administrativně-právních nástrojů dále patří skupina zahrnující povolení, souhlasy, stanoviska a vyjádření.⁸ Především stanoviska jsou přitom do jisté míry příznačné tím, že je zpravidla vydávají dotčené orgány státní správy a slouží pouze jako podklad pro konečné rozhodnutí, které přísluší jinému úřadu.⁹ K popisované skupině nástrojů je rovněž nutné přiřadit povinné vyhodnocování stavu životního prostředí podle některých zvláštních předpisů (např. zjišťování a hodnocení stavu povrchových a podzemních vod dle § 21 a násl. zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů) či povolování výjimek z některých zákonných zákazů. Další nedílnou součástí administrativně-právních nástrojů jsou také standardy (např. emisní a imisní limity) či kategorizace předmětů ochrany a zdrojů ohrožování životního prostředí.¹⁰ Dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o ochraně přírody a krajiny“), je jedním z příkladů takové kategorizace dělení zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.¹¹ V neposlední řadě jsou součástí administrativně-právních nástrojů rovněž kontrola a dozor v environmentální rovině,

---

⁶ PEKÁREK, Milan. In PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana; DUDOVÁ, Jana; JANČÁŘOVÁ, Ilona a TKÁČIKOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí – I. díl. 2.* přepracované vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4926-0, s. 29.

⁷ DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 37.

⁸ *Tamtéž.*

⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí pro bakaláře*, op. cit., s. 23.

¹⁰ *Tamtéž.*

¹¹ Ustanovení § 48 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o ochraně přírody a krajiny“).

právní odpovědnost (majetková, trestní i administrativní) a výkon rozhodnutí jakožto nástroj vynucování práva.¹²

Druhou podkategorií nástrojů přímého působení jsou pak nástroje koncepční, které zahrnují zejména zpracovávání koncepcí, plánů a programů. Vzhledem k nejednoznačnému vymezení již samotného pojmu koncepčních nástrojů je však jejich právní úprava velmi rozmanitá a jednotlivé koncepční dokumenty se navíc často liší jak právní formou, tak i mírou své závaznosti.¹³ Všechny nástroje spadající do této podkategorie se nicméně vyznačují snahou s předstihem připravit a koordinovat budoucí využití různých složek životního prostředí. Koncepční nástroje proto nepředstavují pouze prostředek ochrany životního prostředí, jsou též významným opatřením podporujícím zajišťování trvale udržitelného rozvoje. Mimo to zpravidla tvoří závazný podklad pro rozhodování v souvisejících správních řízeních a přinejmenším nepřímo tedy vždy ovlivňují práva a povinnosti nepodřízených subjektů.¹⁴ Jako příklad těchto nástrojů lze uvést politiku územního rozvoje, národní plány povodí či lesní hospodářské plány a osnovy.¹⁵

Mezi nástroje přímého působení dále spadají administrativní smlouvy a jiné dobrovolně převzaté závazky. Ty do jisté míry představují určitý nadstandard mezi nástroji ochrany, neboť umožňují realizovat ochranu životního prostředí ve větší míře, než je vyžadováno obecně závaznými právními předpisy. V oblasti práva životního prostředí se jedná především o tzv. veřejnoprávní smlouvy, tj. dohody o ochranných podmínkách, a popř. smlouvy o přistoupení podniků k programu EMAS (viz dále).¹⁶ Dohody o ochranných podmínkách jsou uzavírány dle Zákona o ochraně přírody a krajiny. Problematika veřejnoprávních smluv obecně bude přitom v rámci této diplomové práce blíže rozvedena v její 3. části. Programu EMAS, jakožto jednomu z nejdůležitějších dobrovolných nástrojů ochrany, se budu rovněž věnovat v samostatné kapitole. Prozatím je pouze nutné zmínit, že se jedná o systém řízení podniků s důrazem na ochranu životního prostředí a v České republice je jeho právní rámec tvořen mj. usnesením vlády č. 466 z 1. 7. 1998.¹⁷ Do podkategorie jiných dobrovolně převzatých závazků by dle odborné literatury bylo možno řadit např. provozování ekologického zemědělství podle zákona č. 242/2000 Sb.,

---

¹² DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 39–40.

¹³ FRANKOVÁ, Martina. Koncepční nástroje v ochraně životního prostředí. In DIENSTBIER, Filip (ed.). *Nástroje ochrany životního prostředí – role práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*, op. cit., s. 35.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 36.

¹⁵ DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 40.

¹⁶ PEKÁREK, Milan. In PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana; DUDOVÁ, Jana; JANČÁŘOVÁ, Ilona a TKÁČIKOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí – I. díl*, op. cit., s. 30–31.

¹⁷ DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 41.

o ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů.¹⁸ Mezi členy akademické obce však neexistuje zcela jednotný názor na to, zda by mělo být ekologické zemědělství klasifikováno jako tradiční dobrovolný nástroj (k tomuto blíže v kapitole 6.5.).

Nástroje přímého působení dále zahrnují nástroje sankční. Ty se zpravidla aktivují v rámci vzniku odpovědnosti (coby sekundárního právního vztahu) jako následek nesplnění určité primární povinnosti, a souvisí proto úzce s prováděním dozorové a kontrolní činnosti. V právu životního prostředí může vzniknout odpovědnost správněprávní, trestněprávní, občanskoprávní či případně také odpovědnost za ekologickou újmu.¹⁹ Nejčastěji používané jsou přitom takové sankční nástroje, které bývají nepříznivým důsledkem správněprávní odpovědnosti, a jedná se tedy konkrétně o pokuty a některé další formy trestů typu odebrání věci atp. Tato podkategorie nástrojů se proto vyznačuje převážně represivní a reparační funkcí, plní nicméně zprostředkovaně i funkci preventivní.

Nástroje speciální jsou navázány na Zákon o ochraně přírody a krajiny a zahrnují právo občanů přímo se účastnit (zejména skrze občanská sdružení) určitých správních řízení týkajících se životního prostředí a dále také účast obcí na ochraně přírody (např. formou vyjadřování).²⁰ Do této podkategorie nástrojů je často zařazováno rovněž právo na informace o životním prostředí. Dle jiných literárních zdrojů se speciální nástroje ochrany dají pojmout z pohledu prostorového (např. posuzování vlivů na životní prostředí), časového (typicky určité speciální regulace aplikovatelné v době nestandardních událostí jako jsou požáry, smogové situace...) či osobního (odborná způsobilost a zvláštní oprávnění některých osob ve vztahu k životnímu prostředí).²¹

1.2. Nástroje nepřímého působení

Nástroje nepřímého působení se vyznačují tím, že působí na chování subjektů pouze nepřímo. Jsou tvořeny mimoprávními nástroji ochrany životního prostředí (tzn. určitými společenskými regulačními mechanismy odlišnými od práva), ačkoli právo jim poskytuje specifickou formu závazného a vynutitelného pravidla chování.²²

---

¹⁸ DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 41.

¹⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. In JANČÁŘOVÁ, Ilona; DUDOVÁ, Jana; HANÁK, Jakub; PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana a kol. *Právo životního prostředí: obecná část*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0, s. 28.

²⁰ STEJSKAL, Vojtěch. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 393.

²¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *České právo životního prostředí: Czech environmental law. Učební pomůcka pro Czech Legal System in European Context*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2006. ISBN 80-85889-70-6, s. 33.

²² DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 37.

Kategorie nástrojů nepřímého působení zahrnuje především nástroje ekonomické. Ekonomické nástroje jsou svojí povahou velmi specifické a často se uplatňují jako doplněk administrativního systému ochrany životního prostředí. Jejich hlavním cílem je vzbudit ve společnosti zájem o ochranu životního prostředí pomocí využití ekonomické stimulace,²³ a plní tedy řadu funkcí – motivační, internalizační, fiskální, kompenzační a zajišťovací. V současné době zauímají v ochraně životního prostředí nezastupitelné místo. Kromě toho jsou v některých ohledech blízké nástrojům dobrovolným, a mají proto i v této diplomové práci své opodstatnění.

Právní základ úpravy ekonomických nástrojů se nachází v Zákoně o životním prostředí.²⁴ Charakteristickým principem působení ekonomických nástrojů je však pouze nepřímé uplatňování vlivu státu na chování regulovaných subjektů, což znamená, že stát těmto subjektům poskytuje možnost vybrat si mezi určitými nabízenými variantami chování. Tyto varianty se pak odlišují ve dvou kritériích – v ekologické vhodnosti a ekonomické výhodnosti.²⁵ V závislosti na výběru z těchto variant rozlišujeme čtyři hlavní modality chování (lišící se vždy alespoň v jednom z výše uvedených kritérií, např. chování může být sice ekologicky vhodné, ale současně ekonomicky nevýhodné atd.), přičemž subjekty mohou následně samy racionálně zhodnotit, zda se rozhodnou znečišťování omezovat a čerpat tak určité výhody či za znečišťování alternativně zaplatit. Úspěšným uplatňováním ekonomických nástrojů by se mělo v ideálním případě dosahovat tzv. oboustranně výhodných řešení (*win-win solutions*), tzn. že ekologicky vhodné chování subjektů by mělo být i ekonomicky výhodné. Právě z důvodu, aby tento cíl mohl být úspěšně a dlouhodobě naplňován, musí stát pomocí ekonomických nástrojů chránit a podporovat subjekty, které smýšlejí ekologicky, a naopak znevýhodňovat ty, které provozují škodlivé činnosti ve vztahu k životnímu prostředí. Takovéto zásahy státu rovněž eliminují selhání trhu, neboť bez odpovídající regulace by v krátkodobém horizontu často platilo, že by environmentálně výhodnější alternativy chování byly zpravidla nákladnější.²⁶

Celkový systém ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí v České republice ve svém souhrnu tvoří následující výčet instrumentů: poplatky za znečišťování či jiné poškozování životního prostředí, poplatky za využívání přírodních zdrojů, uživatelské poplatky, daně, daňová zvýhodnění (nebo popř. i znevýhodnění), nejrůznější dotace, dary a obdobné instituty, zvýhodněné půjčky a garance, úlevy, depozitně refundační systémy, nástroje k zajištění závazků či odpovědnosti (povinná pojištění, fondy atp.) a v neposlední řadě obchodovatelná emisní

---

²³ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí pro bakaláře*, op. cit., s. 30.

²⁴ Ustanovení § 31 a násl. zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění („Zákon o životním prostředí“).

²⁵ SOBOTKA, Michal. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 42–43.

²⁶ *Tamtéž*, s. 43.

povolení.²⁷ Tyto nástroje lze následně členit převážně do dvou skupin na nástroje pozitivní a negativní stimulace. Některé literární prameny pracují rovněž s nástroji smíšené stimulace, kam řadí např. již zmíněné depozitně refundační systémy.²⁸ V rámci této diplomové práce jsem se však rozhodla blíže zaměřit pouze na nástroje pozitivní a negativní stimulace, neboť se lehce přikláním k názoru, že se kvůli své jednoduchosti jedná o dělení, jež je v literatuře uváděné častěji. Toto rozlišení se v obecné rovině týká způsobu, jakým určitý ekonomický nástroj působí na konkrétní subjekty. Nástroje negativní stimulace tedy zajišťují, že jsou ekologicky nevhodné činnosti a výrobky ekonomicky postiženy, typicky zpoplatněny. Do této skupiny lze zařadit z výše uvedených především poplatky za znečišťování životního prostředí (např. za znečišťování ovzduší), poplatky za využívání přírodních zdrojů (za odebrané množství podzemní vody a mnohé další) anebo také obchodovatelná emisní povolení. Naproti tomu nástroje pozitivní stimulace fungují na principu ekonomického zvýhodnění činností, postupů a výrobků, které jsou z ekologického hlediska hodnoceny jako šetrnější. Jedná se proto typicky o dotace, granty, úvěry či daňová zvýhodnění (konkrétním příkladem může být daňové zvýhodnění šetrné výroby elektrické energie).²⁹

Závěrem je třeba znovu připomenout, že skupina ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí vykazuje v principu určitou podobnost s nástroji dobrovolnými. Ekonomické nástroje totiž neukládají regulovaným subjektům žádnou povinnost chovat se environmentálně šetrně. Jejich úkolem je pouze skrze různé instrumenty motivovat a následně cíleně podporovat tyto subjekty v dobrovolném rozhodnutí volit ekologicky výhodnější varianty. Zároveň do určité míry kompenzují náklady, jež z takového rozhodnutí mohou alespoň zpočátku plynout.

1.3. Zařazení dobrovolných nástrojů

Na dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí, které představují téma této práce a budou dále podrobně rozvedeny v následujících kapitolách, není z hlediska rozřazení na nástroje přímého a nepřímého působení odborníky pohlíženo shodně. Podle první skupiny autorů se v zásadě nejedná o samostatnou kategorii, a proto jsou administrativní smlouvy i jiné dobrovolně převzaté závazky považovány za zástupce nástrojů přímého působení, ačkoli prvek dobrovolnosti jim dodává některé znaky typické pro působení nepřímé.³⁰ Druhá část autorů ve své odborné literatuře pojímá dobrovolné nástroje ochrany jako úplně samostatnou skupinu s velmi specifickou

---

²⁷ SOBOTKA, Michal. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 45–47.

²⁸ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí pro bakaláře*, op. cit., s. 32.

²⁹ *Tamtéž*, s. 31.

³⁰ Srov. DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 37 a 41.

povahou, a oddělují je tak od nástrojů přímé i nepřímé regulace a také od jiných přímých aktivit státu na ochranu životního prostředí (např. provozování národních parků).³¹ Dle mého názoru mají obě zde uvedená pojetí svá opodstatnění, ale je třeba připustit a zdůraznit, že dobrovolné nástroje skutečně vykazují určité unikátní znaky. Při jejich zařazení mezi nástroje přímého působení je proto důležité tuto skutečnost neopomíjet.

Specifická povaha dobrovolných nástrojů vyplývá z jejich určujícího znaku, jímž je právě již v názvu obsažený prvek dobrovolnosti. Obecně řečeno lze tyto nástroje chápat jako iniciativy různých subjektů (nejčastěji podniků, mezinárodních organizací či států), které se rozhodly ochraňovat a zlepšovat stav životního prostředí nad rámec svých zákonných povinností. Pokud však určitý subjekt k této rozšířené ochraně za pomoci využití některého z dobrovolných nástrojů přistoupí, začnou pro něj obvykle platit jisté nároky či pravidla stanovená právě pro ten konkrétně zvolený dobrovolný nástroj. Z toho plyne, že ačkoli právo využívání dobrovolných nástrojů obligatorně nevyžaduje, může poskytovat rámcové vymezení a regulaci pro případ jejich nevynuceného uplatňování.

Dle mého názoru je zařazení dobrovolných nástrojů na teoretické úrovni obtížné převážně proto, že se jedná o poměrně různorodou skupinu. Ohledně právní úpravy těchto nástrojů je například velice obtížné formulovat jakoukoli obecně platnou tezi, snad jen takovou, že různé typy dobrovolných nástrojů jsou regulovány skutečně rozdílně, ať už na úrovni mezinárodních ISO norem, sekundární normotvorby EU či národní úpravy (mj. formou adaptace). To způsobuje, že jsou dobrovolné nástroje instrumenty vyznačující se různou měrou závaznosti, a tedy v podstatě i dobrovolnosti.

Na konci této kapitoly lze shrnout, že ačkoli nástroje ochrany životního prostředí tvoří pojmově jeden celek, vzájemně se prolínají a doplňují, skupina dobrovolných nástrojů je relativně samostatným unikátním souborem instrumentů, jejichž specifiky se budou blíže zabývat následující částí této diplomové práce.

---

³¹ Srov. JANČÁŘOVÁ, Ilona. In JANČÁŘOVÁ, Ilona; DUDOVÁ, Jana; HANÁK, Jakub; PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana a kol. *Právo životního prostředí: obecná část*, op. cit., s. 23.

2. Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí

Jedna z mnoha literárních definic popisuje dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí jako formalizované prostředky environmentální politiky, jež může určitý subjekt (typicky podnik) aplikovat v rámci vlastní environmentální strategie s cílem snížit negativní dopady své činnosti na životní prostředí, ačkoli mu to není přikázáno právními předpisy.³² Z toho vyplývá, že jsou tyto nástroje silně navázány na etiku a další s ní související hodnoty. Jejich definičním znakem je, jak již bylo uvedeno výše, právě dobrovolnost spočívající v možnosti svobodného rozhodnutí, zda se konkrétní subjekt rozhodne některý z nich zavést a zrealizovat, anebo nikoli. Jelikož jsou však dobrovolné nástroje zpravidla iniciovány veřejnoprávními institucemi, právní regulace často stanovuje určitá pravidla a podmínky, které subjekty musí po jejich případné implementaci řádně naplňovat. Jako další znaky dobrovolných nástrojů bývají rovněž uváděny principy prevence a systematického přístupu.³³ Druhý uváděný princip přitom značí, že tyto nástroje působí převážně v oblastech, jež vykazují škodlivost pro životní prostředí.

Dobrovolné nástroje představují důležitou součást politiky životního prostředí (tj. environmentální politiky). Ta je obecně řečeno rozsáhlým souborem opatření a prostředků, které směřují k ochraně a péči o životní prostředí tím, že působí na chování různých subjektů (států, politických stran, organizací, podniků, jednotlivých občanů atp.). Právě z pohledu strategie environmentální politiky lze dobrovolné nástroje ochrany řadit do nástrojů tzv. preventivní strategie, která se vyznačuje snahou o odstraňování již samotných příčin problémů životního prostředí.³⁴ Dle této koncepce je považováno za jednodušší vzniku znečištění předcházet, než ho následně napravovat. Preventivní strategie se nicméně v historii začala uplatňovat až s určitým časovým odstupem po strategii reaktivní, jež je typická tím, že se soustředí na už vzniklé negativní dopady postihující životní prostředí a snaží se o jejich zmírnění zpravidla s použitím právních či ekonomických nástrojů.³⁵

V odborné literatuře jsou dobrovolné nástroje rovněž zařazeny pod širší pojem dobrovolných environmentálních aktivit.³⁶ Tyto environmentální aktivity však kromě

---

³² REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1086-3, s. 38.

³³ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Dobrovolné nástroje*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dobrovolne_nastroje. [citováno 2023-07-06].

³⁴ MEZŘICKÝ, Václav (ed.). *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-003-8, s. 71.

³⁵ SOUKOPOVÁ, Jana. Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí. In SOUKOPOVÁ, Jana; BAKOŠ, Eduard; BERÁNKOVÁ, Jarmila; DOLEŽELOVÁ, Marie; KAPLANOVÁ, Barbora a KULHAVÝ, Viktor. *Ekonomika životního prostředí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5644-2.

³⁶ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. Orientační příručka pro podniky. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*. 2006, roč. XIV, č. 6/2006, s. 4–28. ISSN 1801-6898, s. 5.

dobrovolných nástrojů zahrnují také tzv. doporučené přístupy.³⁷ Právě ty se značně odlišují tím, že nemají zcela jednotně stanoveny realizační postupy a určují tedy pouze cíl nebo doporučené chování, kterého by subjekty měly v ideálním případě dosáhnout, aniž by k jeho dosažení stanovily jednotný postup. Důvodem této skutečnosti je existence velkého počtu možností, pomocí nichž lze vytyčený cíl naplnit, které se ve své vhodnosti pro využití liší případ od případu. Příkladem, jak může určitý subjekt dosáhnout souladu s doporučenými přístupy, je typicky zavedení vhodného dobrovolného nástroje či dokonce určitou kombinaci těchto nástrojů. Naopak pojmem, který je v literatuře rovněž často skloňován a představuje do jisté míry obdobu dobrovolných nástrojů, jsou dobrovolné přístupy (*voluntary approaches*), jež zahrnují v širším smyslu veškeré dobrovolné akce a nástroje využívané subjekty za účelem přechodu na environmentálně žádoucí varianty chování.³⁸ Termíny doporučených a dobrovolných přístupů tedy nelze zaměňovat. Dobrovolné nástroje mají své realizační postupy zpravidla (ať už více, či méně) určeny právní úpravou, popř. jsou v některých případech standardizovány na mezinárodní úrovni.³⁹

Tato diplomová práce se bude právnímu zakotvení jednotlivých dobrovolných nástrojů podrobně věnovat v dalších kapitolách, a to vždy specificky v souvislosti s konkrétním nástrojem. Tento přístup je nezbytný, protože míra právní regulace těchto nástrojů je značně různorodá. Právní úpravu některých z nich obsahují např. mezinárodní normy zvané ISO⁴⁰. Vytváří je Mezinárodní normalizační organizace (z anglického *International Organization for Standardization*), která je nevládní strukturou sdružující jednotlivé národní standardizační organizace.⁴¹ V mezinárodním právu životního prostředí jsou tyto normy nicméně považovány za tzv. „*soft law*“, neboli dokumenty doporučující povahy, které ačkoli mohou stanovit určitá pravidla, při jejich nedodržování nenastupuje žádný účinný donucovací mechanismus.⁴² Na úrovni Evropské unie jsou pak některé z dobrovolných nástrojů upraveny rovněž normami sekundárního práva (takovým nástrojem je např. systém EMAS, viz dále). Právní regulace v České republice z podstaty věci v zásadě reflektuje úpravu mezinárodní a především evropskou. Určité dobrovolné nástroje upravují přímo národní zákony (zejména dobrovolné environmentální dohody obsažené v Zákoně o ochraně přírody a krajiny), jiné mohou právní úpravu zcela postrádat, jak už bylo zmíněno výše.

---

³⁷ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. Orientační příručka pro podniky. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, op. cit., s. 5.

³⁸ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 12.

³⁹ *Tamtéž*.

⁴⁰ Z řeckého slova „*isos*“, jehož význam je v přeložení „shodný“.

⁴¹ REMTOVÁ, Květoslava. *ISO normy*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2003. ISBN 80-7212-231-2, s. 5.

⁴² ŠTURMA, Pavel; DAMOHORSKÝ, Milan; ONDŘEJ, Jan; SMOLEK, Martin a ZÁSTĚROVÁ, Jana. *Mezinárodní právo životního prostředí: 1. část (obecná)*. 1. vydání. Beroun: IFEC, 2004. ISBN 80-903409-2-X, s. 61.

Navazující kapitoly se detailněji zaměří na počátky vzniku dobrovolných nástrojů v úzkém spojení s environmentální politikou, a to převážně v mezinárodním kontextu. Dále bude nastíněna odbornou literaturou vytvořená kategorizace těchto nástrojů, která poslouží jako základ pro následný popis a analýzu jednotlivých zástupců dobrovolných nástrojů v dalších částech této diplomové práce.

2.1. Historický exkurz

Ochrana životního prostředí byla historicky po dlouhou dobu velmi opomíjeným tématem. Svou důležitost začala nabývat až v 70. letech 20. století, kdy jako reakce na ekologické havárie a zhoršující se stav přírody zahájila Organizace spojených národů (OSN) konání mezinárodních konferencí s environmentální tematikou. Právě s těmito konferencemi lze spojovat vznik environmentální politiky, která v současné době zahrnuje různé kategorie nástrojů sloužících k co nejefektivnější ochraně životního prostředí. Také dobrovolné nástroje jsou jejím významným prostředkem, a mají proto do jisté míry společný vývoj. Z tohoto důvodu považuji za vhodné v rámci této kapitoly stručně přiblížit počátky politiky životního prostředí a zaměřit se zejména na jednotlivé milníky spojené s dobrovolnými nástroji. V tomto kontextu zde budou nejprve uvedeny faktické informace týkající se vývoje v mezinárodním prostoru.

2.1.1. Vývoj na mezinárodní úrovni

V červnu roku 1972 byla ve Stockholmu jako vůbec první mezinárodní událost svého druhu uskutečněna Konference OSN o životním prostředí člověka (tzv. Stockholmská konference). Její svolání reflektovalo stále se zhoršující stav životního prostředí, na nějž upozorňovala již dříve rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2398 (XXIII) ze dne 3. 12. 1968.⁴³ Na Stockholmské konferenci byla následně sjednána řada významných, ačkoli právně nezávazných dokumentů, z nichž za nejznámější lze považovat Deklaraci OSN o životním prostředí člověka a Akční plán pro životní prostředí. Skutečný význam této konference však tkvěl v započetí éry zvýšeného zájmu o ochranu životního prostředí a mezinárodního uvědomění si jeho důležitosti. Za její další velký přínos lze rovněž považovat skutečnost, že v přímé návaznosti na ni byl rozhodnutím 27. zasedání Valného shromáždění OSN č. 2997 (XXVII) ze dne 15. 12. 1972 vytvořen Program OSN pro životní prostředí (UNEP,⁴⁴ z anglického *United Nations Environment*

---

⁴³ OSN [ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ]. *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2398 (XXIII)*. Online. OSN, 3. 12. 1968. Dostupné z: https://digitallibrary.un.org/record/202554/files/A_RES_2398%28XXIII%29-EN.pdf?ln=en. [citováno 2023-07-10].

⁴⁴ UNEP se v současné době soustřeďuje zejména na rozvíjení environmentální mezinárodní spolupráce, monitoring a předkládání návrhů řešení ekologických problémů a v neposlední řadě také na strategické řízení environmentálních programů OSN. Plní zároveň významnou informační funkci.

Programme).⁴⁵ Dalšími mezinárodními setkáními následujícími po Stockholmské konferenci byly, byť už jen jmenovitě, např. Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (tj. Summit Země) v Rio de Janeiru roku 1992, Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (2002), Mezinárodní konference Rio + 20 opět v Rio de Janeiru (2012), Summit OSN k udržitelnému rozvoji světa v New Yorku (2015), Konference OSN o změně klimatu v Paříži (2015) a mnohé další.

Ačkoli prvopočátky environmentální politiky lze spatřovat již v 50. a 60. letech 20. století, oficiální vznik je spojován právě s uskutečněním Stockholmské konference a dále například s vydáním zprávy Římského klubu nazvané „Meze růstu“ (z anglického *The Limits to Growth*) či uvalením embarga na vývoz ropy Organizací zemí vyvážejících ropu (OPEC) roku 1973.⁴⁶ Pokračující rozvoj této politiky byl proto úzce spjat se stále silnějším uvědomováním si negativních důsledků lidské činnosti na životní prostředí, provázaným např. vznikem ekologicky orientovaných nevládních organizací. Cílem environmentální politiky je pak v současné době především uchovat a v ideálním případě zlepšovat kvalitu životního prostředí a rovněž podporovat rozvoj života a zdraví obyvatel v souladu s požadavky udržitelného rozvoje.⁴⁷ Právě k tomuto účelu využívá tato politika velké množství nástrojů ochrany životního prostředí.

Dobrovolné nástroje nicméně začaly v mezinárodním prostoru vznikat ještě později, a to přesněji ve chvíli, kdy se začala do popředí dostávat preventivní strategie environmentální politiky. Proenvironmentální tendence trhu se pak začaly více projevovat v 80. letech 20. století.⁴⁸ Tyto tendence způsobily, že podnikům usilujícím o snížení negativních dopadů své činnosti na životní prostředí začaly být poskytovány citelné výhody. Za významný počín lze v této souvislosti považovat vypracování Podnikatelské charty pro trvale udržitelný rozvoj (*Business Charter for Sustainable Development*) Mezinárodní obchodní komorou v roce 1990 a její následné přijetí na druhé světové průmyslové konferenci o environmentálním managementu o rok později.⁴⁹ Tento soubor zásad kladl velký důraz na environmentální management a stal se podkladem pro jeho další rozvoj. Dalším milníkem se stalo přijetí mezinárodních norem ISO řady 14000, které standardizují některé zástupce dobrovolných nástrojů (např. EMS, viz dále). Tyto normy byly formálně přijaty v roce 1996, počínaje normou ISO 14001, která se stala nejznámějším dobrovolným mezinárodním

---

⁴⁵ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 41.

⁴⁶ SOUKOPOVÁ, Jana. Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí. In SOUKOPOVÁ, Jana; BAKOŠ, Eduard; BERÁNKOVÁ, Jarmila; DOLEŽELOVÁ, Marie; KAPLANOVÁ, Barbora a kol. *Ekonomika životního prostředí*, op. cit., s. 132.

⁴⁷ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Environmentální nástroje*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_nastroje. [citováno 2023-07-10].

⁴⁸ *Tamtéž*.

⁴⁹ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 39.

standardem pro firemní management v oblasti životního prostředí. Normy ISO v průběhu let procházejí pravidelnými revizemi, aby byl zajištěn trvalý soulad výrobních a jiných podnikatelských aktivit s ochranou životního prostředí.

Lze tedy shrnout, že vznik instrumentů zařazených do kategorie dobrovolných nástrojů se odehrál v mezinárodním kontextu jako důsledek rozvoje politiky životního prostředí, zejména vlivem světových konferencí OSN o životním prostředí a rostoucího zájmu o environmentální problémy obecně. Aktuálně se na jejich dalším rozvoji podílejí vládní i nevládní organizace. Nejvýznamnější mezinárodní vládní institucí angažující se v ochraně životního prostředí zůstává OSN, která prostřednictvím Programu OSN pro životní prostředí intenzivně podporuje mezinárodní spolupráci a sjednává důležité mezinárodní smlouvy v této oblasti. Naproti tomu jako příklad mezinárodní nevládní organizace, která má význam přímo z hlediska dobrovolných nástrojů, lze uvést tzv. Globální síť ekoznaček (z anglického *Global Ecolabelling Network*), jež je neziskovým sdružením předních světových organizací s ekoznačením.⁵⁰

2.1.2. Vývoj na úrovni Evropské unie

První mezinárodní konference OSN roku 1972 byla rovněž významná pro vznik dnešní environmentální politiky Evropské unie (EU). Jako reakce na tuto konferenci bylo ještě téhož roku svoláno zasedání Evropské rady, na kterém její představitelé stanovili nutnost vytvoření politiky životního prostředí pro účely zajištění environmentálně šetrnějšího hospodářského rozvoje.⁵¹ Krátce poté došlo k zahájení prací Evropské komise na prvním tzv. akčním programu, který byl posléze vyhlášen pro období 1973–1976.⁵² Za významný počín EU z hlediska rozvoje dobrovolných nástrojů ochrany životního prostředí lze pak považovat Pátý akční program vyhlášený na období let 1993–2000, jehož hlavním tématem byl trvale udržitelný rozvoj v návaznosti na konání světové konference v Rio de Janeiru. Tento akční program byl specifický využíváním preventivní strategie a prosazováním uzavírání dobrovolných dohod v oblasti ochrany životního prostředí. Program zároveň zdůraznil potřebu soustředit se na zavádění ekologických způsobů managementu.⁵³ Důvodem bylo, že dohody a další aktivity na dobrovolné bázi začaly být vnímány jako rychlejší a snáze proveditelný globální způsob reakce na environmentální problémy oproti legislativním procesům.

---

⁵⁰ GLOBÁLNÍ SÍŤ EKOZNAČEK [GEN]. *What is GEN?* Online. Global Ecolabelling Network, © 2023. Dostupné z: <https://globalecolabelling.net/about/>. [citováno 2023-07-10].

⁵¹ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Politika životního prostředí: obecné zásady a základní rámeček*. Online. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/71/politika-zivotniho-prostredi-obecne-zasady-a-zakladni-ramec>. [citováno 2023-07-10].

⁵² *Tamtéž*.

⁵³ LACINA, Karel. Zásady environmentální politiky Evropské unie. *Scientific papers of the University of Pardubice. Series D*. 2003, č. 8, s. 62–75. ISSN 1211-555X, s. 65.

Právní závazností se však vyznačoval až Šestý akční program (2002–2012), neboť byl na rozdíl od předchozích programů přijat řádným legislativním postupem EU (tzn. společným rozhodnutím Rady a Evropského parlamentu).⁵⁴ Šestý akční program kromě jiného stanovil tzv. strategické přístupy k naplňování environmentálních cílů, které zahrnovaly řadu dobrovolných nástrojů. Obsahoval v tomto směru zejména závazek zlepšovat spolupráci s podniky za účelem ochrany životního prostředí, tzn. cílil na podporu přijímání dobrovolných dohod, využívání systému EMAS (systém environmentálního řízení a auditu, viz dále), užívání ekoznaček a jiných environmentálních prohlášení nebo např. na stimulaci změn procesů výroby produktů tak, aby tyto výrobky byly šetrnější k přírodě. V programu byl rovněž uveden pojem životního cyklu výrobků či nastíněn princip tzv. „zelených“ veřejných zakázek.⁵⁵ Důležité je, že v době vzniku tohoto programu EU rovněž přijala vícero nařízení vztahujících se již konkrétně k dobrovolným nástrojům ochrany životního prostředí, např. nařízení upravující EMAS (č. 761/2001 ze dne 19. března 2001).

Výše uvedené lze považovat za stručné shrnutí počátků environmentální politiky (a především dobrovolných nástrojů) na úrovni EU. V tomto ohledu sehrála významnou roli Evropská komise, která již od roku 1973 do současnosti vydává akční programy, jež udávají směr EU z hlediska ochrany životního prostředí a podporují implementaci dobrovolných iniciativ a nástrojů. V dnešní době je v platnosti již Osmý akční program (pro období let 2022–2030).

2.1.3. Vývoj v České republice

Pro úplnost problematiky je nutné také nastínit skutečnosti o počátcích a aktuálním stavu politiky životního prostředí v České republice. Rozvoj této politiky zde předznamenala především změna politického režimu, která nastala v roce 1989, a která kromě jiného odstartovala období přijímání více proenvironmentální legislativy. Za tímto účelem byl formulován Program ozdravení životního prostředí ČR (tzv. Duhový program), jenž byl přijat usnesením vlády ČR č. 338 z 12. 12. 1990 a vycházel ze závěrů tzv. Modré knihy analyzující stav životního prostředí na našem území.⁵⁶ Roku 1995 byla následně vládním usnesením č. 472 z 23. 8. 1995 schválena první Státní politika životního prostředí ČR jakožto hlavní strategický dokument pro tuto oblast.⁵⁷ Od té doby

---

⁵⁴ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. 1. vydání. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1, s. 240.

⁵⁵ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002/ES ze dne 22. července 2002 o šestém akčním programu Společenství pro životní prostředí. Online. Úřední věstník Evropské unie 242/1. 10. 9. 2002. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002D1600&from=EN>. [citováno 2023-07-10].

⁵⁶ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Historický vývoj Státní politiky životního prostředí ČR*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky. [citováno 2023-07-10].

⁵⁷ *Tamtéž*.

je Státní politika životního prostředí, kterou schvaluje vláda ČR a uveřejňuje Ministerstvo životního prostředí ČR, vydávána pravidelně, a to vždy na určitý přesně stanovený časový úsek. Jedná se o klíčový dokument týkající se environmentální politiky a představuje proto rovněž určitý rámec pro uplatňování dobrovolných nástrojů. V současné době je platná již v pořadí šestá Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050 (dále jen „aktuální SPŽP“), jež byla schválena usnesením vlády č. 21 ze dne 11. ledna 2021.⁵⁸ Tento dokument obsahuje nejen strategické směřování ochrany životního prostředí až do roku 2030, nýbrž také vize ideálního stavu do budoucna, tzn. k roku 2050. Dobrovolné nástroje jsou v aktuální SPŽP považovány za průřezové nástroje umožňující realizaci environmentální politiky, přičemž největší důraz je v ní kladen na využívání následujících nástrojů:

- ekoznačení (zejména *EU Ecolabel* a Ekologicky šetrného výrobku/služby),
- manažerských systémů environmentálního řízení,
- odpovědných (tj. zelených) veřejných zakázek,
- šetrné veřejné správy,
- dobrovolných dohod a dalších dobrovolných závazků firem (např. „*beyond BAT*“ závazků – takových, které jsou koncipovány nad rámec tzv. nejlepších dostupných technik⁵⁹).⁶⁰

Kromě vydávání Státních politik životního prostředí je dalším významným dobrovolným počinem ČR již od roku 2000 tzv. Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO). Aktuální Státní program EVVO a environmentálního poradenství je ohraničen na období let 2016–2025.⁶¹ Jeho účelem je vzdělávat společnost v environmentálních záležitostech a tím zároveň ovlivňovat hospodářský rozvoj s důrazem na ochranu životního prostředí.

Z výše uvedených informací lze vyvodit závěr, že uplatňování dobrovolných nástrojů není v ČR podporováno pouze Státní politikou životního prostředí, ale také pomocí národních programů schvalovaných na úrovni vlády ČR a následně realizovaných Ministerstvem životního prostředí (dále též jen „MŽP“). Organizací, která rovněž přispívá k prosazování environmentální politiky, je pak Česká informační agentura životního prostředí (CENIA). Jedná se o příspěvkovou

---

⁵⁸ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Historický vývoj Státní politiky životního prostředí ČR*. Online, op. cit. [citováno 2023-07-10].

⁵⁹ Pojem, který je definován v ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o integrované prevenci“) zkráceně jako „nejúčinnější a nepokročilejší stadium vývoje technologií a způsobů jejich provozování [...] jejichž smyslem je předejít vzniku emisí, nebo pokud to není možné, omezit emise a jejich nepříznivé dopady na životní prostředí jako celek [...]“.

⁶⁰ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. *Státní politika životního prostředí 2030 s výhledem do 2050*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2021. ISBN 978-80-7212-648-4, s. 95.

⁶¹ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Státní program EVVO a EP na léta 2016–2025*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025. [citováno 2023-07-10].

organizaci MŽP, jejímž účelem je sběr, analýza a interpretace informací o životním prostředí, které jsou následně zpřístupněny veřejnosti.⁶²

Tímto lze, alespoň dle mého názoru, uzavřít pojednání o historickém vývoji dobrovolných nástrojů, ačkoli je nesporné, že se v souhrnu jedná o ještě mnohem rozsáhlejší problematiku. Vzhledem k očekávanému rozsahu této diplomové práce se však domnívám, že není nutné ji zpracovávat více dopodrobna. Následující kapitola se proto již zabývá rozřazením vzniklých a v současné době využívaných dobrovolných nástrojů.

2.2. Kategorizace dobrovolných nástrojů

Jednotlivé prameny odborné literatury pracují s rozdílnými možnostmi kategorizace aktuálně existujících dobrovolných nástrojů. Prvé teoretické dělení rozlišuje v rámci této skupiny veřejnoprávní smlouvy, dobrovolné programy iniciované veřejnou institucí a jednostranné závazky znečišťovatelů.⁶³ Problematice **veřejnoprávních smluv** je věnována třetí část této diplomové práce. Ve své podstatě se jedná o smlouvy, které uzavírají určité veřejnoprávní orgány s jedním nebo více subjekty soukromé sféry (tj. fyzickými osobami, podniky, svazy atd.), které se zaváží usilovat o snížení negativních dopadů na životní prostředí za účelem naplnění určitého environmentálního cíle v odpovídajícím časovém horizontu.⁶⁴ Patří sem např. již v tomto kontextu zmiňovaná ujednání mezi orgány veřejné správy a soukromoprávními subjekty ve formě tzv. dohod o ochranných podmínkách dle Zákona o ochraně přírody a krajiny. **Dobrovolné programy iniciované veřejnou institucí** naproti tomu nemusí být vždy upraveny obecně závaznými právními předpisy. Jejich příkladem je program EMS dle ISO 14001 či EMAS, environmentální značení typu I (ekolabeling) a další.⁶⁵ **Jednostranné závazky** pak zahrnují různé environmentální programy a iniciativy vzniklé převážně na úrovni podniků s cílem dosáhnout nějaké požadované výhody, např. zlepšení vlastní pozice na trhu. Příkladem tohoto závazku je tzv. program *Responsible Care*, který je v ČR znám pod názvem Odpovědné podnikání v chemii.⁶⁶ Tento nástroj se charakteristicky odlišuje od ostatních tím, že jej lze aplikovat pouze v odvětvích chemického průmyslu.

---

⁶² CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Profil organizace*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/o-cenia/profil-organizace/>. [citováno 2023-07-11].

⁶³ JANČÁŘOVÁ, Ilona. In JANČÁŘOVÁ, Ilona; DUDOVÁ, Jana; HANÁK, Jakub; PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana a kol. *Právo životního prostředí: obecná část*, op. cit., s. 29.

⁶⁴ *Tamtéž*.

⁶⁵ *Tamtéž*.

⁶⁶ ŠAUER, Petr; ANDREWS, Richard; CUDLÍNOVÁ, Eva; DVOŘÁK, Antonín; FIALA, Petr a kol. *Dobrovolné dohody v politice životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2000. ISBN 80-245-0116-3, s. 138.

Druhé možné členění rozřazuje dobrovolné nástroje podle jejich účelu na nástroje regulační, informační anebo vzdělávací.⁶⁷ **Regulační nástroje** se vyznačují tím, že s jejich pomocí určitý subjekt (typicky podnik) bezprostředně snižuje svůj negativní dopad na životní prostředí. Často v sobě zahrnují také informační aspekt, získávání informací však nikdy není jejich primárním účelem – informace slouží pouze jako základ pro nalezení možností, jak postupovat při naplňování skutečného cíle. Za regulační nástroje lze proto považovat především environmentální manažerské systémy, ekodesign, ekolabeling či monitoring a targeting cílící na snížení spotřeby energie. Dle literatury je možné sem řadit rovněž dobrovolné dohody a jednostranné závazky.⁶⁸ Tyto nástroje však mají z části specifické postavení, neboť míra snižování negativních dopadů na životní prostředí se u konkrétních dohod či přijatých závazků zpravidla výrazně liší. Znaky regulačních nástrojů podle mého názoru naplňují rovněž šetrná veřejná správa a popř. provozování ekologického zemědělství (ačkoli jej někteří odborníci považují spíše za kvazi-dobrovolný nástroj, viz dále). Druhá skupina **informačních nástrojů** je naopak příznačná tím, že konkrétnímu subjektu slouží především k předávání či získávání informací o jeho vlivu na životní prostředí. Do této skupiny proto patří metoda LCA, hodnocení možností čistší produkce, environmentální manažerské účetnictví, environmentální benchmarking a reporting, environmentální značení typu II a také environmentální prohlášení typu III. Zbývající **nástroje vzdělávací** jsou určeny k edukaci subjektů tak, aby lépe rozuměly dopadům svého chování a činností na životní prostředí a aby za tyto následky rovněž přijaly odpovědnost. Pokud vzdělávací nástroje působí správně, měly by vést k dobrovolné změně chování subjektů ve prospěch ekologičtějších variant. Mezi tyto nástroje proto patří zejména nejruznější školení zabývající se ochranou životního prostředí.⁶⁹ Dále se domnívám, že je sem možné řadit i Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO).

Další používané členění třídí dobrovolné nástroje na nástroje vyžadující a nevyžadující vnější součinnost.⁷⁰ **Nástroje vyžadující vnější součinnost** se vyznačují tím, že je podnik využívá až poté, co byly vytvořeny základní podmínky, které jejich implementaci umožňují. Příkladem takových podmínek může být typicky vznik nezávislých institucí určených k provádění specifických činností jako jsou certifikace anebo registrace. Do této skupiny proto majoritně patří takové dobrovolné nástroje, jejichž zavedení a následná realizace obnáší dodržování pravidel a relevantních právních předpisů, což je kontrolováno a evidováno určitým nezávislým orgánem.

---

⁶⁷ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 38.

⁶⁸ REMTOVÁ, Květa. *Dobrovolné environmentální aktivity. Orientační příručka pro podniky. Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, op. cit., s. 5.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 6.

⁷⁰ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 38.

Pokud je takový nástroj podnikem využíván řádně, dochází k vystavení certifikátu nebo popřípadě k zapsání příslušného podniku do určitého veřejně přístupného seznamu. Certifikáty a registrace se nicméně zpravidla vyznačují pouze omezenou časovou platností. Mezi nástroje vyžadující vnější součinnost tedy spadá především environmentální značení typu I (ekolabeling), zavádění environmentálních manažerských systémů (EMS dle ISO 14001, EMAS), environmentální prohlášení typu III, a dále dva nástroje speciální povahy, a to odpovědné podnikání v chemii a dobrovolné dohody.⁷¹ **Nástroje nevyžadující vnější součinnost** jsou naopak takové, k jejichž zavedení a využívání postačí čistě vůle konkrétního podniku, protože jejich realizace není nijak závislá na vytvoření specifických podmínek ani na součinnosti nezávislých institucí. Patří sem zejména hodnocení možností čistší produkce, metoda LCA neboli posuzování životního cyklu, ekodesign, environmentální značení typu II, environmentální reporting, environmentální manažerské účetnictví a benchmarking.⁷² Důvodem, proč se environmentální manažerské účetnictví řadí k této skupině, přitom je, že nemá veřejný charakter a jeho informace jsou vyhodnocovány pouze interním managementem podniků. Hodnocení možností čistší produkce a metoda LCA jsou pak považovány za metody iterativní.⁷³ Jejich aplikace proto nemá být jednorázová, nýbrž opakovaná s cílem dosáhnout odstranění všech vlivů, kterými podnik působí jakkoli negativně na životní prostředí.

Pro účely této diplomové práce jsem se v dalších kapitolách rozhodla pracovat s vlastním dělením dobrovolných nástrojů čistě dle jejich typu. Následující části textu jsou proto rozděleny na dobrovolné environmentální dohody, systémy environmentálního managementu, environmentální značení a dále na „ostatní“ dobrovolné nástroje, které zahrnují doplňkové nástroje k environmentálnímu managementu, metodu posuzování životního cyklu, ekodesign, hodnocení možností čistší produkce a jednostranné závazky spolu s méně konvenčními nástroji – tzn. šetrnou veřejnou správou a ekologickým zemědělstvím.

---

⁷¹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 38.

⁷² REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 6.

⁷³ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 39.

3. Dobrovolné environmentální dohody

Dobrovolné environmentální dohody představují v ČR jedinečný nástroj s obrovským potenciálem pro ochranu životního prostředí. Patří do regulačních dobrovolných nástrojů vyžadujících vnější součinnost, ačkoli v rámci této kategorie vykazují určitá specifika týkající se především jejich různorodosti, která způsobuje, že dosažené environmentální výsledky vždy závisí na obsahu konkrétní dohody a mohou se případ od případu značně lišit.⁷⁴ Mezi vůdčí principy této koncepce (kromě dobrovolnosti) patří princip prevence a účasti veřejnosti. Za jejím zrodem stálo od počátku přesvědčení, že dobrovolně převzaté závazky budou ze strany různých subjektů dodržovány ochotněji v porovnání s povinnostmi, které jsou jim ukládány vrchnostensky, tj. typicky prostřednictvím veřejné správy rozhodnutími jejích orgánů.⁷⁵ Významnost dobrovolných environmentálních dohod přitom dokládá skutečnost, že tvoří jeden z hlavních tří typů dobrovolných přístupů,⁷⁶ které již byly stručně představeny v 2. části této diplomové práce, a to jako alternativní pojem pro dobrovolné nástroje a jejich kategorizaci. V rámci tohoto členění jsou rozlišovány soukromé a veřejné dohody. Konkrétní dobrovolné environmentální dohody, které jsou tématem této části diplomové práce, patří mezi dohody veřejné, neboť se vyznačují větší úlohou veřejných aktérů.⁷⁷

Stručně lze dobrovolné environmentální dohody popsat jako „*smluvní závazky uzavírané v oblasti ochrany životního prostředí mezi orgány veřejné správy a soukromými subjekty (např. podniky, svazy či sdruženími) za účelem efektivnějšího dosažení cílů v oblasti ochrany životního prostředí*“.⁷⁸ Charakteristickým znakem těchto dohod je, že jsou sjednávány nad rámec povinností, které vyplývají z platných právních předpisů. Přitom platí, že jednou ze smluvních stran musí být vždy některý subjekt veřejné správy, a jsou tedy uzavírány v režimu tzv. veřejnoprávních smluv. Považuji proto za důležité definovat zde stručně právě veřejnoprávní smlouvy obecně, a to s důrazem na jejich právní vymezení v zákoně č. 500/2004 Sb., správním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Správní řád“).

---

⁷⁴ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 8.

⁷⁵ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. ISBN 978-80-87146-65-1, s. 167.

⁷⁶ Tyto tři hlavní kategorie dobrovolných přístupů tvoří konkrétně dobrovolné environmentální dohody, veřejné dobrovolné programy a jednostranné závazky znečišťovatelů. Citováno dle: ŠAUER, Petr; ANDREWS, Richard; CUDLÍNOVÁ, Eva; DVORÁK, Antonín; FIALA, Petr a kol. *Dobrovolné dohody v politice životního prostředí*, op. cit., s. 8.

⁷⁷ *Tamtéž*.

⁷⁸ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, op. cit., s. 8.

Právní rámec veřejnoprávních smluv je obsažen v části páté Správního řádu, konkrétně v ustanoveních §§ 159–170. Úvodní ustanovení § 159 odst. 1 definuje takovou smlouvu jako „*dvoustranný nebo vícestranný úkon, který zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti v oblasti veřejného práva*”.⁷⁹ Existuje přitom řada podmínek, které musí veřejnoprávní smlouvy splňovat, zejména nesmí být v rozporu s platnými právními normami, nesmějí je ani obcházet a naopak musí být vždy v souladu s veřejným zájmem.⁸⁰ Dále je pro ně vyžadována písemná forma,⁸¹ nesmí snižovat důvěryhodnost veřejné správy (např. z důvodu nemorálnosti) a jsou zde rovněž požadavky na účelnost těchto smluv či zacílení správního orgánu na plnění úkolů veřejné správy při jejich sjednávání.⁸² Odborná literatura pak rozlišuje dva hlavní druhy veřejnoprávních smluv – tzv. smlouvy koordinační a subordinační,⁸³ přičemž některé zdroje k nim na roveň řadí ještě zvláštní smlouvy podle § 162 Správního řádu.⁸⁴ **Koordinační smlouvy**, jež jsou upraveny v § 160 Správního řádu, se vyznačují tím, že je uzavírají různé subjekty veřejné správy navzájem a v platném právu se vyskytují zejména v oblasti územní samosprávy (příkladem mohou být smlouvy o výkonu přenesené působnosti obcí, dohoda o sloučení obcí a další).⁸⁵ Naproti tomu **smlouvy subordinační**, k jejichž sjednání je vyžadováno speciální zákonné zmocnění, uzavírají v souladu s ustanovením § 161 Správního řádu správní orgány s adresáty veřejné správy, tzn. s právníky anebo fyzickými osobami, vůči kterým je výkon státní správy namířen (např. veřejnoprávní smlouva nahrazující stavební povolení).⁸⁶ Tyto smlouvy fungují na principu, že se dohodou upraví záležitosti, jež by jinak musely být řešeny ve správním řízení vydáním náležitého vrchnostenského aktu (zejména rozhodnutí), který tedy v důsledku nahrazují. Kromě svobodné a vážně míněné vůle smluvních stran (tj. příslušného správního orgánu a osob, které by jinak byly hlavními účastníky správního řízení dle § 27 odst. 1 Správního řádu) je další podmínkou účinnosti subordinačních smluv také souhlas ostatních dotčených osob dle ustanovení § 27 odst. 2 a 3 Správního řádu, tzn. jednak vedlejších účastníků, kteří by v případě konání správního řízení byli účastníky z důvodu potenciálního přímého dotčení na svých právech anebo povinnostech

⁷⁹ Ustanovení § 159 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů („Správní řád”).

⁸⁰ Ustanovení § 159 odst. 2 Správního řádu.

⁸¹ Ustanovení § 164 odst. 1 Správního řádu.

⁸² Ustanovení § 159 odst. 3 Správního řádu.

⁸³ STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan; ČEBIŠOVÁ, Taisia; KOPECKÝ, Martin; MIKULE, Vladimír; POMAHAČ, Richard a kol. *Správní právo: Obecná část*. 9. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-624-1, s. 169.

⁸⁴ Srov. HORZINKOVÁ, Eva a FIALA, Zdeněk. *Správní právo hmotné: Obecná část*. 4. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-694-1, s. 104.

⁸⁵ JEMELKA, Luboš; PONĎĚLÍČKOVÁ, Klára a BOHADLO, David. *Správní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-751-4, s. 1014.

⁸⁶ *Tamtéž*, s. 1022.

a dále případných účastníků dle zvláštních zákonů.⁸⁷ Dotčené osoby tak získávají v případě uzavření této veřejnoprávní smlouvy privilegovanější postavení než za obvyklých okolností v průběhu správního řízení.⁸⁸ Tuto skutečnost považuji za klíčovou, neboť by mohla být jedním z důvodů budoucího rozšíření využívání těchto smluv. Konečně **smlouvy dle ustanovení § 162 Správního řádu** pak teorie popisuje jako smlouvy mezi různými osobami soukromého práva s veřejnoprávním obsahem zahrnujícím výkon veřejných subjektivních práv či povinností (typicky smlouva o převedení práv a povinností z regulačního plánu vydaného na žádost).⁸⁹ Pro účely této diplomové práce je však primárně nutné uvést, že vedle smluv, které lze plně subsumovat pod některou z výše uvedených dvou anebo tří hlavních skupin, existují i další zvláštní typy veřejnoprávních smluv, jež vykazují specifické rysy, a proto zcela nezapadají do žádné výše definované skupiny. V teorii se objevuje více názorů na to, kam tyto zvláštní smlouvy zařadit. Podle jedné interpretace tvoří zcela samostatný soubor smluv, jenž je oddělen od základních kategorií a uplatňují se na něj tedy pouze obecná ustanovení veřejnoprávních smluv, která jsou obsažena v § 159 a §§ 163–170 Správního řádu.⁹⁰ Druhé pojetí je naopak řadí (téměř výlučně) k subordinačním smlouvám, byť s upozorněním na jejich jedinečné znaky.⁹¹ Toto pojetí předpokládá, že ačkoli specifická takových veřejnoprávních smluv nelze rozporovat, stále je lze třídit na základě identifikace jejich smluvních stran do základních (teorií stanovených a zde zmiňovaných) kategorií. Lze však uzavřít, že oba přístupy plně uznávají existenci zvláštních veřejnoprávních smluv, které se od klasických reprezentantů této skupiny, uvedených v ustanoveních §§ 160–162 Správního řádu, více či méně odlišují. A právě mezi tyto unikátní smlouvy je v souladu se závěrem Poradního sboru ministra vnitra ke Správnímu řádu č. 6 nutné řadit většinu dobrovolných environmentálních dohod (pouze s několika málo výjimkami). Tyto zvláštní smlouvy jsou charakteristické tím, že jejich neuzavření nelze nahradit vydáním správního rozhodnutí, nýbrž pouze vydáním právního předpisu, což je v porovnání se subordinačními smlouvami jednou z jejich nejvýraznějších odlišností.⁹² Již zmiňovaný poradní sbor se v této souvislosti shoduje na tom, že neuvedení těchto smluv ve Správním řádu není opomenutím. Správní řád totiž neobsahuje výlučný seznam existujících typů veřejnoprávních smluv, což

---

⁸⁷ Ustanovení § 27 a § 161 Správního řádu.

⁸⁸ Srov. KOCOUREK, Tomáš. Veřejnoprávní smlouvy. In BAHÝL, Ján; BAHÝLOVÁ, Lenka; BĚLOHRADOVÁ, Jitka; FILIPOVÁ, Jana; GÖTTINGER, Vlastimil a kol. *Správní procesy v právu životního prostředí*. 1. vydání. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, svazek 379. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5362-5, s. 115.

⁸⁹ STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan; ČEBIŠOVÁ, Taisia; KOPECKÝ, Martin; MIKULE, Vladimír; POMAHAČ, Richard a kol. *Správní právo: Obecná část*, op. cit., s. 183.

⁹⁰ JEMELKA, Luboš; PONĎĚLÍČKOVÁ, Klára a BOHADLO, David. *Správní řád: Komentář*, op. cit., s. 1004.

⁹¹ STAŠA, Josef. In HENDRYCH, Dušan; ČEBIŠOVÁ, Taisia; KOPECKÝ, Martin; MIKULE, Vladimír; POMAHAČ, Richard a kol. *Správní právo: Obecná část*, op. cit., s. 169.

⁹² JEMELKA, Luboš; PONĎĚLÍČKOVÁ, Klára a BOHADLO, David. *Správní řád: Komentář*, op. cit., s. 1004.

znamená, že postačuje, pokud jsou jejich speciální druhy upraveny zvláštními zákony.⁹³ Zároveň platí výše uvedené – neboli že v takovém případě jsou na tyto zvláštní druhy aplikována pouze obecná ustanovení Správního řádu týkající se veřejnoprávních smluv.

Mimo regulaci obsaženou ve Správním řádu je však pro dobrovolné environmentální dohody klíčovým legislativním předpisem především zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o ochraně přírody a krajiny” či dále zkráceně jen „ZOPK”), který představuje celistvou právní úpravu cílící na chránění přírody a krajiny v širším smyslu, tzn. nejen krajinných a geologických celků, ale také volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin, nerostů, široce pojímaných ekologických systémů a také dalších provázaných částí přírody. K tomuto účelu disponuje ZOPK mnohými prostředky ochrany, a to hned v několika rovinách. Zatímco v obecné rovině jsou jím univerzálně chráněny živé i neživé části přírody a některé aspekty krajiny včetně jejího rázu (konkrétně např. územními systémy ekologické stability), zákon zahrnuje i zvláštní ochranu (územní a druhovou), která se váže k některým specifickým přírodním úkazům a celkům.⁹⁴ V rámci svého širokého zaměření upravuje ZOPK také konkrétní druhy veřejnoprávních smluv v oblasti práva životního prostředí a jeho ochrany. Právě tyto smlouvy (souhrnně často označovány jako tzv. dohody o ochranných podmínkách) naplňují definici dobrovolných environmentálních dohod, a proto se jim budou samostatně věnovat následující kapitoly. Na tomto místě budou uvedeny pouze jejich společné znaky, které jsou charakteristické pro celou skupinu bez výjimky. Prvním takovým znakem je jejich obecná subsidiarita k administrativně právním nástrojům využívaným v téže oblasti.⁹⁵ Dále platí, že povinnosti, které jsou jimi stanoveny, mohou přesahovat rozsah povinností vyžadovaných zákony či popř. individuálními správními akty, což je zapříčiněno principem dobrovolnosti provádějícím jejich sjednávání.⁹⁶ Významným prvkem je rovněž založení reciprocit (tj. vzájemnosti) práv a povinností orgánů veřejné správy a osob, s nimiž jsou tyto smlouvy uzavírány.⁹⁷ V oblasti ochrany přírody a krajiny by proto dobrovolná smluvní ochrana mohla vykazovat značný význam, nicméně její praktické využívání prozatím stále zaostává,⁹⁸ což bude rovněž blíže rozvedeno v následujících kapitolách.

---

⁹³ MINISTERSTVO VNITRA ČR [MV ČR]. *Závěr poradního sboru ministra vnitra ke správnímu řádu č. 6/2005 ze zasedání dne 24. 6. 2005*. Online. In: Mvcr.cz. MV ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/6-2005-smlouvy-podle-39-zakona-c-114-1992-sb-a-jejich-vztah-ke-spravnimu-radu.aspx>. [citováno 2023-09-13].

⁹⁴ STEJSKAL, Vojtěch. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 365–370.

⁹⁵ KNOTEK, Jaroslav. *Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny*. Online. *Acta Universitatis Carolinae Juridica*. 2015, Vol. LXI, No. 2/2015, s. 37–49. E-ISSN 2336-6478. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/soubory/2020-01/Iurid_2_2015.pdf, s. 48. [citováno 2023-09-13].

⁹⁶ *Tamtéž*.

⁹⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*, op. cit., s. 166.

⁹⁸ JEMELKA, Luboš; PONDĚLÍČKOVÁ, Klára a BOHADLO, David. *Správní řád: Komentář*, op. cit., s. 1004.

V neposlední řadě je třeba dodat, že do pojmu dobrovolných environmentálních dohod lze v širším smyslu zařadit také dohody, které uzavírá Ministerstvo životního prostředí jako ústřední orgán státní správy s průmyslovými podniky anebo se svazy či sdruženími zastupujícími celé odvětví.⁹⁹ Příkladem takové smlouvy je tzv. Dobrovolná dohoda o spolupráci v oblasti ochrany klimatu, energetiky a některých dalších souvisejících oblastech, kterou MŽP uzavřelo se společností ČEZ, a.s. dne 15. 7. 2022.¹⁰⁰ Obsahem této dohody je vzájemná kooperace v realizaci 17 specifických opatření, která mají za cíl podpořit dosažení udržitelného rozvoje energetiky.

Nejrozsáhlejší a nejvýznamnější skupinu environmentálních dohod nicméně zakotvuje již zmiňovaný ZOPK. Následující kapitola se proto bude zabývat konkrétními v něm uvedenými zástupci veřejnoprávních smluv v oblasti ochrany přírody a krajiny.

3.1. Smlouvy podle § 39 Zákona o ochraně přírody a krajiny

Právní úprava § 39 ZOPK je poměrně rozsáhlá a zakotvuje první možnost dobrovolné smluvní ochrany v rámci tohoto zákona. Dle úvodu předmětného ustanovení platí, že *„pro evropsky významné lokality lze namísto vyhlášení národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace, přírodní památky nebo památného stromu, včetně jejich ochranných pásem, prohlásit území za chráněné nebo strom za památný, pokud již nejsou zvláště chráněny podle tohoto zákona, na základě písemné smlouvy uzavřené mezi vlastníkem dotčeného pozemku a příslušným orgánem ochrany přírody”*. Dále je zde stanoveno, že smluvní ochranu lze aplikovat také u jiných území se soustředěnými přírodními hodnotami, pokud jsou zde zastoupeny významné či jedinečné ekosystémy v rámci příslušné biogeografické oblasti anebo stanoviště vzácných a jinak ohrožených druhů živočichů a rostlin.¹⁰¹ Lze tedy shrnout, že ustanovení § 39 ZOPK obsahuje právní regulaci tří různých typů veřejnoprávních smluv s odlišnými předměty ochrany. V následujících odstavcích proto bude každý z těchto typů nejprve analyzován zvlášť s cílem definovat jednotlivé klíčové charakteristiky.

První a zároveň nejvýznamnější typ představuje **smluvní ochrana evropsky významných lokalit**. Vyhlášené evropsky významné lokality jsou součástí soustavy NATURA 2000.¹⁰² Dle znění § 39 ZOPK platí, že je ochranu těchto lokalit nutné zajišťovat přednostně v součinnosti s vlastníky pozemků. Jedná se tedy o speciální formu tzv. zvláštní územní ochrany zakotvené v ZOPK, která je v obvyklých případech zajišťována vyhlášením zvláště chráněných území.

---

⁹⁹ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Dobrovolné dohody*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dobrovolne_dohody. [citováno 2023-09-13].

¹⁰⁰ *Tamtéž*.

¹⁰¹ Ustanovení § 39 odst. 1 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁰² Ustanovení § 3 odst. 1 písm. r) Zákona o ochraně přírody a krajiny.

Jednotlivé kategorie takových území vyjmenovává ustanovení § 14 tohoto zákona.¹⁰³ Právní úprava § 39 ZOPK pak představuje alternativní možnost ochrany některých těchto kategorií zařazených do evropsky významných lokalit (dále také jen „EVL“) prostřednictvím smlouvy, a to konkrétně národních přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních rezervací a přírodních památek. Tato území jsou teorií souhrnně označována jako maloplošná zvláště chráněná území.¹⁰⁴ Všechna zvláště chráněná území bez rozdílu jsou přitom vyhlášována obecně závaznými právními předpisy.¹⁰⁵ Na základě této informace je možné stanovit, že veřejnoprávní smlouvy, které jsou uzavírány k ochraně EVL dle § 39 ZOPK, jsou řazeny do kategorie *sui generis* (neboli veřejnoprávních smluv zvláštních, viz výše), neboť v případě existence nahrazují vydání právního předpisu, nikoliv správního aktu. Bližší vymezení takových smluv zde není nutné vzhledem k tomu, že pro ně platí stejné obsahové i jiné formální náležitosti jako u ostatních smluvních typů téhož zákonného ustanovení. Tyto náležitosti proto budou sepsány souhrnně až po představení zbývajících dvou smluvních typů.

K smluvní ochraně evropsky významných lokalit je ještě třeba uvést, že ji doplňuje § 45c ZOPK, který obecně upravuje postup vyhlásování takových lokalit.¹⁰⁶ Zde je stanoveno, že orgány ochrany přírody musí do 30 dnů ode dne vyhlášení nařízení vlády, které definuje evropsky významné lokality zařazené do evropského seznamu na podkladě rozhodnutí Komise, upozornit vlastníky dotčených pozemků formou veřejné vyhlášky, že ochrana EVL zasahujících na jejich pozemky může být v součinnosti s nimi zajištěna smluvně. Pokud vlastník pozemku následně do 60 dnů neučiní žádný písemný úkon směřující k uzavření smlouvy anebo zkrátka do dvou let k tomuto uzavření vůbec nedojde, je k ochraně předmětných EVL vyhlášeno zvláště chráněné území.¹⁰⁷ Toto platí v situacích, kdy k ochraně nepostačuje aplikace základní ochrany evropsky významných lokalit dle § 45c odst. 2, kterým jsou tyto lokality obecně chráněny před jejich poškozováním, ničením a narušením celistvosti, a to mj. předběžným vydáváním souhlasů ve formě závazných stanovisek dle § 149 Správního řádu a § 90 ZOPK.¹⁰⁸ Přitom platí, že

---

¹⁰³ Jedná se o národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.

¹⁰⁴ KNOTEK, Jaroslav. Využitelnost veřejnoprávních smluv v ochraně přírody a krajiny. Online. In: *Acta Universitatis Brunensis Iuridica: No 337. Dny práva – 2008 – Days of Law*. 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4733-4. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf>. [citováno 2023-10-01].

¹⁰⁵ STEJSKAL, Vojtěch. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 369–385.

¹⁰⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-229-0, s. 193.

¹⁰⁷ Ustanovení § 45c odst. 5 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁰⁸ VOMÁČKA, Vojtěch a KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-675-3, s. 331.

příslušné orgány ochrany přírody mají případně povinnost vyhlásit zvláště chráněné území nejpozději do 6 let od zařazení lokality do evropského seznamu.

Evropsky významné lokality jsou rovněž specifické tím, že mohou zahrnovat kombinaci dvou různých ochranných opatření: část lokality může být chráněna standardním režimem, tj. vyhlášením zvláště chráněného území, zatímco jiná část může být chráněna prostřednictvím smlouvy, a to za podmínky, že se tyto způsoby ochrany nebudou v totožném místě překrývat. Příkladem může být existující smluvní ochrana EVL s názvem Bilichovské údolí, která je doplněna vyhlášením národní přírodní památky nesoucí stejný název a Přírodní památky na Pilavě.¹⁰⁹ Jiný příklad představuje EVL Hradiště, kde smluvní ochranu doprovází vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Brdy a také památného stromu Klen na Hrachovišti.¹¹⁰

V současné době je veřejnoprávními smlouvami dle § 39 ZOPK v souhrnu chráněno více než 50 území,¹¹¹ přičemž se téměř výlučně jedná právě o evropsky významné lokality.¹¹² To není překvapivé vzhledem k tomu, že účelem smluvní ochrany v režimu zmiňovaného zákonného ustanovení bylo již od počátku vytvoření dobrovolného nástroje pro ochranu právě těchto lokalit. Více než polovina z dnes existujících smluv byla přitom uzavřena v roce 2009 po skončení první fáze konstituce ochrany EVL.

Druhou oblast ochrany dle § 39 ZOPK tvoří **smluvní ochrana památných stromů**, respektive takových stromů, které mají být za památné vyhlášeny, a to včetně jejich případných ochranných pásem. Tyto stromy jsou v § 46 odst. 1 ZOPK popsány jako „*mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí*“. Památné stromy jsou obecně vyhlášovány rozhodnutím příslušného orgánu ochrany přírody dle § 46 ZOPK.¹¹³ Ustanovení § 39 ZOPK představuje alternativu k tomuto postupu a případně vzniklá veřejnoprávní smlouva o prohlášení památného stromu je z hlediska zařazení tedy smlouvou subordinační (podle § 161 Správního řádu), neboť nahrazuje individuální správní akt.¹¹⁴ V současné době však stále ještě neexistuje žádná veřejnoprávní smlouva tohoto typu.¹¹⁵ Vzhledem k jejich teoretickému subordinačnímu charakteru je ale nutné poznamenat, že pro případ budoucího sjednávání se předpokládá určitá forma účasti obcí či případně i zájmových spolků, jakožto potenciálních účastníků jinak

---

¹⁰⁹ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR [AOPK ČR]. *Ústřední seznam ochrany přírody*. Online. Dostupné z: <https://drusop.nature.cz/portal/>. [citováno 2023-10-01].

¹¹⁰ *Tamtéž*.

¹¹¹ Ke dni uzavření rukopisu této diplomové práce přesně 53. Citováno dle: *Tamtéž*.

¹¹² Výjimkou je např. smluvně chráněné území Les u Libeže.

¹¹³ Ustanovení § 46 odst. 1 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹¹⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČR [MV ČR]. *Závěr poradního sboru ministra vnitra ke správnímu řádu č. 6/2005 ze zasedání dne 24. 6. 2005*. Online, op. cit. [citováno 2023-10-01].

¹¹⁵ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR [AOPK ČR]. *Ústřední seznam ochrany přírody*. Online, op. cit. [citováno 2023-10-01].

probíhajícího správního řízení týkajícího se vyhlášení památného stromu (srov. §§ 70 a 71 ZOPK).¹¹⁶ Podmínkou účinnosti subordinačních veřejnoprávních smluv je totiž (jak již bylo uvedeno) souhlas osob, které by v případě konání správního řízení byly jeho účastníky dle § 27 odst. 2 nebo 3 Správního řádu. V literatuře se nicméně objevují úvahy nad tím, zda by pro uzavření takových smluv bylo skutečně třeba souhlasu zmiňovaných zájmových spolků, přičemž na tuto otázku nelze nalézt zcela jednotnou a definitivní odpověď.¹¹⁷ Kvůli daným pochybnostem by proto mohlo být vhodné dodržovat postup, aby subjekty oprávněné k uzavření smlouvy transparentně a včas zveřejňovaly své záměry tak učinit. Tím by se umožnilo zájmovým skupinám vyjádřit se k těmto dohodám v případě jejich zájmu, s cílem minimalizovat riziko vzniku budoucích problémů. V případě nezískání všech potřebných souhlasů k uzavření smlouvy by bylo dle § 168 Správního řádu zahájeno správní řízení o vyhlášení konkrétního stromu za památný, při kterém by bylo využito podkladů získaných při přípravě veřejnoprávní smlouvy dle § 39 ZOPK. Tím by došlo k zachování možnosti účastníků řízení se proti takovému rozhodnutí bránit podáním odvolání.¹¹⁸

Poslední oblastí, na kterou se § 39 ZOPK vztahuje, je **smluvní ochrana tzv. jiných území**, která se vyznačují environmentální významností. Tato území již byla definována výše, a lze proto jen stručně shrnout, že se zde musí sdružovat důležité přírodní hodnoty, avšak nesmí být součástí již vyhlášeného zvláště chráněného území. Řada odborníků na danou problematiku se shoduje, že „jiná významná území“ představují samostatný institut ZOPK, který stojí vedle kategorií zvláště chráněných území.¹¹⁹ S touto interpretací by bylo možné souhlasit, a to vzhledem k jazykovému výkladu ustanovení § 39 ZOPK s ohledem na jeho větnou stavbu. Tato jiná území jsou totiž zmíněna v samostatné větě, kde je rovněž uvedena jejich definice. Tím je dle mého názoru podpořena domněnka pojetí jiných významných území jakožto svébytného institutu. Na druhé straně se v odborné literatuře vyskytuje také názor, že nezbytnou podmínkou pro uzavření smlouvy chránící takové území musí být skutečnost, že jeho přírodovědná kvalita splňuje požadavky pro vyhlášení zvláště chráněného území.¹²⁰ Pokud by tato teze nebyla pravdivá, bylo by složité nalézt právní důvod pro omezení vlastnického práva k dotčeným pozemkům či pro potenciální vyplácení finančních náhrad. S tímto přístupem lze souhlasit také z důvodu, že je

---

¹¹⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*, op. cit., s. 194–195.

¹¹⁷ HAVELKOVÁ, Svatava. Veřejnoprávní smlouvy v zákoně o ochraně přírody a krajiny. *Ochrana přírody: Časopis státní ochrany přírody*. 2010, roč. 65, č. 4, s. 12–14. ISSN 1210-258X, s. 13.

¹¹⁸ Ustanovení § 81 Správního řádu.

¹¹⁹ Srov. KNOTEK, Jaroslav. Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Online. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, op. cit., s. 42. [citováno 2023-10-01]. Dále STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*, op. cit., s. 192.

¹²⁰ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 285.

nezbytné, aby byla právně zajištěna další možnost ochrany těchto území v případě, že není uzavřena veřejnoprávní smlouva podle § 39 ZOPK (*sui generis*). Jiná významná území proto považují za jeden z problematických a do jisté míry nejasných institutů.

V této fázi se již zaměřím na společné znaky všech tří výše uvedených oblastí smluvní ochrany § 39 ZOPK. Všechny představují možnost ochrany určité části přírody, kterou právo nabízí jako alternativu k jejich autoritativnímu vyhlášení či zřízení, tj. k prostému výkonu veřejné správy. Dalším společným rysem je, jak již bylo zmíněno, klasifikace všech těchto smluvních typů jako smluv veřejnoprávních, ačkoli z hlediska bližšího vymezení se jedná o jejich různé druhy. Veřejnoprávní povaha těchto smluv je zcela evidentní, a to nejen kvůli charakteru smluvních stran, ale také z důvodu, že jsou uzavírány ve veřejném zájmu a slouží k zajištění veřejného statku.¹²¹ Jednou smluvní stranou je přitom vždy orgán ochrany přírody, který by byl v případě neuzavření předmětné smlouvy oprávněn k vyhlášení konkrétního zvláště chráněného území či památného stromu, a může se tedy jednat o mnoho různých orgánů – typicky o pověřený obecní úřad, krajský úřad, Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK), MŽP anebo Ministerstvo obrany.¹²² Druhou stranu smlouvy představuje vlastník pozemku dotčeného existencí částí přírody, jež je potřeba chránit v souladu s ustanovením § 39 ZOPK (dále též jen „dotčené pozemky“). V této souvislosti je třeba upozornit na to, že ačkoli zákon hovoří o vlastníkovi i dotčeném pozemku v jednotném čísle, pro uzavření smlouvy není překážkou (a naopak tomu tak v praxi často bývá) existence více dotčených pozemků, anebo popř. i více vlastníků. Všechny smlouvy dle § 39 ZOPK musí být navíc uzavřeny v písemné formě,¹²³ což plně koresponduje s obecnými ustanoveními Správního řádu o veřejnoprávních smlouvách. Jiná forma by ani nemohla přicházet v úvahu, neboť tyto smlouvy musí být ukládány do sbírky listin Ústředního seznamu ochrany přírody.¹²⁴ Na základě znění § 39 ZOPK dále platí, že není možné zřídit smluvní ochranu, pokud jsou příslušná území nebo stromy již zvláště chráněny na základě jejich vyhlášení autoritativní formou.

Co se týče povinných náležitostí smluv dle § 39 ZOPK, musí obsahovat zejména vymezení ochranných podmínek chráněného území nebo památného stromu¹²⁵ a dále způsob péče o ně. Ochranné podmínky představují seznam činností, kterých se vlastník dotčených pozemků po uzavření smlouvy musí zdržet (např. hnojení pozemků) anebo je naopak musí vykonávat či

---

¹²¹ KOCOUREK, Tomáš. Veřejnoprávní smlouvy. In BAHÝL, Ján; BAHÝLOVÁ, Lenka; BĚLOHRADOVÁ, Jitka; FILIPOVÁ, Jana; GÖTTINGER, Vlastimil a kol. *Správní procesy v právu životního prostředí*, op. cit., s. 119.

¹²² HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 286.

¹²³ Ustanovení § 39 odst. 1 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹²⁴ Ustanovení § 12 odst. 2 písm. d) vyhlášky č. 45/2018 Sb., o plánech péče, zásadách péče a podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území.

¹²⁵ Specifikace konkrétního předmětu smlouvy vychází z požadavků § 8 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí („Katastrální zákon“).

strpět (typicky provádění monitoringu).¹²⁶ Z toho lze vyvodit, že v praxi jsou ochranné podmínky často zaměnitelné právě s dohodnutým způsobem péče. Obecně by tyto podmínky měly vycházet ze stejných principů, které se uplatňují při stanovování bližších ochranných podmínek maloplošných zvláště chráněných území. V této souvislosti se v odborné literatuře objevuje názor, že ochranné podmínky vymezené smlouvou musí být přísnější než ty, jež by se aplikovaly v případě vyhlášení chráněného území v souladu s § 40 ZOPK.¹²⁷ Opačný postup by dle tohoto pojetí v zásadě obcházel účel zákona. Někteří odborníci dále zastávají názor, že je možné sjednat tyto podmínky smluvně tak, aby z jejich zákazů mohly být stanoveny přesně definované výjimky.¹²⁸ Stejně tak není vyloučeno sjednání povolovacího mechanismu spočívajícího v tom, aby příslušný orgán ochrany přírody potřebnou výjimku odsouhlasil zvlášť pro každý konkrétní případ (*ad hoc*). Z obecného zákazu poškozovat smluvně chráněnou část přírody dopadajícího na třetí osoby však výjimky smlouvou povolit nelze, a stejně tak není možné vyloučit provedení naturového hodnocení podle § 45i ZOPK u území, které jsou součástí soustavy NATURA 2000.¹²⁹

Ustanovení § 39 ZOPK dále předpokládá, že další náležitosti obsahu takových smluv stanoví Ministerstvo životního prostředí prováděcím právním předpisem. Tento předpis však do dnešního dne nebyl vydán. V současné době částečně zastává jeho funkci Metodický pokyn MŽP pro uzavírání smluv o chráněném území nebo památném stromu podle § 39 ZOPK ve znění zákona č. 218/2004 Sb.¹³⁰ Hlavním problémem přitom je, že tento pokyn již nevychází z účinné právní úpravy. Ačkoli nevydání zmiňovaného prováděcího předpisu uzavírání smluv dle § 39 ZOPK nebrání (neboť zákon jejich esenciální náležitosti sám vyjmenovává), jedná se podle mého názoru o opomenutí, které přispívá k problematičnosti daného ustanovení, a přijetí tohoto předpisu lze proto jen doporučit. Dále platí, že ze smluv vyplývající ochrana je k dotčeným pozemkům vázána jakožto tzv. věcné břemeno *in personam*, které má za cíl chránit zájmy konkrétního subjektu, jímž je v tomto případě stát.¹³¹ O jeho zápis do katastru nemovitostí žádá příslušný orgán ochrany přírody uzavírající konkrétní smlouvu. V této souvislosti je možné klást si otázku, zda je právě zápis do katastru nemovitostí podmínkou vzniku takového věcného břemene, přičemž

---

¹²⁶ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 289.

¹²⁷ HAVELKOVÁ, Svatava. Veřejnoprávní smlouvy v zákoně o ochraně přírody a krajiny. *Ochrana přírody: Časopis státní ochrany přírody*, op. cit., s. 12.

¹²⁸ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-10-6, s. 99.

¹²⁹ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 289.

¹³⁰ *Tamtéž*, s. 288.

¹³¹ KNOTEK, Jaroslav. Využitelnost veřejnoprávních smluv v ochraně přírody a krajiny. Online. In: *Acta Universitatis Brunensis Iuridica: No 337. Dny práva – 2008 – Days of Law*, op. cit. [citováno 2023-10-01].

v odborné literatuře nejsou názory na toto téma zcela jednotné.¹³² Osobně se více ztotožňuji s pojetím, že věcná břemena dle § 39 ZOPK vznikají ze zákona již účinností uzavřené smlouvy a zápis do veřejného seznamu má proto pouze deklaratorní účinek. Vycházím přitom z domněnky, že by veřejnoprávní smlouvy měly mít shodné účinky jako správní akty (či popř. právní předpisy), které nahrazují. V praxi je běžné, že smlouvy uzavřené v režimu § 39 ZOPK obsahují prohlášení stran, která potvrzují jejich vědomí o vzniku věcného břemene a souhlas s ním,¹³³ což do jisté míry podporuje zde preferované pojetí. Omezení z věcného břemene přitom dopadá vždy pouze na vlastníka dotčeného pozemku.¹³⁴ Vůči třetím osobám je ochrana označených smluvně chráněných území či památných stromů naopak zajištěna přímo na základě znění ZOPK, dle kterého platí absolutní zákaz jejich poškozování.¹³⁵ Z tohoto zákazu nemůže být udělena výjimka, což lze dovodit z toho, že ustanovení § 39 ZOPK není zahrnuto v § 43 téhož zákona, který obsahuje seznam ustanovení, u nichž je udělení výjimky prostřednictvím správního rozhodnutí povoleno. Pro případný vznik správněprávní odpovědnosti je nicméně nutné, aby byly části přírody, které jsou chráněny smlouvou, řádně označeny.¹³⁶ Proto je možné shrnout, že ačkoli ochrana území či stromu ze strany vlastníka vzniká již uzavřením smlouvy, označení předmětných částí přírody je podmínkou vzniku zákazu poškozování ze strany třetích osob. Označení bývá provedeno orgánem ochrany přírody, který je oprávněn k jejich vyhlášení, a to na vlastní náklady.¹³⁷ Ve smlouvě však může být dohodnut odlišný postup spočívající např. v tom, že orgán ochrany přírody poskytne pouze příspěvek na provedení označení, které následně realizuje vlastník pozemku. Grafické náležitosti označování stanovuje vyhláška MŽP č. 45/2018 Sb., o plánech péče, zásadách péče a podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území, která v § 16 uvádí, že jsou za daným účelem využívány tabule s textem „smluvně chráněné území“ či „smluvně chráněný památný strom“, přičemž k vyznačení hranic chráněných území slouží pruhové značení. Lhůta k vyznačení, která standardně činí 60 dnů od účinnosti smlouvy, pak bývá specifikována vždy přímo v konkrétní uzavírané smlouvě.¹³⁸ Závěrem je nutné podotknout, že smlouvy dle § 39 ZOPK mohou být zrušeny v souladu s ustanovením § 45 odst. 2 téhož zákona,

---

¹³² Srov. KNOTEK, Jaroslav. Využitelnost veřejnoprávních smluv v ochraně přírody a krajiny. Online. In: *Acta Universitatis Brunensis Iuridica: No 337. Dny práva – 2008 – Days of Law*, op. cit. [citováno 2023-10-01]. Dále HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 290.

¹³³ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 290.

¹³⁴ Ustanovení § 1257 a násl. Občanského zákoníku.

¹³⁵ Ustanovení § 39 odst. 2 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹³⁶ Ustanovení § 39 odst. 2 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹³⁷ *Tamtéž*.

¹³⁸ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 292.

a to písemnou dohodou vlastníka dotčených pozemků a příslušného orgánu ochrany přírody. Pokud se zrušením smlouvy vlastník nesouhlasí, může o něm být autoritativně rozhodnuto orgánem, který je dohodu oprávněn uzavřít.¹³⁹ Smlouvu lze rovněž zrušit ze zákonem stanovených důvodů, které vyjmenovává § 167 odst. 1 Správního řádu. Zajímavé je, že některé smlouvy dle § 39 ZOPK navíc připouštějí ukončení daného závazku výpovědí, přičemž výpovědní důvody samy vyjmenovávají anebo alternativně mohou připustit podání výpovědi ze strany vlastníka rovněž bez udání důvodu.¹⁴⁰ Někteří odborníci v oboru však s tímto oprávněním důrazně nesouhlasí. Dle § 170 Správního řádu sice platí, že se u veřejnoprávních smluv použijí přiměřeně ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Občanský zákoník“), pokud to nevyklučuje jejich povaha a účel, avšak odborníci poukazují na to, že jednostranné vypovězení smlouvy ze strany vlastníka lze hodnotit právě jako jednání v rozporu s účelem takových smluv.¹⁴¹ K tomuto je dále uváděno, že Správní řád ve svém ustanovení § 167 dává možnost podat návrh na zrušení veřejnoprávní smlouvy, nicméně konečné rozhodnutí v případě neshody přisuzuje příslušnému správnímu úřadu. Výpověď ze strany vlastníka také odporuje znění § 45 odst. 2 ZOPK, podle nějž je pro uskutečnění zrušení smluvní ochrany nutná buď dohoda či případně autoritativní rozhodnutí orgánu ochrany přírody, a tedy nikoliv vlastníka. Z těchto důvodů se domnívám, že se jedná o skutečně problematickou a potenciálně napadnutelnou smluvní praxi, jejíž uplatňování v případě smluv dle § 39 ZOPK není příliš opodstatněné.

Při bližším zkoumání praktického využití smluvní ochrany podle § 39 ZOPK lze ve skutečnosti identifikovat ještě mnohem více nejasností. Z tohoto důvodu se nyní zaměřím na dle mého názoru nejvíce problematické aspekty této zákonné úpravy, které mohou částečně přispívat k tomu, že zde popisované smlouvy nejsou navzdory jejich dlouhé existenci sjednávány tak často, jak by mohly být. Ve svém závěru budu nicméně reflektovat rovněž přínosy, které v těchto dobrovolných dohodách o ochranných podmínkách spatřuji.

Pravděpodobně nejvýraznějším problémem ustanovení § 39 ZOPK je absence úpravy výše odměny pro vlastníka za uzavření dané veřejnoprávní smlouvy. Ačkoli z takové smlouvy vlastníkovi nutně plynou určité zákazy a povinnosti, které v souhrnu představují omezení jeho vlastnického práva či možností hospodaření na dotčených pozemcích, není finanční kompenzace pro tyto situace zákonem samostatně řešena. Obecně lze sice postupovat podle § 58 ZOPK, jeho ustanovení však pokrývají pouze vyrovnání ušlého zisku způsobeného omezením zemědělského

---

¹³⁹ Ustanovení § 45 odst. 2 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁴⁰ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 291.

¹⁴¹ *Tamtéž*, s. 292.

nebo lesního hospodaření na pozemku a úhradu nákladů vynaložených za účelem ochrany daného území (typicky provedením jejich oplocení). Veřejnoprávní smlouvou v režimu § 39 ZOPK je možné upravit některé aspekty této finanční kompenzace (např. dobu vyplácení) individuálně v závislosti na konkrétním případě, povolená výše peněžní náhrady je ale značně omezena¹⁴² a ani ji nelze vztáhnout na všechny ze smlouvy potenciálně vyplývající omezení vlastníka.¹⁴³ V tomto ohledu prozatím neexistuje možnost, jak vlastníkům adekvátně kompenzovat např. povinnost zdržet se stavebních činností na dotčených pozemcích či částečné finanční znehodnocení takových pozemků, což osobně vnímám jako velký nedostatek celého konceptu zde popisované smluvní ochrany. Naproti tomu tzv. dohody k provádění péče o pozemky dle § 68 odst. 2 ZOPK (upravující způsob hospodaření mj. také v evropsky významných lokalitách), které nesmí být s veřejnoprávními smlouvami dle § 39 ZOPK zaměňovány a budou blíže představeny v kapitole 3.5. této diplomové práce, se vyznačují mnohem flexibilnější úpravou finančních náhrad, a z ekonomického hlediska jsou proto dle mého názoru pro vlastníky v důsledku výhodnější. Na druhou stranu lze poznamenat, že určitá finanční úleva, kterou mohou vlastníci dotčených nemovitostí při uzavření smluv dle § 39 ZOPK pocítit, vyplývá ze zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o dani z nemovitých věcí“). V ustanovení § 4 odst. 1 písm. j) tohoto zákona je uvedeno, že mezi pozemky osvobozené od předmětné daně patří rovněž „*pozemky území zvláště chráněných podle předpisů o ochraně přírody a krajiny s výjimkou národních parků a chráněných krajinných oblastí; v národních parcích pozemky zařazené do zóny přírodní nebo zóny přírodě blízké a v chráněných krajinných oblastech pozemky zařazené do jejich I. zóny*“. Právě do této skupiny je dle odborné literatury možné řadit smluvně chráněné pozemky v režimu § 39 ZOPK, ačkoli se na základě dosavadní praxe nejedná o významný motivační faktor. Pro podporu uzavírání dobrovolných dohod v režimu § 39 ZOPK bych proto *de lege ferenda* navrhovala zahrnutí finanční kompenzace (anebo popř. jiné výhody či finanční úlevy) pro vlastníky dotčených nemovitostí přímo do zákonného znění.

Další nevýhoda smluvní ochrany dle § 39 ZOPK souvisí s obecnou formulací zákazu poškozování označeného chráněného území anebo označeného stromu. Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o zákaz absolutní, a to v souladu se zněním ustanovení § 43 téhož zákona. Jelikož však z činností, které na základě tohoto zákazu nelze provádět, nemůže být udělena žádná výjimka, hrozí riziko blokování realizace činností, které by byly na smluvně chráněném území či stromu prováděny v jejich zájmu. Typickým příkladem takové činnosti může být provádění výzkumných

---

¹⁴² Ustanovení § 58 odst. 5 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁴³ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 291.

prací osobami odlišnými od orgánu ochrany přírody. Při neexistenci smluvní ochrany je přitom pro tyto případy stanoven formální postup spočívající v obrácení se na příslušný orgán ochrany přírody s žádostí o vydání rozhodnutí či závazného stanoviska, které *ad hoc* přesně vymezí podmínky realizace záměru tak, aby nebyl protizákonný.¹⁴⁴ Další problémový aspekt lze v této souvislosti spatřovat v tom, že ZOPK ochranu vztahuje pouze na „označená“ smluvně chráněná území, jak již bylo vysvětleno výše.

Problematičnost aplikace § 39 ZOPK dokládá rovněž skutečnost, že jsou předmětné dohody často uzavírány se státními podniky (např. Lesy ČR). Tím vyvstává otázka, zda je vůbec možné, aby došlo ke vzniku věcného břemene také v takovýchto případech, kdy se dotčený strom nebo pozemek nachází ve vlastnictví státu, přičemž oprávněným subjektem z daného břemene je vždy (vysvětleno výše) rovněž ČR. Relevantnost tohoto problému se projevuje mj. tím, že stát může jím vlastněné pozemky ve smluvně chráněných územích zcizit (současná právní úprava takový postup nezakazuje) a otázka existence věcného břemene se tak stane velmi významnou. Některé z uzavřených dohod o ochranných podmínkách dle § 39 ZOPK řeší možnost výskytu těchto situací pomocí smluvního ustanovení, které určuje, že věcné břemeno vznikne *ex lege* změnou vlastníka dotčených pozemků.¹⁴⁵ V odborné literatuře se pak objevuje názor, že i v případě, kdy je smlouva uzavřena se státním podnikem a vztahuje se k majetku ČR, vzniká věcné břemeno zcela standardně účinností smlouvy.¹⁴⁶ Toto pojetí pamatuje na ustanovení § 1257 Občanského zákoníku, které sice hovoří o možnosti zřízení vlastní služebnosti pouze v případě jiného pozemku téhož vlastníka, avšak zohledňuje také znění § 1301 Občanského zákoníku, dle kterého služebnost nezaniká spojením vlastnictví panující a služebné věci v jedné osobě (což platí pro tzv. reálná břemena obdobně). Někteří autoři na tomto základě dokonce připouštějí zřízení vlastní služebnosti *in personam*.¹⁴⁷ Vznik věcného břemene ve chvílích, kdy je povinným ze smlouvy státní podnik, je vyvozován také vzhledem k jeho povaze jakožto samostatné právnické osoby, která vystupuje v právních vztazích svým vlastním jménem.¹⁴⁸ Osobně se domnívám, že uznat možnost vzniku věcného břemene z dohod o ochranných podmínkách i v případech, kdy stát bude oprávněným a zprostředkovaně i povinným, se nabízí již s ohledem

---

¹⁴⁴ KNOTEK, Jaroslav. Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Online. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, op. cit., s. 38. [citováno 2023-10-06].

¹⁴⁵ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR [AOPK ČR]. *Ústřední seznam ochrany přírody*. Online, op. cit. [citováno 2023-10-06].

¹⁴⁶ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 290.

¹⁴⁷ Srov. JANOŠEK, Vladimír. *Vlastníková služebnost, aneb když někomu slouží vlastní věc*. Online. In: *Epravo.cz*. 9. 8. 2012. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vlastnikova-sluzebnost-aneb-kdyz-nekomuslouzi-vlastni-vec-84658.html>. [citováno 2023-10-06].

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 4. 2016, č. j. 5 As 52/2016-39.

na prostý výklad § 39 ZOPK. Ustanovení § 39 odst. 1 ZOPK totiž váže vznik věcného břemene k předmětné smluvní ochraně bez výjimky. Z praxe lze pro podporu tohoto tvrzení jmenovat smlouvu uzavřenou dle § 39 ZOPK k ochraně zámku Kratochvíle, který je státním majetkem, a přesto bylo smlouvou vytvořené věcné břemeno ve prospěch ČR zapsáno do katastru nemovitostí, přičemž řádnost tohoto břemene není rozporována.¹⁴⁹ Vznik věcného břemene u smluv v režimu § 39 ZOPK je ale na základě zde uvedeného nepochybně velmi problematičným tématem, které může být odborníky interpretováno různými způsoby a zasluhovalo by jejich větší pozornost, aby došlo k všeobecně přijímané shodě.

Čtvrtou problematičnou oblast smluvní ochrany dle § 39 ZOPK představuje pojetí počtu osob na straně povinné, tzn. počtu vlastníků dotčených pozemků. V praxi se totiž s ohledem na doposud uzavřené dohody nejeví jako příliš pravděpodobné, aby byla smluvní ochrana dle § 39 ZOPK využita, pokud je třeba zavázat více takových vlastníků. Ačkoli tento postup není zákonem vyloučen, nutnost uzavření smlouvy s více vlastníky ztěžuje celý proces, a to jak v rovině administrativní, tak komunikační. Tato domněnka je potvrzena přímo praxí, neboť ze smluv, které byly do dnešní doby dle § 39 ZOPK uzavřeny, lze nalézt pouze několik málo zástupců těch, kde se na straně povinné nachází více než jeden subjekt. Dále je nutné podotknout, že ze všech existujících dohod o ochranných podmínkách je pouze u pěti z nich vlastníkem pozemků fyzická osoba nebo podnikatel.¹⁵⁰ Z toho lze vyvodit, že smluvní ochrana v režimu § 39 ZOPK není pro tyto subjekty atraktivní, což může souviset s již zmiňovanou chybějící úpravou finanční kompenzace.

Poslední nejasností, kterou bych zde ráda zmínila, je samotná konstrukce ochrany dle § 39 ZOPK, která by se z pohledu zvláště chráněných území měla v souladu s výše uvedeným vztahovat jen na maloplošná chráněná území. V praxi jsou však smluvně chráněna i některá území dosahující rozlohy národních parků či chráněných krajinných oblastí. Konkrétním příkladem je Hradiště či Boletice.¹⁵¹ Obě tato území jsou vojenskými újezdy a smluvní ochrana namísto vyhlášení zvláště chráněného území u nich byla zvolena pravděpodobně kvůli menší administrativní náročnosti takového postupu. Přestože je toto řešení pochopitelné, vzhledem k formulaci zákona by se dalo spíše označit za pochybnou praxi.

Závěrem bych ráda shrnula současný stav použitelnosti smluvní ochrany dle § 39 ZOPK. Ačkoli důležitým milníkem pro její vývoj byla tzv. euronovela, tj. novelizace ZOPK provedená

---

¹⁴⁹ HANÁK, Jakub. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 290.

¹⁵⁰ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR [AOPK ČR]. *Ústřední seznam ochrany přírody*. Online, op. cit. [citováno 2023-10-06].

¹⁵¹ *Taméž*.

zákonem č. 218/2004 Sb.,¹⁵² v praxi se začala využívat až v roce 2009 společně s rozvojem evropsky významných lokalit. I přes svou teoretickou přípustnost se tedy poměrně dlouhou dobu nevyužívala, ačkoli fakticky představuje nejstarší existující úpravu veřejnoprávních smluv v oblasti ochrany přírody a krajiny. Jak již bylo uvedeno výše, v současné době je evidováno více než 50 smluv uzavřených v režimu § 39 ZOPK (jejichž úplný seznam obsahuje Příloha č. 1 této diplomové práce), nejedná se tedy o příliš vysoké číslo, ačkoliv k nárůstu jejich počtu kontinuálně dochází.¹⁵³ S ohledem na tuto skutečnost si myslím, že by mělo být věnováno více pozornosti problematickým oblastem této smluvní ochrany, a to mj. na legislativní úrovni. Domnívám se, že právě nejasnosti ve stávající právní úpravě brání jejímu další rozvoji a rozšíření. Z pohledu Ministerstva životního prostředí by bylo podle mého názoru logickým úvodním krokem přijmout jím opomenutý prováděcí právní předpis upravující bližší náležitosti obsahu smluv, s jehož existencí ZOPK ostatně od počátku počítá, neboť ten by mohl některé sporné záležitosti pokrýt. V opačném případě neočekávám, že v blízké budoucnosti dojde k výraznému nárůstu popularity těchto smluv.

3.2. Smlouvy podle § 45e odst. 4 Zákona o ochraně přírody a krajiny

V ustanovení § 45e odst. 4 ZOPK je upravena možnost uzavření smlouvy o způsobu hospodaření v ptačích oblastech, které jsou stejně jako evropsky významné lokality součástí (tj. územní složkou) soustavy evropsky chráněných území NATURA 2000. Na úrovni EU ptačí oblasti upravuje směrnice č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků. Tato směrnice zakotvuje ochranu všech druhů ptáků přirozeně se vyskytujících ve volné přírodě na evropském území členských států. Ochrana se přitom vztahuje rovněž na ptačí vejce, hnízda a stanoviště, popř. významné mokřady.¹⁵⁴ Na základě článku 4 odst. 4 této směrnice je dále stanoveno, že pro všechny ptačí druhy jmenované v její příloze I a také pro všechny na území členských států pravidelně se vyskytující stěhovavé druhy (v příloze I neuvedené) platí povinnost vyhlášení jejich stanovišť za chráněné, čímž vznikají právě ptačí oblasti (z anglického *Special Protection Areas*, zkráceně SPA). V rámci ZOPK představují ptačí oblasti speciální a samostatný institut územní ochrany, jehož cílem je zabezpečit přežití a rozmnožování vybraných druhů ptáků na místech jejich přirozeného výskytu, přičemž nezbytné je především zohlednit specifické nároky

---

¹⁵² Zákon, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a o stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵³ V roce 2017 existovalo pouze 36 smluv uzavřených v režimu § 39 ZOPK. Citováno dle: HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 285.

¹⁵⁴ Čl. 1 odst. 2 Směrnice č. 2009/147/ES, ze dne 30. listopadu 2009, o ochraně volně žijících ptáků (dále jen „Směrnice o ochraně volně žijících ptáků“).

těchto druhů na ochranu. Tyto oblasti jsou v ČR vytvářeny pro potřeby ochrany ptáků, jež vyjmenovává prováděcí nařízení vlády č. 51/2005 Sb., kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro něž se vymezují ptačí oblasti. Toto nařízení v současné době obsahuje seznam celkem 61 druhů ptáků.¹⁵⁵ V souladu s již uvedeným lze však ptačí oblasti vymezit i pro další druhy stěhovavých vodních ptáků, pokud na dané lokalitě žije více než 20 000 jedinců, bez ohledu na počet druhů a jejich druhové složení.¹⁵⁶ Jednotlivé ptačí oblasti na území ČR se zřizují nařízením vlády, které může rovněž stanovit činnosti, jejichž provádění musí být v konkrétních územích vázáno na souhlas orgánů ochrany přírody.¹⁵⁷ V neposlední řadě je nutné zmínit, že v praxi se ptačí oblasti na mnoha místech překrývají se zvláště chráněnými územími. To je přitom z pohledu práva akceptované, neboť ultimátní cíl a předmět ochrany těchto dvou institutů je *de facto* odlišný. Řádně vzniklé ptačí oblasti jsou evidovány v Ústředním seznamu ochrany přírody a rovněž v katastru nemovitostí, a to v souladu se zněním § 42 ZOPK a katastrální vyhláškou č. 357/2013 Sb. Takové oblasti jsou rovněž označeny informační tabulí, jejíž náležitosti blíže uvádí vyhláška č. 45/2018 Sb., o plánech péče, zásadách péče a podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území.

Smlouvy o způsobu hospodaření v ptačích oblastech, které jsou předmětem této kapitoly, jsou uzavírány mezi vlastníkem nebo nájemcem dotčeného pozemku a příslušnými orgány ochrany přírody (krajskými úřady či Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR)¹⁵⁸. Pojem „nájemce“ je však dle některých odborníků v tomto kontextu nepřesný, přičemž vhodnějším termínem by pak byl spíše „uživatel“.¹⁵⁹ Důvodem je nutnost reflektování právní úpravy Občanského zákoníku, na základě které by z povahy věci mělo být možné uzavřít případnou dohodu o způsobu hospodaření nejen se subjekty s vlastnickým či nájemním vztahem k dotčenému pozemku, ale rovněž s pachtýřem, vypůjčitelem anebo jiným oprávněným uživatelem takového pozemku. Ačkoli se s tímto názorem plně ztotožňuji, pro potřeby této diplomové práce bude za účelem snahy o přehlednost i nadále využíván zákonný pojem „nájemce“.

Dle znění § 45e odst. 4 ZOPK je sjednání takové smlouvy pouhou možností. Předmětný orgán ochrany přírody je ale povinen zahájit jednání o smlouvě ve lhůtě 90 dnů od doby, kdy

---

¹⁵⁵ Příloha k Nařízení vlády č. 51/2005 Sb. ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti.

¹⁵⁶ VOMÁČKA, Vojtěch a KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 337.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, s. 338.

¹⁵⁸ Ustanovení § 77a odst. 4 písm. n) a § 78 odst. 3 písm. m) Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁵⁹ Srov. STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*, op. cit., s. 296. Dále VOMÁČKA, Vojtěch a KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 346.

vlastníci anebo nájemci pozemků případně projeví o její uzavření písemně zájem. Vzhledem k absenci bližší úpravy počítání času v příslušném zákonném ustanovení vyvozují, že daná lhůta začíná běžet dnem následujícím po dni doručení písemně projeveného zájmu, přičemž vycházím ze standardních zásad Občanského zákoníku (viz jeho § 605 odst. 1). Nabídku na uzavření smlouvy o způsobu hospodaření v ptačí oblasti však může ze své vlastní iniciativy předložit vlastníkovi či nájemci též samotný orgán ochrany přírody.¹⁶⁰ Případná následně uzavřená smlouva nesmí dle znění § 45e odst. 4 odporovat zákonným ustanovením ZOPK a ani právním předpisům EU. Obecně však platí, že při uzavírání dané smlouvy jsou smluvní strany vázány i ostatními právními předpisy ČR. Řádně sjednaná smlouva přitom může vlastníka nebo nájemce pozemku dotčeného existencí ptačí oblasti zprostit povinnosti získávat souhlas k provádění určitých činností na něm (bližší v § 45e odst. 2 ZOPK), a to za předpokladu, že je vykonávání předmětných činností v daném smluvním ujednání samostatně upraveno.¹⁶¹ Z této skutečnosti vyplývá, že orgánem ochrany přírody, který je oprávněn k uzavření smlouvy dle § 45e odst. 4 ZOPK, je konkrétně ten orgán, jenž by byl jinak oprávněn k vydávání souhlasů s danými činnostmi. V praxi je tímto orgánem nejčastěji v závislosti na druhu chráněného území buď krajský úřad nebo správa chráněné krajinné oblasti.¹⁶²

V souladu s výše uvedeným je dále nutné vymezit, že pokud určitá smlouva o způsobu hospodaření v ptačích oblastech nahrazuje povinnost získat souhlas orgánu ochrany přírody k některým činnostem, jedná se o veřejnoprávní smlouvu subordinační dle § 161 Správního řádu. Předmětná smlouva totiž v takovém případě nahrazuje vydání správního rozhodnutí o souhlasu k provedení specifických činností v ptačí oblasti. Podmínkou účinnosti dané smlouvy o způsobu hospodaření je pak získání písemného souhlasu osob, které by v případě konání správního řízení byly jeho účastníky.¹⁶³ Pokud však určitá smlouva uzavřená dle § 45e odst. 4 ZOPK žádný správní souhlas nenahrazuje, tzn. neobsahuje ujednání o výkonu činností, k nimž je jinak souhlas vyžadován, nelze ji považovat za veřejnoprávní smlouvu subordinační. V tomto případě by se tedy jednalo o veřejnoprávní smlouvu *sui generis*. Obsahem takové smlouvy o způsobu hospodaření

---

¹⁶⁰ VOMÁČKA, Vojtěch a KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 346.

¹⁶¹ Ustanovení § 45e odst. 4 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁶² KNOTEK, Jaroslav. K vybraným otázkám u ptačích oblastí. *České právo životního prostředí*. 2006, roč. VI, č. 1, s. 28–36. ISSN 1213-5542, s. 29.

¹⁶³ Ustanovení § 161 odst. 1 ve spojení s § 168 Správního řádu.

v ptačí oblasti je pak pouhé zajištění péče o danou lokalitu skrze výkon v nařízení vlády nejmenovaných činností anebo jejich omezení.¹⁶⁴

ZOPK dále v § 45e odst. 5 uvádí, že v případě vzniku sporu mezi orgánem ochrany přírody a některým ze subjektů jmenovaných v odst. 3 a 4 téhož ustanovení získává pravomoc k vydání rozhodnutí soud. Subjektem stojícím proti orgánu ochrany přírody a krajiny tak může být např. dotčená obec či kraj (s nimiž je projednáváno samotné vymezení ptačích oblastí za podmínky, že se rozkládají na územích, která dosud nejsou zvláště chráněna dle ZOPK) anebo alternativně vlastníci či nájemci pozemků jakožto druhá strana uzavírané smlouvy (popř. další osoby, které by jinak byly účastníky správního řízení o vydání souhlasu k činnosti v ptačí oblasti). Naproti tomu Správní řád v ustanovení § 169 odst. 1 stanovuje pro případ potřeby řešení sporů plynoucích z veřejnoprávních smluv jiný postup, který spočívá v tom, že k rozhodnutí jsou oprávněny různé správní orgány, nikoli soudy. Odborníci na danou problematiku se proto vesměs shodují, že se postup dle § 45e odst. 5 ZOPK aplikuje převážně za účelem řešení hmotněprávních otázek, typicky zda je uzavřená smlouva v souladu s platnými právními předpisy ČR a unijním právem.¹⁶⁵ V předmětném odstavci je výslovně uvedeno, že soud rozhoduje zejména záležitosti týkající se ochrany práv výše vymezených subjektů ve vztahu k požadavkům právních předpisů Evropských společenství a ustanovením § 45e odst. 3 a 4 ZOPK. Naopak spory týkající se přímo a pouze konkrétního způsobu hospodaření v určité ptačí oblasti by proto dle odborné literatury měly být řešeny standardním postupem uvedeným ve Správním řádu.¹⁶⁶ Přestože je možné uvažovat nad tím, že právní regulace uvedená v ZOPK je určena i pro tyto spory (jednalo by se tak o zvláštní úpravu vůči obecné úpravě Správního řádu), charakter veřejnoprávních smluv dle § 45e odst. 4 ZOPK nijak nenasvědčuje tomu, že by k řešení sporů z nich plynoucích bylo zapotřebí samostatného speciálního mechanismu.

Uzavírání smluv o způsobech hospodaření v ptačích oblastech přitom často úzce koresponduje s tzv. dohodami o poskytnutí finančních příspěvků dle § 69 ZOPK (viz kapitola 3.5.). Ty ve vztahu ke smlouvám popisovaným v této kapitole spočívají v poskytnutí finančního příspěvku vlastníkům či nájemcům dotčených pozemků v situacích, kdy v zájmu zlepšování stavu ptačí oblasti provedou určité dohodnuté práce anebo se naopak zdrží výkonu některých činností.

V souhrnu je možné uzavřít, že právní úprava smluvní ochrany ptačích oblastí dle § 45e odst. 4 ZOPK není příliš rozsáhlá. Pokud bych měla tuto úpravu zhodnotit, určité

---

¹⁶⁴ VOMÁČKA, Vojtěch a KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 347.

¹⁶⁵ *Tamtéž*, s. 347–348.

¹⁶⁶ *Tamtéž*.

výhrady bych měla pouze k ustanovení § 45e odst. 5 ZOPK týkajícímu se sporů, které bylo podrobněji představeno výše. Z dostupných informací lze usuzovat, že toto ustanovení nebylo v praxi prozatím využíváno, a pravděpodobně proto se s ním pojí určité interpretační nejasnosti. Osobně si myslím, že bylo koncipováno pouze s cílem umožnit soudní přezkum řádného splnění požadavků vyplývajících z unijních předpisů. Za problematické však považuji určení, pod jaký žalobní typ by bylo možné daný spor zařadit. Dle povahy věci by mohla být příslušným soudem ve správním soudnictví přípustěna žaloba proti rozhodnutí správního orgánu či např. žaloba proti nezákonnému zásahu. Někteří autoři dokonce uvažují nad tím, že by se jednalo o žalobní typ *sui generis*, a tehdy by bylo správným postupem podat k příslušnému správnímu soudu přímo žalobu ze sporu podle ustanovení § 45e odst. 5 ZOPK.¹⁶⁷ V tomto ohledu se tedy chybějící praxe jeví jako problematická. Je proto možné zvážit vhodnost doplnění nebo upřesnění § 45e odst. 5 ZOPK, i když vzhledem k tomu, že toto ustanovení není v současné době využíváno, lze obecně polemizovat o smyslu a potřebnosti takové případné úpravy.

Závěrem lze konstatovat, že z hlediska využitelnosti smluv o způsobech hospodaření v ptačích oblastech nevyplynula žádná výrazná či problematická omezení, která by bránila jejich uzavírání v praxi, a bylo by tedy možné předpokládat, že k jejich uzavírání bude v budoucnu alespoň v určitém počtu docházet. Agentura ochrany přírody a krajiny však upozorňuje, že samostatné sjednávání těchto dohod není běžné, neboť v případě, že je způsob hospodaření v ptačích oblastech řešen smluvně, bývá spíše součástí rozsáhlejších smluvních ujednání v režimu § 68 odst. 2 ZOPK (viz dále), které se vyznačují flexibilnější a tudíž příhodnější právní úpravou.¹⁶⁸

3.3. Smlouvy podle § 49 odst. 4 Zákona o ochraně přírody a krajiny

Dalším typem veřejnoprávních smluv v oblasti ochrany přírody a krajiny jsou tzv. dohody o způsobu hospodaření na pozemcích s výskytem kriticky nebo silně ohrožených druhů rostlin uzavírané v režimu § 49 odst. 4 ZOPK (dále jen „dohody o způsobu hospodaření“). Tento institut slouží jako alternativní způsob ochrany dvou nejohroženějších skupin zvláště chráněných rostlin dle ZOPK (viz § 48 odst. 2 písm. a) a b) tohoto zákona), a představují proto jeden z dobrovolných nástrojů tzv. zvláštní druhové ochrany. Zvláštní druhová ochrana se přitom v ZOPK ve vztahu k zvláště chráněným druhům rostlin a jejich biotopům projevuje hned v několika rovinách – ať

---

¹⁶⁷ VOMÁČKA, Vojtěch a KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 347.

¹⁶⁸ Odpověď AOPK ČR na žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998. Sb., o právu na informace o životním prostředí, ze dne 19. 3. 2024, č. j. 05947/SOPK/24. Online. Dostupné z: https://nature.cz/documents/20121/5847554/Odpoved_zadost_o_informace_dohody_05947-SOPK-24-19.3.2024.pdf/6e7b0930-70a6-f3df-4c4b-421217d79694?t=1710858112507. [citováno 2024-03-22].

už vyjmenováním zapovězených činností (aktivních i pasivních, typicky sbírání, ničení či prodávání), stanovováním pravidel pro udělení výjimek z povinné ochrany anebo právě umožněním uzavření smluv, které jsou předmětem této kapitoly.

Bližší vymezení dohod o způsobu hospodaření obsahuje již zmiňovaný § 49 odst. 4 ZOPK, který stanovuje, že v případě běžného obhospodařování pozemků, na nichž se vyskytují kriticky nebo silně ohrožené druhy rostlin, mohou orgány ochrany přírody s jejich vlastníky nebo nájemci uzavřít dohodu o způsobu hospodaření. Ustanovení § 49 odst. 3 ZOPK přitom v této souvislosti konkretizuje, že za běžné obhospodařování již není možné považovat takové zásahy, jež mohou způsobovat změnu hydrologických půdních poměrů (typicky odvodňování či naopak zavlažování), půdního povrchu (např. narušování drnu i hrabání steliva v lese) či chemických vlastností prostředí (hnojení), to vše ovšem kromě zásahů při obvyklém hospodaření v lesích podle platného lesního hospodářského plánu (§§ 24 a 27 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů).¹⁶⁹ *A contrario* tedy lze dovodit, že běžným hospodařením je naopak standardní údržba porostů a pozemků včetně pastvy, pokud nezahrnuje výše uvedené zásahy. Dále je nutné doplnit, že ačkoli zákon hovoří o uzavírání dohod dle § 49 odst. 4 ZOPK pouze mezi příslušnými orgány ochrany přírody a vlastníky či nájemci dotčených pozemků, stejně jako u již představených dobrovolných smluv týkajících se ptačích oblastí (viz kapitola 3.2.) by uzavření takové dohody mělo být na základě Občanského zákoníku možné i s dalšími „uživateli“.

Dohody o způsobu hospodaření pro ochranu rostlin jsou typově subordinačními veřejnoprávními smlouvami, jejichž dobrovolné uzavření nahrazuje udělení výjimky ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů dle § 56 ZOPK. Jak již bylo v rámci této diplomové práce uvedeno, subordinační smlouvy se řídí posíleným principem účasti veřejnosti, a proto je podmínkou účinnosti dohod dle § 49 odst. 4 ZOPK souhlas osob, které by jinak byly účastníky správního řízení o vydání konkrétní výjimky. Pokud k udělení tohoto souhlasu nedojde, alternativní postup opět spočívá ve vydání rozhodnutí příslušným orgánem ochrany přírody namísto uzavření původně zamýšlené veřejnoprávní smlouvy, z jejíž podkladů však bude v této situaci čerpat.¹⁷⁰

Co se týče konkretizace postupu uzavírání dohod o způsobu hospodaření, ustanovení § 49 odst. 4 ZOPK stanovuje, že pokud vlastník či nájemce pozemku projeví o uzavření takové dohody zájem v písemné formě, orgán ochrany přírody má povinnost ve lhůtě 30 dnů zahájit

---

¹⁶⁹ Další příklady činností přesahujících způsoby běžného hospodaření uvádí § 15 odst. 2, 3 a 4 vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

¹⁷⁰ Ustanovení § 168 Správního řádu.

patříčná jednání o ní. Příslušný orgán ochrany přírody však musí pro potřeby uzavření smlouvy zároveň splnit dodatečné podmínky spočívající v nutnosti prověření, že:

- neexistuje jiné uspokojivé řešení;
- je dán některý z důvodů uvedených v § 56 odst. 1 nebo 2 ZOPK;
- navrhovaný způsob hospodaření neovlivní dosažení či udržení příznivého stavu druhu, jenž je na dané lokalitě předmětem ochrany dle práva EU, z hlediska ochrany (výchozím předpisem je směrnice 92/43/EHS).¹⁷¹

Všechny tyto skutečnosti musí být navíc ve sjednávané dohodě výslovně uvedeny. V případě, že k uzavření dohody dojde, platí pro orgán ochrany přírody také informační povinnost zakotvená v § 5b odst. 5 ZOPK.¹⁷²

Existence výše uvedených dodatečných podmínek odlišuje dohody v režimu § 49 odst. 4 ZOPK od všech doposud zmiňovaných smluvních úprav. Navíc skutečnost, že mají být uzavírány pouze v situacích, kdy neexistuje jiné vhodné řešení, je předurčuje k nízké (momentálně dokonce v zásadě nulové)¹⁷³ četnosti využívání. Právě tato „jiná řešení“ by potenciálně mohla představovat určitou nejasnost v právní úpravě dohod o způsobu hospodaření. Dalším specifikem těchto dohod je pak blízký vztah k dohodám vycházejícím z ustanovení § 56 odst. 5 ZOPK, které jsou předmětem následující kapitoly.

3.4. Smlouvy podle § 56 odst. 5 Zákona o ochraně přírody a krajiny

Ustanovení § 56 odst. 5 ZOPK představuje právní rámec pro uzavírání tzv. dohod nahrazujících výjimky ze zákazů u zvláště chráněných rostlin a živočichů. Jak již z tohoto názvu vyplývá, řadí se mezi subordinační veřejnoprávní smlouvy, které nahrazují udělení výjimky podle § 56 odst. 1 ZOPK. Jejich unikátním rysem je, že smí být uzavřeny pouze pro činnosti typově stanovené zákonem, avšak mezi širokým okruhem subjektů.

Předmětný § 56 odst. 5 ZOPK totiž uvádí, že je uzavření takové dohody možné pouze ve dvou případech – buď k zajišťování činností v zájmu ochrany volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin či přírodních stanovišť, anebo alternativně pro výkon činností, které se provádějí k podpoře výzkumu a vzdělávání, opětovného osídlení určitého území populací druhu nebo opětovného vysazení v původním areálu druhu a chovu a pěstování nezbytných pro tyto účely, včetně umělého rozmnožování rostlin.¹⁷⁴ Orgány ochrany přírody (v tomto případě krajské úřady,

---

¹⁷¹ Ustanovení § 49 odst. 4 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁷² STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*, op. cit., s. 296.

¹⁷³ Odpověď AOPK ČR na žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998. Sb., o právu na informace o životním prostředí, ze dne 19. 3. 2024, č. j. 05947/SOPK/24, op. cit.

¹⁷⁴ Ustanovení § 56 odst. 5 Zákona o ochraně přírody a krajiny.

Agentura ochrany přírody a krajiny či správy národních parků)¹⁷⁵ je mohou uzavírat s libovolnými fyzickými či právními osobami, a tedy ne pouze s vlastníky anebo nájemci dotčených pozemků, jako tomu bylo u předchozích v této diplomové práci uváděných smluvních ujednání. Pro dohody v režimu § 56 odst. 5 ZOPK dále platí, že je lze uzavřít pouze tehdy, pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení a navrhovaná činnost neovlivní dosažení nebo udržení příznivého stavu druhu z hlediska ochrany. Tyto odůvodněné skutečnosti musí být v dané dohodě výslovně uvedeny. V případě, že dohoda povoluje výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů ptáků, platí pro ni obdobně ustanovení § 5b odst. 3 ZOPK a na orgán ochrany přírody smlouvu uzavírající se dále aplikuje informační povinnost stanovená v § 5b odst. 5 tohoto zákona.¹⁷⁶

Dalším charakteristickým znakem dohod dle § 56 odst. 5 ZOPK je, že jsou, podobně jako ostatní subordinační smlouvy, výrazně ovlivňovány úzkou vazbou na zásadu účasti veřejnosti. Podmínkou jejich účinnosti je proto opět souhlas osob, které by byly účastníky za jiných okolností probíhajícího správního řízení o vydání výjimky dle § 56 ZOPK, přičemž v případě nezískání tohoto písemného souhlasu by se postupovalo dle § 168 Správního řádu (k tomuto podrobněji již opakovaně v předchozích kapitolách této diplomové práce).

V neposlední řadě je nutné zaměřit se na to, proč je sjednávání dohod nahrazujících výjimky dle § 56 odst. 5 ZOPK omezeno jen na konkrétně stanovené činnosti, a nelze je tedy uzavírat v případě výkonu všech činností uvedených v ustanovení § 56 odst. 2 ZOPK. Někteří experti v oboru s tímto zúžením použitelnosti výslovně souhlasí a považují jej za adekvátní.¹⁷⁷ Důvodem může být, že pro ostatní činnosti typově uvedené v § 56 odst. 2 ZOPK se z důvodu možné významnosti jejich dopadů uzavírání smluv nejeví jako správné řešení, neboť každá jednotlivá činnost potenciálně spadající do daných kategorií by měla být raději vždy posouzena individuálně, tzn. standardním postupem udělení výjimky dle § 56 ZOPK. Příkladem takové kategorie jsou činnosti vykonávané v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti anebo z jiných naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru a důvodů s příznivými důsledky nesporného významu pro životní prostředí.¹⁷⁸ Ačkoli z výše uvedeného důvodu hodnotím omezení využitelnosti dobrovolných dohod dle § 56 odst. 5 ZOPK jako spíše vhodné, nedá se rozporovat, že rozšíření možností uzavírat tyto dohody i k zajišťování dalších činností uvedených v ustanovení § 56 odst. 2 ZOPK by mohlo

---

¹⁷⁵ Takovým orgánem ochrany přírody je vždy ten, který by byl v konkrétním případě příslušný k vydání výjimky - tzn. krajský úřad podle § 77a odst. 5 písm. h) ZOPK či Agentura ochrany přírody a krajiny anebo správa národního parku dle § 78 ZOPK.

¹⁷⁶ KNOTEK, Jaroslav. Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Online. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, op. cit., s. 46. [citováno 2023-10-08].

¹⁷⁷ *Tamtéž*.

¹⁷⁸ Ustanovení § 56 odst. 2 písm. c) Zákona o ochraně přírody a krajiny.

příspěvek k jejich častějšímu uzavírání. V současné době se mi totiž nepodařilo vyhledat informace o tom, že by některá taková smlouva byla uzavřena. Tento závěr následně potvrdila rovněž Agentura ochrany přírody a krajiny, dle které nejsou dohody dle § 56 odst. 5 ZOPK samostatně využívány prakticky vůbec.¹⁷⁹

3.5. Smlouvy podle § 68 odst. 2 a § 69 Zákona o ochraně přírody a krajiny

Tato kapitola se zaměří především na smlouvy uzavírané podle ustanovení § 68 odst. 2 ZOPK, které představují široce použitelný nástroj a mají v souboru dobrovolných environmentálních dohod významné postavení, a to zejména z důvodu vysoké četnosti jejich uzavírání. V praxi jsou tyto smlouvy často spojovány rovněž s dohodami sjednávanými podle § 69 ZOPK, jež proto budou stručně představeny v závěru této kapitoly.

Smlouvy uzavírané v režimu § 68 odst. 2 ZOPK, které jsou nazývány jako dohody k provádění péče o pozemky (z důvodů ochrany přírody), již byly stručně zmíněny v rámci kapitoly 3.1. této diplomové práce ve spojitosti se smluvní ochranou evropsky významných lokalit. Provádění péče o pozemky je významným opatřením, které ZOPK nabízí za účelem optimálního zachování i zlepšování přírodního a krajinného prostředí, přičemž v jeho rámci umožňuje mj. provádění některých potřebných zásahů. Z tohoto důvodu mají orgány ochrany přírody anebo popř. obce možnost uzavírat právě dohody k provádění péče o pozemky, a to s vlastníky či nájemci dotčených pozemků nad rámec jejich zákonných povinností. Dochází tak k zajištění potřebné péče o významné přírodní oblasti, což je ostatně jedním z hlavních a ultimátních cílů ZOPK.

Dohody k provádění péče o pozemky přitom musejí být uzavřeny písemně a patří do skupiny veřejnoprávních smluv *sui generis*, neboť nenahrazují vydání pouze jednoho specifického správního aktu. Předmětem těchto dohod je primárně úprava realizace péče o určité přírodně cenné pozemky (blíže definované níže) a provádění nezbytných opatření či zásahů na nich ve smyslu § 68 ZOPK. V praxi jsou veškeré tyto činnosti souhrnně nazývány jako tzv. managementové zásahy a jejich typickým příkladem je sečení travních porostů.¹⁸⁰ Vzhledem k tomu, že tyto zásahy jsou vždy spojeny s konkrétně smluvně vymezenými pozemky, je logické, že příslušný orgán ochrany přírody uzavírá případné dohody k provádění péče přímo s vlastníky nebo nájemci těchto dotčených pozemků.

Co se týče bližší specifikace pozemků, pro které jsou dohody k provádění péče uzavírány, ustanovení § 68 odst. 2 ZOPK počítá s ochranou nejruznějších lokalit, avšak vždy pouze z důvodu

---

¹⁷⁹ Odpověď AOPK ČR na žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998. Sb., o právu na informace o životním prostředí, ze dne 19. 3. 2024, č. j. 05947/SOPK/24, op. cit.

¹⁸⁰ KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 514.

ochrany přírody. Tím je naznačena nutnost, aby tyto lokality disponovaly určitou mírou přírodní či krajinné významnosti. Dále je zde výslovně stanoveno, že písemnou dohodou je možné upravit také způsob hospodaření ve zvláště chráněných územích a ptačích oblastech. Z hlediska praxe lze shrnout, že v současné době jsou dohody k provádění péče uzavírány výhradně u pozemků, na něž se vztahuje územní ochrana podle ZOPK – ať už se jedná přímo o některé zvláště chráněné území, jeho ochranné pásmo, evropsky významnou lokalitu anebo např. ptačí oblast.¹⁸¹ V závislosti na typu a klasifikaci dané lokality mají uzavřené dohody různá individuální specifika. Pokud mají být na základě dohody např. provedeny zásahy ve zvláště chráněném území, musí navazovat a být zahrnuty v plánu péče o toto území.¹⁸² Naopak smlouvou definované zásahy v evropsky významných lokalitách anebo ptačích oblastech musí být uvedeny v souhrnu doporučených opatření.¹⁸³ Ačkoli zákon v souladu s výše zmíněným umožňuje uzavření dohody k provádění péče i u jiných environmentálně významných pozemků, které nepatří do žádné z hlavních kategorií chráněných lokalit, žádná taková dohoda dle mých zjištění prozatím uzavřena nebyla.

Důležité je rovněž zmínit, že jelikož jsou dohody dle § 68 odst. 2 ZOPK z hlediska zařazení pouze dobrovolným nástrojem, musí zároveň existovat alternativní zákonný postup realizace nezbytných managementových zásahů do přírody a krajiny pro případ, že k uzavření takové dohody v konkrétním případě nedojde. Ve zkratce tento postup spočívá v právu orgánu ochrany přírody nutný zásah provést (zpravidla prostřednictvím některého dodavatelského subjektu), avšak až poté, co zašle písemnou výzvu ve formě správního rozhodnutí vlastníkům či nájemcům dotčených pozemků k jejich dobrovolnému provedení a po marném uplynutí lhůty k tomu stanovené.¹⁸⁴ V případě nečinnosti vlastníka tomuto následně vzniká povinnost výkon požadovaných zásahů strpět, ačkoli pro některé komplexnější zásahy platí, že jejich realizace vyžaduje aktivní součinnost anebo přinejmenším výslovný souhlas vlastníka (např. pro změnu druhu pozemku). Z pohledu praxe se orgány ochrany přírody před zasláním výzvy zpravidla snaží získat souhlas vlastníka méně formalizovaným způsobem, a zde uvedený postup se proto uplatňuje až jako poslední možnost zajištění péče o přírodně cenné pozemky.¹⁸⁵

Výhodou dohod uzavřených v režimu § 68 odst. 2 ZOPK je založení dlouhodobé spolupráce mezi totožnými smluvními subjekty. Taková spolupráce nahrazuje alternativní mimosmluvní způsob realizace managementových zásahů spočívající v tom, že se k výkonu

---

¹⁸¹ KNOTEK, Jaroslav. Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Online. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, op. cit., s. 47. [citováno 2023-10-08].

¹⁸² KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 515.

¹⁸³ *Tamtéž*.

¹⁸⁴ *Tamtéž*, s. 515–516.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, s. 516.

jednotlivých opatření vypisují výběrová řízení. Vlastníci či nájemci pozemků jsou k uzavírání dohod k provádění péče navíc motivováni možností získání finančního příspěvku dle § 69 ZOPK, který se poskytuje buď za závazek zdržení se výkonu některých činností na konkrétním pozemku nebo naopak za provedení určitých environmentálně příznivých prací. Posledním přínosem je, že jelikož se pro uzavření těchto dohod vlastníci či nájemce rozhoduje dobrovolně, dá se následně předpokládat jeho větší ochota provádět požadovaná opatření a přispívat ke zlepšení stavu dané přírodní lokality.

V návaznosti na shora uvedené finanční příspěvky dle § 69 ZOPK zde nyní doplním některé důležité souvislosti. Na základě § 69 odst. 3 ZOPK se pro potřeby poskytnutí tohoto příspěvku uzavírají písemné dohody, které jsou veřejnoprávními smlouvami *sui generis*. Někteří odborníci dokonce tyto smlouvy považují za samostatný a plnohodnotný typ dobrovolných environmentálních dohod – osobně však více souhlasím s přístupem druhé skupiny autorů, kteří sice nerozporují jejich prvek dobrovolnosti, avšak za zcela typického zástupce této skupiny je nepovažují.¹⁸⁶ Důvodem je, že na finanční příspěvky poskytované v režimu § 69 ZOPK je třeba nahlížet jako na ekonomický nástroj s výraznou motivační funkcí, který podle mého názoru slouží spíše k utvrzení ochoty subjektů angažovat se v ochraně přírody a krajiny než přímo k vykonávání této ochrany. Uzavření dohod o poskytnutí tohoto příspěvku je sice pouhou možností, jež vyžaduje aktivní přístup orgánů ochrany přírody, v principu se však svou povahou od standardních dobrovolných environmentálních dohod odlišují, a to i proto, že jsou koncipovány jako odměna či kompenzace poskytovaná konkrétním subjektům za uzavření jiné dohody nebo provedení určitého ochranného opatření. Jejich specifikem je tedy doplňkový charakter. Vztah mezi dohodami v režimu § 69 ZOPK a dohodami dle § 68 odst. 2 ZOPK je proto velmi úzký, o čemž svědčí mj. skutečnost, že z administrativních důvodů bývají v praxi spojeny v jedné dohodě, která nese atributy obou těchto smluvních typů, a to namísto uzavření dvou smluv samostatných.¹⁸⁷

Závěrem se stručně zaměřím na zhodnocení zde popisované právní úpravy dohod uzavíraných v režimu ustanovení § 68 odst. 2 ZOPK (a často doplněných právě dohodami dle § 69 ZOPK). Po provedeném zanalyzování v ní neshledávám žádné významné nejasnosti či problematické oblasti. V souhrnu je považuji za velmi dobře uchopitelný typ dobrovolných environmentálních dohod, jejichž atraktivita spočívá především v úzké spojitosti s poskytováním finančních náhrad dle § 69 ZOPK. Tomu odpovídá také vysoká četnost jejich uzavírání. Jedná se dokonce o nejpoužívanější smluvní nástroj, který je v ZOPK uveden. Mezi Agenturou ochrany

---

¹⁸⁶ Srov. KNOTEK, Jaroslav. Online. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, op. cit., s. 47–49. [citováno 2023-10-08].

¹⁸⁷ KNOTEK, Jaroslav. In VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, op. cit., s. 520.

přírody a krajiny a vlastníky či nájemci (uživatelé) pozemků ve zvláště chráněných územích jich bylo dle dostupných údajů jen za rok 2020 uzavřeno více než 1200.¹⁸⁸ V roce 2023 pak AOPK sjednala celkem 1039¹⁸⁹ těchto dohod.¹⁹⁰ Některé z nich byly navíc koncipovány jako víceleté, a proto ke dni 23. 2. 2024 stále platilo 148 z nich, přičemž mnohé další budou v průběhu roku uzavřeny znovu anebo zcela nově.¹⁹¹ Sama AOPK v této souvislosti zdůrazňuje, že dohody k provádění péče o pozemky tvoří naprostou většinu veřejnoprávních smluv, které při svých činnostech uzavírá. Počty dokazují, že i vlastníci a nájemci dotčených pozemků v případě možnosti volby preferují tyto dohody, a to nejen před jinými existujícími typy smluvní ochrany, ale také oproti podávání žádostí o náhradu za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření podle § 58 ZOPK (které jsou aplikovatelné pouze na některé druhy pozemků). Důvodem této skutečnosti je poměrně nízká administrativní náročnost uzavírání dohod dle § 68 odst. 2 ZOPK, což je způsobeno již dlouholetými zkušenostmi orgánů ochrany přírody s jejich uzavíráním, a dále také zmiňované snadné propojení s poskytnutím finanční kompenzace. Do budoucna je možné predikovat, že příslušné orgány ochrany přírody budou usilovat o uzavírání těchto dohod na delší časová období, aby došlo k dalšímu snížení administrativní zátěže.

Tímto lze zakončit pojednání o dobrovolných environmentálních dohodách, přičemž je nutné shrnout, že v systému dobrovolných nástrojů ochrany životního prostředí vynikají svým v zásadě ryze právním charakterem, ačkoli legislativa není v tomto ohledu zcela bez vad. Zaměření se na výše uvedené sporné otázky by bylo v mnoha ohledech žádoucí, neboť tyto dohody skýtají značný potenciál tím, že nahrazují jednostranná rozhodnutí veřejné správy a umožňují dotčeným subjektům aktivně se podílet na vymezování svých individuálních práv a povinností ve vztahu k významným částem přírody a krajiny, které je potřeba chránit. Jelikož některé typy těchto dohod zůstávají v současné době stále téměř nevyužívány, je důležité podněcovat diskusi o možnostech rozšíření sjednávání dobrovolných environmentálních dohod obecně.

---

¹⁸⁸ PEŠOUT, Pavel. Dohody o hospodaření, významný nástroj pro spolupráci s vlastníky a hospodáři v ochraně přírody. *Ochrana přírody: Časopis státní ochrany přírody*. 2021, roč. 76, č. 5, s. 19–21. ISSN 1210-258X, s. 21.

¹⁸⁹ AOPK eviduje tyto tzv. managementové dohody podle délky trvání (jednoleté nebo víceleté) a také podle zdroje financování, ze kterého jsou podporovány (např. Program péče o krajinu, Národní plán obnovy – Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny a jejich konkrétní podprogramy).

¹⁹⁰ Odpověď AOPK ČR na žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998. Sb., o právu na informace o životním prostředí, ze dne 19. 3. 2024, č. j. 05947/SOPK/24, op. cit.

¹⁹¹ *Tamtéž*.

4. Systémy environmentálního managementu

Tato část diplomové práce pojednává o systémech environmentálního managementu (EMS, z anglického *Environmental Management Systems*). Takové systémy jsou zaměřeny na řízení vlivu každodenních i dlouhodobých činností podnikatelských subjektů (dále také jen „podniky“, „obchodní korporace“ anebo „organizace“) tak, aby jako celek působily na životní prostředí šetrněji. Obecně se tedy jedná o takové aktivní strategie managementu, které reflektují požadavek trvale udržitelného rozvoje a v důsledku způsobují pokles negativních environmentálních dopadů podnikatelských aktivit.

Systémy environmentálního managementu, tj. systémy environmentálního řízení, jsou označovány jako tzv. strategie dvojího zisku (*win-win strategies*) anebo také nástroje ekoefektivní, neboť přinášejí rozsáhlé ekologické i ekonomické výhody širokému spektru subjektů.¹⁹² Zkušenosti s těmito systémy v praxi ukazují, že podniky, které se rozhodly zavést některou formu environmentálního řízení, nepocítují úlevy pouze v ekonomické oblasti (např. snížením provozních nákladů), ale registrují rovněž mnohé mimoekonomické přínosy. Ty se projevují zejména v možnosti otevřenější komunikace v ekologických otázkách a celkovém zlepšení podnikové identity následkem získání sympatií veřejnosti, obchodních partnerů i orgánů státní správy, což může v některých případech představovat významnou konkurenční výhodu.¹⁹³

Ačkoli některé environmentálně šetrné prvky podnikových strategií mohou být obchodními korporacemi uplatňovány zcela mimo právní rámec, z normativního hlediska jsou v současné době rozlišovány dva formalizované typy environmentálního řízení, a to:

- systém environmentálního managementu standardizovaný mezinárodními normami ISO řady 14000, především pak normou ISO 14001,
- a evropský systém environmentálního managementu a auditu (EMAS, z anglického *Eco-Management and Audit Scheme*).¹⁹⁴

Tyto systémy se vyznačují velkou komplexností, a přestože vykazují řadu odlišných znaků, mají společný cíl – integrovat požadavky na ochranu životního prostředí do celkové strategie a veškerých činností podniků společně se zajištěním jejich ekonomické prosperity. Obchodní korporace se k nim přihlašují na principu dobrovolnosti, ale pokud se tak stane, jsou následně povinny dodržovat některé povinnosti, které z účasti v nich vyplývají.

---

¹⁹² KOTOVICOVÁ, Jana. Progresivní přístupy v řízení ochrany životního a pracovního prostředí. Online. *Časopis pro automatizační techniku AUTOMA*. 2003, roč. 9, č. 2. Dostupné z: https://automa.cz/cz/casopis-clanky/progresivni-pristupy-v-rizeni-ochrany-zivotniho-a-pracovniho-prostredi-2003_02_28702_1402/. [citováno 2023-11-21].

¹⁹³ *Tamtéž*.

¹⁹⁴ FABŠÍKOVÁ, Tereza. NORMATIVNÍ RÁMEC ENVIRONMENTÁLNÍHO ŘÍZENÍ OBCHODNÍCH KORPORACÍ. In: *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie – sborník příspěvků k IX. ročníku mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: TROAS s. r. o., 2017. ISBN 978-80-88055-03-7, s. 54.

Z důvodu významnosti environmentálního managementu jako celku považují za vhodné zaměřit se zde nejprve stručně na události, které předcházely jeho vzniku. Nutnost vývoje systémů EMS zpočátku předznamenávaly některé průmyslové incidenty, zejména havárie chemického závodu v Bhópálu v roce 1984 a dále nehoda ropného tankeru Exxon Valdez na Aljašce v roce 1989.¹⁹⁵ Negativní reakce veřejnosti na tyto události významně přispěly k zformulování různých podnikových zásad, které měly sloužit k předcházení dalším podobným ekologickým katastrofám v budoucnu. Ačkoli se tedy první pokusy o stanovení pevných zásad environmentálně orientovaného řízení uskutečnily až na přelomu 80. a 90. let 20. století, a to především v návaznosti na vznik řady norem ISO 9000 roku 1987 (týkající se komplexního řízení kvality zboží)¹⁹⁶, některé dílčí podnikové zásady zahrnující prvky environmentálního managementu vznikaly už dříve. Jako příklad lze uvést kodex kanadské chemické asociace, která jej na podzim roku 1984 vydala jakožto sadu osmi zásad, jež byly určeny chemickým podnikům a zahrnovaly ochranu zdraví, bezpečnosti, protihavarijní připravenosti, komplexní ochranu životního prostředí a další.¹⁹⁷ Významnou pak byla zejména šestá zásada, která obsahovala požadavek na vytvoření environmentálně orientovaného řízení. Evropská rada svazu chemického průmyslu (CEFIC) i Mezinárodní rada svazu chemického průmyslu (ICCA) tento kodex následně plně podpořily, načež se stanovené zásady staly podmínkou členství v CEFIC a utvořily program známý jako „*Responsible Care*“¹⁹⁸ (Odpovědná péče)¹⁹⁹. Dalším relevantním souborem zásad pak byly tzv. „Valdezovy zásady“ z roku 1989.²⁰⁰ V jejich rámci byl stanoven mj. požadavek na provádění ročního auditu podniků zabývajících se jejich výsledky v ochraně životního prostředí. Významným dokumentem v této oblasti se později stala též Podnikatelská charta pro trvale udržitelný rozvoj, kterou vypracovala Mezinárodní obchodní komora v roce 1990 a obsahovala 16 zásad adresovaných podnikům s cílem snížit jejich negativních vlivy na životní prostředí.²⁰¹ Následkem všeobecného uvědomění si významu potenciálního dopadu podniků na stav přírody se tedy stalo zjevným, že je nezbytné vyvinout rovněž plně formalizované dobrovolné nástroje

---

¹⁹⁵ FABŠÍKOVÁ, Tereza. *NORMATIVNÍ RÁMEC ENVIRONMENTÁLNÍHO ŘÍZENÍ OBCHODNÍCH KORPORACÍ*. In: *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie – sborník příspěvků k IX. ročníku mezinárodní vědecké konference*, op. cit.

¹⁹⁶ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 56.

¹⁹⁷ ENVIWEB, s.r.o. *Odpovědné podnikání v chemii*. Online. Enviweb, ©1999–2023. Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/eslovník/172>. [citováno 2023-11-21].

¹⁹⁸ *Tamtéž*.

¹⁹⁹ V ČR přesněji „Odpovědné podnikání v chemii“.

²⁰⁰ VOORHEES, John a WOELLNER, Robert A. *International Environmental Risk Management: ISO 14000 and the Systems Approach*. Boca Raton, Florida: CRC Press, 1998. ISBN 1-56670-291-7, s. 12.

²⁰¹ HÁK, Tomáš; KOLÁŘOVÁ, Hana a MOLDAN, Bedřich (ed.). *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek. Sv. 5: Národní strategie udržitelného rozvoje a regionální rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-238-8378-X, s. 22.

týkající se environmentálního podnikového řízení. Za první organizovaný standard environmentálního managementu (a zároveň přímého předchůdce EMS dle ISO 14001) lze přitom považovat systém známý jako BS 7750, jenž byl vytvořen Britským institutem pro standardizaci roku 1992.²⁰² Zanedlouho poté, v roce 1993, pak vznikl na úrovni EU systém EMAS.²⁰³ Norma ISO 14001 byla následně vydána roku 1996 a ve světě našla velmi rychle široké uplatnění.

V následujících kapitolách této diplomové práce jsou existující systémy EMS dle ISO 14001 a EMAS již analyzovány zvlášť. V souladu s vytyčenými cíli je kladen důraz zejména na jejich přesné definování, vymezení normativního rámce a posouzení výhod či naopak rizik praktického využití.

4.1. EMS dle normy ISO 14001

Environmentální manažerský systém zaváděný dle ISO 14001 (dále v textu této kapitoly zkráceně také jen „EMS“²⁰⁴) je regulačním dobrovolným nástrojem vyžadujícím vnější součinnost, jehož cílem je zavést v podniku takový systém řízení, který způsobí, že dojde k postupnému snižování jeho negativního vlivu na životní prostředí. Vnější součinnost je přitom poskytována nezávislým certifikačním orgánem (tj. auditorem), který kontroluje dodržování pravidel EMS a vystavuje podnikům potvrzení v podobě certifikátu. Dle odborné literatury má EMS nicméně rovněž přesah do skupiny nástrojů vzdělávacích, neboť k naplňování svého účelu vyžaduje mj. edukaci zaměstnanců a zájmových skupin.²⁰⁵ Jedná se o zcela univerzální nástroj, což znamená, že může být zaveden v jakékoli obchodní korporaci bez ohledu na její charakter, velikost či jiné parametry. Navíc platí, že ho lze provozovat i v pouhé části podniku, čímž se významně odlišuje od programu EMAS.²⁰⁶ Pokud je systém EMS implementován řádně, měl by v důsledku vést ke kontinuálnímu zlepšování environmentálního profilu daných podnikatelských subjektů.

EMS je podrobně charakterizován normou ISO 14001²⁰⁷, podle které je zaváděn, a to jako „součást systému managementu organizace použitá k vytvoření a zavedení její environmentální

---

²⁰² BELL, Stuart; MCGILLIVRAY, Donald; PEDERSEN, Ole; LEES, Emma a STOKES, Elen. *Environmental law – Ninth Edition*. 9. vydání. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 978-0-19-874832-8, s. 257.

²⁰³ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 16.

²⁰⁴ Ačkoli je EMS širokým pojmem, který není uváděn pouze v souvislosti s normou ISO 14001, z praktických důvodů používám v celém oddílu 3.2.1 této diplomové práce zkratku „EMS“ právě pro systém environmentálního managementu dle ISO 14001.

²⁰⁵ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

²⁰⁶ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Rozdíly mezi ISO 14001 a EMAS*. Online. Dostupné z: https://ekoznacka-emas.cz/sites/default/files/public-pages-content/rozdily_ISO_EMAS_v3.pdf. [citováno 2023-11-22].

²⁰⁷ Tato mezinárodní norma je do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN ISO 14001:2015 Systémy environmentálního managementu – Požadavky s návodem pro použití (dále jen „ČSN EN ISO 14001:2015“).

politiky a řízení jejich environmentálních aspektů“.²⁰⁸ V definici použitý pojem environmentální politiky představuje veřejný dokument zpracovaný podnikem se zavedeným EMS, kterým tento podnik prezentuje svůj vliv na životní prostředí navenek (podrobněji viz dále). Pojem environmentálních aspektů lze následně zjednodušeně definovat jako určité prvky činností podniků s environmentálním přesahem.²⁰⁹ Norma ISO 14001 také pracuje s termínem „organizace“, který subsumuje různé typy podnikatelských subjektů. Kromě této kmenové normy je však EMS obecně součástí i dalších ISO norem řady 14000. Jako příklad lze uvést všeobecnou normu ISO 14004,²¹⁰ která je metodickým předpisem pro zavádění environmentálních manažerských systémů do podnikové praxe. Poslední norma, kterou je v souvislosti s EMS vhodné zmínit, je norma ISO 19011²¹¹ zastřešující kromě jiného auditování systémů environmentálního managementu. ISO normy rodiny 14000 historicky navázaly na normu ISO 9001, která se zabývá systémy řízení kvality, tj. systémy managementu jakosti (QMS z anglického *Quality Management Systems*).²¹²

Vzhledem k tomu, že využívání EMS zastřešují právě celosvětově uznávané mezinárodní ISO normy, se v současné době jedná o nejrozšířenější prostředek, jenž mohou podnikatelské subjekty využít k prokázání své snahy o ochranu životního prostředí.²¹³ Rozsah působení tohoto systému na konkrétní obchodní korporaci je přitom velmi široký, neboť cíle, které jsou v jeho rámci stanoveny, ovlivňují nejen veškeré podnikatelské aktivity, ale také např. výběr obchodních partnerů a dodavatelů. V tomto ohledu lze pozorovat, že obchodní korporace, jež zavedly systém EMS, zpravidla vyžadují totéž i po svých dodavatelích.²¹⁴

Požadavky, které musí naplnit každá organizace usilující o implementaci EMS, jsou stanoveny v oddílu 4 normy ISO 14001. Ještě před započítáním jejich plnění je však podnikatelským subjektům doporučeno provést tzv. úvodní environmentální přezkoumání, kterým dochází

---

²⁰⁸ Bod 3.1.2 Normy ČSN EN ISO 14001:2015.

²⁰⁹ *Tamtéž*, bod 3.2.2.

²¹⁰ Tato mezinárodní norma je do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN ISO 14004:2016 Systémy environmentálního managementu – Obecná směrnice pro implementaci.

²¹¹ Tato mezinárodní norma je do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN ISO 19011:2018 Směrnice pro auditování systémů managementu.

²¹² OFORI, Elvis Kwame; LI, Jinkai; RADMEHR, Riza; ZHANG, Jin a SHAYANMEHR, Samira. Environmental consequences of ISO 14001 in European economies amidst structural change and technology innovation: Insights from green governance dynamism. Online. *Journal of Cleaner Production*. 2023, Vol. 411: 137301. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.137301>. [citováno 2023-11-22].

²¹³ KLÁŠTERKA, Jan; RŮŽIČKA, Pavel; BABIČKA, Luboš a REMTOVÁ, Květoslava. EMAS Systém environmentálního řízení a auditu: Příručka k Programu EMAS. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*. 2007, roč. XV, č. 1/2007, s. 2–16. ISSN 1801-6898, s. 2.

²¹⁴ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

ke zhodnocení jejich výchozí pozice.²¹⁵ Právě v rámci přezkoumání bývají případně identifikovány veškeré environmentálních aspekty konkrétního podniku a požadavky plynoucí z platných právních předpisů, které se na daný podnik vztahují. Zmiňovaný oddíl 4 normy ISO 14001 následně vyjmenovává celou řadu již mandatorních postupů, jež organizace musí bez výjimky dodržovat. Jedním z prvotních a zároveň klíčových požadavků je povinnost vypracování environmentální politiky jakožto dokumentu poskytujícího základní rámec pro určení environmentálních cílů podniku a zároveň stvrzujícího přijetí povinných (či eventuálně i doplňkových) závazků používání EMS. Povinné závazky zahrnují především dodržování environmentální i jiné platné legislativy, uplatňování prevence znečištění²¹⁶ a nepřetržité snižování negativních environmentálních vlivů vzniklých podnikovými činnostmi.²¹⁷ Environmentální politika přitom plně vychází ze zvoleného rozsahu zaváděného EMS. Vytváří ji vrcholové vedení organizace, které s ní dále seznamuje všechny zaměstnance, a to důsledným prokazatelným způsobem.²¹⁸ Jejím dalším specifikem je, že musí být řádně dokumentována, pravidelně přezkoumávána, v případě potřeby aktualizována a zejména také trvale zpřístupněna veřejnosti. Na politiku musí být rovněž navázány přesně definované dokumentované environmentální cíle a cílové hodnoty obchodní korporace, které povinně reflektují tzv. registr právních požadavků a registr environmentálních aspektů podniku.²¹⁹ Registry vznikají na podkladě úvodního environmentálního přezkoumání, pokud je provedeno, anebo případně jako součást tvorby povinné dokumentace. Environmentální cíle a cílové hodnoty přitom musí být stanoveny realisticky. Norma ISO 14001 však nestanovuje přesnější kvalitativní ani kvantitativní nároky na jejich vytyčování, a proto se stává, že certifikaci systému EMS obdrží i organizace, které si vymezily pouze velmi snadno splnitelné cílové hodnoty.²²⁰ S ohledem na vybrané a zhodnocené cíle má podnik také povinnost vytvořit detailní harmonogram jejich plnění, který je součástí tzv. programu EMS.²²¹ Program dále obsahuje určení odpovědnosti za naplňování těchto cílů a výčet prostředků k jejich dosažení. Norma ISO 14001 podniku následně stanovuje povinnost průběžně přeměřovat

---

²¹⁵ FILDÁN, Zdeněk. *Příručka EMS podle ISO 14 001. Praktický průvodce pro zavedení a udržování systému environmentálního managementu podle normy ČSN EN ISO 14 001*. 3. vydání. Tachov: ENVI GROUP s.r.o., 2016. ISBN 978-80-904215-1-6, s. 33.

²¹⁶ Postupy patřící do prevence znečištění zahrnují např. snižování spotřeby, povinnost interní a externí recyklace, řízené procesy odstraňování odpadů atp.

²¹⁷ KOTOVICOVÁ, Jana. Progresivní přístupy v řízení ochrany životního a pracovního prostředí. Online. *Časopis pro automatizační techniku AUTOMA*. 2003, op. cit. [citováno 2023-11-23].

²¹⁸ FILDÁN, Zdeněk. *Příručka EMS podle ISO 14 001. Praktický průvodce pro zavedení a udržování systému environmentálního managementu podle normy ČSN EN ISO 14 001*, op. cit., s. 35.

²¹⁹ Bod 6.2.1 normy ČSN EN ISO 14001:2015.

²²⁰ BELL, Stuart; MCGILLIVRAY, Donald; PEDERSEN, Ole; LEES, Emma a STOKES, Elen. *Environmental law – Ninth Edition*, op. cit., s. 257.

²²¹ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

dosažené cílové hodnoty, implementovat preventivní opatření, konat pravidelně interní audity atp. K programu EMS proto patří rovněž příručka, kde jsou specifikovány jednotlivé úkoly adresované zaměstnancům, a především pak kontrolní metody a jiné způsoby využívaného monitoringu (např. termíny plánovaných auditů a tzv. přezkoumání vedením).²²² Dalšími povinně zpracovávanými dokumenty jsou např. havarijní plány, organizační schémata a popis rozsahu zaváděného systému. Norma ISO 14001 navíc uvádí požadavek, aby byly veškeré činnosti týkající se dokumentace EMS řízené, což znamená, že organizace musí zachovávat pevně stanovené postupy schvalování, aktualizace, kontroly i distribuce požadovaných dokumentů. Právě na kontrolu řádného řízení celého systému je kladen zvláštní důraz. V této souvislosti je tedy třeba poukázat na důležitost již zmiňovaných intervalově naplánovaných interních auditů prováděných zpravidla odborně způsobilými zaměstnanci podniku. Zvláštní postavení v rámci těchto auditů pak přísluší tzv. představiteli pro EMS, který je ustanoven vrcholovým vedením organizace a disponuje zvláštní sadou pravomocí a povinností ve vztahu k chodu environmentálního managementu.²²³ Velmi specifickým způsobem kontroly je rovněž přezkoumání vedením. Jde o periodicky se opakující kontrolní techniku vrcholového managementu podniku, jehož cílem je prověřit přiměřenost, vhodnost, efektivnost a ekonomickou výhodnost systému EMS v rámci organizace.²²⁴ Pokud je zjištěno, že zavedení systému z nějakého důvodu nesplňuje očekávání, je výstupem tohoto přezkoumání zajištění vhodné nápravy, popř. stanovení nových cílů EMS.

Pokud chce podnik následně formálně potvrdit řádnost zavedení EMS, musí se podrobit prošetření vnějším auditem (tzv. certifikačním auditem), který se skládá ze dvou částí, a to z auditu dokumentace a auditu pracoviště.²²⁵ Jestliže podnik na základě provedených šetření splňuje všechny požadavky, je mu vystaven potvrzující certifikát. Norma ISO 14001 neobsahuje žádné omezení platnosti takového certifikátu, v praxi však bývá certifikačními orgány ohraničena na dobu tří let, po které je třeba jej vždy znovu obnovit na základě provedení recertifikačního auditu.²²⁶ Skutečnost, že obchodní korporace dodržují pravidla EMS po celou dobu platnosti certifikace je pak kontrolována obvykle jednou za rok pomocí dozorových auditů s menším rozsahem.²²⁷ Zajímavé je, že i přes velké množství zde popsaných požadavků na zavádění EMS nemají podniky následně stanoven žádný předepsaný způsob zveřejňování výsledků, kterých

---

²²² REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

²²³ FILDÁN, Zdeněk. *Příručka EMS podle ISO 14 001. Praktický průvodce pro zavedení a udržování systému environmentálního managementu podle normy ČSN EN ISO 14 001*, op. cit., s. 69.

²²⁴ Bod 9.3 normy ČSN EN ISO 14001:2015.

²²⁵ CERTIFIKAČNÍ AUTORITA TSŮ, a.s. *Postup při certifikaci systémů managementu*. Online. Dostupné z: <https://www.tsu.cz/certifikace/postup-pri-certifikaci>. [citováno 2023-11-23].

²²⁶ *Tamtéž*.

²²⁷ *Tamtéž*.

dosahují. V praxi tak mají organizace pouze povinnost určit, jaké informace budou v této souvislosti zveřejňovány a které nikoliv.²²⁸ Tyto informace jsou pak uvedeny zpravidla ve výročních zprávách.

Výše uvedený postup zavádění EMS lze podřadit pod tzv. schéma PDCA (z anglického *Plan-Do-Check-Act*, tj. Demingův model), které se vyznačuje zacílením na neustálé zdokonalování podnikových procesů.²²⁹ EMS skrze něj usiluje o zvyšování povědomí o vlivech organizací na životní prostředí a kontinuální snižování jejich environmentálních dopadů, aby mohl být z dlouhodobého hlediska naplňován požadavek udržitelnosti.

Jak již bylo zdůrazněno, EMS je mezinárodním nástrojem, a proto nemá na úrovni EU žádnou specifickou rozšiřující právní úpravu. Členské státy se tak mohou k EMS dle ISO 14001 připojit přímo na základě jmenované standardizační normy. EU naopak plně zaštiťuje jiný typ environmentálního řízení podniků, kterým je systém EMAS. Co se týče vztahu EMS dle ISO 14001 a EMAS, lze zde stručně nastínit, že je EMAS v souhrnu přísnějším systémem, neboť klade mnohem větší požadavky na transparentnost – ať už se jedná o povinnost zveřejňování dokumentů či externí komunikaci zúčastněných podnikatelských subjektů.²³⁰ EMAS však bude podrobně analyzován až v následující kapitole.

Podnikatelské subjekty v České republice dobrovolně zavádějí EMS právě v souladu s požadavky normy ISO 14001. K certifikaci tohoto systému zde existují mnohé nezávislé certifikační orgány. Velmi často je pak zavedení EMS předstupněm přistoupení k programu EMAS.²³¹ Podnikatelské subjekty, které úspěšně implementovaly EMS dle ISO 14001, mají splněno i mnoho požadavků kladených programem EMAS, a naplnění zbývajících podmínek je pro ně tedy výrazně snazší než pro organizace, které nemají s environmentálním řízením žádnou předchozí zkušenost. V českém právním řádu se přitom EMS dle ISO 14001 objevuje hned na několika místech za účelem poskytnutí určitých úlev takto certifikovaným podnikům. Lze ho např. nalézt v zákoně č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o integrované prevenci“), a to konkrétně v ustanovení § 20b odst. 6 týkající se kontroly, které stanovuje, že „*při systematickém posuzování rizik v oblasti životního prostředí se*

---

²²⁸ Bod 7.4.3 normy ČSN EN ISO 14001:2015.

²²⁹ FILDÁN, Zdeněk. *Příručka EMS podle ISO 14 001. Praktický průvodce pro zavedení a udržování systému environmentálního managementu podle normy ČSN EN ISO 14 001*, op. cit., s. 32.

²³⁰ FABŠÍKOVÁ, Tereza. *NORMATIVNÍ RÁMEC ENVIRONMENTÁLNÍHO ŘÍZENÍ OBCHODNÍCH KORPORACÍ*. In *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie – sborník příspěvků k IX. ročníku mezinárodní vědecké konference*, op. cit., s. 55.

²³¹ OFFICE OF THE GERMAN EMAS ADVISORY BOARD [UGA]. *From ISO 14001 to EMAS: mind the gap*. Online, PDF. In: *Emas.de*. Dostupné z: https://www.emas.de/fileadmin/user_upload/4-pub/UGA_Infosheet_From-ISO-14001-to-EMAS.pdf. [citováno 2023-11-23].

vždy posoudí účast provozovatele zařízení v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit (EMAS) nebo jiném systému environmentálního řízení". Důvodová zpráva k tomuto zákonu ze dne 6. června 2001 přitom uvádí, že uváděný termín „jiné systémy environmentálního řízení“ zahrnuje právě EMS dle ISO 14001. Na základě předmětného ustanovení Zákona o integrované prevenci platí, že interval mezi jednotlivými inspekcemi na místě je prodloužen z jednoho roku na dva roky anebo ze dvou let na tři roky, a to doporučeně u veškerých podniků s EMS dle ISO 14001.²³² Důvod tohoto postupu bude blíže vysvětlen v kapitole věnující se systému EMAS, pro nějž zmiňovaná výhoda rovněž platí. Další právní úlevu dopadající na EMS certifikované podniky uvádí zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o předcházení ekologické újmy“). Finanční zajištění dle tohoto zákona tak „není povinen zabezpečit provozovatel, který prokáže na základě hodnocení rizik, že provozní činností může způsobit ekologickou újmu, jejíž náprava si vyžádá náklady nižší než 20 000 000 Kč, nebo ekologickou újmu, jejíž náprava si vyžádá náklady vyšší než 20 000 000 Kč a provozovatel je současně registrován v Programu EMAS nebo prokazatelně zahájil činnosti potřebné pro zaregistrování do tohoto programu, nebo má certifikovaný systém environmentálního řízení uznáný podle souboru norem ČSN EN ISO 14000 nebo prokazatelně zahájil činnosti potřebné k získání této certifikace”.²³³ Poslední zákon, který bych zde ráda uvedla ve spojitosti s EMS, je zákon č. 134/2016, o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o zadávání veřejných zakázek“), a to konkrétně jeho ustanovení § 6 odst. 4, které stanovuje povinnost sociálně a environmentálně odpovědného veřejného zadávání. Právě environmentálně odpovědným zadáváním je dle ustanovení § 28 odst. 1 písm. q) téhož zákona rozuměn postup, podle kterého má zadavatel povinnost zohledňovat aspekty jako dopad na životní prostředí, životní cyklus dodávky (anebo služby či stavební práce) a další „environmentálně relevantní skutečnosti“, jež mohou mít vliv na životní prostředí v rámci veřejné zakázky. Ustanovení § 6 odst. 4 tohoto zákona přitom stanovuje, že postupovat dle zásad environmentálně odpovědného zadávání je pro zadavatele povinné, pokud to povaha zakázky nevyklučuje, a to jak při vytváření zadávacích podmínek, hodnocení nabídek, tak i samotném výběru dodavatele. Věřím, že zavedení EMS v podniku lze považovat právě za jednu z environmentálně relevantních skutečností, které by v souladu se zněním Zákona o zadávání veřejných zakázek měly být reflektovány.

---

²³² Osobní konzultace s Ing. Antonínem Kroupou, vedoucím Oddělení integrovaných agend na Ředitelství České inspekce životního prostředí.

²³³ Ustanovení § 14 odst. 3 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o předcházení ekologické újmy“).

Závěrem je třeba zhodnotit přínosnost EMS. Jedná se o kosmopolitně využívaný nástroj a v současné době, tj. v roce 2024, je celosvětově zaznamenáno více než 529 000²³⁴ platných certifikátů ISO 14001 v celkem 171 zemích světa.²³⁵ Výhodou EMS je tedy jistě již zmiňovaná ekoefektivnost a univerzálnost, což znamená, že v podstatě každý podnik může skrze zavedení tohoto systému dosáhnout významného snížení materiálové a energetické spotřeby – a tím i celkových produkčních nákladů. Pravidelné interní audity vedou dle mého názoru navíc nutně k nastolení většího pořádku na pracovišti, neboť je vyžadováno důsledné vedení a uchovávání podnikové dokumentace. Zaměstnanci obchodních korporací s EMS by měli rovněž vykazovat mnohem větší environmentální informovanost. V neposlední řadě EMS přispívá k dobré pověsti podniku a přináší mu mnohé ekologicky orientované obchodní příležitosti včetně zvýšení konkurenceschopnosti na mezinárodních trzích.²³⁶ Jako zajímavý prvek EMS hodnotím jeho širokou návaznost na jiné dobrovolné nástroje. Dle odborné literatury se skvěle doplňuje například s metodou hodnocení možností čistší produkce, která umožňuje, aby se v rámci EMS podnik lépe koncentroval na příčiny negativních environmentálních vlivů a posiluje jeho celkové preventivní zacílení.²³⁷ Jako velmi blízký doplňkový dobrovolný nástroj pak vnímám také environmentální manažerské účetnictví, jež podniku pomáhá lépe sledovat ekoefektivnost zavedeného EMS. Poslední signifikantní výhodou EMS je bezpochyby nenáročnost z hlediska informační povinnosti. Naopak nevýhodu zavedení EMS představují např. počáteční náklady a dále platby auditorům, které se liší podle velikosti a charakteru činnosti podniku.

Tyto nevýhody však podniky pocítují spíše v menší míře, jak vyplývá z průzkumu Mezinárodní normalizační organizace zveřejněného na konci roku 2022. Tento průzkum ukázal, že certifikace dle normy ISO 14001 vykazují jeden z největších rozmachů – např. mezi lety 2019 a 2020 se jejich počet v souhrnu zvýšil o enormních 34 %.²³⁸ Z této skutečnosti usuzuji, že EMS dle ISO 14001 bude jedním z nejvíce využívaných dobrovolných nástrojů i v následujících letech. Osobně však zastávám názor, že zde stále existuje poměrně velký prostor pro zlepšení jeho efektivnosti. Stejně jako u ostatních dobrovolných nástrojů shledávám problémy v nedostatečné

---

²³⁴ Ke dni uzavření rukopisu této diplomové práce přesně 529 853 certifikátů. Citováno dle: INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION [ISO]. *The ISO Survey*. Online. Dostupné z: <https://www.iso.org/committee/54998.html?t=KomURwikWDLiuB1P1c7SjLMLEAgXOA7emZHKGWyn8f3KQU TU3m287NxnPA3DIuxm&view=documents#section-isodocuments-top>. [citováno 2024-03-31].

²³⁵ *Tamtéž*.

²³⁶ INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION [ISO]. *ISO 14001 Key Benefits*. Online, PDF. In: Iso.org. Dostupné z: <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100372.pdf>. [citováno 2023-11-25].

²³⁷ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

²³⁸ INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION [ISO]. *The ISO Survey*. Online, op. cit. [citováno 2023-11-25].

informovanosti o problematice EMS, zejména pak u malých a středních podniků. Dále se domnívám, že by mělo být zamezeno tomu, aby podnikatelské subjekty zneužívaly nenáročnost dosažení certifikace EMS, což je nyní možné kvůli neexistenci požadavků na kvalitu environmentálních cílů a cílových hodnot. Současné znění normy ISO 14001 tak v důsledku umožňuje, aby různé organizace profitovaly z předmětné certifikace, ačkoli reálně nevykazují citelná zlepšení, čímž mj. oklamávají veřejnost. V této souvislosti hodnotím záporně skutečnost, že norma ISO 14001 představuje skutečně jediný rámec pro zavádění EMS, který není blíže propojen s žádnou environmentální legislativou. I přes tyto výtky je však nesporné, že mnoho podniků přistupuje k EMS zodpovědně a dosahují velmi dobrých výsledků ve snižování svých negativních environmentálních dopadů.

Následující kapitola této diplomové práce se zabývá programem EMAS. EMS dle ISO 14001 zde bude uveden pouze v rámci podrobného srovnání těchto dvou dobrovolných nástrojů.

4.2. EMAS

Systém environmentálního managementu a auditu (dále také jen „EMAS“) je druhým formalizovaným typem environmentálního řízení. Podnikatelské subjekty ho vytváří za účelem ovlivňování, kontroly a monitorování všech vlivů, kterými působí na životní prostředí, aby bylo dosaženo soustavného zlepšování jejich environmentálního profilu, a to vše nad rámec požadavků plynoucích z platných právních předpisů.²³⁹ Jedná se o regulační dobrovolný nástroj vyžadující vnější součinnost, což se stejně jako v případě EMS dle ISO 14001 projevuje nutností ověřovat fungování systému vnějšími audity.

EMAS vznikl na úrovni EU, a to původním nařízením Rady (EHS) č. 1836/1993 z 29. června 1993, o dobrovolné účasti organizací v systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (dále jen „Nařízení EMAS I“), na jehož základě se průmyslové podniky mohly zapojovat do systému EMAS počínaje rokem 1995.²⁴⁰ Po vytvoření normy ISO 14001 roku 1996 bylo Nařízení EMAS I následně 19. března 2001 revidováno nově vydaným nařízením Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 761/2001 o dobrovolné účasti organizací v systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí („Nařízení EMAS II“).²⁴¹ Nejvýznamnějšími změnami, které toto aktualizované nařízení přineslo, bylo integrování normy ISO 14001 jako jeho nedílné součásti, rozšíření využitelnosti EMAS i pro podniky spadající

---

²³⁹ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *O EMAS*. Online. Dostupné z: <https://emaseu.cz/index.php/o-emas>. [citováno 2023-11-26].

²⁴⁰ SPEJCHALOVÁ, Dana. *Management kvality, bezpečnosti a environmentu*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2012. ISBN 978-80-86730-87-5, s. 32.

²⁴¹ FILDÁN, Zdeněk. *Příručka EMS podle ISO 14 001. Praktický průvodce pro zavedení a udržování systému environmentálního managementu podle normy ČSN EN ISO 14 001*, op. cit., s. 4.

do ostatních (neprůmyslových) ekonomických sektorů a zavedení používání oficiálního loga programu.²⁴² Aktuálně platným nařízením je však nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 ze dne 25. listopadu 2009 o dobrovolné účasti organizací v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 761/2001, rozhodnutí Komise 2001/681/ES a 2006/193/ES („Nařízení EMAS III“).²⁴³ Důvody vzniku tohoto znovu revidovaného nařízení jsou uvedeny v jeho preambuli. Zkráceně lze shrnout, že cílem bylo celkové zlepšení použitelnosti a důvěryhodnosti systému EMAS a také rozšíření počtu jej využívajících organizací.²⁴⁴ Podstatné je rovněž uvést, že toto nařízení umožňuje zapojit do systému i organizace působící mimo EU, a to v rámci tzv. EMAS Global.²⁴⁵ Jako další relevantní dokument je zde také nutné zmínit nařízení Komise (EU) 2017/1505 ze dne 28. srpna 2017, kterým se mění přílohy I, II a III Nařízení EMAS III.²⁴⁶ Tento předpis odrážel změny normy ISO 14001, jež byla v roce 2015 aktualizována. V neposlední řadě bylo následně vydáno nařízení Komise (EU) 2018/2026 ze dne 19. prosince 2018, kterým se mění příloha IV Nařízení EMAS III.²⁴⁷ Tím došlo ke změně požadavků týkajících se povinností organizací podávat zprávy o životním prostředí. Aktuálně platným legislativním rámcem pro EMAS je tedy stále Nařízení EMAS III, ovšem ve znění všech (mj. i zde uvedených) pozdějších předpisů.

Nařízením EMAS III je EMAS definován jako „část celkového systému řízení, která zahrnuje organizační strukturu, plánování, odpovědnosti, techniky, postupy, procesy a zdroje pro rozvoj, provádění, dosažení, přezkum a udržování environmentální politiky a řízení environmentálních aspektů“.²⁴⁸ Jedná se přitom o univerzální nástroj s velmi širokým rozsahem a ovlivňuje tedy zpravidla nejen činnosti uvnitř podniků, ale také jejich některé vnější aktivity (výběr obchodních partnerů atp.). Zajímavá je rovněž skutečnost, že organizace v rámci systému EMAS registrují své výrobní závody, provozovny či jiné produkční prostory (v anglickém originále jsou všechna tato místa nazývána souhrnně jako „sites“). Každá organizace tak může mít

---

²⁴² WOOLLEY, David; PUGH-SMITH, John; LANGHAM, Richard a UPTON, William. *Environmental law – Second Edition*. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-923280-2, s. 32–33.

²⁴³ EVROPSKÁ KOMISE. *How does EMAS work?* Online. Dostupné z: https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme/about-emas/how-does-emas-work_en. [citováno 2023-11-27].

²⁴⁴ Bod (8) a (13) Preambule nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 ze dne 25. listopadu 2009 o dobrovolné účasti organizací v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 761/2001, rozhodnutí Komise 2001/681/ES a 2006/193/ES („Nařízení EMAS III“).

²⁴⁵ Bod (9) Preambule Nařízení EMAS III.

²⁴⁶ Nařízení Komise (EU) 2017/1505 ze dne 28. srpna 2017, kterým se mění přílohy I, II a III nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 o dobrovolné účasti organizací v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit (EMAS).

²⁴⁷ Nařízení Komise (EU) 2018/2026 ze dne 19. prosince 2018, kterým se mění příloha IV nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 o dobrovolné účasti organizací v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit (EMAS).

²⁴⁸ Čl. 2 bod 13) Nařízení EMAS III.

jedno nebo více registrovaných míst. V rámci statistik jsou proto sledovány nejen počty samotných registrovaných podniků, ale také počty jejich registrovaných míst.

Nyní je třeba zaměřit se na postup implementace EMAS. Vzhledem k existenci velkého množství nejrůznějších podniků však není možné vytvořit takový postup jeho zavedení, který by byl zevrubný a zároveň aplikovatelný univerzálně. Nařízení EMAS III proto nastiňuje tento postup pouze schematicky, aby bylo možné jej vztáhnout na co nejširší počet subjektů. Obsahuje tedy převážně požadavky, které musí být v určitých po sobě následujících krocích splněny, přičemž takové kroky lze obecně rozdělit do několika fází. Tyto fáze vycházejí z již zmiňovaného Demingova modelu, který postupně stále dokola opakuje fázi plánování, realizace, kontrolování a vyhodnocení.²⁴⁹ U systému EMAS rozlišujeme ještě navíc fázi úvodní, která je specifická tím, že se po provedení již znovu neopakuje. V následujícím přehledu ilustrujícím přijetí EMAS organizacemi budu zmiňovat některé pojmy používané již v kapitole o EMS dle ISO 14001. V této souvislosti je vhodné poznamenat, že se jedná o pojmy obsahově shodné, a nebudou zde proto znovu blíže vysvětlovány. Norma ISO 14001 byla totiž roku 2001 integrována do tehdy platného Nařízení EMAS II, jak již bylo ostatně uvedeno výše, a je nyní nedílnou součástí i aktuálního Nařízení EMAS III. Postup zavádění EMS dle ISO 14001 a EMAS se začíná důrazně odlišovat až u kroku zpracovávání environmentálního prohlášení, viz dále.

Úvodní fáze zahrnuje v první řadě rozhodnutí vedení podniku systém EMAS zavést. Na toto rozhodnutí navazuje povinné provedení úvodního environmentálního přezkoumání, jehož obsahem je v podstatě shrnutí současného stavu daného podniku z environmentálního hlediska. Zkoumá se tedy především nynější vliv organizace na životní prostředí, její podnikatelská strategie a některé další relevantní skutečnosti. Nejdůležitější částí je přitom zhodnocení požadavků plynoucích z platných právních předpisů o životním prostředí, jež se na určitý podnik vztahují, a také určení významných přímých i nepřímých environmentálních aspektů, ze kterých se následně vyvozují environmentální dopady tohoto podniku.²⁵⁰ EMAS rozlišuje mezi aspekty přímými a nepřímými, avšak staví je v zásadě na stejnou úroveň. Dle Přílohy I Nařízení EMAS III jsou přímé environmentální aspekty plně řízeny a ovlivňovány organizací a souvisejí tedy bezprostředně s její činností. Naopak nepřímé aspekty s činností podniku přímo nesouvisejí (může se jednat např. o externí design výrobku) a protože vznikají interakcí s třetími stranami (typicky s obchodními partnery anebo dodavateli), mohou být podnikem ovlivněny zpravidla jen zčásti. Pro představu lze uvést zjednodušený praktický příklad, kdy přímým environmentálním aspektem organizace může být množství emisí unikajících do ovzduší důsledkem její činnosti, čímž vzniká

---

²⁴⁹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 58.

²⁵⁰ Čl. 4 odst. 1 bod a) Nařízení EMAS III a také Příloha I a Příloha II bod B.1 téhož nařízení.

environmentální dopad této organizace v podobě znečištění ovzduší. Nepřímým environmentálním aspektem by naopak mohlo být, pokud by posuzovaný podnik implementující EMAS poskytl půjčku na financování projektu jiného podniku – a environmentálním dopadem by tak byly výsledky tohoto projektu promítnuté do stavu životního prostředí.

Navazující fázi představuje plánování, které je zahájeno stanovením environmentální politiky podniku.²⁵¹ Přesný obsah tohoto dokumentu závisí na výsledcích úvodního environmentálního přezkoumání, zahrnuje však i povinné přijetí některých závazků a další pevné náležitosti (stejně jako u EMS dle ISO 14001). V souhrnu pak environmentální politika poskytuje základní rámec pro určení obecných a později i specifických environmentálních cílů organizace, což dokládá její důležitost. Následujícím krokem je vytvoření tzv. registru environmentálních aspektů.²⁵² I ten navazuje na úvodní environmentální přezkoumání, kde byly všechny aspekty prvně zjištěny. V registru poté dochází k jejich hodnocení podle významnosti pro životní prostředí a rozdělení na aspekty přímé a nepřímé. Přitom platí, že veškeré aspekty, které jsou regulovány právními předpisy, jsou automaticky posouzeny jako významné.²⁵³ Další (v pořadí již čtvrtý) krok podniku spočívá ve vytvoření právního registru.²⁵⁴ Tento registr reflektuje všechny legislativní a obdobné požadavky, které musí být plněny za účelem ochrany životního prostředí. Následně má podnik také povinnost stanovit své měřitelné environmentální cíle a cílové hodnoty v rámci EMAS.²⁵⁵ Zde platí, že cíle představují kvalitativní prvek závazku a cílová hodnota naopak kvantitativní parametry. Na základě předmětných environmentálních cílů a cílových hodnot musí být také vytvořen tzv. program (anebo více programů) environmentálního managementu.²⁵⁶ Takový program obsahuje přesný plán dosažení cílů i cílových hodnot, a to včetně stanovení jednotlivých úkolů odpovědných pracovníků s časovými harmonogramy a vyčíslení předpokládaných nákladů. Další krok organizací zavádějících EMAS by proto bylo možné označit jako vyhodnocení struktury a odpovědnosti, což v praxi znamená nutnost určení pracovníků, kteří ponесou odpovědnost za plnění úkolů zajišťujících správný chod celého systému.²⁵⁷ Mezi tyto úkoly patří zejména sledování právních požadavků a zabezpečování požadované shody s činností podniku, celková koordinace environmentálního programu, organizace výcviku a školení pracovníků, řízení dokumentace a interní monitorování, vnitřní i vnější komunikace a v neposlední řadě kontrola environmentálního programu a systému EMAS. Zvláštní důraz je přitom kladen

---

²⁵¹ Příloha II bod A.2 Nařízení EMAS III.

²⁵² Příloha II bod A.3.1 Nařízení EMAS III.

²⁵³ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 59.

²⁵⁴ Příloha II bod A.3.2 Nařízení EMAS III.

²⁵⁵ Příloha II bod A.3.3 Nařízení EMAS III.

²⁵⁶ *Tamtéž*.

²⁵⁷ Příloha II bod A.4.1 Nařízení EMAS III.

na proškolení pracovníků, neboť jejich erudovanost představuje jeden z hlavních předpokladů fungování celého systému. Stejně tak je klíčovým krokem nastavení správného systému vnitřní a vnější komunikace. To znamená, že zaměstnanci musí být informováni nejen o plánovaném zavádění systému, ale také o již dosažených výsledcích či případných dalších opatřeních. Vnější komunikace podniku pak zahrnuje informování veřejnosti o jeho aktivitách, reakce na možné připomínky či stížnosti a také podávání zpráv zainteresovaným subjektům²⁵⁸ o výsledcích dosažených pomocí EMAS.²⁵⁹ Dalším v pořadí následujícím počinem organizací je vytvoření postupu řízení dokumentace.²⁶⁰ Tento krok spočívá mj. ve stanovení dokumentů, které jsou pro implementaci EMAS klíčové a nepostradatelné. Mezi ně patří především písemná kopie environmentální politiky, registr environmentálních aspektů a dopadů, environmentální program, popis odpovědností a pravomocí v systému a také související pracovní pokyny a postupy.²⁶¹ Vedení dokumentace dále zahrnuje závazné určení pracovníků, kteří budou zodpovědní za vytváření, distribuci, aktualizaci, archivaci a další činnosti vztahující se k uchování dokumentace. V návaznosti na to musí organizace také zajistit praktické prvky EMAS, tj. zabezpečit celkově efektivní řízení provozu.²⁶² Posledním krokem plánovací fáze je pak zařízení havarijní připravenosti podniku, což znamená, že organizace určí místa a možnosti vzniku havárií, vyhodnotí jejich potenciální příčiny a vyvine úsilí tyto příčiny odstranit či minimálně přijme opatření spolehlivě zamezující jejich vzniku.²⁶³ Podnik má v této souvislosti povinnost vypracovat havarijní plány a postupy pro případ, že z nějakého důvodu nebude možné nehodě předejít, přičemž tyto plány je nutné na pravidelné bázi přezkoumávat a aktualizovat. Zde se opět projevuje důležitost informovanosti zaměstnanců podniku, kteří musí být nejen seznámeni s danými bezpečnostními postupy, ale také vyškoleni pro případ vzniku skutečné havárie či jiné mimořádné situace.

V tomto bodě nastává tzv. kontrolní fáze. Jejím obsahem je v první řadě zavedení pravidelného monitorování a měření, aby byla zajištěna všeobecná kontrola řádného naplňování environmentálních cílů podniku a také soulad jeho činností s relevantní legislativou.²⁶⁴ Dále je třeba, aby podnik vypracoval plán postupů, které budou aplikovány v případě, že v budoucnu dojde k jakékoli neshodě s danými právními předpisy.²⁶⁵ Typickým příkladem takové neshody

---

²⁵⁸ Takovými subjekty mohou být typicky zákazníci, profesní organizace či úřady.

²⁵⁹ Příloha II bod A.4.3 Nařízení EMAS III.

²⁶⁰ Příloha II bod A.4.5 Nařízení EMAS III.

²⁶¹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 60.

²⁶² Příloha II bod A.4.6 Nařízení EMAS III.

²⁶³ Příloha II bod A.4.7 Nařízení EMAS III.

²⁶⁴ Příloha II bod A.5.1 Nařízení EMAS III.

²⁶⁵ Příloha II bod A.5.3 Nařízení EMAS III.

může být poškození zařízení, které ohrožuje bezpečnost anebo zvyšuje pravděpodobnost vzniku nehody. Velký důraz se zde klade na informovanost o neshodách (tedy zejména včasné a řádné hlášení těchto neshod) a také na provádění nápravných či preventivních opatření. Následující krok popisované kontrolní fáze se týká vedení záznamů.²⁶⁶ Záznamy lze popsat jako souhrn informací, které se vztahují k průběžně prováděným činnostem, a jsou jimi proto například záznamy o analýzách odpadních vod, protokoly o neshodách a jejich nápravách, výkazy roční produkce odpadů atp.²⁶⁷ Další krok je podle mého názoru velmi významný a spočívá v plnění požadavku na provádění vnitřního auditu, a to alespoň jednou za rok. Stejně jako u vnitřních auditů prováděných v rámci EMS dle ISO 14001 jej mohou provádět buď externí pracovníci anebo přímo zaměstnanci podniku. Příslušný auditor však musí být nestranný a rovněž speciálně vyškolený. Cílem auditu je pak ověřit soulad skutečného fungování podniku s požadavky vyplývajícími z implementovaného systému EMAS a v případě jakýchkoliv nesrovnalostí informovat vedoucí pracovníky tak, aby mohla být zjednána náprava.

Poslední fází je fáze hodnotící. Jako první je sem možné zařadit povinnost přezkoumání vedením.²⁶⁸ Pro EMAS zcela charakteristickým dalším krokem je poté vypracování environmentálního prohlášení podniku, na něž bych se zde ráda zaměřila podrobněji. Definici tohoto prohlášení uvádí přímo Nařízení EMAS III, dle kterého se jedná o *“ucelené informace pro veřejnost a jiné zainteresované osoby, pokud jde o strukturu a činnost organizace, environmentální politiku a systém environmentálního řízení v organizaci, environmentální aspekty organizace a dopady její činnosti na životní prostředí, environmentální program, obecné a specifické environmentální cíle organizace a vliv činnosti organizace na životní prostředí i dodržování příslušných právních povinností týkajících se životního prostředí uvedených v příloze IV”*.²⁶⁹ Environmentální prohlášení tedy představuje dokument informativního charakteru, který je z pohledu veřejnosti nejvýznamnějším zdrojem informací o prováděném EMAS v rámci konkrétní organizace. Zveřejňování tohoto dokumentu je proto jednou z klíčových povinností podniku. Environmentální prohlášení musí být přezkoumáno nezávislou třetí stranou, což je realizováno pomocí zajištění finálního ověření, tj. vnějšího auditu. Tímto ověřením je v podstatě prověrka fungování systému EMAS, již provádí specializovaný a akreditovaný environmentální ověřovatel, kterého si konkrétní podnik může vybrat z veřejně dostupného seznamu ověřovatelů.²⁷⁰ Úlohou ověřovatele je vydat souhrnnou zprávu, která reflektuje výsledky kontroly

---

²⁶⁶ Příloha II bod A.5.4 Nařízení EMAS III.

²⁶⁷ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 61.

²⁶⁸ Příloha II bod A.6 Nařízení EMAS III.

²⁶⁹ Čl. 2 bod 18) Nařízení EMAS III.

²⁷⁰ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 61.

dokumentů a ověření pravdivosti environmentálního prohlášení podniku. Pokud byly zjištěny určité nedostatky, je potřeba zjednat nápravu a zajistit soulad s požadavky, které jsou na EMAS kladeny. Až poté lze provést konečné ověření a validaci environmentálního prohlášení podniku. Poslední krok představuje registraci neboli zapsání dané organizace do oficiálního registru podniků s ověřeným systémem EMAS. O registraci musí organizace požádat příslušné registrační orgány členských států, které se určují v souladu s čl. 3 Nařízení EMAS III. K registraci je nutné doložit řadu dokumentů zahrnujících ověřené environmentální prohlášení, identifikační údaje podniku včetně popisu jeho činnosti, identifikaci akreditovaného environmentálního ověřovatele, který environmentální prohlášení validoval, stručnou charakteristiku zavedeného systému environmentálního managementu EMAS a v neposlední řadě termín předložení příštího ověřeného environmentálního prohlášení.²⁷¹ V případě kladného posouzení žádosti a uhrazení poplatku provede k tomu příslušný orgán registraci podniku, který je o této skutečnosti následně vyrozuměn. Příslušné orgány vedou veřejně dostupné seznamy všech takto zaregistrovaných organizací, které jsou pak oprávněny používat logo EMAS (viz Příloha č. 2 této diplomové práce), což vyplývá z čl. 10 a Přílohy V Nařízení EMAS III.

Nyní je potřeba zanalyzovat právní úpravu a způsoby realizace EMAS přímo v České republice. Původní Nařízení EMAS I vstoupilo v platnost v době, kdy ČR ještě nebyla členem Evropské unie. Z důvodu uzavření Asociační dohody pro ČR (roku 1993 s platností od roku 1995) bylo však nutné dostát závazku sblížení národních právních předpisů a předpisů EU.²⁷² V ČR tedy došlo k přijetí usnesení vlády č. 466 ze dne 1. července 1998 Sb., kterým byl schválen národní program EMAS a došlo k vymezení institucí, jež měly tento program zajišťovat (především Rady Programu EMAS, Agentury Programu EMAS a Akreditačního orgánu Programu EMAS), přičemž tehdejší členům vlády bylo uloženo realizovat jejich založení.²⁷³ V této souvislosti je třeba uvést, že na základě judikatury ČR usnesení vlády nepředstavuje obecně závazný právní předpis, neboť se vztahuje jen na členy vlády, a je proto pouze aktem interním.²⁷⁴ Vydání Nařízení EMAS II v roce 2001 bylo v ČR reflektováno dalším usnesením vlády, a to č. 651 ze dne 19. června 2002.²⁷⁵ Toto usnesení pojednávalo o vytvoření aktualizovaného Národního programu EMAS jakožto obecného dokumentu zaměřujícího se zejména na roli jednotlivých institucí či dalších aktérů

---

²⁷¹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 62.

²⁷² HRUBEŠ, Milan. *Evropská unie v českém veřejném diskursu: (Re)konstrukce příběhu*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum Univerzity Karlovy, 2022. ISBN 978-80-246-5057-9, s. 18.

²⁷³ Usnesení vlády České republiky č. 466/1998 ze dne 1. července 1998 o schválení Národního programu zavedení systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Program EMAS).

²⁷⁴ Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 30. dubna 1998 sp. zn. I. ÚS 482/97 ve věci návrhu KSČM a M.G. na zrušení usnesení vlády č. 699 ze dne 5. 11. 1997.

²⁷⁵ Usnesení vlády České republiky č. 651/2002 ze dne 19. června 2002 k aktualizaci Národního programu zavedení systému řízení podniku a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Aktualizovaný program EMAS).

EMAS v ČR a dále ukládalo povinnost vydat tzv. Pravidla Programu EMAS, která vycházela z Nařízení EMAS II při definování některých významných pojmů a konkrétních práv a povinností účastníků programu i dalších subjektů.²⁷⁶ Následně se dne 1. května 2004 stala ČR členem EU, čímž došlo k trvalé změně vztahu mezi národním a unijním právem. Právo EU se dělí na primární (zahrnující zakládací smlouvy EU a k nim připojené protokoly jako např. smlouvy o přístupu nových členů, a dále pak Listinu základních práv EU) a sekundární, které je tvořeno právními akty, jež vydávají k tomu příslušné orgány EU.²⁷⁷ Pro účely této diplomové práce je především podstatné, že nařízení EU jakožto jeden z typů unijních právních předpisů mají pro členské státy tzv. přímý účinek, což znamená, že jsou jimi bezprostředně aplikovatelná, a to aniž by byla jakkoliv transponována či jinak implementována do národních právních řádů.²⁷⁸ Tato skutečnost byla již několikrát potvrzena judikaturou Soudního dvora EU, historicky např. konkrétně rozsudkem ze dne 7. února 1973, který mj. obsahuje obecný zákaz týkající se přenosu obsahu nařízení do jednotlivých právních řádů členských států.²⁷⁹ Ačkoli pozdější rozsudek ze dne 28. března 1985²⁸⁰ stanovil z tohoto zákazu některé výjimky, přímou použitelnost nařízení a také jejich obecnou působnost a závaznost v celém rozsahu pevně stanovuje článek 288 Smlouvy o fungování EU (dále jen „SFEU“). Touto povahou nařízení EU nicméně není dotčena možnost přijetí na ně navázaných prováděcích opatření. V roce 2004 SFEU pod svým dnešním názvem ještě neexistovala, avšak identické znění zmiňovaného článku 288 obsahovala již tehdy platná Smlouva o založení Evropského společenství ve svém článku 249. Z této skutečnosti lze usuzovat, že právní úpravou EMAS v ČR se v souladu s výše uvedenými principy stalo dnem jejího vstupu do EU právě Nařízení EMAS II. Aby byly naplněny všechny závazky z něj vyplývající, došlo následně roku 2006 k novelizaci dnešního kompetenčního zákona, a to změnou § 19 upravujícího MŽP, které bylo nově označeno za ústřední orgán státní správy pro záležitosti EMAS.²⁸¹ Stalo se tak v souladu s Metodickými pokyny pro zajišťování prací při plnění legislativních závazků vyplývajících z členství ČR v EU, jejichž čl. 21 odst. 1, který se věnuje právě nařízením EU, stanovuje, že za účelem řádného plnění v nich uvedených požadavků může být nutné provést

---

²⁷⁶ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 62.

²⁷⁷ PETŘÍK, Michal. *Evropa ve slepé uličce: Lisabonská smlouva a politická unifikace*. 1. vydání. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. ISBN 978-80-86547-07-7, s. 8.

²⁷⁸ *Tamtéž*.

²⁷⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. února 1973 – Komise Evropských společenství proti Italské republice – Věc 39-72.

²⁸⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. března 1985 – Komise Evropských společenství proti Italské republice – Věc 272/83.

²⁸¹ Ustanovení § 19 odst. 2 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (tj. kompetenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

doplnění právních předpisů ČR, a to buď změnou již existujících anebo vydáním nových.²⁸² Právě vymezení nových kompetencí státních orgánů je typickým praktickým příkladem takové změny stávajících právních předpisů. Další institucionální úpravy však Nařízení EMAS II v ČR nepřineslo, neboť dle dostupné odborné literatury zajišťovaly systém EMAS v té době i nadále Rada Programu EMAS, Agentura EMAS a Akreditační orgán EMAS.²⁸³ Důležitou se mi v této souvislosti jeví skutečnost, že Agentura EMAS existovala jako součást Českého ekologického ústavu, který byl dne 1. 4. 2005 na základě rozhodnutí tehdejšího ministra životního prostředí ČR přejmenován na organizaci CENIA, jež zůstává jedním z aktérů programu EMAS i v současnosti.²⁸⁴ Rada Programu EMAS zastávala funkci řídicího i kontrolního orgánu a do její působnosti tedy spadalo zejména koncepční řízení a dohled nad programem EMAS či posuzování návrhů a realizace podnětů na jeho zlepšení.²⁸⁵ Naproti tomu Agentura Programu EMAS měla funkci výkonného orgánu. Nařízení EMAS II však bylo roku 2009 s účinností o rok později nahrazeno Nařízením EMAS III. Právě toto nařízení (ve znění pozdějších předpisů) proto představuje právní úpravu současného programu EMAS na území ČR.

Systém EMAS je aktuálně v ČR institucionálně zajištěn řadou organizací. Dle výše citovaného ustanovení § 19 kompetenčního zákona je ústředním orgánem pro záležitosti EMAS již mnoho let MŽP. Naproti tomu Rada Programu EMAS byla roku 2008 zrušena příkazem ministra životního prostředí ve prospěch vzniku také v současné době už neexistující Rady pro dobrovolné nástroje.²⁸⁶ Z mého pohledu bylo zrušení Rady Programu EMAS zcela logickým krokem, neboť byla od svého počátku odvislá od MŽP, jehož úloha je dnes z hlediska EMAS velmi významná. Také Agentura EMAS již není uváděna jako útvar figurující v realizaci EMAS na území ČR, přičemž její úlohu vykonává oddělení podpory společenské odpovědnosti agentury CENIA.²⁸⁷ Ta je tak na základě opatření č. 1/21 Ministerstva životního prostředí především registračním místem, vede a spravuje národní registr EMAS i seznam akreditovaných

---

²⁸² VLÁDA ČR. *Metodické pokyny pro zajišťování prací při plnění legislativních závazků vyplývajících z členství České republiky v Evropské unii schválené usnesením vlády ze dne 12. října 2005 č. 1304 a změněné usnesením vlády ze dne 26. října 2009 č. 1344, usnesením vlády ze dne 3. ledna 2018 č. 19, usnesením vlády ze dne 27. února 2018 č. 138 a usnesením vlády ze dne 22. února 2021 č. 178.* Online, PDF. In: Vlada.gov.cz. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/lrv/dokumenty/Methodicke_pokyny_UZ.pdf, čl. 21 odst. 1. [citováno 2023-11-30].

²⁸³ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 62.

²⁸⁴ ENVIWEB, s.r.o. *Vzniká CENIA, Česká informační agentura životního prostředí*. Online. Enviweb, ©1999-2023. Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/53145>. [citováno 2023-11-30].

²⁸⁵ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *AKTUALIZOVANÝ PROGRAM EMAS: Základní dokumenty*. Online, PDF. In: Ekoznacka.cz. MŽP ČR, 2012. Dostupný z: https://ekoznacka.cz/sites/default/files/public-pages-content/MZP_aktualizovany-program-EMAS.pdf, s. 7–8. [citováno 2023-11-30].

²⁸⁶ Příkaz ministra životního prostředí č. 10/2008 o zřízení Rady pro dobrovolné nástroje a Příkaz ministra životního prostředí č. 20/2013 o provedení organizačních změn a vydání dodatku organizačního řádu MŽP.

²⁸⁷ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Podpora společenské odpovědnosti*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/>. [citováno 2023-11-30].

environmentálních ověřovatelů, má poradní funkci a jejím cílem je poskytovat podporu organizacím a dalším subjektům ohledně EMAS.²⁸⁸ Akreditačním orgánem pak zůstává i nadále Český institut pro akreditaci.²⁸⁹ Tato nezisková organizace provádí akreditaci a dohled nad environmentálními ověřovateli, kteří jsou dalšími subjekty nezbytnými pro fungování systému EMAS. Poslední institucí, která zastává jistou úlohu v rámci tohoto systému v ČR, je Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP), jež může agentuře CENIA v případě požádání vydat stanovisko týkající se subjektu implementujícího EMAS.²⁹⁰ Jako zajímavou hodnotím skutečnost, že Aktualizovaný národní program EMAS stále uvádí Radu Programu EMAS a Agenturu EMAS jako existující subjekty. To je dle mého názoru poměrně zavádějící, ačkoli nelze popřít, že aktuální informace o institucionálním zabezpečení EMAS jsou snadno dohledatelné na webových stránkách různých subjektů, především agentury CENIA.

Další z oblastí, kterou bych v rámci problematiky EMAS ráda zhodnotila, je rozdílnost mezi tímto systémem a EMS dle ISO 14001. Tyto rozdíly lze vyčíst mj. z Přílohy II Nařízení EMAS III, jež je rozdělena na části A a B. Část A obsahuje požadavky společné pro zavádění EMAS a systému řízení dle ISO 14001, zatímco část B se zaměřuje právě na specifické dodatečné požadavky, které jsou povinné pouze v rámci EMAS. V této diplomové práci se však zaměřím pouze na nejvýznamnější rozdíly. Prvním z nich je skutečnost, že EMS dle ISO 14001 představuje celosvětově zaváděný nástroj, který může být využit i v pouhé části podniku, zatímco EMAS, ačkoli je rovněž uznáván mezinárodně, byl přijat na úrovni EU a musí být uplatňován v celé organizaci, tzn. ve všech registrovaných místech této organizace.²⁹¹ Již zmiňovaný EMAS Global přitom tento rozdíl do jisté míry stírá, neboť umožňuje zapojení do systému i subjektům ze třetích zemí. Skutečně podstatná odlišnost těchto dvou systémů se pak týká povinnosti provést environmentální přezkoumání, které je v souladu s ustanovením bodu B.3 Přílohy II Nařízení EMAS III pro subjekty zavádějící EMAS povinné, ale pro subjekty naplňující požadavky normy

---

²⁸⁸ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ [MŽP]. *Opatření č. 1/21 Ministerstva životního prostředí o vydání úplného znění zřizovací listiny státní organizace s názvem Česká informační agentura životního prostředí, ve znění rozhodnutí č. 7/92, 13/92, 7/93, 5/97, 6/98, opatřeními č. 3/02, 11/03, 1/05, 2/05, 5/05, 3/06, 3/07, 5/07, 5/12, 6/12, 1/16, 11/16, 5/17 a 15/17.* Online, PDF. In: Cenia.cz. MŽP ČR, 12. října 2023, č. j.: MZP/2023/140/580. Dostupné z: https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2024/02/Zrizovaci_listina_2024.pdf. [citováno 2023-11-30].

²⁸⁹ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR [MPO]. *Český institut pro akreditaci, o.p.s.* Online. MPO ČR, © 2005–2024. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/standardizace/spolupracujici-organizace/cesky-institut-pro-akreditaci--o-p-s---71104/>. [citováno 2023-11-30].

²⁹⁰ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 63.

²⁹¹ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Rozdíly mezi ISO 14001 a EMAS.* Online. In: Emaseu.cz. Dostupné z: https://emaseu.cz/sites/default/files/public-pages-content/rozdily_ISO_EMAS_v3.pdf. [citováno 2023-11-30].

ISO 14001 nikoli – těm je pouze doporučeno.²⁹² Nařízení EMAS III dále striktně rozlišuje přímé a nepřímé environmentální aspekty a vyžaduje jejich rozřídění. Naproti tomu text normy ISO 14001 nevěnuje typům environmentálních aspektů přílišnou pozornost a nepřímé aspekty tak podrobněji vysvětluje až v informativní příloze.²⁹³ Stejně tak tato norma v porovnání s Nařízením EMAS III nevyjmenovává stejné množství požadavků na zapojení zaměstnanců podniků do podle ní zaváděného EMS a neuvádí ani sankce za nedodržování environmentální či jiné relevantní legislativy, ačkoli se jedná o jeden z největších závazků vyplývajících z environmentální politiky. Pravděpodobně nejvýraznějším rozdílem je však v případě EMAS povinnost podniku zpracovávat environmentální prohlášení, nechávat jej ověřit k tomu kompetentním externím akreditovaným ověřovatelem a v neposlední řadě ho rovněž uveřejňovat. Tuto povinnost norma ISO 14001 neobsahuje, a tak v zásadě jediný dokument, který musí být v rámci tohoto systému vždy zveřejňován, představuje environmentální politika.²⁹⁴ Mimo ni se už podnik může sám rozhodnout, které dosažené výsledky bude s veřejností nad rámec svých povinností sdílet. To však platí za podmínky, že vytvoří přiměřené postupy pro zajištění externí komunikace se zainteresovanými subjekty. Další významné rozdíly se pak týkají procesu zakončení implementace obou porovnávaných systémů. Organizace naplňující požadavky normy ISO 14001 obdržují po závěrečném vnějším auditu, který provádí různé nezávislé certifikační orgány, odpovídající certifikaci. Subjekty zavádějící EMAS jsou naproti tomu po finálním ověření svého environmentálního prohlášení, jež zajišťují akreditovaní environmentální ověřovatelé, registrovány odpovědnými orgány, a to ve veřejném oficiálním registru.²⁹⁵ Poslední velmi důležitý rozdíl se týká možnosti používání loga. Zatímco subjekty s EMS dle ISO 14001 nemají k dispozici žádné oficiální logo tohoto systému (mohou popř. uvádět pouze logo od orgánu, který prováděl jejich certifikaci), podniky s EMAS mohou po dobu platnosti registrace a v souladu s dalšími pravidly stanovenými Nařízením EMAS III využívat jednotné unijní logo EMAS pro marketingové i jiné účely.²⁹⁶ Další, avšak už méně významné rozdíly, se týkají např. četnosti provádění kontrolních auditů a metodiky jejich provádění, což bylo blíže popsáno již v textu výše.

---

²⁹² KLÁŠTERKA, Jan, RŮŽIČKA, Pavel, BABIČKA, Luboš a REMTOVÁ, Květoslava. EMAS Systém environmentálního řízení a auditu: Příručka k Programu EMAS. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, op. cit., s. 3.

²⁹³ *Tamtéž.*

²⁹⁴ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Rozdíly mezi ISO 14001 a EMAS*. Online, op. cit. [citováno 2023-11-30]

²⁹⁵ *Tamtéž.*

²⁹⁶ ENGEL, Heinz Werner a TÓTH, Gergely. *EMAS jednoduše! Systémy environmentálního řízení a program EMAS v České republice podle Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 761/2001*. Klára Ouředníková a Miroslav Krčma (překladaelé). Online, PDF. Praha: CPC, 2004. Dostupné z: https://13ekp.fel.cvut.cz/lib/exe/fetch.php?media=literatura:15_emas_jednoduse.pdf, s. 5. [citováno 2023-11-30].

Závěrem je třeba posoudit přínosnost a dosavadní využitelnost systému EMAS. Z textu výše jasně vyplývá, že jeho zavedení vede v obecné rovině vždy k prokazatelnému snížení negativních dopadů podniku na životní prostředí, a dotyčným organizacím navíc přináší mnohé výhody, mezi něž lze zařadit např. zlepšení jejich pověsti a upevnění postavení na trhu. Z hlediska hospodaření těchto podniků implementace systému EMAS dále často vede ke snížení spotřeby přírodních zdrojů i dalších nákladů a úsporám energií. Registrované podniky pocítují výhody rovněž v oblasti environmentální informovanosti zaměstnanců. Osobně považuji za přínos také nutnost důsledného vedení dokumentací a povinných záznamů, které musí být udržovány v souladu s požadavky plynoucími z právních předpisů, což v praxi znamená, že dané organizace mají zpravidla velmi dobrý přehled o na ně dopadající národní legislativě. To se projevuje ve významném snížení pravděpodobnosti uložení pokut jakožto sankčního nástroje práva za neplnění zákonných povinností.²⁹⁷ Dané podniky jsou dále obvykle lépe připraveny na možnost havárie. Praxí je například doloženo několik případů, kdy při povodních byly škody podniků se zavedeným systémem EMAS nižší než u nezúčastněných podniků.²⁹⁸ Zahraniční pojišťovny i z tohoto důvodu následně uzavírají s podniky, které zavedly EMAS, výhodnější pojištění.²⁹⁹ Určitou nevýhodu implementace systému EMAS je naopak třeba spatřovat v povinnostech plateb za veškeré úkony spojené s povinným ověřováním, tedy např. za ověřování environmentálních prohlášení atp. Některé subjekty mohou považovat za nevýhodu také výrazný prvek transparentnosti EMAS, který se projevuje zejména povinností zveřejňovat environmentální prohlášení, jímž podnik veřejně prezentuje svůj vliv na životní prostředí navenek, a to i v případě, kdy na něj nevrhá dobré světlo.

Kromě uvedených obecných výhod a nevýhod se mi zdá vhodné zaměřit se také na přínosy, které pro subjekty zapojené do systému EMAS v České republice vyplývají přímo z právních předpisů. Takové výhody se projevují, jak již bylo nastíněno v kapitole věnující se EMS dle ISO 14001, např. u podniků, na které dopadá Zákon o integrované prevenci znečištění (dále též jen „Zákon o IPPC“). Dle důvodové zprávy k tomuto zákonu ze dne 6. června 2001 lze očekávat, že na základě zavedení systému EMAS budou podniky automaticky splňovat mnoho zákonných požadavků, a je proto účelné poskytovat jim určité úlevy. K ustanovení § 13 odst. 4 tohoto zákona zmiňovaná důvodová zpráva rovněž uvádí, že podmínky provozu zařízení, které je třeba vymezit

---

²⁹⁷ FABŠÍKOVÁ, Tereza. *NORMATIVNÍ RÁMEC ENVIRONMENTÁLNÍHO ŘÍZENÍ OBCHODNÍCH KORPORACÍ*. In *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie – sborník příspěvků k IX. ročníku mezinárodní vědecké konference*, op. cit., s. 55.

²⁹⁸ REMTOVÁ, Květa. *Dobrovolné environmentální aktivity*. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 11.

²⁹⁹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 63.

při vydávání integrovaného povolení, mohou zahrnovat např. opatření preventivní povahy, přičemž podniky s EMAS mohou v takovém případě využít plány, jež byly zpracovány za účelem jeho implementace. Explicitně je však EMAS v Zákoně o IPPC zmíněn pouze v ustanovení § 20b odst. 6 týkajícím se kontroly, jež přislíbujíc zohlednění zavedení tohoto systému. Tuto problematiku blíže rozvádí mj. Tisková zpráva Projektu *ENHANCE* na podporu EMAS v ČR ze dne 7. června 2019, kterou vypracovala agentura CENIA. Ta uvádí několik navrhovaných opatření, mezi nimiž je prodloužení intervalu mezi jednotlivými inspekcemi na místě o jeden rok (tzn. v případě kontrol vyžadovaných jednou za rok na dva roky a v případě kontrol prováděných jednou za dva roky na tři roky), pokud je podnik registrován v programu EMAS.³⁰⁰ Toto opatření, které CENIA odůvodnila tím, že organizace musí vyvinout značnou snahu o zamezení vzniku havárií ostatně již v rámci zavádění EMAS, bylo prodiskutováno s ČIŽP za účelem změny jejích interních směrnic. V současné době je tedy popisované prodloužení intervalu ČIŽP oficiálně schváleno, což bylo deklarováno a blíže vysvětleno v jejím interním dokumentu s názvem „Plán činnosti ČIŽP v oblasti integrovaných agend na rok 2023 (OIA + technické složky ochrany ŽP)“.³⁰¹ Ve skutečnosti se však tato praxe příliš nevyužívá, a to kvůli extrémně nízkému počtu podniků (jedná se pouze o jednotky), které mají zaveden EMAS a zároveň spadají do působnosti Zákona o IPPC.³⁰² V pořadí další právní výhodu pro podniky s EMAS uvádí Zákon o předcházení ekologické újmě. Jak zde bylo také již dříve uvedeno, tento zákon stanovuje v souvislosti s EMAS výjimku z povinnosti zabezpečení finančního zajištění. Taková výjimka bude aplikována, pokud se prokáže, že provozní činností podniku sice může být způsobena ekologická újma, pro jejíž nápravu bude potřeba vynaložit náklady vyšší než 20 000 000 Kč, avšak tento podnik je současně registrován v Programu EMAS anebo prokazatelně zahájil činnosti potřebné pro registraci v tomto programu. Dle komentáře k Zákonu o předcházení ekologické újmě je pak prokazatelným zahájením činností potřebných k registraci myšleno přijetí environmentální politiky a v rámci EMAS rovněž provedení úvodního environmentálního přezkoumání.³⁰³ Z nařízení vlády č. 295/2011 Sb.,³⁰⁴ které konkretizuje ustanovení § 14 odst. 5 Zákona o předcházení ekologické újmě, dále vyplývá, že podniky registrované v EMAS či podniky prokazatelně zahajující činnosti

---

³⁰⁰ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Tisková zpráva ze dne 7. 6. 2019: Projekt na podporu EMAS v České republice*. Online, PDF. In: Cenia.cz. 2019. Dostupné z: https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2019/06/Tiskova_zprava_ENHANCE_7_6_2019.pdf. [citováno 2023-11-30].

³⁰¹ Osobní konzultace s Ing. Antonínem Kroupou, op. cit.

³⁰² *Taktéž*.

³⁰³ STEJSKAL, Vojtěch a VÍCHA, Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-07-3, s. 125.

³⁰⁴ Nařízení vlády č. 295/2011 Sb. ze dne 14. září 2011, o způsobu hodnocení rizik ekologické újmy a bližších podmínkách finančního zajištění.

vedoucí k takové registraci provádí pouze základní hodnocení rizika, nikoli podrobné.³⁰⁵ Posledním zákonem, ve kterém jsem našla určité zvýhodnění pro podniky s EMAS, je pak Zákon o zadávání veřejných zakázek, a to konkrétně v ustanovení § 6 odst. 4, které bylo v rámci této diplomové práce rovněž blíže vysvětleno v souvislosti s EMS dle ISO 14001. Toto zákonné ustanovení poskytuje podnikům zapojeným do systému EMAS poměrně významnou výhodu z hlediska konkurenceschopnosti, a to kvůli povinnosti odpovědného veřejného zadávání. Zároveň je však důležité připomenout, že možnost využití zásad odpovědného zadávání byla v tomto zákoně zakotvena již od jeho vytvoření, a to ve stále existujícím § 37 odst. 1 písm. d), který se věnuje podmínkám účasti v zadávacím řízení. Doslovně je zde stanoveno, že „*podmínky účasti v zadávacím řízení může zadavatel stanovit jako zvláštní podmínky plnění veřejné zakázky, a to zejména v oblasti vlivu předmětu veřejné zakázky na životní prostředí, sociálních důsledků vyplývajících z předmětu veřejné zakázky, hospodářské oblasti nebo inovací*“.³⁰⁶ Posledním ustanovením Zákona o zadávání veřejných zakázek, které odkazuje na EMAS, je § 80 odst. 2, jenž pro případ, že zadavatel využije kvalifikační kritérium v podobě environmentálního řízení podniků, stanovuje povinnost odkázat v zadávací dokumentaci buď na EMAS, jiné systémy EMS uznané v souladu s článkem 45 Nařízení EMAS III, anebo systémy obsažené v mezinárodních normách, které byly přijaty akreditovanými subjekty.

Na tomto místě je ještě třeba dodat, že podobně jako systém EMS dle ISO 14001 je i EMAS navázán na mnohé další dobrovolné nástroje, přičemž kombinací s takovými nástroji se může ještě zvýšit množství přínosů, které z něj vyplývají. Bývá tedy propojován zejména s hodnocením možností čistší produkce, environmentálním manažerským účetnictvím, ekoznačkami či vlastními environmentálními tvrzeními.³⁰⁷ V této souvislosti lze uvést, že pro podniky s EMAS je např. aplikováno snižování poplatku za udělení ekoznačky, a to konkrétně ve výši 30 %.³⁰⁸

I přes všechny výše uvedené výhody provázející zavádění systému EMAS je nutné podotknout, že tento dobrovolný nástroj není v ČR využíván příliš hojně. Ke dni uzavření rukopisu této diplomové práce je v databázi EMAS agentury CENIA registrováno pouhých 22 subjektů.³⁰⁹ Statistická informativní brožura týkající se rozvoje EMAS, kterou zveřejnila EU ke konci roku

---

³⁰⁵ Ustanovení § 3 odst. 5 nařízení vlády č. 295/2011 Sb. ze dne 14. září 2011, o způsobu hodnocení rizik ekologické újmy a bližších podmínkách finančního zajištění.

³⁰⁶ Ustanovení § 37 odst. 1 písm. d) zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek („Zákon o zadávání veřejných zakázek“).

³⁰⁷ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 11.

³⁰⁸ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Poplatky*. Online. Dostupné z: <https://www.ekoznacka.cz/poplatky/>. [citováno 2023-11-30].

³⁰⁹ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Databáze EMAS*. Online. Dostupné z: <https://ekoznacka-emas.cz/emas/databaze-emas>. [citováno 2024-03-31].

2022, sice uvádí, že se situace v ČR postupně zlepšuje, neboť od června do listopadu 2022 zde došlo k 11,1% nárůstu registrací,³¹⁰ stále se však nepochybně jedná o velmi nízké číslo. Je tomu tak i přesto, že v minulosti byly realizovány mnohé projekty zacílené na rozvoj a rozšíření systému EMAS v ČR, jmenovitě např. projekt EMAS *Easy* zaměřený na malé a střední podniky či poměrně nedávný projekt EMAS *ENHANCE*.³¹¹ Důvodem přetrvávajícího malého počtu registrací tak může být nedostatečná informovanost veřejnosti o této problematice anebo také existence velmi omezeného množství právních úlev pro podniky, které se rozhodnou do EMAS zapojit. Z pohledu stávající legislativy by proto bylo do budoucna vhodné intenzivně se zaměřit na zatraktivnění systému EMAS. Jako zdroj inspirace by mohly sloužit mnohé zahraniční právní předpisy.

Z tohoto důvodu jsem se zde rozhodla stručně představit podle mého názoru velmi kvalitní právní úpravu Spolkové republiky Německo, která registrovaným podnikům nabízí velké množství výhod, což významně přispívá k vysokému počtu tamějších registrací (ke dni uzavření rukopisu této diplomové práce jich je přesně 1101, podrobnější údaje o počtech podniků s EMAS v EU viz Příloha č. 2). Jelikož je Německo federativní republikou, relevantní právní ustanovení o EMAS tu obsahují nejen zastřešující spolkové zákony, nýbrž také nižší právní předpisy jednotlivých spolkových zemí. Nejvýznamnější přínosy však obsahují právě nejvyšší federativní zákony, které v souhrnu poskytují organizacím s EMAS úlevy v mnoha oblastech – ať už se jedná o legislativu zabývající se energiemi, odpady, vodou či imisemi. Jako nejcitelnější pak hodnotím zejména výhody v oblasti energií, které zavádí zákon o energetické dani (v německém originále *Energiesteuergesetz*) a zákon o dani z elektřiny (*Stromsteuergesetz*). Pro představu uvádím, že v Německu za normálních okolností organizace platí daň z elektřiny za každou spotřebovanou kilowatthodinu a dále popř. energetickou daň jakožto spotřební daň z jiných paliv topného charakteru. Registrace v systému EMAS je v této souvislosti podmínkou pro poskytnutí úlevy od těchto daní (tzv. *Spitzenausgleich*).³¹² Další výhody přináší EMAS např. v podobě osvobození od povinnosti provádět každé čtyři roky cenově nákladný energetický audit podle německého zákona o energetických službách (*Energiedienstleistungsgesetz*).³¹³ V oblasti odpadů je pak EMAS zmiňován např. v nařízení o organickém odpadu (*Bioabfallverordnung*), kterým jsou podniky případně osvobozeny od některých povinností typu provádění testů vlastností zpracovávaného

---

³¹⁰ EVROPSKÁ KOMISE. *EMAS key figures as per November 2022*. Online, PDF. In: Europa.eu. Dostupné z: https://green-business.ec.europa.eu/system/files/2023-04/EMAS_InfographicNov222_final.pdf. [citováno 2023-11-30].

³¹¹ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *ENHANCE*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/projekty/ukoncene-projekty/enhance/>. [citováno 2023-11-30].

³¹² Ustanovení § 55 německého zákona o energetické dani (EnergieStG) a § 10 zákona o dani z elektřiny (StromStG).

³¹³ Ustanovení § 8c odst. 6 bod 2 německého zákona o energetických službách (EDL-G).

bioodpadu a předkládání jejich výsledků.³¹⁴ Dále německý zákon o vodním hospodářství (*Wasserhaushaltgesetz*) zakládá pro organizace s EMAS úlevy v oblasti dohledu, což se projevuje rovněž v jejich finanční sféře.³¹⁵ Jako další lze uvést Spolkový zákon o kontrole imisí (*Bundes-Immissionsschutzgesetz*), který stanovuje, že podnikům registrovaným v EMAS budou usnadněny některé procesy vyžadované tímto zákonem. Takové úlevy se týkají zejména rozsahů zkoušek a měření, četnosti monitorování ze strany příslušných orgánů a také povinnosti poskytovat informace.³¹⁶ Co se týče legislativy dotýkající se implementace EMAS již pouze na úrovni jednotlivých spolkových zemí, z důvodu značného rozsahu a rozličnosti této problematiky by dle mého názoru nebylo účelné zabývat se jí zde podrobněji. Lze však shrnout, že spolkové země kromě dodržování federativních zákonů přijímají vlastní směrnice pro podporu EMAS na regionální úrovni, což způsobuje, že celkový souhrn výhod, jež podniky s EMAS v různých částech Německa čerpají, se v důsledku liší. Např. Bavorsko nabízí těmto organizacím 30% snížení poplatků za licenční řízení v oblasti imisní kontroly, 50% snížení poplatku za potvrzení o odstranění odpadu a osvědčení o kolektivním odstranění odpadu v základním řízení, snížení poplatků za užívání vody o 50 % a některé další.³¹⁷ Na základě těchto informací o německé právní úpravě lze uzavřít, že tamní systém je nastaven tak, aby společnosti, pokud se rozhodnou zapojit do systému EMAS, výrazně pocíťovaly finanční, administrativní a mnohé další úlevy. Situace v ČR je značně odlišná. Existující zvýhodnění pro organizace s EMAS poskytované českým právním řádem, jež jsem uváděla výše, nejsou v praxi pro tyto podniky příliš citelné. Dle mého názoru by tedy bylo vhodné organizace motivovat zejména skrze nové ekonomické pobídky. *De lege ferenda* se proto nabízí zahrnout právní úlevy pro tyto organizace do daňových zákonů, zejména pak zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a to např. formou zavedení speciální slevy na dani anebo alternativně ponížením jejich daňového základu (pomocí daňového odpočtu či jiné úlevy). Další výhody by mohly být poskytovány např. formou dotací či grantů. V současné době jsou v aktuálním Národním programu životního prostředí uváděny pouze dotace pro malé a střední podniky jakožto podpora získání certifikátu EMS, a to v rámci podoblasti č. 3 spadající pod 6. prioritní oblast s názvem „environmentální prevence“.³¹⁸ Ve výčtu tedy chybí např. dotace cílící na organizace provozující EMAS (či jiný typ

---

³¹⁴ Ustanovení §11 německého nařízení o organickém odpadu (BioAbfV).

³¹⁵ Ustanovení § 24 německého zákona o vodním hospodářství (WHG).

³¹⁶ Ustanovení § 58e Spolkového zákona o kontrole imisí (BImSchG).

³¹⁷ OFFICE OF THE GERMAN EMAS ADVISORY BOARD [UGA]. *EMAS Privilegierungen*. Online. In: Emas.de. Dostupné z: <https://www.emas.de/privilegierung>. [citováno 2023-11-30].

³¹⁸ STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [SFŽP ČR]. *Národní program Životní prostředí*. Online, PDF. In: Narodniprogramzp.cz. SFŽP ČR, dokument účinný od 22. 9. 2023. Dostupné z: https://www.narodniprogramzp.cz/files/documents/storage/2023/09/25/1695627119_PD_NPZP-20230922.pdf. [citováno 2023-11-30].

EMS) řádně a dlouhodobě. Další právní úprava, jejíž změnou by potenciálně mohlo dojít k zatraktivnění systému EMAS, se týká poplatků, jež zakotvují složkové zákony o životním prostředí. Domnívám se, že výše některých těchto poplatků by pro registrované podniky mohla být snížena. Za vhodný příklad pak považuji např. v oblasti ochrany vod poplatky za odebrané množství podzemní vody.³¹⁹ V neposlední řadě by bylo užitečné vytvořit nabídku bezplatných (popř. dotovaných) vzdělávacích a poradenských služeb pro organizace, které se chtějí do EMAS zapojit, aby měly možnost získat potřebné znalosti snadno a bez dodatečných nákladů. Stejně tak je možné prověřit současnou výši registračních poplatků za účelem zjištění, zda nepředstavují neúměrnou finanční zátěž. Naopak jako dobrou již existující právní úpravu hodnotím konkurenční výhodu poskytovanou Zákonem o veřejných zakázkách, která zde byla již blíže představena. Na úrovni EU je EMAS rovněž zohledněn v rámci zelených veřejných zakázek (*Green Public Procurement*), kde je považován za jedno z nejdůležitějších kritérií výběru týkající se technické a odborné způsobilosti.³²⁰

Závěrem lze shrnout, že EMAS je nepochybně dobrovolným nástrojem s velkým potenciálem, k jeho početnějšímu rozšíření v ČR však bude patrně třeba vynaložit další úsilí – ať už se jedná o intenzivní kladení důrazu na informovanost, rozšíření právních úlev či zavedení nových právně-ekonomických výhod typu grantů či dotací.

---

³¹⁹ Ustanovení § 88 a násl. Vodního zákona.

³²⁰ EVROPSKÁ KOMISE. *Who is EMAS for?* Online. Dostupné z: https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/about-emas/who-emas_en. [citováno 2023-11-30].

5. Environmentální značení

Tato část diplomové práce se věnuje environmentálnímu značení (neboli ekoznačení v širším smyslu), které je globálně uplatňovaným dobrovolným nástrojem. Ačkoli jeho druhů existuje více, zobecněně se jedná o označování produktů, tzn. výrobků či služeb, určitými značkami či textovou úpravou na základě zhodnocení vlastností těchto produktů, především pak jejich dopadu na životní prostředí.³²¹ Hlavním účelem ekoznačení je zviditelnit ekologicky šetrnější produkty v očích spotřebitelů a následně podnítit zvýšení poptávky po nich skrze zdůraznění jejich pozitivních environmentálních vlastností. Tím je zároveň působeno motivačně na výrobce a poskytovatele služeb, a dochází tedy k ovlivnění celkové nabídky včetně rozvoje komodit, které prokazatelně šetří životní prostředí ve srovnání s alternativními produkty plnicími stejnou spotřební funkcí.

Východisko ekoznačení tvoří ISO normy řady 14020, na jejichž základě jsou rozlišovány jeho tři standardizované typy:

- environmentální značení typu I neboli ekolabeling;
- environmentální značení typu II, tj. vlastní environmentální tvrzení;
- environmentální značení typu III jakožto environmentální prohlášení o produktu (EPD, z anglického *Environmental Product Declaration*).³²²

V České republice pak pro účely uplatňování ekoznačení existuje tzv. Národní program environmentálního značení (NPEZ), jehož garantem je Ministerstvo životního prostředí ČR. Tento program představuje klíčový pilíř státního zajištění pravdivosti, ověřitelnosti a nepodjatosti v oblasti environmentálního značení, z čehož benefitují nejen koncoví spotřebitelé, ale také samotní žadatelé a uživatelé ekoznaček.³²³

Následující kapitoly této diplomové práce se systematicky zaměří na jednotlivé typy environmentálního značení, a to opět se zvláštním důrazem na jejich definování, cíle, právní rámec i způsob realizace.

5.1. Ekolabeling

Ekolabeling (z anglického *ecolabelling*), tj. environmentální značení typu I, patří svou povahou mezi regulační dobrovolné nástroje vyžadující vnější součinnost. Jedná se o nástroj, který

---

³²¹ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Environmentální značení*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_znacení. [citováno 2023-12-06].

³²² MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF. In: Mzp.cz. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/3CABE013A0D54603C1257378004B5666/\\$file/vestnik_08-2007_web.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/3CABE013A0D54603C1257378004B5666/$file/vestnik_08-2007_web.pdf), s. 3. [citováno 2023-12-06].

³²³ *Tamtéž*.

značně souvisí se zaváděním tzv. integrované výrobní politiky, jejímž specifickým je důraz na vysokou informovanost spotřebitelů.³²⁴ Samotným pojmem ekologického značení lze rozumět označování ekologicky šetrných produktů, tj. výrobků či služeb, specifickou etiketou (z anglického slova *label*), která má charakter ochranné známky. Tato etiketa, přesněji ekoznačka anebo také environmentální značka³²⁵, je produktu udělována vždy nezávislou třetí stranou³²⁶ na podkladě ověření jeho souladu s určitými předem stanovenými požadavky konkrétního ekologického programu udělovajícího danou ekoznačku.

Podrobně je ekologické značení specifikováno v mezinárodní normě ISO 14024.³²⁷ Zde uvedená oficiální definice ho charakterizuje jako „dobrovolný program třetí strany, založený na základě uplatnění více kritérií, který uděluje licence opravňující k používání environmentálních značek na produktech, jež ukazují, v rámci určité produktové kategorie, na celkovou největší vhodnost produktu z environmentálního hlediska s ohledem na jeho životní cyklus“.³²⁸ Tato definice naznačuje, že podmínky pro získání ekoznaček se liší v závislosti na tzv. produktových kategoriích. Tyto kategorie přitom zahrnují skupiny produktů, které slouží stejnému účelu a jsou tedy spotřebitelem vnímány jako zastupitelné.³²⁹ Definice dále uvádí, že ekologičnost produktu se posuzuje v rámci jeho celého životního cyklu,³³⁰ tzn. v podstatě ve všech stádiích jeho existence od vzniku po zánik. Z citované definice v neposlední řadě rovněž vyplývá, že ekologické značení je řazeno mezi formy multikriteriálního značení, což znamená, že posuzuje více vlastností produktů a stanovuje na ně současně více nároků.³³¹ V tomto ohledu však obecně platí, že produkt s ekoznačkou nemusí vykazovat přímo nulový negativní environmentální dopad, musí však životní prostředí negativně ovlivňovat podstatně méně než ostatní s ním spotřebitelsky srovnatelné produkty.

---

³²⁴ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 46.

³²⁵ Environmentální značku lze blíže specifikovat jako tvrzení poukazující na pozitivní environmentální aspekty produktu, které může mít formu písemného sdělení, loga či jiného grafického zpracování umístovaného často přímo na produkt anebo obal produktu. Může se však vyskytovat také např. pouze v dokumentacích příslušejících k výrobku, v reklamě atp. Citováno dle: MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 3. [citováno 2023-12-06].

³²⁶ Dle článku 4.5 normy ČSN EN ISO/IEC 17000:2020 je pojem třetí strana jakákoli osoba či orgán, který je uznáván jako plně nezávislý na zainteresovaných stranách v určité věci – pro účely ekologického značení se tedy musí jednat o organizaci nezávislou na výrobcích, provozovatelích služeb, spotřebitelích atd.

³²⁷ Tato mezinárodní norma je do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN ISO 14024:2018 Environmentální značky a prohlášení – Environmentální značení typu I – Zásady a postupy (dále jen „ČSN EN ISO 14024:2018“).

³²⁸ Článek 3.1 normy ČSN EN ISO 14024:2018.

³²⁹ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 3. [citováno 2023-12-06].

³³⁰ Dle článku 3.1 normy ČSN EN ISO 14040:2006 se jedná o veškerá provázaná po sobě navazující stadia existence produktu, tj. např. od těžby surovin po konečnou likvidaci finálního produktu.

³³¹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 46.

V současné době ve světě existuje již okolo 40 ekolabelingových programů (a nejméně 230 ekoznaček).³³² Tyto programy mohou být koncipovány jako systémy státní nebo privátní, národní či nadnárodní. Vždy však platí, že je musí řídit a spravovat určitá nezávislá ekolabelingová organizace (tj. certifikační orgán), která uděluje výrobcům anebo poskytovatelům služeb licence k opatření určitého z jejich produktů příslušnou ekoznačkou. Ekoznačky mají, jak již bylo zmíněno výše, povahu ochranné známky a jsou majetkem je propůjčující certifikační organizace. Tyto organizace často fungují v rámci systémů státní správy, ale nemusí tomu tak být vždy. Jako konkrétního zástupce privátních ekolabelingových programů, které řídí pouze soukromé organizace, je možné uvést např. „Green Seal“ uplatňovaný v USA.³³³ V celosvětovém měřítku však stále převládá model veřejný s angažovaností státní správy.³³⁴

Vznik ekolabelingu lze datovat do 70. let 20. století, kdy došlo k významnému zvýšení povědomí ve společnosti o problémech životního prostředí a dopadech lidské činnosti na přírodní ekosystémy. Zvláště ve vyspělých zemích začali tehdy spotřebitelé preferovat výrobky, které byly prezentovány jako ekologicky šetrnější. Tyto preference rychle našly odraz v tržní strategii podniků a došlo k intenzivnímu rozvoji tzv. zeleného marketingu.³³⁵ Výrobci si rovněž začali své výrobky nejrozličnějšími způsoby sami označovat jako ekologicky šetrné. Následně tak velmi často docházelo k tomu, že za ně byly vydávány i takové produkty, které ve skutečnosti nevykazovaly žádné signifikantní snížení negativního dopadu na životní prostředí. Tyto praktiky vyvolaly potřebu zavedení důvěryhodného certifikačního systému, jenž by zajišťoval označování výrobků skutečně a prokazatelně šetřících životní prostředí. První takový program byl na národní úrovni vytvořen v Německé spolkové republice roku 1978 s ekoznačkou „Modrý anděl“.³³⁶ Druhý národní ekolabelingový systém vznikl až s časovým odstupem, a to roku 1988 v Kanadě pod názvem „Environmental Choice^M Program“ (ECP).³³⁷ První nadnárodní program byl následně zaveden v roce 1989. Jednalo se o severský státní ekolabelingový systém „Bílá labuť“, na jehož realizaci se v dnešní době podílí Norsko, Švédsko, Finsko, Island a Dánsko.³³⁸ V témže roce dále vznikl národní ekolabelingový program v Japonsku a rovněž první privátní program v USA. Od počátku 90. let již byly ekolabelingové programy hojně zaváděny také v ostatních státech,

³³² CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *O ekoznačkách*. Online. Dostupné z: <https://www.ekoznacka.cz/co-je-to-ekoznaceni/>. [citováno 2023-12-06].

³³³ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Ekoznačení*. Online, PDF. In: Mzp.cz. MŽP ČR, © 2008-2023. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/\\$file/E%205%A0V.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/$file/E%205%A0V.pdf). [citováno 2023-12-06].

³³⁴ *Tamtéž*.

³³⁵ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 47.

³³⁶ *Tamtéž*.

³³⁷ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. *Eco-labelling in the Czech republic*. 1. vydání. Praha: PEMA, 2003. ISBN 80-7212-223-1, s. 6.

³³⁸ *Tamtéž*.

přičemž dnes existují téměř ve všech evropských zemích. V roce 1992 následně došlo k vytvoření nadnárodního programu Evropského hospodářského společenství, a to původním nařízením (EHS) č. 800/92 o značení ekologicky šetrných výrobků.³³⁹

Ekolabeling tedy není zaveden pouze mezinárodními ISO normami (ISO 14024 a v rovině obecných principů také ISO 14020³⁴⁰), nýbrž je právně upraven přímo na úrovni EU. Platný regulační rámec programu ekoznačení EU je v současné době dán nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 66/2010 ze dne 25. 11. 2009 o ekoznačce EU (dále jen „Nařízení č. 66/2010“), jež vychází ze zásad již zmiňovaných standardizačních norem. Toto nařízení, sestávající celkem z 20 článků, stanovuje pravidla pro zavedení a používání tohoto dobrovolného systému EU a vztahuje se na veškeré zboží a služby distribuované, spotřebovávané anebo používané na trhu Evropského společenství, ať už za úplatu nebo bezplatně, s výjimkou humánních či veterinárních léčivých přípravků a zdravotnických prostředků.³⁴¹ Ekoznačku EU rovněž nelze udělit výrobkům obsahujícím látky klasifikované nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1272/2008 ze dne 16. prosince 2008 o klasifikaci, označování a balení látek a směsí jako toxické, nebezpečné pro životní prostředí, karcinogenní nebo mutagenní, ačkoli z tohoto pravidla již mohou existovat výjimky. Stejně tak nemůže být zpravidla udělena v případě, že výrobek obsahuje látky, na které se vztahuje regulační rámec nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky (REACH).³⁴²

Nařízení č. 66/2010 tvoří základ právní úpravy ekolabelingu ve všech členských státech EU, a proto je zde nutné představit alespoň jeho klíčová ustanovení. Členským státům z něj plyne především povinnost zřídit jeden nebo více nezávislých orgánů odpovědných za proces udělování ekoznačky EU na vnitrostátní úrovni (tzv. příslušné subjekty³⁴³). Hlavním požadavkem zde je, aby činnost těchto orgánů byla transparentní. Jejich aktivity musí být zároveň otevřené pro zapojení všech zúčastněných stran. Mezi nejzásadnější úkoly těchto orgánů pak patří pravidelná kontrola toho, zda výrobky splňují kritéria pro udělení ekoznačky, a do jejich kompetence spadá také přijímání podnětů (zejména stížností), informování veřejnosti, dohled nad klamavou reklamou týkající se ekolabelingu a udělování zákazů užívání ekoznačky EU. Předmětné nařízení dále

---

³³⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3599-4, s. 142.

³⁴⁰ Tato mezinárodní norma byla do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN ISO 14020:2022 Environmentální značky a prohlášení – Obecné zásady.

³⁴¹ Článek 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 66/2010 ze dne 25. 11. 2009 o ekoznačce EU („Nařízení č. 66/2010“).

³⁴² Článek 57 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky.

³⁴³ Článek 4 Nařízení č. 66/2010.

pojednává o Výboru Evropské unie pro ekoznačku (EUEB).³⁴⁴ Tento výbor byl zřízen rozhodnutím Komise č. 2010/709/EU ze dne 22. listopadu 2010 a skládá se právě z příslušných subjektů členských států EU zřízených pro účely ekolabelingu. Má velmi důležitou úlohu, neboť s ním Komise konzultuje kritéria stanovená pro jednotlivé produktové kategorie. Tato kritéria se přitom navrhuje na základě vědeckých údajů o životním cyklu produktů. V rámci jejich návrhu jsou pak zohledňovány zejména následující skutečnosti:

- vliv zboží a služeb na změnu klimatu, přírodu a biologickou rozmanitost, spotřebu energie a zdrojů, vznik odpadů, znečištění, emise a uvolňování nebezpečných látek do životního prostředí;
- nahrazování nebezpečných látek bezpečnějšími látkami;
- trvanlivost a možnost opětovného použití výrobků;
- konečný dopad na životní prostředí, včetně zdraví a bezpečnosti spotřebitelů;
- dodržování sociálních a etických norem, jako jsou mezinárodní pracovní normy;
- zohlednění kritérií stanovených jinými značkami na národní a regionální úrovni;
- omezení testování na zvířatech.³⁴⁵

Z hlediska procesu udělování environmentální značky EU lze zjednodušeně shrnout, že pokud určitý výrobek nebo služba splňuje kritéria pro jejich opatření ekoznačkou, uzavře k tomu kompetentní orgán (tj. konkrétní příslušný subjekt) s hospodářským subjektem (typicky výrobcem či poskytovatelem dané služby), který o to projevil zájem, smlouvu, v níž stanoví podmínky používání a odebrání této ochranné známky.³⁴⁶ Takový hospodářský subjekt pak může ekoznačku na svůj produkt umístit. Její používání je však podmíněno zaplacením poplatku při podání žádosti a dále pravidelného ročního poplatku. Výše obou poplatků byla naposledy změněna rozhodnutím Komise (EU) č. 782/2013, které změnilo přílohu III Nařízení č. 66/2010. V současné době je tedy v této příloze stanovena pouze minimální a maximální výše poplatků,³⁴⁷ přičemž platí, že pro malé či střední podniky a také mikropodniky definované v doporučení Komise č. 2003/361/ES se uplatňuje zvýhodněná sazba.³⁴⁸ Registrační poplatky se dále snižují o 30 %, pokud je podnik zapojen do programu EMAS anebo o 15 %, jestliže disponuje certifikací dle normy ISO 14001.³⁴⁹ Tato (a některá další) zvýhodnění poukazují na to, že se EU snaží činit ekolabeling finančně dostupným všem potenciálním zájemcům o ekoznačení. Evropská komise přitom vytváří

---

³⁴⁴ Článek 5 odst. 3 Nařízení č. 66/2010.

³⁴⁵ Článek 6 odst. 3 Nařízení č. 66/2010.

³⁴⁶ Článek 9 Nařízení č. 66/2010.

³⁴⁷ Výše poplatku za podání žádosti musí být minimálně 200 EUR a nejvýše 1 200 EUR, zatímco roční poplatek nesmí přesahovat 1 500 EUR. Citováno dle: Příloha III Nařízení č. 66/2010.

³⁴⁸ *Tamtéž.*

³⁴⁹ *Tamtéž.*

kompletní katalog produktů (ECAT),³⁵⁰ kterým byla ekoznačka udělena, a provádí jeho pravidelné revize. Dalším důležitým ustanovením Nařízení č. 66/2010 je článek 10. Ten upravuje způsoby kontroly využívání ekoznačky EU a dotýká se tak rovněž problematiky klamavé reklamy či používání k záměně vedoucího loga, přičemž obě tyto praktiky zakazuje. V neposlední řadě je dále významný článek 11 předmětného nařízení, který stanovuje pravidla pro systémy ekoznaček působící na národní úrovni v jednotlivých členských státech EU. Existence státních či regionálních ekolabelingových programů vzniklých v souladu s normou ISO 14024 je tedy tímto ustanovením podporována, nicméně z důvodu nutnosti harmonizace (tj. sjednocení) těchto programů s ekolabelingovým systémem EU platí, že kritéria stanovená pro určitou produktovou kategorii na národní úrovni musí být přísná minimálně stejně tak, jako to vyžadují kritéria ekoznačky EU. Na závěr je třeba uvést, že logo evropské ekoznačky (viz Příloha č. 3 této diplomové práce) má podobu stylizované květiny, již doplňuje symbol € v jejím středu a také přidaný nápis *EU Ecolabel* (Ekoznačka EU). Součástí tohoto loga je v praxi dále obdélník s licenčním číslem označujícím konkrétní výrobek či službu.

Nyní je třeba zaměřit se na národní ekolabelingový systém v České republice. Ten byl v počátku iniciován Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem hospodářství, přičemž k jeho realizaci dala vláda souhlas usnesením č. 159/93 ze 7. března 1993.³⁵¹ Tento systém byl následně vyhlášen 14. dubna 1994 pod názvem Národní program označování výrobků ochrannou známkou „Ekologicky šetrný výrobek“.³⁵² Národní ekoznačka ČR se však po vzoru EU v současné době již neuděluje pouze výrobkům, ale také službám. Z tohoto důvodu je třeba rozlišovat dvě rovnocenné varianty národní ekoznačky, a to Ekologicky šetrný výrobek (dále také jen „EŠV“) a Ekologicky šetrnou službu („EŠS“).³⁵³ Pod zastřešujícím pojmem ekologicky šetrný produkt je tedy obecně nutné si představit takový produkt, který je v průběhu svého životního cyklu prokazatelně šetrnější k životnímu prostředí než s ním porovnatelné substituty³⁵⁴. Důležité je zde také podotknout, že ačkoli je celý národní program ekoznačení koncepčně v souladu s programem Evropské unie, jedná se stále o dva systémy autonomní, a proto např. jeden a tentýž výrobek může nést jak českou, tak evropskou ekoznačku. Rozdíl mezi těmito programy tkví především v tom, že ekoznačku EU lze udělit produktům nabízeným na trhu celé Evropské unie, zatímco národní ekoznačení může být navázáno pouze na produkty vnitrostátního trhu. Naopak jejich společný

---

³⁵⁰ Zkratka ECAT značí Katalog produktů s ekoznačkou EU (z anglického *EU Ecolabel Goods and Service Catalogue*).

³⁵¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*, op. cit., s. 144.

³⁵² REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 46.

³⁵³ *Tamtéž*.

³⁵⁴ Substitut je ekonomický pojem označující dva produkty snadno zaměnitelné z hlediska spotřeby.

znak představuje CENIA, která je na území ČR jedinou organizací, jež může zprostředkovat udělení kterékoli z těchto ekoznaček. Ekolabelingový program ČR je tedy systémem státním, do jehož struktury patří mj. Ministerstvo životního prostředí ČR jakožto jeho hlavní garant. Externě s ním dále spolupracují i vybrané autorizované a akreditované laboratoře a zkušebny, popř. další odborná pracoviště či samostatní specialisté. Dále platí, že se orientuje pouze na výrobky spotřebního charakteru a nespádají do něj potraviny, nápoje ani léky. Ekoznačka ČR se v případě splnění všech kritérií uděluje produktu jako celku a váže se, stejně jako ekoznačka EU, výlučně k tomuto produktu. To musí reflektovat především výrobci, kteří ji proto umísťují nejčastěji na obal výrobku, ale nesmějí ji uvádět např. ve svém podnikovém logu. Souhrn všech kritérií, která musí produkty v rámci jedné produktové kategorie splňovat, aby mohly být opatřeny ekoznačkou, tvoří tzv. směrnici produktové kategorie.³⁵⁵ Doba, na kterou lze ekoznačku udělit, pak koresponduje s dobou platnosti kritérií vždy konkrétní produktové kategorie a lze ji rovněž nalézt v Technických směrnících MŽP.³⁵⁶ Co se podoby národní ekoznačky týče, může být prezentována pouze v zelené nebo černé barvě, má kruhový tvar, uvnitř tohoto kruhu je přítom stylizované písmeno „E“ s lístkem uprostřed, které je ze tří čtvrtin okroužené nápisem „Ekologicky šetrný výrobek“ či „Ekologicky šetrná služba“ (viz Příloha č. 3). V dolní čtvrtině se pak nachází identifikační čtyřmístné číslo. Takto vypadající ekoznačka je registrována jako ochranná známka u Úřadu průmyslového vlastnictví a představuje majetek agentury CENIA.³⁵⁷ O kteroukoli z ekoznaček v ČR může zažádat libovolný podnik, tzn. domácí i zahraniční bez ohledu na jeho vlastníka či velikost, neboť rozhodující je pouze produkt, který musí splňovat dané požadavky.

Na tomto místě se jeví jako vhodné stručně nastínit rovněž postup podniku při zažádání o udělení české ekoznačky. Pokud produkt, který chce podnik označit, spadá do některé produktové kategorie s již vyhlášenou směrnicí, podá formulářovou žádost o udělení ekoznačky přímo u certifikačního orgánu CENIA. K této žádosti je nutné přiložit dokumentaci potvrzující soulad parametrů předmětného produktu se všemi stanovenými kritérii. Pokud jsou formální náležitosti žádosti bezvadné, vydá CENIA rozhodnutí o jejím přijetí a vystaví žadateli fakturu na zaplacení registračního poplatku. Poplatky související s národními ekoznačkami jsou od roku 2021 sjednocené s poplatky za ekoznačku EU. Pro obě tato ekoznačení se rovněž uplatní možnosti poplatkových zvýhodnění uvedených v Nařízení č. 66/2010. Již pouze pro národní ekoznačení

---

³⁵⁵ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 46.

³⁵⁶ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Průvodce žadatele o ekoznačku EŠV/EŠS a Ekoznačku EU*. Online, PDF. In: Ekoznacka.cz. Dostupné z: https://www.ekoznacka.cz/wp-content/uploads/2022/10/Pruvodce_2021a.pdf, s. 6. [citováno 2023-12-06].

³⁵⁷ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Ekoznačení*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/ekoznaceni/>. [citováno 2023-12-06].

však platí ještě další zvýhodnění adresované nestátním neziskovým organizacím, kterým se poplatky snižují o 90 %.³⁵⁸ Po věcném posouzení žádosti a provedení inspekce CENIA následně vyhotovuje oznámení o posouzení žádosti.³⁵⁹ Pokud produkt splňuje veškeré požadavky, je současně připraven návrh licenční smlouvy upravující propůjčení ekoznačky, faktura na úhradu ročního poplatku a certifikát představující potvrzení shody produktu a vyžadovaných kritérií. Certifikát přitom schvaluje a podepisuje přímo ministr životního prostředí.³⁶⁰ Všechny tyto listiny jsou následně odeslány žadateli, který podpisem licenční smlouvy a zaplacením poplatků získává požadovanou ekoznačku. Vzhledem k tomu, že je licence udělena na předem přesně stanovenou dobu, má však žádající podnik dále povinnost zajišťovat, aby produkt po celou tuto dobu splňoval kritéria ekoznačení, a také musí řádně hradit pravidelný roční poplatek. CENIA pak spravuje veřejně přístupnou elektronickou evidenci výrobků a služeb, které ekoznačku získaly, a každý má tedy možnost získat informace o dostupných ekologicky šetrných produktech.

S ohledem na shora uvedené lze konstatovat, že ecolabeling nemá v ČR samostatnou zákonnou úpravu. Nařízení č. 66/2010 je však díky své povaze plně závazné pro všechny členské státy EU, aniž by muselo být jakkoliv provedeno do vnitrostátního práva, a představuje tedy právní rámec ecolabelingu v ČR doplněný o již zmiňované usnesení vlády č. 159/93. Národní program ekoznačení byl přitom již od počátku vybudován rovněž v souladu se zásadami, které jsou stanoveny mezinárodními normami ISO 14020 a ISO 14024. Na zákonné úrovni pak nalezneme v českém právním řádu úpravu dotýkající se ecolabelingu např. v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o ochraně spotřebitele“). V ustanovení § 18b tohoto zákona je stanoveno, že „*neoprávněné používání ekoznačky se zakazuje*“. Takovéto chování je zde označeno za přestupek, jehož spáchání lze potrestat uložením pokuty do výše 3 000 000 Kč (s výjimkou výrobků, na něž se aplikuje § 24a odst. 1 a 2 téhož zákona).³⁶¹ Komentář k zákonu o ochraně spotřebitele navíc připomíná, že ekoznačky *EU Ecolabel*, EŠV a EŠS jsou pak především ochrannými známkami, a proto by jejich neoprávněné využívání bylo také možné označit za klamavou obchodní praktiku v souladu

---

³⁵⁸ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Ekoznačení*. Online, op. cit. [citováno 2023-12-06].

³⁵⁹ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Průvodce žadatele o ekoznačku EŠV/EŠS a Ekoznačku EU*. Online, PDF, op. cit., s. 11. [citováno 2023-12-06].

³⁶⁰ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Pravidla Ministerstva životního prostředí o realizaci Národního programu označování ekologicky šetrných výrobků a služeb*. Online, PDF. Dostupné z: https://www.ekoznačka.cz/wp-content/uploads/2022/10/Pravidla_Narodniho_programu_v2021_0.pdf, s. 11. [citováno 2023-12-06].

³⁶¹ Ustanovení § 24 odst. 1 písm. e), § 24 odst. 19 písm. d) a § 24a odst. 1 písm. f) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o ochraně spotřebitele“).

s přílohou č. 1 písm. b) tohoto zákona.³⁶² V takovém případě by se jednalo o chování postihnutelné dle § 24 odst. 1 písm. a) Zákona o ochraně spotřebitele, za které lze uložit důraznější sankci, tj. vyšší pokutu (až 5 000 000 Kč, viz § 24 odst. 19 písm. e) téhož zákona). Za zajímavou dále považuji skutečnost, že v souvislosti s pojmem „ekoznačka“ odkazuje tento zákon na Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1980/2000 o revidovaném systému Společenství pro udělování ekoznačky, které je v současné době již nahrazeno platným Nařízením č. 66/2010. Do budoucna lze proto jistě očekávat, že tato informace bude v zákoně aktualizována.

Nepřímo je ecolabeling od roku 2021 podporován také Zákonem o zadávání veřejných zakázek. Novelou provedenou částí desátou zákona č. 543/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpadech a zákona o výrobcích s ukončenou životností, byla do předmětného Zákona o zadávání veřejných zakázek přidána v této diplomové práci již zmiňovaná povinnost sociálně a environmentálně odpovědného veřejného zadávání, jež stanovuje, že v rámci hodnocení dodávek, služeb nebo stavebních prací, které jsou předmětem veřejné zakázky, je potřeba zohledňovat také jejich dopad na životní prostředí, pokud to povaha zakázky umožňuje.³⁶³ Na základě této zásady by tak potenciálně měl být upřednostňován výběr produktů, které jsou opatřeny ekoznačkou, neboť ekologičnost může představovat jedno z hodnotících kritérií. Domnívám se však, že množství certifikovaných ekologicky šetrných produktů, které jsou nabízeny pro účely veřejných zakázek, je značně omezené. Pokud by se nicméně do budoucna podařilo rozšířit portfolio produktů nesoucích ekoznačku, mohla by se tato právní úprava stát, alespoň podle mého názoru, v souvislosti s ekoznačením poměrně významnou.

Závěrem bych ráda zhodnotila dosavadní přínosnost ecolabelingu a nastínila další možný vývoj tohoto dobrovolného nástroje. Environmentální značení typu I je bezesporu poměrně administrativně náročné, což dodnes vyvolává skepsi ohledně možnosti jeho širšího uplatnění. Ke dni uzavření rukopisu této diplomové práce je uváděno, že se v ČR nachází celkem 42 držitelů některé z ekoznaček (*EU Ecolabel/EŠV/EŠS*) a více než 5 000 certifikovaných produktů.³⁶⁴ Výrobců či poskytovatelů služeb, kteří na národní úrovni využívají možnost ekoznačení, tedy není mnoho. Možné příčiny mohou spočívat v nedostatečném povědomí o ekoznačení, nedostatku motivace nebo finančních prostředků na proces certifikace, či absenci konkrétních podnětů ze strany státních institucí anebo spotřebitelů. Osobně si však myslím, že k dalšímu rozvoji tohoto nástroje může dojít, pokud bude systematicky a důsledně kladen důraz na edukaci spotřebitelů

---

³⁶² VÍTOVÁ, Blanka. *Zákon o ochraně spotřebitele: Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-984-7, s. 168–169.

³⁶³ Ustanovení § 6 odst. 4 Zákona o zadávání veřejných zakázek.

³⁶⁴ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *O ekoznačkách*. Online, op. cit. [citováno 2024-03-31].

a samozřejmě také producentů v této oblasti. O tom, že lze v blízké době očekávat vzrůst významnosti ekoznačení, svědčí i některé události. V prosinci roku 2022 např. odstartovala dvouletá kampaň Ministerstva životního prostředí a agentury CENIA reprezentovaná fiktivní postavou jménem Ekolífek, která obecně cílí na zvýšení povědomí veřejnosti o ekoznačení.³⁶⁵ Jejím účelem je skrze pořádání nejrůznějších kontaktních akcí a vytvoření efektivního marketingu působit nejen na spotřebitele, ale především na výrobce a poskytovatele služeb, neboť je primárně potřeba rozšířit řady zájemců o udělení ekoznaček. K této kampani bylo přistoupeno poté, co z průzkumu vyplynulo, že o ekoznačce EU vědělo do roku 2022 pouze 16 % dotázaných Čechů.³⁶⁶ Z této informace jednoznačně vyplývá, že jedním z klíčových problémů, které ekolabeling soustavně provází, je nedostatečná informovanost veřejnosti. Ekologicky orientovaní informovaní spotřebitelé jsou přitom podmínkou fungování celého ekolabelingového systému. Naopak právní úprava ekoznačení se mi s ohledem na existenci Nařízení č. 66/2010 jeví jako dostatečná. Tato skutečnost ekolabeling do jisté míry odlišuje od ostatních typů environmentálních značení, které budou předmětem následujících kapitol.

5.2. Vlastní environmentální tvrzení

Vlastní environmentální tvrzení (z anglického *self-declared environmental claim*) je environmentálním značením typu II. Jedná se o informační dobrovolný nástroj, který nevyžaduje vnější součinnost a zároveň ani nepůsobí preventivně, neboť se váže pouze k současnému stavu věci.³⁶⁷ Zjednodušeně řečeno vykazují vlastní environmentální tvrzení (dále také jen „VET“) určitou podobnost s reklamou cílicí na upoutání pozornosti spotřebitelů skrze vyzdvižení kladných vlastností produktů ve vztahu k životnímu prostředí.

Environmentální značení typu II je zavedeno mezinárodní normou ISO 14021,³⁶⁸ která představuje standard pro jeho uplatňování a definuje jej jako „*environmentální tvrzení výrobců, dovozců, distributorů, maloobchodníků nebo jakékoli další osoby, která by pravděpodobně mohla mít z takového tvrzení prospěch, které je vydáno bez certifikace třetí nezávislou stranou*“.³⁶⁹ Nevyžadování certifikace je podstatným znakem VET, který je významně odlišuje od ekoznaček. V normě ISO 14021 lze dále nalézt bližší charakteristiku samotného pojmu environmentálních

---

³⁶⁵ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Ekoznačky upozorní na ekologicky šetrné výrobky*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20221216_Ekoznacky-upozorni-na-ekologicky-setrne-vyrobky. [citováno 2023-12-07].

³⁶⁶ *Tamtéž*.

³⁶⁷ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 17.

³⁶⁸ Tato mezinárodní norma je do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN ISO 14021:2016 Environmentální značky a prohlášení – Vlastní environmentální tvrzení (environmentální značení typu II) (dále jen „ČSN EN ISO 14021:2016“).

³⁶⁹ Článek 3.1.16 normy ČSN EN ISO 14021:2016.

tvrzení, jakožto „*prohlášení, značek nebo obrazců, které poukazují na environmentální aspekty produktu, popř. jeho součástky nebo obalu*“.³⁷⁰ Z této specifikace vyplývá, že dalším důležitým termínem, který s VET úzce souvisí, je tzv. environmentální aspekt. Ten představuje určitou existující vlastnost podnikových činností anebo produktů, jež má potenciál působit na životní prostředí.³⁷¹ Právě pozitivní environmentální aspekty pak v praxi tvoří obsah vytvářených vlastních environmentálních tvrzení. Ve výše uvedených definicích je také jasně naznačena univerzálnost environmentálního značení typu II jako celku, což znamená, že ho mohou využívat veškeré existující organizace i jiné subjekty, a to flexibilně pro jakýkoli druh či množství produktů. Ačkoli je tedy tento dobrovolný nástroj v zásadě aplikovatelný na kterékoli produkty, tzn. na všechny výrobky i služby bez výjimky, na základě jeho definičních znaků usuzují, že se majoritně využívá v případě výrobků.

Právě všestrannost a jednoduchost zavedení je přitom jednou z největších předností vlastních environmentálních tvrzení. V praxi je pro své produkty vytvářejí přímo výrobci, distributoři či další osoby (dále jen „vyhlašovatelé“), přičemž mají nejčastěji formu určitého slovního spojení, sloganu nebo hesla. Jejich grafické zpracování je rovněž ponecháno na vůli vyhlašovatelů, kteří tak mohou snadno a téměř bez nákladů informovat spotřebitele o pro ně atraktivních pozitivních environmentálních aspektech svých produktů. Vyhlašovatelé nicméně odpovídají za pravdivost těchto tvrzení. Skutečnost, že pro jejich používání není potřeba schválení jakoukoli třetí stranou, dále výrazně přispívá k jejich ekonomické výhodnosti. Na rozdíl od ekolabelingu představují tedy VET administrativně nenáročný nástroj, se kterým není spojena platba poplatků a ani složité procesy získávání. Jejich hojně rozšířeným příkladem je tzv. Möbiova smyčka, která indikuje, že je daný výrobek či obal recyklovatelný.³⁷² Dalším častým typem těchto tvrzení je pak slovní spojení začínající slovem „neobsahuje“ (např. „neobsahuje sulfáty“).³⁷³

Historicky začalo být environmentální značení typu II, stejně jako i další typy ekoznačení v širším slova smyslu, využíváno především na přelomu 60. a 70. let 20. století, ačkoli se tento trend vázal opět pouze k hospodářsky vyspělým zemím.³⁷⁴ Používání environmentálních tvrzení bylo přitom již od počátku provázeno četnými problémy v podobě tzv. „*greenwashingu*“.³⁷⁵

---

³⁷⁰ Článek 3.1.4. normy ČSN EN ISO 14021:2016.

³⁷¹ *Tamtéž*, čl. 3.1.3.

³⁷² HRUBÝ, Pavel. Vlastní environmentální tvrzení jako jeden z dobrovolných nástrojů ochrany ŽP. In ŽÁK, Milan (ed.). *Účetnictví a reporting udržitelného rozvoje: na mikroekonomické a makroekonomické úrovni*. 1. vydání. Praha: Linde nakladatelství s.r.o., 2009. ISBN: 978-80-86131-82-5, s. 144.

³⁷³ *Tamtéž*.

³⁷⁴ *Tamtéž*, s. 145.

³⁷⁵ Tento pojem je analogický k anglickému termínu „brainwashing“, jenž v překladu znamená „vymývání mozků“. „Greenwashing“ proto znamená taktiku klamání spotřebitelů, která způsobuje, že hojně nakupují či jinak využívají produkty a služby, jež jim byly marketingově představeny jako šetrné k životnímu prostředí, ačkoli tomu tak ve

Na rozdíl od environmentálního značení typu I a III u něj ale přesto nebylo přistoupeno k vytvoření certifikačních orgánů a dalších zajišťovacích opatření, došlo pouze k vytvoření mezinárodního standardu v podobě již zmiňované normy ISO 14021. Tato norma tedy obsahuje určitá pro něj platící pravidla. Stanovuje např. obecné formulace, které vyhlášovatelé nemohou jakožto vlastní environmentální tvrzení vůbec používat, a to z důvodu jejich neurčitosti (např. „bezpečný k životnímu prostředí“, „zelený“, „přítel přírody“ atd.).³⁷⁶ Stejně tak zakazuje využívání formulací nepravdivých, zavádějících, neověřitelných a neaktuálních.³⁷⁷ Dále je specifikováno, že některá hesla mohou být použita pouze za jasně definovaných okolností. Patří sem slova typu „recyklovatelný“ (i další jemu podobná speciální označení) a také veškeré termíny obsahující „bez-“ ve smyslu bez přítomnosti nějaké ze škodlivých látek.³⁷⁸ Příslušná norma obsahuje rovněž pravidla vztahující se k používání grafických symbolů³⁷⁹ a srovnávacích tvrzení³⁸⁰. Také je zde uvedeno, že vlastní environmentální tvrzení musí být podloženo, a to řádně zdokumentovaným měřením, jehož výstupy je potřeba archivovat. Tyto výstupy v podobě dokumentace pak musí být za určitých okolností (typicky na vyžádání) zpřístupněny k nahlédnutí, aby byl naplněn požadavek veřejné ověřitelnosti.³⁸¹ V souhrnu však platí, že všechny standardizační pokyny, které norma ISO 14021 (v rovině obecných principů spolu s normou ISO 14020) stanovuje za účelem implementace tohoto dobrovolného nástroje, mají jen velmi mírný charakter.

To, že jsou vlastní environmentální tvrzení prozatím zakotvena pouze pomocí ISO norem, je zajímavé především s ohledem na jejich snadnou zneužitelnost v neprospěch spotřebitele. Ačkoli by měly spotřebitelům poskytovat pravdivé a ověřitelné informace o výrobcích, jejich skutečný význam může být zavádějící, což bylo historicky již několikrát potvrzeno. Mezi lety 2008–2009 byl např. organizací TerraChoice v Americe proveden průzkum zkoumající pravdivost v té době využívaných VET. Jeho výsledky byly více než znepokojivé, neboť TerraChoice následně uvedla, že z několika tisíců zkoumaných hesel zjistila u 98 % z nich závažné nepřesnosti.³⁸² Bylo tomu tak proto, že výrobci při formulaci a prezentaci těchto tvrzení využívali některou ze sedmi taktik, které TerraChoice již dříve pojmenovala jako „hříchy *greenwashingu*”

---

skutečnosti není. Citováno dle: REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 38.

³⁷⁶ Článek 5.3 normy ČSN EN ISO 14021:2016.

³⁷⁷ HRUBÝ, Pavel a kol. *Vlastní environmentální tvrzení aneb férová reklama v praxi*. 1. vydání. Praha: CENIA – Česká informační agentura životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-85087-86-4, s. 10.

³⁷⁸ *Tamtéž*.

³⁷⁹ Článek 5.8, 5.9 a 5.10 normy ČSN EN ISO 14021:2016.

³⁸⁰ Článek 6.3 normy ČSN EN ISO 14021:2016.

³⁸¹ Článek 6 normy ČSN EN ISO 14021:2016.

³⁸² TERRACHOICE [UL SOLUTIONS]. *Seven Sins of Greenwashing (2009)*. Online, PDF. In: Web.archive.org. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140925084158/http://sinsofgreenwashing.org/index3c24.pdf>. [citováno 2023-12-07].

(z anglického *seven sins of greenwashing*), jež v důsledku vždy působí vůči spotřebiteli klamavě.³⁸³ Mezi tyto praktiky patří tzv. zatajený háček (tzn. jeden pozitivní environmentální aspekt výrobku je vyzdvihnut, ale jiný negativní je naopak zatajen), tvrzení bez důkazu, vágní tvrzení, irelevantní tvrzení (typicky tvrzení „neobsahuje freony“, přestože používání freonů již bylo před několika lety zakázáno), menší zlo („zelené pesticidy“), lhaní a v neposlední řadě také uctívání falešných značek (grafický symbol vzbudí u spotřebitele dojem, že je výrobek certifikován expertní nezávislou institucí, ale ve skutečnosti jde o prostý grafický výtvar samotného výrobce).³⁸⁴ V roce 2010 pak navazující průzkum odhalil mírné zlepšení – nepřesnosti byly identifikovány u cca 95 % zkoumaných tvrzení.³⁸⁵ Vzhledem k tomu, o jak vysoké číslo se však stále jednalo, je překvapující, že již v té době nezapočaly snahy o tvorbu určité přísnější regulace.

V České republice je environmentální značení typu II upraveno v rámci Národního programu environmentálního značení. Právě tento program zdůrazňuje nutnost jeho souladu s požadavky stanovenými příslušnými ISO normami (především potřebnost ověřitelnosti), zároveň jej však navzdory jeho potenciálu označuje za nástroj v ČR poměrně nevýrazně využívaný a zastíněný ostatními typy ekoznačení v širším smyslu.³⁸⁶ NPEZ dále stanovuje, že podporu vlastních environmentálních tvrzení zajišťuje nad rámec svých povinností agentura CENIA, a to konkrétně vytvořením metodiky a mnohými konzultačními či informačními činnostmi. Další subjekty, pro něž mohou být tato tvrzení v určitých situacích rovněž relevantní, jsou např. Rada pro reklamu či Česká obchodní inspekce, a to obzvláště za předpokladu, že je zjištěno porušování pravidel jejich vyobrazování. Pokud jsou například některá VET na území ČR využívána klamavě ve vztahu ke spotřebitelům, domnívám se, že je možné postupovat dle Zákona o ochraně spotřebitele, jenž zakazuje používání nekalých obchodních praktik. Takovou praktikou přitom může být za určitých podmínek považována i reklama (viz § 2 odst. 1 písm. o) a § 4 odst. 1 tohoto zákona). Podle mého názoru lze pak analogicky za specifickou formu reklamy považovat i environmentální značení typu II, ačkoli není v zákoně explicitně jmenováno. Postihy spojené s klamavými obchodními praktikami však byly již podrobněji rozepsány v kapitole 5.1. této diplomové práce, a proto jim nyní nebude věnována další pozornost. Vhodné je zde pouze doplnit,

---

³⁸³ TERRACHOICE [UL SOLUTIONS]. *Seven Sins of Greenwashing* (2009). Online, PDF, op. cit.

³⁸⁴ ŽÁK, Milan a kol. *Účetnictví a reporting udržitelného rozvoje (na mikroekonomické a makroekonomické úrovni)*, op. cit., s. 145–146.

³⁸⁵ TERRACHOICE [UL SOLUTIONS]. *The Sins of Greenwashing (Home and Family Edition, 2010)*. Online, PDF. In: Web.archive.org. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20131205044913/http://sinsofgreenwashing.org/index35c6.pdf>. [citováno 2023-12-07].

³⁸⁶ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 13.

že za účelem dozoru nad regulací reklamy, která je šířena komunikačními médii a představuje nekalou obchodní praktiku dle Zákona o ochraně spotřebitele, je dále postupováno dle zákona č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o regulaci reklamy“).³⁸⁷ Oba zmiňované zákony přitom reflektují a zapracovávají právní úpravu EU, např. směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě.

Na úrovni EU nicméně prozatím neexistuje koncentrovaná právní regulace věnující se izolovaně environmentálnímu značení typu II. To se ale do budoucna změní, neboť lze očekávat přijetí návrhu směrnice o environmentálních tvrzeních (v anglickém originále *Directive on Green Claims*), který Evropská komise předložila 22. března 2023.³⁸⁸ Již nyní se dá specifikovat, že „zelená tvrzení“ vyhlášovateli budou muset být nezávisle ověřována a podložena vědeckými důkazy.³⁸⁹ V tomto ohledu je podstatné zdůraznit, že platná norma ISO 14021 sice certifikaci nevyžaduje, ale zároveň ji ani nevylučuje. Návrh směrnice tedy cílí především na to, aby se spotřebitelé mohli spolehnout na pravdivost těchto tvrzení a tím byli efektivněji chráněni před *greenwashingem*. Zároveň je cílem nastavit rovné podmínky pro všechny podniky z hlediska uvádění VET a obecně stanovit jasná pravidla jejich používání.³⁹⁰ Nutnost vzniku takové regulace byla na počátku roku 2021 potvrzena výsledky screeningové akce Evropské komise zaměřené právě na environmentální tvrzení, která evropské společnosti uvádějí na svých webových stránkách. Tento průzkum odhalil, že v souhrnu 42 % z nich představují tvrzení do jisté míry nepravdivá či klamavá, což je způsobeno např. tím, že spotřebitelům nebyly poskytnuty žádné informace prokazující jejich správnost, v 37 % případů byly navíc používány výrazy neurčité či vágní a u dalších 59 % chybělo podložení řádnými důkazy.³⁹¹ Přijetí návrhu směrnice o ekologických tvrzeních se proto zdá jako skutečně nutné. V Evropském parlamentu již proběhlo o tomto návrhu hlasování, a to během jeho plenárního zasedání dne 12. března 2024 s výsledkem,

---

³⁸⁷ Ustanovení § 23e Zákona o ochraně spotřebitele.

³⁸⁸ EVROPSKÁ KOMISE. *Proposal for a Directive on Green Claims*. Online. Dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-directive-green-claims_en. [citováno 2023-12-07].

³⁸⁹ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Nelakovat věci nazeleno, nelhat. Za „ekologické“ se budou moci označovat jen ověřené produkty a služby*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/2023/04/19/nelakovat-veci-nazeleno-nelhat-za-ekologicke-se-budou-moci-oznacovat-jen-overene-produkty-a-sluzby/>. [citováno 2023-12-07].

³⁹⁰ *Tamtéž*.

³⁹¹ EVROPSKÁ KOMISE. *Kontrola internetových stránek kvůli problému klamavé ekologické reklamy neboli tzv. „lakování nazeleno“: polovina environmentálních tvrzení nepodložena důkazy*. Online. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_21_269. [citováno 2023-12-07].

že legislativní text byl v prvním čtení přijat s pozměňovacími návrhy.³⁹² V nynější fázi se proto čeká na postoj Rady EU. Právě vzhledem k tomu, že směrnice dosud neprošla celým legislativním procesem, se zde nebudu podrobněji zabývat jejím obsahem. *Directive on Green Claims* však doplní, zpřesní a také zpřísní dosavadní právní úpravu EU představovanou směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (dále jen „Směrnice o nekalých obchodních praktikách“). Tato směrnice se v současné době dotýká environmentálních tvrzení tak, že je lze na jejím základě považovat za klamavé ve smyslu jejího Článku 6 (klamavé jednání) anebo 7 (klamavé opomenutí), a to v případě naplnění podmínek, které stanovuje – zejména pokud je tvrzení nepravdivé, obsahuje nesprávné informace či není uváděno jasným, konkrétním, jednoznačným a přesným způsobem.³⁹³

Na závěr bych opět ráda shrnula dosavadní přínosnost tohoto dobrovolného nástroje a vytyčila nejdůležitější problémy, které jej stále provázejí. Environmentální značení typu II se momentálně vyznačuje pouze relativní důvěryhodností, avšak s ohledem na návrh jej regulující směrnice lze očekávat, že v nadcházejících letech dojde na úrovni Evropské unie k výraznému zvýšení jeho spolehlivosti. Ani tyto připravované změny však zcela nevyřeší další významný problém, kterým je nedostatečná erudovanost spotřebitelů v této oblasti. Myslím si, že dnešní spotřebitelé neprojevují dostatečný aktivní zájem o ověřování tvrzení obchodníků ohledně environmentálních aspektů produktů. Jejich schopnost kladení kritických otázek a správná interpretace a vyhodnocování jim předkládaných informací jsou přitom zásadními faktory pro zvýšení relevance tohoto dobrovolného nástroje. Pro další významnější rozvoj vlastních environmentálních tvrzení by podle mého názoru bylo rovněž nezbytné zajistit větší angažovanost podniků a ideálně také např. adekvátní zapojení reklamních agentur. Na druhou stranu je možné předpokládat, že s blížícími se změnami má tento dobrovolný nástroj velký potenciál rozvíjet a zdokonalovat koncept zeleného marketingu. Jeho jednoduchost a univerzálnost je navíc nespornou předností, neboť je díky ní v globálním měřítku uplatňován u mnohonásobně více produktů než jiná environmentální značení. Právě díky četnosti jeho využití by mohl do budoucna eventuálně sloužit i jako propagační nástroj ve vztahu k ostatním typům ekoznačení.

---

³⁹² EVROPSKÝ PARLAMENT. *Prodecure 2023/0085/COD*. Online. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0085\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0085(COD)&l=en). [citováno 2024-03-30].

³⁹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně souvisejících předpisů.

5.3. Environmentální prohlášení o produktu

Posledním typem ekoznačení v širším slova smyslu je environmentální prohlášení typu III, tj. environmentální prohlášení o produktu³⁹⁴ (dále též jen „EPD“, z anglického *Environmental Product Declaration*).³⁹⁵ Jedná se o informační nástroj vyžadující vnější součinnost, který vykazuje řadu specifik, především pak návaznost na metodu posuzování životního cyklu výrobků – metodu LCA. Jeho hlavním cílem je, stejně jako u všech zbývajících druhů environmentálního značení, zvýšení nabídky a poptávky po takových produktech, které v porovnání se svými substituty vykazují nižší negativní dopad na životní prostředí. K tomuto účelu však na rozdíl od ostatních typů využívá princip srovnávání produktů.

Definici environmentálních prohlášení typu III nalezneme v mezinárodní normě ISO 14025,³⁹⁶ která je charakterizuje jako „kvantifikované environmentální údaje používající předem stanovené parametry a tam, kde je to relevantní, doplňkové environmentální informace“.³⁹⁷ Při výkladu pojmu „předem stanovené parametry“ je přitom nutné vycházet z řady norem ISO 14040 (zejména ISO 14040 a ISO 14044³⁹⁸), které se vztahují k metodě LCA (viz dále). Kromě normy ISO 14025 musí být veškerá environmentální prohlášení o produktech rovněž v souladu s obecnými zásadami mezinárodní normy ISO 14020. V České republice jsou relevantním dokumentem v této oblasti také Pravidla Národního programu environmentálního značení, které vycházejí ze všech výše jmenovaných standardizačních norem. Speciální je pak evropská technická norma EN 15804+A2+AC, která zastřešuje zásady a postupy tvorby environmentálních prohlášení o produktech v oblasti stavebních výrobků a služeb.³⁹⁹

Z výše citované definice vyplývá, že EPD mají podobu měřitelných údajů ilustrujících vliv konkrétních produktů na životní prostředí v průběhu jejich životního cyklu. Mezi takové měřitelné údaje lze zařadit např. spotřebu energií či vody, množství produkovaných nebezpečných odpadů,

---

³⁹⁴ Pouze pro účely této podkapitoly je pro označení environmentálních prohlášení o produktu využíván též zkrácený termín „environmentální prohlášení“. Ve zbývajících částech diplomové práce je v případě jejich zmínky použit nezkrácený název.

³⁹⁵ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 2. [citováno 2023-12-29].

³⁹⁶ Tato mezinárodní norma je do české soustavy norem zavedena jako ČSN ISO 14025:2006 Environmentální značky a prohlášení – Environmentální prohlášení typu III (dále jen „ČSN ISO 14025:2006“).

³⁹⁷ Článek 3.2 normy ČSN ISO 14025:2006.

³⁹⁸ MINKOV, Nikolay; FINKBEINER, Matthias; LEHMANN, Annkatrin; SCHNEIDER, Laura. Type III environmental declaration programmes and harmonization of product category rules: status quo and practical challenges. Online. *Journal of Cleaner Production*. 2015, Vol. 94, s. 235–246. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.02.012>. [citováno 2023-12-29].

³⁹⁹ TECHNICKÝ A ZKUŠEBNÍ ÚSTAV STAVEBNÍ PRAHA, s.p. [TZÚS]. *Environmentální prohlášení o produktu*. Online. Dostupné z: <https://www.tzus.cz/sluzby/certifikace-budov/prohlaseni-epd-lca-analyza/environmentalni-prohlaseni-o-produktu>. [citováno 2023-12-29].

vliv na změnu klimatu anebo narušování ozonové vrstvy.⁴⁰⁰ Právě při zjišťování hodnot těchto údajů je třeba využívat metodu LCA. Díky propojení této metody s environmentálními prohlášeními je jimi možné přesně určit podíly jednotlivých stádií životního cyklu konkrétních produktů na jejich celkovém negativním dopadu na životní prostředí. Norma ISO 14025 přitom stanovuje, že za environmentální prohlášení nelze považovat prosté informace o bezpečnosti výrobků, které nemají environmentální souvislost (zejména návody správného použití atp.). Také je zde uvedeno, že EPD lze vytvořit pro jakýkoliv výrobek nebo službu, neboť se jedná o nástroj univerzální. Skupiny produktů, ke kterým environmentální prohlášení již skutečně existují, pak tvoří tzv. produktové kategorie.⁴⁰¹ Ke každé takové skupině přísluší pravidla produktových kategorií (PCR, z anglického *Product Category Rules*)⁴⁰² stanovující informace, jež musí environmentální prohlášení patřící do této kategorie obsahovat.⁴⁰³ Specifickým znakem EPD pak je, že na základě v nich uvedených informací umožňují srovnání produktů v rámci jedné produktové kategorie. Nutné je tedy zdůraznit, že samotná existence EPD u určitého produktu není zárukou jeho ekologické výhodnosti – v porovnání s ostatními produkty patřícími do téže kategorie se naopak může prokázat, že jeho substituty vykazují zřetelně nižší negativní environmentální dopad. Z každého environmentálního prohlášení musí rovněž jasně vyplývat, jestli se váže k celému produktu anebo pouze jeho části, např. obalu výrobku anebo dílčímu aspektu služby. Podstatou EPD nicméně není pouze prosté vyčíslení a prezentování environmentálních dopadů produktu navenek – jeho součástí bývá rovněž prohlášení podniku či jiného subjektu trhu, který nechal prohlášení vypracovat, že si je vědom všech zjištěných negativních vlivů a bude se zasluhovat o jejich snižování.⁴⁰⁴

K EPD jsou dále pevně navázány tzv. programy environmentálních prohlášení typu III. Norma ISO 14025 v této souvislosti připouští existenci jejich velkého množství, a to na národní, regionální či sektorové úrovni. Každý takový program lze pak v souladu s touto normou popsat jako „dobrovolný systém pro vývoj a používání environmentálních prohlášení typu III, jenž je

---

⁴⁰⁰ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Environmentální prohlášení o produktu*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/epd/>. [citováno 2023-12-29].

⁴⁰¹ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 27. [citováno 2023-12-29].

⁴⁰² Tvorba pravidel produktových kategorií předpokládá rozsáhlé zapojení zainteresovaných stran (ať už výrobců, dovozců, provozovatelů služeb, nejrůznějších organizací a obecně veřejnosti) formou podávání připomínek a vedení konzultací.

⁴⁰³ MINKOV, Nikolay; FINKBEINER, Matthias; LEHMANN, Annekatrin; SCHNEIDER, Laura. Type III environmental declaration programmes and harmonization of product category rules: status quo and practical challenges. Online. *Journal of Cleaner Production*, op. cit. [citováno 2023-12-29].

⁴⁰⁴ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 14. [citováno 2023-12-29].

založen na souboru provozních zásad“.⁴⁰⁵ Primárním účelem těchto programů je poskytovat informace o tom, jaké jsou náležitosti environmentálních prohlášení, kdo je připravuje a ověřuje (popř. certifikuje), dále jaké jsou vyžadovány kvalifikace zpracovatelů atp.⁴⁰⁶ Jednotlivé programy musí být jasně definovány, a to např. z hlediska zaměření na určitou geografickou oblast, konkrétní průmyslové odvětví či produktové kategorie. Zásady, ze kterých vycházejí všechny existující programy, pak obsahují tzv. Obecné programové instrukce (GPI, z anglického *General Programme Instructions*) zveřejňované v rámci Mezinárodního systému EPD.⁴⁰⁷ Cílem tohoto dokumentu je tedy zejména základní harmonizace programů EPD a dále obecně rozšíření použití environmentálních prohlášení na mezinárodním trhu. V souladu se zastřešujícími pravidly normy ISO 14025 však přísluší vedení jednotlivých programů vždy jejich provozovatelům, kteří jsou povinni zformulovat pro každý dílčí program vlastní programové instrukce, jež posléze slouží k objasnění jeho provozu.⁴⁰⁸ Programové instrukce jsou navíc východiskem pro tvorbu pravidel produktových kategorií daného programu, které jsou zásadní pro vymezení konkrétních postupů vytváření environmentálních prohlášení.⁴⁰⁹ Tyto postupy tedy nejsou pro všechny programy EPD zcela jednotné. Norma ISO 14025 sice obsahuje předpoklad sjednocení existujících programů za účelem usnadnění vzájemné porovnatelnosti environmentálních prohlášení, tohoto stavu však prozatím nebylo plně dosaženo.⁴¹⁰ V neposlední řadě je nutné uvést, že každý program EPD musí obsahovat zásady, podle kterých jsou jednotlivá prohlášení následně ověřována. Zde platí, že pokud jsou EPD adresována přímo koncovým spotřebitelům, musí být bez výjimky ověřena nezávislou a odborně způsobilou třetí stranou.⁴¹¹

Co se týče obsahu environmentálních prohlášení o produktu, jedná se o velmi detailní rozsáhlé dokumenty, a to z důvodu již zmiňované návaznosti na metodu LCA. Tato návaznost spočívá konkrétně v tom, že je negativní dopad zkoumaných produktů na životní prostředí vyhodnocován dle kategorií dopadu zavedených a využívaných v rámci LCA.⁴¹² Kategorie dopadu

---

⁴⁰⁵ Článek 3.3 normy ČSN ISO 14025:2006.

⁴⁰⁶ Článek 6 normy ČSN ISO 14025:2006.

⁴⁰⁷ EPD INTERNATIONAL SYSTEM. *General Programme Instructions for the International EPD® System*. Online, PDF. In: Datocms-assets.com. International EPD® System, Version 4.0, 2021-03-29. Dostupné z: <https://www.datocms-assets.com/37502/1617181375-general-programme-instructions-v-4.pdf>. [citováno 2023-11-29].

⁴⁰⁸ Příloha A normy ČSN ISO 14025:2006.

⁴⁰⁹ *Tamtéž*.

⁴¹⁰ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 12. [citováno 2023-12-29].

⁴¹¹ *Tamtéž*, s. 10.

⁴¹² REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 15.

zahrnují např. změnu klimatu, poškozování ozonové vrstvy, ekotoxicitu, acidifikaci půdy atp.⁴¹³ Systém EPD rovněž přejímá techniku výpočtu negativního dopadu produktu na zvolenou kategorii dopadu, přísný požadavek transparency a nutnost definování posuzovaných funkčních jednotek. V praxi tedy ze závěrů metody LCA vychází obsah každého environmentálního prohlášení, což se projevuje přesným vyčíslením environmentálních dopadů ideálně všech fází životního cyklu produktů. Pokud není některá z fází životního cyklu produktu v EPD zahrnuta, musí to být podnikem výslovně uvedeno. Ve výsledku se kompletní prohlášení tedy skládá z pěti (někdy rozdělenými do šesti) stěžejních částí, kterými jsou:

- sekce obsahující vymezení rozsahu EPD (včetně jej zastřešujícího programu) a stručný popis organizace (podniku);
- informace o předmětném produktu (např. prohlášení o obsahu materiálů a látek);
- environmentální profil tohoto produktu;
- doplňkové environmentální informace a další údaje od organizace (nesouvisející s LCA, např. doporučení pro vlastní využívání produktu vedoucí k minimalizaci spotřeby vody, vhodné postupy opětovného využití produktu atp.);
- mandatorní prohlášení nezávislého ověřovatele (mj. datum a způsob ověření pravdivosti EPD).⁴¹⁴

Právě informace o environmentálním profilu jsou získávány aplikováním metody LCA. Představují proto nejdůležitější část celého prohlášení a zpravidla zahrnují sdělení o využívaných zdrojích, spotřebě energií, vyprodukovaných emisích a potenciálních environmentálních dopadech daného produktu.⁴¹⁵

Z výše uvedeného vyplývá, že environmentální prohlášení typu III vyžaduje ke svému fungování součinnost hned několika organizací. EPD jsou sice vytvářeny přímo na úrovni podniků, k jejich ověřování je ale následně příslušný vždy určitý kvalifikovaný certifikační orgán a konečně za registraci a zveřejnění odpovídá provozovatel příslušného programu. Tento systém zajišťuje nejen pravdivost a ověřitelnost informací, které jsou spotřebitelům (popř. obchodním partnerům či úřadům) skrze EPD prezentovány, ale také jednotnost v postupech jednotlivých programů.

K regulaci environmentálních prohlášení lze konstatovat, že na úrovni EU v současné době neexistuje žádná jejich specializovaná právní úprava. Stejně jako vlastní environmentální tvrzení jsou EPD v rámci unijního systému nicméně součástí konceptu integrované produktové politiky,

---

⁴¹³ BRANDTNER, Michal; BOHÁČEK, Adam. Datové struktury pro účely LCA s využitím BIM: Rešerše a teoretická východiska. *Czech Journal of Civil Engineering*. 2020, roč. 6, č. 2, s. 21–27. ISSN 2336-7148, s. 24.

⁴¹⁴ REMTOVÁ, Květoslava. Environmentální prohlášení o produktu – EPD. In ŽÁK, Milan (ed.). *Účetnictví a reporting udržitelného rozvoje: na mikroekonomické a makroekonomické úrovni*, op. cit., s. 138.

⁴¹⁵ Tamtéž.

a proto jsou v obecné rovině zahrnuty do směrnic a některých souvisejících předpisů o klamavé reklamě.⁴¹⁶ Patrné je rovněž spojení mezi environmentálními prohlášeními a směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/125/ES ze dne 21. října 2009 o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie, která uvádí, že některé vymezené skupiny produktů musí před uvedením na trh projít kontrolou environmentálních vlastností.

Ani v České republice nejsou environmentální prohlášení samostatně upravena na zákonné úrovni, ačkoli stejně jako u předchozích typů ekoznačení v širším smyslu přesahují do Zákona o ochraně spotřebitele. Pokud tedy podniky využívají EPD v rozporu s Pravidly NPEZ, může být dán podnět k České obchodní inspekci, která prověří, zda nedošlo ke klamání spotřebitele ve smyslu § 5 Zákona o ochraně spotřebitele. Pravidla NPEZ, která představují obecné programové instrukce pro ČR, dále stanovují, že oborovým provozovatelem programu environmentálních prohlášení typu III je CENIA v postavení Agentury NPEZ. Její rolí je především poskytování informací o programu, přijímání žádostí o registraci EPD a následné zveřejňování těch z nich, které byly řádně ověřeny, na svých webových stránkách.⁴¹⁷ V této souvislosti je důležité podotknout, že ke dni uzavření rukopisu této diplomové práce jsou v národní Databázi EPD zaregistrována výlučně environmentální prohlášení pro stavební, technické a barvířské produkty.⁴¹⁸ Dalšími subjekty zajišťujícími národní program EPD jsou pak nezávislí ověřovatelé, kteří jsou akreditováni Českým institutem pro akreditaci, o.p.s., a jejichž seznam je veřejný.⁴¹⁹

Stejně jako u předchozích typů ekoznačení se závěrem pokusím nastínit přínosnost environmentálního prohlášení typu III a možný budoucí vývoj tohoto nástroje. Za hlavní výhodu EPD je možné považovat jejich důvěryhodnost (pokud jsou řádně ověřeny). Další předností je skutečnost, že poskytují velmi detailní environmentálně relevantní informace, což spotřebitelům a jiným tržním subjektům umožňuje získat přesnou představu o ekologické udržitelnosti zkoumaných produktů. EPD proto potenciálně představují konkurenční výhodu. Proces zpracování environmentálních prohlášení může být pro podniky výhodný také v tom, že je na jejich základě precizně vyhodnocena celková spotřeba materiálů a energií spojená s hodnoceným produktem, a následně je tedy snazší přesně posoudit jeho výrobní náklady. Naopak

---

⁴¹⁶ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 3. [citováno 2023-12-29].

⁴¹⁷ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Registrace EPD*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/epd/registrace-epd/>. [citováno 2023-12-29].

⁴¹⁸ Pro bližší představu uvádím, že např. společnost TBG Metrostav s.r.o. má v databázi EPD zveřejněna prohlášení pro betonové směsi betonárny Libeň. Citováno dle: *Tamtéž*.

⁴¹⁹ ČESKÝ INSTITUT PRO AKREDITACI, o.p.s. [ČIA]. *Databáze akreditovaných subjektů*. Online. Dostupné z: https://www.cai.cz/?page_id=4499. [citováno 2023-12-29].

nevýhodu lze spatřovat v tom, že se jedná o poměrně složitý nástroj, který vyžaduje znalost a aplikaci metody LCA, což může odrazovat některé podniky a přispívat k preferování environmentálních značení typu I či II, jež se nevyznačují nutností přesného vyčíslování dopadů produktů na životní prostředí. Stejně jako u ostatních typů ekoznačení v širším smyslu je dále i v případě EPD překážkou většího rozvoje nedostatečná informovanost veřejnosti. Aby bylo umožněno efektivní srovnání produktů pomocí environmentálních prohlášení, musela by být rovněž zajištěna vyšší angažovanost a zájem výrobců i poskytovatelů služeb. Především z těchto důvodů není podle mého názoru tento dobrovolný nástroj prozatím hojně uplatňován. Z dostupných statistických údajů rovněž vyplývá, že je potenciál environmentálních prohlášení obecně spatřován spíše u technických, stavebních a energetických produktů (typicky stavebních materiálů), u kterých je umožněno splnění regulatorních podmínek (např. prohlášení shody) a spotřebitelé či velkoobchody tak mají na získání podrobnějších environmentálních informací větší zájem.⁴²⁰ To, že se trend využívání EPD koncentruje zejména na tyto produkty, je logické, neboť díky svému technickému charakteru obvykle procházejí komplexními životními cykly a vykazují v souhrnu významnější dopady na životní prostředí, což ostatně často vyvolává potřebu jejich regulace. Vytváření environmentálních prohlášení s vysokou mírou analytických detailů proto není v případě těchto produktů zbytečným krokem. V této souvislosti je třeba nastínit, že se stále více prohlubuje spojitost mezi EPD a některými akty EU, např. nařízením EU č. 305/2011, kterým se stanoví harmonizované podmínky pro uvádění stavebních výrobků na trh a kterým se zrušuje směrnice Rady 89/106/EHS, v němž jsou uvedeny požadavky na stavby z hlediska udržitelného využívání přírodních zdrojů.⁴²¹ Zpracování environmentálního prohlášení o produktu je přitom označováno za jednu z možností, jak takové požadavky řádně naplnit. Další spojení s EPD vyazuje rovněž již výše zmíněná směrnice 2009/125/ES o požadavcích na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie. Je pravděpodobné, že toto sblížení s právními předpisy bude pokračovat i nadále, a proto lze očekávat obecné snahy o rozšíření využívání environmentálních prohlášení typu III. Dle národní Databáze EPD vedené agenturou CENIA disponuje environmentálním prohlášením v současné době více než 100 produktů, přičemž více než polovina z tohoto počtu přibyla v posledních čtyřech letech.⁴²² Norma ISO 14025 navíc předpokládá důslednější harmonizaci již existujících programů EPD, což je další indikací toho, že bude tento dobrovolný nástroj i v následujících letech dále rozvíjen.

---

⁴²⁰ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF, op. cit., s. 15. [citováno 2023-12-29].

⁴²¹ *Tamtéž*.

⁴²² CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Databáze EPD v ČR*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/epd/database-epd/>. [citováno 2023-12-30].

Tímto lze zakončit pojednání 5. části této diplomové práce týkající se ekoznačení v širším slova smyslu. Je možné shrnout, že ačkoli všechny tři uváděné typy vykazují svá specifika, mohou se rovněž doplňovat. Typ I vyniká svou důvěryhodností, důslednou harmonizací a relativně velkou globální rozšířeností, typ II může díky své jednoduchosti do budoucna působit jako efektivní zelená reklama (po přijetí připravované směrnice bude navíc posílena jeho pravdivost a ověřitelnost) a konečně typ III nalezne uplatnění především u průmyslového spotřebitele, kterému poskytuje velmi rozsáhlé environmentální informace umožňující mu pochopit skutečné environmentální dopady produktů a činit tak uvědomělá ekologicky orientovaná rozhodnutí.

6. Ostatní dobrovolné nástroje

Tato souhrnná část diplomové práce se postupně věnuje tzv. „doplňkovým“ nástrojům k environmentálnímu managementu, metodě posuzování životního cyklu, ekodesignu, hodnocení možností čistší produkce a závěrem okrajově také jednostranným závazkům, šetrné veřejné správě či ekologickému zemědělství. Jak již bylo nastíněno v úvodu této práce, oproti zbývajícím dobrovolným nástrojům, které byly představeny v předchozích kapitolách, je této skupině věnována poněkud menší pozornost, neboť většina z nich již nedisponuje výrazným právním rámcem. Některé z nich mají navíc spíše podpůrný charakter, a nejsou tedy v praxi standardně uplatňovány samostatně. Relativně podrobně zde bude popsán pouze ekodesign, jenž má v současné době dvojí charakter a prochází značným vývojem, jak bude blíže vysvětleno (viz kapitola 6.3.). Rozsahově delší je také text o metodě posuzování životního cyklu, neboť má významný přesah do některých dalších dobrovolných nástrojů, jež ji v sobě implicitně zahrnují. Pro téměř všechny zde uvedené nástroje je nicméně uplatňován stejný postup analýzy, jako v předchozích částech práce, a důraz je tedy kladen především na jejich definování, postupy praktického využití, právní souvislosti a také na benefity či úskalí jejich zavádění. Výjimku z tohoto pravidla tvoří kapitola 6.5. (věnující se jednostranným závazkům znečišťovatelů a dále tzv. „sporným“ dobrovolným nástrojům), která má specifickou strukturu a soustředí se pouze na podání základních faktů.

6.1. Doplňkové nástroje k environmentálnímu managementu

Tato kapitola se postupně věnuje environmentálnímu manažerskému účetnictví, environmentálnímu benchmarkingu, monitoringu a targetingu a konečně také velmi stručně environmentálnímu reportingu. Všechny tyto nástroje mají v systému dobrovolných nástrojů poměrně specifické postavení. Zaujímají totiž často spíše doplňkovou funkci k jiným nástrojům, zejména pak k environmentálnímu managementu. Za jejich společný znak lze považovat skutečnost, že je nejčastěji využívají podnikatelské subjekty, kterým zpravidla umožňují zhodnotit, jak se jimi realizované environmentální snahy odrážejí v jejich finanční sféře.

6.1.1. Environmentální manažerské účetnictví

Environmentální manažerské účetnictví (z anglického *Environmental Management Accounting*, dále též jen „EMA“) je definováno jako integrální součást managementu, jež se zabývá *„identifikací, shromažďováním, odhady, analýzami, vykazováním a předáváním informací o hmotných a energetických tocích, environmentálních nákladech a dalších hodnotově*

vyjádřených informací, které jsou východiskem pro rozhodování v rámci daného podniku”.⁴²³ Jedná se o informační dobrovolný nástroj univerzálního charakteru, který nevyžaduje vnější součinnost. Jeho obecným cílem je určit, jak se environmentálně odpovědné chování účetní jednotky (typicky podniku) promítá v jejích finančních tocích. Za tímto účelem sleduje EMA především již zmiňované environmentální náklady a výnosy, a to nejen na úrovni podniku jako celku, ale také v rámci jednotlivých poboček a izolovaných podnikových aktivit (výrobních, distribučních či libovolných dalších).⁴²⁴ Přesný rozsah EMA se však často u rozdílných účetních jednotek liší, závisí totiž vždy na individuálních potřebách a požadovaných cílech konkrétní jednotky.

Environmentální manažerské účetnictví koncepčně vzniklo v 90. letech 20. století jako další prostředek cílící na dosažení udržitelného rozvoje.⁴²⁵ Podrobný popis postupu jeho zavádění je v ČR uveden v Metodickém pokynu pro zavedení EMA zpracovaném MŽP. Tento postup zahrnuje několik kroků, zejména pak přesné určení sledované oblasti včetně jejich hodnotově vyjádřených materiálových a energetických toků a vymezení k nim odpovídajících environmentálních nákladů a výnosů (např. poplatky za znečišťování ovzduší vůči kvantifikovaným ziskům z prevence znečištění, poplatky za ukládání odpadů ku výnosům z recyklace materiálů atp.). Celý postup je ve svém souhrnu velmi obsáhlý, zahrnuje nutnost provedení účetních výpočtů a také vytvoření podrobného výkazu. Nejdůležitějším charakteristickým znakem EMA je právě explicitní vyjádření environmentálních nákladů spojených s podnikovými činnostmi, výrobky či službami, na které je jinak v rámci tradičních systémů účetnictví nahlíženo pouze jako na nerozlišitelnou součást položek spadajících do nepřímých nákladů.⁴²⁶ Environmentální náklady přitom bývají definovány velice široce, a to např. jako interní a externí náklady, které vznikají v souvislosti s poškozováním či ochranou životního prostředí.⁴²⁷

Ačkoli EMA nevykazuje přímé spojení s žádnými dobrovolnými nástroji vyjma environmentálního reportingu, slouží jako významný zdroj informací o efektivnosti

---

⁴²³ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Metodický pokyn pro zavedení environmentálního manažerského účetnictví*. Online, PDF. In: Enviweb.cz. Praha, MŽP ČR, 2003. Dostupné z: https://data.enviweb.cz/download/ea/metodika_metodicky_pokyn_cz.pdf. [citováno 2024-01-15].

⁴²⁴ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 14.

⁴²⁵ VRABCOVÁ, Pavla. *Udržitelné podnikání v praxi: dobrovolné nástroje (nejen) zemědělských a lesnických podniků*. 1. vydání. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3303-1, s. 94.

⁴²⁶ KRÁL, Bohumil. *Manažerské účetnictví*. 4. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2018. ISBN 978-80-7261-568-1, s. 697.

⁴²⁷ DIVIZE OSN PRO TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ [DSD]. *Environmental management accounting procedures and principles*. Online, PDF. In: Un.org. United Nations, 2001. Dostupné z: <https://www.un.org/esa/sustdev/publications/proceduresandprinciples.pdf>, s. 11. [citováno 2024-01-15].

environmentálních manažerských systémů.⁴²⁸ I zde zmiňovaný Metodický pokyn pro zavedení EMA ve svém textu odkazuje na usnesení vlády České republiky č. 651 ze dne 19. 6. 2002, které bylo v rámci této diplomové práce již představeno jakožto interní podkladový dokument definující fungování EMAS v ČR před jejím vstupem do EU. Dá se tedy shrnout, že v ČR je význam EMA již od počátku spatřován převážně v podpoře zavádění EMS – především pak systému EMAS.⁴²⁹ Tato spojitost environmentálního manažerského účetnictví s EMS je hojně vnímána také na úrovni Evropské unie.⁴³⁰

Pro účely této diplomové práce je dále nutné poznamenat, že neexistuje obecně závazná právní úprava EMA. Pojem environmentálního manažerského účetnictví tedy nenalezneme v národní legislativě (např. v zákoně č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů) a ani v relevantních právních předpisech EU (např. Nařízení Komise (ES) č. 1126/2008 ze dne 3. listopadu 2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002). Tato skutečnost je způsobena a odůvodněna samotným charakterem EMA. Environmentální manažerské účetnictví je totiž specifickým typem účetnictví, které je v rámci organizací využíváno pouze interně, především pak jako podklad pro vnitřní manažerská rozhodnutí typu cenotvorby produktů atp.⁴³¹ Jakákoli jeho právní regulace se dokonce i v obecné rovině jeví jako problematická, a to kvůli širokému spektru potenciálních environmentálních nákladů a dalších položek, které jsou jím analyzovány a které se liší případ od případu. Převažující současné pojetí EMA včetně definic a doporučených procesů, které přejímá např. i v ČR uplatňovaný Metodický pokyn pro zavedení environmentálního manažerského účetnictví, tedy ve skutečnosti vychází z informativního dokumentu vytvořeného expertní skupinou Divize pro udržitelný rozvoj v rámci OSN s názvem Postupy a principy environmentálního manažerského účetnictví (z anglického *Environmental management accounting procedures and principles*).⁴³² Z pohledu práva není EMA explicitně zmiňováno dokonce ani v normě ISO 14001 a Nařízení EMAS III. Osobně se domnívám, že je tato skutečnost

---

⁴²⁸ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 14.

⁴²⁹ BAŤA, Robert; KOŽENÁ, Marcela; MUNZAROVÁ, Simona; OBRŠÁLOVÁ, Ilona a PŘEVRÁTIL, Bronislav. Příspěvek k problematice environmentálního účetnictví v českých podnicích. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*. 2006, roč. XIV, č. 2/2006, s. 15–19. ISSN 1801-6898, s. 15.

⁴³⁰ Srov. BURRITT, Roger Leonard; HERZIG, Christian; SCHALTEGGER, Stefan a VIERE, Tobias. Diffusion of environmental management accounting for cleaner production: Evidence from some case studies. Online. *Journal of Cleaner Production*. 2019, Vol. 224, s. 479–491. Dostupné z: Elsevier, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.03.227>. [citováno 2024-01-15].

⁴³¹ KLÁŠTERKA, Jan; RŮŽIČKA, Pavel; BABIČKA, Luboš a REMTOVÁ, Květoslava. EMAS Systém environmentálního řízení a auditu: Příručka k Programu EMAS. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, op. cit., s. 16.

⁴³² MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Metodický pokyn pro zavedení environmentálního manažerského účetnictví*. Online, PDF, op. cit. [citováno 2024-01-15].

poměrně překvapivá vzhledem k tomu, že bez environmentálního manažerského účetnictví není v případě mnoha organizací možné zajistit řádné fungování těchto systémů řízení, a to z důvodu, že se na základě výsledků EMA formulují environmentální aspekty a cíle, kontrolují se dosahované hodnoty atp.⁴³³ Někteří odborníci na danou problematiku proto navrhují, aby se tento typ účetnictví stal povinným prvkem environmentálních manažerských systémů.⁴³⁴ *De lege ferenda* by proto bylo možné uvažovat o začlenění EMA do Nařízení EMAS III, aby se stalo skutečně povinnou součástí postupu organizací při jeho zavádění. Informace získané skrze EMA jsou totiž často nezbytné pro správné vyčíslení environmentálních dopadů podniku a dalších údajů, které systém EMAS vyžaduje.

Závěrem bych zde stejně jako u ostatních nástrojů ráda uvedla přínosy, které EMA subjektům přináší. Jak již bylo nastíněno, lze jej využít jako interní kontrolu efektivnosti postupů těchto subjektů, přičemž získané informace bývají zužitkovány při hledání úspor a stanovování budoucích environmentálních postupů. Kromě informační a kontrolní funkce EMA je tedy zřetelná rovněž jeho funkce plánovací. Naopak jako nevýhodu je potřeba vnímat vysokou pracnost a náročnost výpočtů či nutnost rozsáhlé přípravy a transformace stávajícího typu účetnictví za účelem zavedení EMA. Relativní obtížnost zavádění přitom EMA sdílí i s v pořadí dalším dobrovolným nástrojem popsáným v následující podkapitole – environmentálním benchmarkingem.

6.1.2. Environmentální benchmarking

Environmentální benchmarking je v odborné literatuře popisován různými způsoby. Jedna z nejpodrobnějších definic jej považuje za „*systematický proces na porovnávání environmentální výkonnosti, funkcí nebo procesů organizace s jejími nejlepšími v praxi existujícími analogy (tj. opět s environmentální výkonností, funkcemi nebo příslušnými procesy), s cílem nejen dosáhnout stejných výsledků, ale překonat je*“.⁴³⁵ Na základě této definice lze vyvodit, že hlavním úkolem environmentálního benchmarkingu je identifikovat aspekty, které v praxi způsobují rozdíly mezi dvěma předem vymezenými entitami, z nichž jedna dosahuje (narozdíl od druhé) zcela příkladných environmentálních výsledků. Z této skutečnosti dále rovněž vyplývá, že je environmentální benchmarking univerzálně využitelným informačním dobrovolným nástrojem,

---

⁴³³ KOVANICOVÁ, Dana. Environmentální systémy řízení jako jeden z nástrojů udržitelného rozvoje; postavení a role manažerského a finančního účetnictví. Online. *Český finanční a účetní časopis*. 2009, č. 4/2009, s. 6–20. Dostupné z: <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.44>, s. 15. [citováno 2024-01-16].

⁴³⁴ BURRITT, Roger Leonard; HERZIG, Christian; SCHALTEGGER, Stefan a VIERE, Tobias. Diffusion of environmental management accounting for cleaner production: Evidence from some case studies. Online. *Journal of Cleaner Production*, op. cit. [citováno 2024-01-16].

⁴³⁵ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

který nevyžaduje vnější součinnost. Získané informace organizace využívají ke zkvalitnění své environmentální strategie, což má za následek snížení jejich negativního vlivu na životní prostředí.

Slovo „*benchmarking*” přitom ve své podstatě znamená „*porovnávání s nejlepším*”.⁴³⁶ Metodu benchmarkingu (bez přívlastku „environmentální”) lze na základě poznatků Amerického centra pro produktivitu a kvalitu (z anglického *American Productivity and Quality Center*) zjednodušeně definovat jako proces zahrnující identifikaci, pochopení a přizpůsobení vynikajících postupů a procesů jakékoliv organizace na světě, který v důsledku pomáhá zlepšovat vlastní výkonnost.⁴³⁷ Environmentální benchmarking je pouze odnoží tohoto prostého benchmarkingu a zaměřuje se na zlepšování efektivity subjektu v kontextu ochrany životního prostředí.⁴³⁸ Má velmi široký rozsah, neboť se může týkat v zásadě jakýchkoli podnikových procesů (výrobních, strategických, řídicích a dalších), ke kterým existuje dostatek potřebných dat. Postupy environmentálního benchmarkingu se následně liší v závislosti na tom, jaké procesy anebo funkce byly zvoleny pro porovnání. Obecně vzato je však většina postupů tvořena následujícími kroky: stanovením požadovaných cílů, výběrem analogů pro srovnání (včetně specifikace konkrétních oblastí či aspektů), identifikací měřitelných parametrů těchto entit, sběrem dat (nejčastěji z veřejných databází, statistik atp.), následným porovnáním zvolených analogů, navržením opatření pro zlepšení, a nakonec zavedením těchto opatření do praxe a jejich zhodnocením, popř. dalším pokračováním v benchmarkingu.⁴³⁹

Z právního hlediska je třeba podotknout, že environmentální benchmarking není normovaný. Tato skutečnost má svůj důvod přímo ve vzniku metody benchmarkingu, neboť se historicky vytvářela zcela přirozeně a samovolně jako následek rozvoje hospodářské soutěživosti podniků. Jednou z prvních organizací, která oficiálně využila konceptu této metody a provedla na jejím základě rozsáhlou studii, byla v 70. letech 20. století společnost Xerox, jež se potýkala s problémy v oblasti konkurenceschopnosti v době, kdy japonské podniky podstatně snižovaly ceny za srovnatelné zboží.⁴⁴⁰ K úplné formalizaci a pojmenování benchmarkingu však

---

⁴³⁶ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

⁴³⁷ NENADÁL, Jaroslav; VYKYDAL, David a HALFAROVÁ, Petra. *Benchmarking: mýty a skutečnost: model efektivního učení se a zlepšování*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-224-6, s. 9.

⁴³⁸ EVROPSKÁ AGENTURA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ; BOLLI, Agathe a EMTAIRAH, Tareq. *Environmental benchmarking for local authorities: From concept to practice*. Online, PDF. In: Op.europa.eu. Office for Official Publications of the European Communities. Environmental issues report of EEA, © 2001, No. 20, s. 1–64. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6f2138a5-bc8b-44ef-8feb-e0c9be59bec4>, s. 12. [citováno 2024-01-16].

⁴³⁹ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 12.

⁴⁴⁰ EVROPSKÁ AGENTURA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ; BOLLI, Agathe a EMTAIRAH, Tareq. *Environmental benchmarking for local authorities: From concept to practice*. Online, PDF, op. cit. [citováno 2024-01-16].

došlo až v návaznosti na vydání knihy Roberta Campa s názvem *Benchmarking: The Search for Industry Best Practices That Lead to Superior Performance* roku 1989.⁴⁴¹ O konkrétně environmentálním benchmarkingu se pak začalo hovořit především spolu s rozvojem environmentálních manažerských systémů. V současné době nicméně stále platí, že tento nástroj nelze nalézt v platných právních předpisech, je pouze předmětem odborné literatury nejčastěji v právní, ekonomické a manažerské oblasti.⁴⁴² Jelikož je však významným definičním znakem environmentálního benchmarkingu právě srovnávání s nejlepšími existujícími praktikami, bylo by dle mého názoru možné principiálně spatřovat spojitost mezi ním a právním institutem nejlepších dostupných technik (BAT, z anglického *Best Available Techniques*). Komparace s nejlepšími dostupnými technikami a jejich dosažení má v právu značný význam, neboť je např. nedílnou součástí procesu integrované prevence a omezování znečištění.⁴⁴³ Zákon o IPPC tyto techniky popisuje jako „nejúčinnější a nejpokročilejší stádium vývoje technologií a způsobů jejich provozování, které ukazují praktickou vhodnost určitých technik jako základu pro stanovení emisních limitů a dalších závazných podmínek provozu zařízení, jejichž smyslem je předejít vzniku emisí, nebo pokud to není možné, omezit emise a jejich nepříznivé dopady na životní prostředí jako celek“⁴⁴⁴ a dále samostatně vymezuje i některé v této definici použité pojmy. Souhrn nejlepších dostupných technik je obsažen v evropských referenčních dokumentech o nejlepších dostupných technikách (tzv. BREF).⁴⁴⁵ Naproti tomu při environmentálním benchmarkingu nemusí být informace o nejlepších praktikách (konkrétního odvětví či skupiny subjektů) vždy dostatečně definovány či zpřístupněny, čímž může být celý proces značně ztížen.

I přes svou nenormovanost je environmentální benchmarking v současnosti velmi všestranným nástrojem, který lze navíc efektivně kombinovat s mnoha dalšími dobrovolnými nástroji. Zejména v rámci environmentálních manažerských systémů (EMS dle ISO 14001 i EMAS) bývá zpravidla v určité míře využíván, neboť slouží jako významný zdroj informací, ze kterého podniky čerpají při stanovování cílů či hledání inovačních ekoefektivních postupů.⁴⁴⁶

---

⁴⁴¹ AMBROS, Martin a KLEINOVÁ, Jana. *Benchmarking a vybrané oblasti jeho použití*. Online, PDF. In: Zcu.cz. Západočeská univerzita v Plzni. Průmyslové inženýrství 2019: Mezinárodní studentská vědecká konference: 3.–4. září 2019. Dostupné z: <https://doi.org/10.24132/PI.2019.08948.001-009>. [citováno 2024-01-16].

⁴⁴² *Tamtéž*.

⁴⁴³ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Nejlepší dostupné techniky BAT*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/odborna-podpora/ippc/bat/>. [citováno 2024-01-16].

⁴⁴⁴ Ustanovení § 2 písm. e) Zákona o integrované prevenci a omezování znečištění.

⁴⁴⁵ CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Nejlepší dostupné techniky BAT*. Online, op. cit. [citováno 2024-01-16].

⁴⁴⁶ JETMAROVÁ, Barbora. Application of benchmarking in environmental management. *Scientific papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics and Administration*. 2010, č. 16 (1/2010), s. 156–165. ISSN 1211-555X, s. 158.

Kombinaci však často tvoří také s ekoznačením typu I, metodou čistší produkce či environmentálním reportingem.⁴⁴⁷

Závěrem se opět zaměřím na přínosy či naopak zápory environmentálního benchmarkingu. Jeho nespornou výhodou je široký rozsah a nízká složitost samotného procesu porovnávání. Provedení komparace s úspěšnějším konkurentem v environmentální oblasti přináší podnikům spoustu zajímavých poznatků, které lze využít ke zlepšení obchodní strategie a zefektivnění vnitřních i vnějších procesů. Naproti tomu za pravděpodobně největší nevýhodu je třeba považovat náročnost procesu získávání potřebných dat. Funkčnost environmentálního benchmarkingu je skutečně plně závislá na tom, zda se podaří nalézt dostatek informací o analozích s požadovanými environmentálními parametry, a dále rovněž na finančních, technických a jiných možnostech subjektů, které se rozhodnou porovnávání realizovat. Jako poslední poznatek v tomto kontextu uvádím, že environmentální benchmarking postrádá výraznější prvek individuality – a tedy nezohledňuje specifické znaky podniku (anebo jiného subjektu), který jej provádí, což způsobuje, že některé jím doporučené postupy nemusí být v konkrétním případě aplikovatelné či vhodné.⁴⁴⁸ Navzdory tomuto nedostatku bylo prokázáno, že využití tohoto dobrovolného nástroje zvyšuje efektivitu organizací téměř v 60 % případů.⁴⁴⁹ Organizacemi v ČR však není příliš aplikován, a to i přesto, že např. v případě EMAS přispívá environmentální benchmarking k řádnému naplnění legislativních požadavků. Důvodem jeho nevyužitelnosti je tedy podle mého názoru, stejně jako v mnoha předchozích případech, zejména nedostatečná informovanost veřejnosti.

6.1.3. Monitoring a targeting

Monitoring a targeting (dále také jen „M&T“) je dalším z dobrovolných nástrojů, pro které neexistuje pouze jedna oficiální definice. Popsat ho tedy lze např. jako systém řízení, jenž vede k nepřetržitému zlepšování energetické a materiálové účinnosti výrobních či jiných procesů probíhajících v rámci činnosti určitého subjektu.⁴⁵⁰ Jedná se o dobrovolný nástroj nevyžadující vnější součinnost. Jeho samotný název pak napovídá, že se skládá ze dvou složek – informační (tj. monitoring) a regulační (targeting). Zatímco jediným účelem monitoringu je sběr dat ohledně spotřeby energií a materiálů, targeting se zaměřuje na zpracování získaných informací a zajišťování neustálého zlepšování energetické a materiálové spotřeby. Právě targeting lze tedy

---

⁴⁴⁷ JETMAROVÁ, Barbora. Application of benchmarking in environmental management. *Scientific papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics and Administration*, op. cit., s. 159–160.

⁴⁴⁸ *Tamtéž*, s. 160.

⁴⁴⁹ AMBROS, Martin a KLEINOVÁ, Jana. *Benchmarking a vybrané oblasti jeho použití*. Online, PDF, op. cit. [citováno 2024-01-23].

⁴⁵⁰ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 20.

považovat za klíčovou část celého postupu, což znamená, že je M&T jako celek řazen mezi nástroje regulační. Z teoretického hlediska je možné považovat jej za nástroj univerzálního charakteru, v praxi je však využíván především výrobními závody anebo v rámci procesů snižování energetické náročnosti budov.⁴⁵¹

Postup při použití monitoringu a targetingu zahrnuje několik kroků. Mezi ty nejdůležitější patří vstupní zhodnocení stávajícího stavu spotřeby včetně zanalyzování možností potenciálních úspor, dále pak vytvoření podrobného plánu zavedení M&T, jeho následné skutečné zavedení a konečně také jeho řádné provozování v praxi, které vyžaduje mj. pravidelný (často týdenní) sběr dat, navržení úsporných opatření, jejich implementaci, zhodnocení a další kroky, které vedou ke stálému zlepšování hospodárnosti jakožto hlavnímu účelu M&T.⁴⁵² Z tohoto postupu jasně vyplývá, že má M&T analytickou a také implementační složku. Analytickou složku představuje nepřetržitý vnitřní audit týkající se efektivity spotřeby, a naopak implementační složku tvoří soubor manažerských postupů konkrétního podniku, na jejichž základě se rozhoduje o úsporných opatřeních, jejich realizaci a také financování i řízení celého procesu.

Co se právní úpravy monitoringu a targetingu týče, existuje pouze na úrovni *soft law*. M&T je totiž obsahově zahrnut do tzv. energetického managementu (EnMS, z anglického *Energy Management Systems*), který je standardizován mezinárodní normou ISO 50001.⁴⁵³ EnMS lze přitom zjednodušeně charakterizovat jako kontinuální soubor činností zacílených na efektivnější a hospodárnější využívání energií a snižování emisí skleníkových plynů.⁴⁵⁴ Tento typ managementu vznikl jako následek energetických krizí v 70. letech 20. století. K prvnímu využití samotného M&T pak v této době došlo britskými podniky papírenského a textilního průmyslu, ve kterých se osvědčil nejen jako velmi efektivní způsob měření energetické účinnosti, ale také jako prostředek ke zlepšení postupů provozu a údržby.⁴⁵⁵

Z hlediska vztahu a návaznosti na jiné dobrovolné nástroje je nutné povšimnout si určité podobnosti mezi M&T a metodou hodnocení možností čistší produkce, jež se rovněž zabývá řízením materiálových a energetických toků. V některých aspektech je rovněž alespoň principiálně

---

⁴⁵¹ KISLINGEROVÁ, Eva. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-882-8, s. 140.

⁴⁵² REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 21.

⁴⁵³ HILLIARD, Antony a JAMIESON, Greg A. Monitoring & targeting energy in practice: A field study. Online. *ECEEE Industrial Summer Study Proceedings*. 2014, č. 1, s. 591–601. E-ISSN 2001-7987. Dostupné z: <https://cel.mie.utoronto.ca/wp-content/uploads/Hilliard-Jamieson-2014-Monitoring-Targeting-Energy-in-Practice-A-Field-Study.pdf>. [citováno 2024-01-23].

⁴⁵⁴ Bod 3.2 normy ČSN EN ISO 50001 Systémy managementu hospodaření s energií – Požadavky s návodem k použití.

⁴⁵⁵ HILLIARD, Antony a JAMIESON, Greg A. Monitoring & targeting energy in practice: A field study. Online. *ECEEE Industrial Summer Study Proceedings*, op. cit. [citováno 2024-01-23].

podobný environmentálnímu manažerskému účetnictví, které má však mnohem více analytický charakter. Významnou spojitost má pak M&T především se systémy environmentálního řízení, jelikož v praxi bývá často jejich součástí.⁴⁵⁶

Závěrem pojednání o M&T zde uvádím výhody (či nevýhody) jeho využívání potenciálními subjekty. Zavedení tohoto nástroje by se mělo pozitivně odrazit především ve finanční sféře těchto subjektů, a to skrze minimalizaci nákladů týkajících se spotřeby. To se může dále projevit ve zlepšení konkurenceschopnosti daného subjektu či přinejmenším ve zdokonalení manažerského plánování úspor a investic vlivem získaných poznatků. Pozitivní dopady však mohou být ještě mnohem rozsáhlejší – mohou zahrnovat také včasné odhalování poruchových či havarijních stavů, prohlubování vzdělání zaměstnanců subjektu atp. Naopak za nevýhodu M&T je třeba považovat náročnost celého procesu, která se projevuje zpravidla i nutností vytvoření systému na sběr dat (např. software), což může být zpočátku finančně nákladné. Systém je rovněž nutné neustále udržovat, aktualizovat a vyhodnocovat, což implikuje mnoho povinností a velké nároky na zaměstnance subjektu. Ačkoli si myslím, že výše uvedené přínosy rozhodně dominují nad nevýhodami, není M&T využíván v takové míře, jak by se vzhledem k univerzálnosti certifikace dle ISO 50001 dalo očekávat. Hlavním důvodem této skutečnosti může být již zmiňovaná přílišná obtížnost celého procesu či obavy subjektů z toho, že mzdové náklady, které je nutné při využívání M&T vynaložit, v důsledku převáží nad dosaženými úsporami.

6.1.4. Environmentální reporting

Environmentálnímu reportingu se v porovnání s předešlými doplňkovými nástroji k environmentálnímu managementu budu věnovat méně podrobně, neboť se domnívám, že je principiálně jednodušší a není ani tolik obsáhlý. Hned v úvodu je zde navíc nutné uvést, že nemá žádnou jednotně přijímanou oficiální definici, a stejně tak ani pevně vymezený postup či strukturu. Environmentální reporting proto bývá stručně popisován jako podávání zpráv o chování podniku, které ovlivňuje životní prostředí.⁴⁵⁷ Jeho obsahem by měl být v ideálním případě souhrn všech vlivů (tj. pozitivních i negativních) určitého subjektu na životní prostředí. Z toho vyplývá, že je environmentální reporting řazen mezi informační dobrovolné nástroje nevyžadující vnější součinnost. Subjekty (typicky podniky) jeho prostřednictvím dobrovolně podávají výše specifikované informace nejrůznějším zájmovým skupinám – například akcionářům, zákazníkům,

---

⁴⁵⁶ KISLINGEROVÁ, Eva. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací*, op. cit., s. 140.

⁴⁵⁷ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 16.

veřejnosti atp. Tyto informace se vždy vztahují k současnému stavu a pokud jsou kompletní, tvoří v zásadě celkový environmentální profil daného subjektu.⁴⁵⁸

Právní úprava samotného environmentálního reportingu dle mého názoru prozatím neexistuje, a to i přesto, že byl předmětem zájmu mnoha mezinárodních organizací jako jsou *Global Reporting Initiative* a *Public Environmental Reporting Initiative*.⁴⁵⁹ Odborná literatura k tomuto tématu nicméně uvádí, že definici environmentálního reportingu naplňuje i environmentální prohlášení zpracovávané v rámci EMAS.⁴⁶⁰ Od obecného environmentálního reportingu se však environmentální prohlášení odlišuje právě tím, že jeho náležitosti pevně stanovuje již mnohokrát zmiňované Nařízení EMAS III.⁴⁶¹ Pro tvorbu řádného a kompletního environmentálního reportingu jsou dále relevantní informace obsažené v normách ISO 14031 a ISO 14032, které standardizují hodnocení environmentálního profilu podniku. V obecné rovině však environmentální reporting normovaný není, což znamená, že není ani možné pevně vymezit postup jeho použití. Pokud se však určitá organizace rozhodne pro informování široké veřejnosti skrze environmentální reporting, uvádí zvolené informace zpravidla ve výroční zprávě anebo popř. v samostatné publikaci doplňující tuto zprávu.⁴⁶²

Co se týče výhod či nevýhod environmentálního reportingu, lze shrnout, že do značné míry posiluje dobrou pověst organizací. To zpravidla oceňují nejen environmentálně uvědomělí obchodní partneři, ale také ekologicky smýšlející zákazníci či další významné zájmové skupiny. Jelikož náležitosti environmentálního reportingu nejsou pevně stanoveny, nepřináší jeho využití subjektům navíc žádné praktické nevýhody. Stejně jako u ostatních dobrovolných nástrojů je samozřejmě potřeba zapojit do procesu zaměstnance či jiné odpovědné osoby v rámci organizace, vyžadované snahy jsou však v tomto případě skutečně minimální. Za jediné riziko environmentálního reportingu lze proto označit skutečnost, že díky neexistujícím nárokům na jeho rozsah mohou být poskytované informace neobjektivní anebo neúplné. Záleží tedy na tom, jakým způsobem se subjekt sám rozhodne toto dobrovolné poskytování informací uchopit.

Environmentální reporting nicméně představuje poslední z doplňkových nástrojů environmentálního managementu, který jsem se v rámci této diplomové práce rozhodla prostudovat. Některé zdroje odborné literatury řadí do této skupiny dále např. ekomapping

---

⁴⁵⁸ KLÁŠTERKA, Jan, RŮŽIČKA, Pavel, BABIČKA, Luboš a REMTOVÁ, Květoslava. *EMAS Systém environmentálního řízení a auditu: Příručka k Programu EMAS*, op. cit., s. 15.

⁴⁵⁹ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 16.

⁴⁶⁰ *Tamtéž*, s. 17.

⁴⁶¹ KLÁŠTERKA, Jan, RŮŽIČKA, Pavel, BABIČKA, Luboš a REMTOVÁ, Květoslava. *EMAS Systém environmentálního řízení a auditu: Příručka k Programu EMAS*, op. cit., s. 15.

⁴⁶² REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 16.

(z anglického *ecomapping*), jenž je rovněž informačním nástrojem navázaným na zavádění environmentálních manažerských systémů.⁴⁶³ Vzhledem k jeho nenormovanosti, nevýrazné právní souvislosti a skutečně silně analytickému charakteru se mi však nejeví účelné jej zde popisovat podrobněji než shrnutím, že pomocí schémat, které se vážou k jednotlivým složkám životního prostředí, ukazuje subjektům (zejména pak malým a středním podnikům) environmentální rizika plynoucí z jejich činnosti, čehož může být využito i pouze preventivně, avšak v praxi se tak děje především v rámci provozu environmentálních manažerských systémů.⁴⁶⁴

Následující kapitola této práce se věnuje metodě posuzování životního cyklu, která zaujímá mezi dobrovolnými nástroji rovněž poměrně specifické postavení.

6.2. Metoda posuzování životního cyklu

Posuzování životního cyklu (tj. LCA z anglického *Life-Cycle Assessment*) je dalším významným dobrovolným nástrojem, o kterém bylo v rámci této diplomové práce již stručně pojednáváno ve spojitosti s environmentálními prohlášeními typu III, jež využívají poznatků metody LCA při stanovování environmentálního profilu produktů. Metoda LCA přitom principiálně vychází ze skutečnosti, že stav životního prostředí závisí na množství a typu látek a energií, které jsou do něj buď vnášeny anebo z něj odebrány.⁴⁶⁵ Pokud je tato metoda provedena u určitého konkrétního výrobku či služby, lze tak určit negativní vlivy, kterými daný produkt působí na životní prostředí v průběhu svého celého životního cyklu, což zjednodušeně znamená např. od počátečního nákupu surovin potřebných k jeho výrobě, přes všechny následující etapy jeho existence až do likvidace. Metoda LCA také zjišťuje příčiny vzniku těchto negativních vlivů a zároveň vyhodnocuje, jakou měrou zkoumaný produkt v důsledku přispívá ke zhoršování environmentálních globálních problémů (např. změně klimatu atp.).⁴⁶⁶ Metoda posuzování životního cyklu je tedy z hlediska teoretického zařazení preventivně zaměřeným a univerzálním informačním nástrojem nevyžadujícím vnější součinnost.

Standardizaci metody LCA zajišťuje především čtyřicítková dekáda řady mezinárodních norem ISO 14000, zejména pak konkrétně ISO 14040⁴⁶⁷ a 14044⁴⁶⁸, či popř. doplňkové normy ISO/TR 14047, ISO/TS 14048 a ISO/TR 14049. Norma ISO 14040 popisuje metodu LCA jako

---

⁴⁶³ KREUZ, Jaroslav a VOJÁČEK, Ondřej. *Firma a životní prostředí*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1254-9, s. 100.

⁴⁶⁴ *Tamtéž*.

⁴⁶⁵ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 80.

⁴⁶⁶ *Tamtéž*.

⁴⁶⁷ Tato mezinárodní norma je do české soustavy technických norem zavedena jako ČSN EN ISO 14040:2006 Environmentální management – Posuzování životního cyklu – Zásady a osnova (dále jen „ČSN EN ISO 14040:2006“).

⁴⁶⁸ Tato mezinárodní norma je do české soustavy technických norem zavedena jako ČSN EN ISO 14044 Environmentální management – Posuzování životního cyklu – Požadavky a směrnice.

„shromažďování a vyhodnocování vstupů, výstupů a potenciálních dopadů na životní prostředí produktového systému během celého životního cyklu“.⁴⁶⁹ Tato norma dále vykládá i další pro porozumění důležité pojmy, např. „produktový systém“ či obecně „životní cyklus“. Produktový systém je definován jako „soubor materiálů a energeticky propojených jednotkových procesů, které vykonávají jednu nebo více definovaných funkcí a tvoří životní cyklus produktu“.⁴⁷⁰ Obecně se tedy jedná o jakýkoliv systém, který je s životním prostředím spojen elementárními látkovými a energetickými toky, tzn. každý výrobek anebo služba. Přesný rozsah produktového systému však není žádnou z existujících norem pevně stanoven, a je ho proto třeba vždy přesně vymezit až v konkrétním jednotlivém případě. K pojmu produktového systému se rovněž úzce váže termín „jednotkový proces“, který je dle znění normy ISO 14040 „nejmenší část produktového systému, pro kterou jsou sbírány údaje během provádění posuzování životního cyklu“.⁴⁷¹ Konečně pojem životního cyklu je oficiálně pojímán jako „po sobě jdoucí provázaná stádia produktového systému od získávání surovin nebo tvorby přírodních zdrojů až po konečné zneškodnění“.⁴⁷²

Jak již bylo stručně nastíněno výše, v současné době představuje metoda LCA kompletní ucelenou studii, která dokáže vyhodnotit celkový negativní dopad (tj. dopad vzniklý během celého individuálního životního cyklu) jakéhokoli produktového systému na životní prostředí.⁴⁷³ Přitom platí, že ani životní cyklus různých kusů téhož produktu nemusí být složen ze stejných látkových a materiálových toků, a to zejména kvůli vlivu způsobu likvidace, který je pro konkrétní kus výrobku vybrán. Rozdíl proto vzniká např. v situacích, kdy je jedna papírová krabice recyklována a druhá spálena, což způsobuje rozdílný konečný negativní dopad na životní prostředí. Další nejvýznamnější rozdíly mohou být zapříčiněny využíváním různých výrobních technologií a způsobů distribuce či rozdílnými způsoby využití hotových výrobků. Z toho plyne, že je vždy potřeba jasně vymezit a definovat posuzovaný životní cyklus daného výrobku a vztáhnout k němu příslušný vzniklý negativní dopad. Jakákoliv změna v libovolné etapě životního cyklu (např. obměna výrobních surovin) se na výsledcích metody LCA určitou měrou odrazí. Rozsah této metody je tedy velmi široký a přesahuje hranice subjektu, jenž ji aplikuje. To je zapříčiněno tím, že za účelem správného vyhodnocení výsledků musí být provedena analýza procesů samotného získávání potřebných surovin a konečně také jejich zneškodnění jakožto odpadu.

---

⁴⁶⁹ Bod 3.2 normy ČSN EN ISO 14040:2006.

⁴⁷⁰ Bod 3.28 normy ČSN EN ISO 14040:2006.

⁴⁷¹ Bod 3.34 normy ČSN EN ISO 14040:2006.

⁴⁷² Bod 3.1 normy ČSN EN ISO 14040:2006.

⁴⁷³ KOTOVICOVÁ, Jana. *Čistší produkce*. 1. vydání. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2003. ISBN 80-7157-675-1, s. 69.

Metoda LCA vznikla přetvořením již existující metody využívané v USA na přelomu 60. a 70. let s názvem „Zdroje a profilová analýza z hlediska životního prostředí“ (z anglického *Resource and Environmental Profile Analysis*, tj. zkráceně REPA), která sloužila k hodnocení výrobků z hlediska spotřeby energie a surovin.⁴⁷⁴ Metoda REPA byla přitom vytvořena jako reakce na ropnou krizi a vycházela z analýzy nákladů a užitků (*Cost Benefit Analysis*, tj. CBA).⁴⁷⁵ Počátkem 80. let následně došlo v Evropě k nárůstu zájmu o obalové techniky a snahám o snížení spotřeby obalů obecně. Americká metoda REPA tak začala být v řadě evropských zemí (hojně např. ve Švédsku) využívána ke srovnávání materiálů používaných k výrobě nápojových obalů. Důraz byl kladen na analýzu celkových nároků daného obalového materiálu z hlediska surovinových a energetických zdrojů, tzn. od získání suroviny z přírodního zdroje až po dokončení výroby obalu.⁴⁷⁶ Koncem 80. a začátkem 90. let začala být věnována pozornost rovněž dopadům obalů a dalších výrobků na lidské zdraví a životní prostředí.⁴⁷⁷ Jako důsledek této skutečnosti došlo k rozšíření stávající metody hodnocení výrobků a začala být hodnocena rovněž poslední fáze existence výrobku – jeho likvidace. Tato nová modifikovaná metoda se nazývala „analýza životního cyklu výrobku“ a spolu s jejím rozšířením do řady dalších evropských zemí došlo také k standardizaci jejích nejdůležitějších principů (poprvé roku 1997).⁴⁷⁸ V té době se prozatím nerozlišovalo mezi pojmy „analýza“ a „posouzení“, a proto byla metoda nazývána *Product Life Cycle Analysis* anebo *Assessment*.⁴⁷⁹ V současnosti je analýza životního cyklu už pouze součástí metody LCA. Naopak pojem produkt je dnes vnímán v širším smyslu, neboť se do něj po vzoru skandinávských zemí začaly kromě výrobků a služeb řadit i technologie. Od roku 2005 se dále podstatně zintenzivnil zájem EU na používání metody posuzování životního cyklu, což roku 2008 vyústilo v zahájení Akčního plánu pro udržitelnou spotřebu a výrobu, který stavěl mj. na principu LCA dle existujících ISO norem.⁴⁸⁰ Na základě tohoto plánu bylo následně iniciováno mnoho významných změn v unijní politice životního prostředí – např. došlo k revizi nařízení o ekoznačce.

Co se postupu provádění metody LCA týče, skládá se ze čtyř hlavních fází. Začíná stanovením cíle a vymezením jejího rozsahu, pokračuje provedením inventarizační analýzy, dále

---

⁴⁷⁴ HAUSCHILD, Michael; ROSENBAUM Ralph K. a OLSEN, Stig Irving. *Life Cycle Assessment: Theory and Practice*. 1. vydání. Cham: Springer International Publishing AG, 2018. ISBN 978-3-319-56474-6, s. 18.

⁴⁷⁵ *Tamtéž*.

⁴⁷⁶ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 83.

⁴⁷⁷ *Tamtéž*.

⁴⁷⁸ HAUSCHILD, Michael; ROSENBAUM Ralph K. a OLSEN, Stig Irving. *Life Cycle Assessment: Theory and Practice*, op. cit., s. 18.

⁴⁷⁹ *Tamtéž*.

⁴⁸⁰ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Udržitelná spotřeba a výroba*. Online. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/77/udrzitelna-spotreba-a-vyroba>. [citováno 2024-02-04].

hodnocením dopadů na životní prostředí a končí samotnou interpretací životního cyklu.⁴⁸¹ První fáze studie LCA tedy obnáší vytyčení přesného cíle, tzn. vymezení důvodu provádění metody LCA. V tomto bodě je potřeba především vysvětlit, proč a pro koho se bude studie LCA vypracovávat a k čemu budou použity získané výstupy. S ohledem na tento cíl se rovněž určí rozsah studie LCA a identifikuje se posuzovaný produktový systém. Norma ISO 14040 v této souvislosti definuje další důležitý pojem „funkční jednotky“, a to jako „kvalifikovaný výkon produktového systému, který slouží jako referenční jednotka ve studii posuzování životního cyklu“.⁴⁸² Funkční jednotka tedy představuje jakýsi základ, ke kterému se bude vztahovat určení negativního dopadu na životní prostředí a vychází vždy z předurčené funkce určitého produktu. Jako jednoduchý příklad lze uvést nápojové obaly, kdy při jejich porovnávání bývá funkční jednotkou zpravidla takové množství obalu, které je potřeba na obsah jednoho litru nápoje.⁴⁸³ Druhou fází je následně inventarizační analýza. Jejím účelem je stanovení všech elementárních toků, kterými posuzovaný systém způsobuje jakýkoli negativní environmentální dopad. V praxi je proto výsledkem inventarizační analýzy přesný seznam vstupů a výstupů materiálových i energetických toků, které překračují hranice daného systému a vstupují tak do životního prostředí.⁴⁸⁴ Za vstupy lze považovat typicky spotřebu přírodních zdrojů či jiných materiálů i energií a za výstupy např. ukládání tuhých odpadů. Potřebná data se nejčastěji získávají přímým měřením na místě prováděným zpracovatelem studie. Další (avšak již méně přesné) způsoby, jak data opatřit, zahrnují pohovory s pracovníky podniku, literární rešerše a prohledávání databází, výpočty či kvalifikované expertní odhady.⁴⁸⁵ Třetí fází metody LCA je pak vyhodnocení negativních dopadů zkoumaného systému na životní prostředí. Jedná se o kvalitativní a kvantitativní posouzení negativního působení vstupních a výstupních látek, které se vztahuje k výsledku inventarizační analýzy (zkráceně výsledek LCI z anglického *Life Cycle Inventory Analysis*).⁴⁸⁶ Jedním z nejdůležitějších povinných kroků vyhodnocování je provedení klasifikace, která řadí zjištěné vstupní a výstupní látky do tzv. kategorií dopadu, jež byly předtím posouzeny jakožto relevantní v daném případě.⁴⁸⁷ Tyto kategorie jsou normou ISO 14040 popsány jako „třídy reprezentující environmentální problémy, k nimž mohou být přiřazeny výsledky inventarizační

---

⁴⁸¹ KOČÍ, Vladimír. *Environmentální dopady: posuzování životního cyklu*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, 2013. ISBN 978-80-7080-858-0, s. 20.

⁴⁸² Bod 3.20 normy ČSN EN ISO 14040:2006.

⁴⁸³ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 85.

⁴⁸⁴ *Tamtéž*.

⁴⁸⁵ *Tamtéž*.

⁴⁸⁶ HÁK, Tomáš. *Metabolismus společnosti: materiály, energie a ekosystémy*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum Univerzity Karlovy, 2015. ISBN 978-80-246-2799-1, s. 238.

⁴⁸⁷ KOČÍ, Vladimír. *Environmentální dopady: posuzování životního cyklu*, op. cit., s. 22.

analýzy životního cyklu”.⁴⁸⁸ To znamená, že každá kategorie dopadu reprezentuje určitý globální environmentální problém a má svůj vlastní specifický indikátor. Jako příklad lze uvést kategorii dopadu monitorující poškození stratosférického ozonu, kde je indikátorem této kategorie snižování koncentrace ozonu.⁴⁸⁹ Druhým povinným krokem vyhodnocování je poté tzv. charakterizace, která vyjadřuje celkový dopad určitého produktového systému na vybranou kategorii dopadu.⁴⁹⁰ Metoda LCA se vyznačuje tím, že pomocí indikátoru kategorie dopadu určuje tzv. charakterizační faktory látek působících v kategorii dopadu, na jejichž základě se následně vyjádří souhrnné působení všech látek jedním číslem, které je nazýváno jako výsledek indikátoru kategorie dopadu.⁴⁹¹ Norma ISO 14040 stanovuje, že charakterizační faktor je „*faktorem odvozeným z charakterizačního modelu, který se používá k převedení přiřazených výsledků LCI na společnou jednotku indikátoru kategorie*”.⁴⁹² Laicky řečeno se tedy jedná o koeficient umožňující přepočítání působení určité látky v kategorii dopadu na vybraný standard. Jednoduchým příkladem je kategorie změny klimatu, kde je standardem oxid uhličitý, který vykazuje nejnižší skleníkový efekt ze všech skleníkových plynů. Výsledek indikátoru kategorie dopadu je proto vyjádřen v tolika kg oxidu uhličitého, které jsou ekvivalentní působícímu množství skleníkových plynů v konkrétním případě.⁴⁹³ Čtvrtou a již poslední fází metody LCA je posléze interpretace životního cyklu. Jejím účelem je analýza výsledků a zpracování závěrů shrnujících nejvýznamnější problémy zkoumaného systému, a to včetně podání doporučení do budoucna.⁴⁹⁴ Tento proces završuje vypracování transparentní závěrečné zprávy, která shrnuje veškeré dosažené výsledky.

Jak již bylo uvedeno výše, charakteristika a postup metody LCA vyplývá z příslušných zde vymezených ISO norem 14040–49. Z právního hlediska lze konstatovat, že právo Evropské unie neobsahuje žádný legislativní předpis obecně závazného charakteru, který by se věnoval izolovaně studii LCA, a neexistuje tedy žádné specifické nařízení ani směrnice v této oblasti. I přesto se však EU jistou měrou angažuje ve standardizaci této metody, neboť zveřejňuje speciální online databázi LCA v rámci tzv. Mezinárodního systému referenčních dat o životním cyklu (ILCD z anglického *International Reference Life Cycle Data System*), který vznikl roku 2005 pod záštitou Společného výzkumného střediska a Generálního ředitelství pro životní prostředí Evropské komise.⁴⁹⁵ ILCD se skládá z informativních příruček věnovaných metodě LCA a dále rovněž z některých

---

⁴⁸⁸ Bod 3.39 normy ČSN EN ISO 14040:2006.

⁴⁸⁹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 87.

⁴⁹⁰ KOČÍ, Vladimír. *Environmentální dopady: posuzování životního cyklu*, op. cit., s. 22.

⁴⁹¹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 88.

⁴⁹² Bod 3.37 normy ČSN EN ISO 14040:2006.

⁴⁹³ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 89.

⁴⁹⁴ KOČÍ, Vladimír. *Environmentální dopady: posuzování životního cyklu*, op. cit., s. 22.

⁴⁹⁵ *Tamtéž*, s. 119.

inventarizačních dat. Cílem tohoto systému je poskytovat věrohodné informace a pokyny pro využívání LCA. Dále je rovněž vhodné zmínit existenci Evropské platformy LCA (EPLCA), jejímž účelem je využívat výstupy ILCD a podporovat rozšíření metody LCA.⁴⁹⁶ EU byla tedy bezesporu průkopníkem v implementaci této metody, přičemž důležitost principů LCA dokládá také judikatura Soudního dvora. Například v rozsudku ze dne 9. března 2010 ve věci C-379/08, který se týkal environmentálního posuzování v oblasti vodního hospodářství, SDEU potvrdil významnost LCA při hodnocení environmentálních dopadů projektů.⁴⁹⁷ Navzdory této skutečnosti však zůstává vývoj povinných požadavků týkajících se životního cyklu velmi omezený. Dle mého názoru navíc existuje v rámci stávající ISO standardizace metody LCA hned několik oblastí (např. nejasnosti ohledně metodiky jednotlivých fází LCA, vymezení hranic systémů či přijatelných zdrojů využívaných údajů), které lze interpretovat velmi široce a individuálně, což může vést k problémům týkajícím se spolehlivosti a srovnatelnosti výsledků hodnocení. Věřím, že by takové oblasti měly být upřesněny, a to minimálně na úrovni *soft law*.

V českém právním řádu je důraz na životní cyklus produktů kladen např. zákonem č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o odpadech“). Ačkoli metoda LCA v něm explicitně zmiňována není, ustanovení § 3 odst. 4 písm. a) tohoto zákona stanovuje, že se při uplatňování hierarchie odpadového hospodářství zohledňuje mj. kompletní životní cyklus výrobků a materiálů, a to především s ohledem na minimalizaci vlivů nakládání s odpady na životní prostředí a lidské zdraví.⁴⁹⁸ Další zmínku nalezneme hned v následujícím odstavci, tzn. v § 3 odst. 5 tohoto právního předpisu, dle kterého platí, že od zákonem vymezené hierarchie odpadového hospodářství je možné se odchýlit pouze v případě takových odpadů, u nichž je to na základě posouzení celkových dopadů životního cyklu produktů (zahrnujícího vznik odpadu a také dispozici s ním) vhodné s cílem dosažení nejlepšího výsledku z hlediska environmentální ochrany a zdraví lidí.⁴⁹⁹ Toto ustanovení je významné zejména v situacích, kdy může správní orgán při rozhodování dle tohoto zákona provést správní uvážení. Na tomto místě lze shrnout, že je oblast hospodaření s odpady obecně považována za ideální pro aplikaci metody LCA, a proto zcela souhlasím s tím, že byly její principy do Zákona o odpadech začleněny. Nabízí se však otázka, zda by v rámci tohoto právního předpisu nemělo být využívání postupů LCA ještě intenzivnější. Myslím si, že by data získaná touto metodou mohla sloužit např. k hodnocení

---

⁴⁹⁶ KOČÍ, Vladimír. *Environmentální dopady: posuzování životního cyklu*, op. cit., s. 119.

⁴⁹⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 2010 – Komise Evropských společenství proti Španělskému království – Spojené věci C-379/08 a C-380/08.

⁴⁹⁸ Ustanovení § 3 odst. 4 písm. a) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o odpadech“).

⁴⁹⁹ *Tamtéž*, ustanovení § 3 odst. 5.

environmentálního dopadu různých odpadových řešení a technologií. Tím by bylo potenciálně umožněno optimalizovat fáze životního cyklu skládek a recyklačních zařízení s největším negativním vlivem na životní prostředí, což by mj. přispělo k informovanějším investičním rozhodnutím v této oblasti a celkovému zvýšení udržitelnosti. Dalším právním předpisem v oblasti životního prostředí, který obsahuje zmínku o životním cyklu, je pak zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o ochraně ovzduší“), a to konkrétně v ustanoveních § 2a písm. j) a k). Ty se věnují definování pojmů „*emise skleníkových plynů na jednotku energie*“ a „*emise skleníkových plynů vzniklých během úplného životního cyklu pohonné hmoty pro dopravní účely nebo elektřiny pro dopravní účely*“ – a vycházejí právě z principů LCA.⁵⁰⁰ Ve vztahu k životnímu cyklu se však jedná o pouze okrajovou právní úpravu. Osobně proto uvažuji nad tím, zda by nebylo účelné zahrnout principy LCA i do dalších právních předpisů, např. do Zákona o integrované prevenci, kde by mohla být využita pro posouzení environmentálního dopadu průmyslových aktivit a technologií. Nicméně vzhledem k absenci rámcové závazné regulace této metody by bylo při jejím výraznějším začleňování do zákonů vhodné postupovat velmi obezřetně, tzn. řádně definovat její nejdůležitější aspekty a především zohledňovat s ní související standardizační pokyny ISO norem a EU.

Metoda LCA má dále globálně velký význam při stanovování legislativních předpisů na podporu ekologicky šetrných výrobních systémů anebo při vyhlašování tzv. zelených veřejných zakázek.⁵⁰¹ Podniky ji využívají při rozhodování o vývoji produktů či provádění inovací stávajících výrobků a výrobních procesů. Z toho vyplývá, že je metoda posuzování životního cyklu silně navázána na mnoho dalších dobrovolných nástrojů – především na ekolabeling, environmentální prohlášení typu III či ekodesign. Poznatky této metody však mohou být využity rovněž při tvorbě vlastních environmentálních tvrzení, v rámci environmentálního reportingu nebo při zavádění EMS dle ISO 14001 a EMAS, neboť umožňují přesnější definování relevantních environmentálních cílů.⁵⁰²

Závěrem se mi jeví jako praktické shrnout opět přínosy či naopak rizika, které využití metody LCA obnáší. Nespornou výhodou tohoto nástroje je jeho komplexnost a potenciální vysoká objektivnost získaných informací a výsledků, což vede ke zvýšení důvěryhodnosti subjektu, který studii LCA provádí. Všeobecně vnímaným přínosem je rovněž skutečnost, že za pomoci porovnání různých životních cyklů téhož produktu je následně možné přesně určit,

---

⁵⁰⁰ Ustanovení § 2a písm. j) a k) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o ochraně ovzduší“).

⁵⁰¹ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 20.

⁵⁰² *Tamtéž*.

jaké suroviny, výrobní procesy či např. způsoby zneškodnění vykazují nejnižší negativní dopad na životní prostředí. To může mít podle mého názoru velký význam nejen pro jednotlivé podniky, ale také pro směřování environmentálních snah společnosti jako celku. Nevýhodou této metody pak představuje pracnost získání potřebných údajů v požadované kvalitě tak, aby byly zcela správné a objektivní. S tím souvisí i potenciální riziko zneužití metody LCA – způsobené např. úmyslným nezahrnutím všech požadovaných dat, jejich záměrně špatnou interpretací či alokací atp. Toto riziko je však možné eliminovat, pokud subjekty dodržují požadavek transparentnosti, který je touto metodou předpokládán. V neposlední řadě je nutné zdůraznit, že metoda LCA nedokáže určit, jaký životní cyklus produktu by byl z pohledu ekologie zcela šetrný, dokáže pouze vyhodnotit, který z posuzovaných životních cyklů způsobuje nejmenší negativní dopad v porovnání s ostatními do studie taktéž zahrnutými cykly. Jako další nevýhodu této metody pak vnímám skutečnost, že se zaměřuje výlučně na environmentální aspekty, a proto může opomíjet významné sociální či ekonomické dopady.

Následující kapitola se věnuje v pořadí dalšímu dobrovolnému nástroji – ekodesignu, který má s již představenou metodou LCA významnou spojitost.

6.3. Ekodesign

Ekodesign (z anglického *ecodesign*) ve své podstatě znamená začlenění požadavků ochrany životního prostředí do návrhu, vývoje a konstrukce výrobků.⁵⁰³ Jeho převažujícím účelem je tedy vytvoření kvalitního a plně funkčního výrobku, který se zároveň vyznačuje co nejnižším negativním dopadem na životní prostředí, a to vše s náklady, které jsou přijatelné z ekonomického hlediska. Z pohledu klasifikace patří ekodesign do univerzálních regulačních nástrojů nevyžadujících vnější součinnost a dále také do nástrojů preventivní strategie, neboť funguje tak, že zohledňuje poznatky o environmentálních dopadech výrobků vznikajících v rámci jejich životního cyklu již při samotných návrzích těchto výrobků (hovoříme o tzv. holistickém přístupu).⁵⁰⁴ Rovněž je možné považovat jej za nástroj trvale udržitelného rozvoje, protože významně ovlivňuje chování spotřebitelů. V praxi při správném provedení napomáhá snižovat spotřebu energií, materiálů i surovin a omezovat produkci odpadů spojených s procesy výrobní politiky.

Hned v úvodu je však nutné vysvětlit, že v současné době existují dvě velmi odlišné koncepce pojmu ekodesign. Z jednoho pohledu se stále jeví jako klasický dobrovolný nástroj ochrany životního prostředí, který mohou podniky aplikovat např. na základě mezinárodních

---

⁵⁰³ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 90.

⁵⁰⁴ *Tamtéž*.

standardů ISO. Na druhé straně je třeba si uvědomit, že u celé řady výrobků je už uplatňování ekodesignu vyžadováno závaznými právními předpisy, a v tomto kontextu se tedy již jedná o nástroj administrativně-právní, který jakýkoliv prvek dobrovolnosti postrádá. Dále uvádím, že ačkoli tématem této diplomové práce jsou pouze nástroje dobrovolné, pro komplexní pochopení celé problematiky považuji za důležité věnovat se v následujícím textu stručně také právním souvislostem povinně využívaného ekodesignu. Tyto části textu zde budou nicméně jasně ohraničeny, a mimo ně se veškeré informace v této kapitole obsažené (ať už se týkají definování, historie, principů fungování či klíčových výhod a rizik) věnují striktně ekodesignu jakožto dobrovolnému nástroji.

Pro přesné vymezení ekodesignu je třeba zmínit, že terminologicky ho lze v cizojazyčné literatuře často nalézt také pod některými dalšími, avšak zcela ekvivalentními názvy – např. design pro životní prostředí (z anglického *Design for Environment* – DfE) anebo environmentálně uvědomělý design (*environmentally conscious design* – ECD).⁵⁰⁵ Oficiální souhrnnou definici všech těchto pojmů pak obsahuje zejména norma ISO 14006, dle které je ekodesign charakterizován jako „*systematický přístup, jenž zohledňuje environmentální aspekty již při návrhu a vývoji produktu s cílem minimalizovat nepříznivé environmentální dopady po celou dobu jeho životního cyklu*“.⁵⁰⁶ Druhým známým mezinárodním standardem, který se taktéž věnuje tomuto dobrovolnému nástroji, je pak norma IEC 62430.⁵⁰⁷

Všeobecně vzato býval design (neboli vzhled) výrobků v historii tvořen anebo pozměňován zásadně za účelem zlepšení jeho klíčových užitkových vlastností, přičemž dopady takového výrobku na životní prostředí nebyly zprvu reflektovány. Vznik ekodesignu lze následně datovat k počátku 90. let 20. století,⁵⁰⁸ kdy došlo k rozvoji výrobkově orientované environmentální politiky, která kromě utilitárních vlastností výrobků (jako je např. funkčnost) začala klást důraz také právě na jejich ekologičnost. Odbornou literaturou je v této souvislosti často uváděn konkrétně rok 1992, kdy byla na veletrhu v Hannoveru představena otočná kancelářská židle firmy Wilkhahn Ltd, jež jako první řádně zdokumentovaný produkt splňovala veškeré zásady této koncepce.⁵⁰⁹ Její největší ekologickou výhodou byla vysoká recyklovatelnost a náhrada pro životní

---

⁵⁰⁵ FLØ GRIMSTAD, Siv Marina; JAMES, Neil a MØLGAARD OTTOSEN, Lisbeth. *Marine Plastics: Innovative Solutions to Tackling Waste*. 1. vydání. Cham: Springer Nature Switzerland AG, 2023. ISBN 978-3-031-31057-7, s. 93.

⁵⁰⁶ Bod 3.2.2 normy ISO 14006:2020 Environmental management systems — Guidelines for incorporating ecodesign. Tato mezinárodní norma byla do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN ISO 14006:2020 Systémy environmentálního managementu — Směrnice pro začleňování ekodesignu (dále jen „ČSN EN ISO 14006:2020“).

⁵⁰⁷ IEC 62430:2019 Environmentally conscious design (ECD) — Principles, requirements and guidance. Tato mezinárodní norma byla do české soustavy norem zavedena jako ČSN EN IEC 62430 ED.2 Ekodesign elektrických a elektronických produktů.

⁵⁰⁸ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 91.

⁵⁰⁹ *Tamtéž*.

prostředí škodlivých materiálů (lepidel aj.) látkami vhodnějšími. Ačkoli ekodesign nebyl v té době prozatím nijak normalizován, jeho hlavní principy byly publikovány ještě téhož roku v časopise *Innovation*.⁵¹⁰ Jednalo se o soubor sedmi zásad, které zahrnovaly prosazování bezpečných produktů a služeb pro zdraví člověka i životní prostředí, ochranu biosféry, udržitelné užívání přírodních zdrojů, snižování odpadů a zvyšování recyklace, moudré využívání energie, snižování rizika (environmentálního i zdravotního) a vzájemné předávání informací mezi ekodesignery.⁵¹¹

Provádění ekodesignu v praxi lze obecně rozdělit na několik fází, a to fázi přípravnou, plánovací, analytickou, návrhovou, výběrovou, výrobní a hodnotící.⁵¹² Zjednodušeně se dá shrnout, že přípravná fáze zahrnuje primárně sběr informací a jejich následnou analýzu. Na základě této analýzy podnik vydává rozhodnutí o provedení ekodesignu některého svého produktu. Obsahem plánovací fáze je následně vymezení cíle a vypracování plánu projektu včetně určení příslušné pracovní skupiny. Navazující analytická fáze již vyústuje ve vytvoření environmentálního profilu výrobku (z anglického *environmental performance*).⁵¹³ Environmentální profil představuje souhrn všech významných faktorů, kterými výrobek působí na životní prostředí v průběhu svého celého životního cyklu – jedná se proto o všechny látkové a energetické vstupy a výstupy, jež jsou z životního prostředí přímo získávány anebo jsou do něho naopak vypouštěny (např. emise do ovzduší, odpadní vody a tuhé odpady anebo také hluk či spotřeba materiálových a energetických zdrojů).⁵¹⁴ Konkrétní výčet vstupů a výstupů přitom bývá v praxi tvořen za použití metody LCA.⁵¹⁵ Ještě v rámci analytické fáze pak rovněž dochází ke stanovení požadavků na vlastnosti výsledného produktu. Další etapou je fáze návrhová, jejímž účelem je, jak již samotný název napovídá, vytvořit varianty návrhů řešení pro určitý výrobek. Následující výběrová fáze má nejprve za cíl zhodnotit nejlepší zpracované varianty, a to z hlediska technického, environmentálního i ekonomického. Dalším krokem je již výběr nejlepší varianty z hodnocených možností, po kterém následuje vypracování odpovídající dokumentace. V následující fázi, která je označována jako výrobní, jsou zhotoveny a ozkoušeny prototypy daného výrobku. Poslední fáze, tj. hodnotící, pak zhodnocuje tyto výsledné prototypy, přičemž konečné shrnutí jejích závěrů se uvádí v tzv. závěrečné zprávě.⁵¹⁶

---

⁵¹⁰ REMTOVÁ, Květoslava. *Ekodesign*. Ministerstvo životního prostředí, 2003. ISBN 80-7212-230-4, s. 7.

⁵¹¹ *Tamtéž*.

⁵¹² *Tamtéž*, s. 8.

⁵¹³ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 93.

⁵¹⁴ *Tamtéž*.

⁵¹⁵ LEE, Kun Mo; WIMMER, Wolfgang a ZÜST, Rainer. *ECODESIGN implementation: A Systematic Guidance on Integrating Environmental Considerations into Product Development*. 1. vydání. Dordrecht: Springer Science + Business Media Netherlands, 2004. ISBN 978-90-481-6784-5, s. 89.

⁵¹⁶ *Tamtéž*, s. 118.

Z hlediska fungování ekodesignu je v neposlední řadě nutné zdůraznit, že existují různé typy jeho strategií. V praxi je totiž možné rozlišovat strategie ekodesignu podle toho, zda je obsahem pouhá změna konstrukce stávajícího výrobku anebo vývoj úplně nové koncepce. Pokud je pro určitý výrobek navrhována zcela nová koncepce, vhodnými strategiemi mohou být praktiky jako dematerializace (tj. nahrazení hmotného výrobku službou), společné užívání, integrace funkcí (tzn. náhrada více výrobků jedním výrobkem) anebo tzv. funkční optimum.⁵¹⁷ Jako příklad funkčního optima lze uvést náhradu vícenásobného balení některých výrobků spotřebního charakteru obalem pouze jedním. Jestliže je však z hlediska obsahu ekodesignu rozhodnuto pouze o změně konstrukce výrobku, existuje k tomu další rozsáhlý soubor potenciálních strategií. Ty zahrnují:

- výběr materiálů s nízkým negativním vlivem na životní prostředí (např. recyklované anebo recyklovatelné);
- snižování spotřeby materiálů (typicky snižování hmotnosti či objemu výrobků);
- optimalizaci výrobních procesů;
- optimalizaci distribučních systémů (neboli snižování negativních dopadů dopravy spojené s výrobkem – ať už se jedná o balení pro přepravu či logistiku);
- snižování negativního dopadu na životní prostředí během používání výrobku (především snižování energetické spotřeby);
- optimalizaci životnosti výrobku (s důrazem na opravitelnost);
- optimalizaci způsobů likvidace výrobku (zajištěním vysoké recyklovatelnosti anebo přinejmenším bezpečné likvidace, čehož je dosahováno např. používáním co nejméně druhů materiálů pro výrobu jednoho výrobku, jednoduchostí případného oddělování různých materiálů a používáním biodegradovatelných látek či materiálů, které při svém spalování neprodukují škodlivé emise).⁵¹⁸

Vzhledem k velkému počtu těchto strategií se pro jejich znázornění využívají tzv. kola strategií ekodesignu, jejichž účelem je ilustrovat, jak mohou jednotlivé strategie přispět ke zlepšování environmentálního profilu výrobku.⁵¹⁹

Co se týče právní úpravy ekodesignu, pro začátek lze uvést, že jsou jeho základy standardizovány na úrovni *soft law* v již zmiňovaných normách ISO 14006 a IEC 62430. Znamější

---

⁵¹⁷ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 93.

⁵¹⁸ *Tamtéž*, s. 96.

⁵¹⁹ ZBICINSKI, Ireneusz; KOZLOWSKA, Barbara; STAVENUITER, John a VAN DE COEVERING, Hennie. *Product Design and Life Cycle Assessment. Book 3 in a series on Environmental Management*. Online. Uppsala: Baltic University Press, 2006. ISBN 91-975526-2-3, s. 56–57. Dostupné z: UZWATER, <https://uzwatter.ktu.lt/index.php/download-files/compendia-and-textbooks/module-a-environmental-science/153-environmental-management-systems-book-3/file>. [citováno 2024-02-15].

z nich je přitom první jmenovaná ISO 14006, která představuje soubor pokynů, jenž si klade za cíl poskytnout nejrůznějším organizacím (především těm se zavedeným EMS, nikoliv však výlučně) asistenci při zavádění, dokumentaci, udržování a neustálém zlepšování dobrovolné implementace ekodesignu do jejich podnikové politiky.⁵²⁰ Kromě těchto dvou norem, které zachovávají povahu ekodesignu jakožto dobrovolného nástroje, však existuje (jak bylo nastíněno výše) také již zcela závazná částečná regulace ekodesignu na úrovni EU, a to konkrétně pro ekodesign výrobků, u nichž je nutné dodržovat požadavky na energetickou účinnost. Jedná se o směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/125/ES ze dne 21. října 2009 o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie (dále též jen „Směrnice o ekodesignu“).⁵²¹ V kontextu této právní úpravy tedy ekodesign představuje nástroj administrativně-právní, jehož ultimátním cílem je urychlení dosažení konceptu oběhového hospodářství.⁵²² Z legislativního pohledu lze přitom ekodesign vnímat v širším anebo užším smyslu, neboli jako obecný souhrnný přístup k navrhování výrobků či naopak jako stanovení již určitých faktických požadavků na produkty.⁵²³ Směrnice o ekodesignu je vystavena právě na užším pojetí (ačkoli ne zcela výlučně).⁵²⁴ Z hlediska obsahu stanovuje účel i cíle ekodesignu výrobků spojených se spotřebou energie, všeobecná pravidla tvorby konkrétních ekodesignových požadavků pro tuto vymezenou skupinu produktů, související úlohu a povinnosti Komise, ale také např. postavení orgánů dozorujících trh či výrobců.⁵²⁵ Předmětná směrnice je dále blíže prováděna řadou nařízení Evropské komise, tzn. přímo použitelnými předpisy, které stanovují již zcela konkrétní požadavky ekodesignu pro jednotlivé kategorie produktů.⁵²⁶ V současné době je takto regulováno více než 30 skupin výrobků spojených se spotřebou energie.⁵²⁷ Směrnice o ekodesignu takové výrobky (včetně jejich přídatných částí) ve svém textu blíže specifikuje a udává, že jejich definičním znakem je především dopad na spotřebu energie vznikající při jejich používání – ať už se jedná

---

⁵²⁰ Norma ČSN EN ISO 14006:2020.

⁵²¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/125/ES ze dne 21. října 2009 o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie („Směrnice o ekodesignu“).

⁵²² FERNÁNDEZ, Carmen. *Basic Concepts on Ecodesign – Introduction to Ecodesign (2018)*. Online, PDF. In: Ecosign-project.eu. ECOSIGN Consortium. Dostupné z: http://www.ecosign-project.eu/wp-content/uploads/2018/09/BASIC_UNIT01_EN_Lecture.pdf, s. 2. [citováno 2024-02-15].

⁵²³ FABŠÍKOVÁ, Tereza. POŽADAVKY NA EKODESIGN VÝROBKŮ Z POHLEDU UNIJNÍ A NÁRODNÍ LEGISLATIVY. In: *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie: Sborník příspěvků k X. ročníku mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: TROAS s. r. o., 2018. ISBN 978-80-88055-04-4, s. 65.

⁵²⁴ *Tamtéž*.

⁵²⁵ Směrnice o ekodesignu.

⁵²⁶ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Ekodesign – Pravidla, která mají zajistit, že se na trhu EU budou objevovat pouze udržitelné výrobky*. Online. 27. 7. 2023. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20230629STO01708/ekodesign-pravidla-ktora-zajisti-ze-se-na-trhu-eu-objevi-udrzitelne-vyrobyky>. [citováno 2024-02-15].

⁵²⁷ EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Komise – Pracovní plán na období 2022–2024 týkající se ekodesignu a označování energetickými štítky (2022/C 182/01)*. Online. 4. 5. 2022. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2022.182.01.0001.01.CES&toc=OJ%3AC%3A2022%3A182%3AFULL. [citováno 2024-02-15].

o výrobky, jež energii přímo využívají, vyrábějí, přenášejí nebo měří, stejně jako ty, které pouze ovlivňují hospodaření s ní. což mohou být typicky okna, izolační materiály a další produkty využívané ve stavebnictví.⁵²⁸ V zásadě tedy jde o velmi početnou skupinu, do které spadá řada domácích spotřebičů (pračky, sušičky, vysavače, myčky nádobí atp.), ale také elektrické přístroje a zařízení jako jsou počítače či televizory, dále světelné zdroje, nejrůznější topná tělesa a mnohé další. V oblasti unijní legislativy se navíc do budoucna schyluje ještě k dalšímu rozšíření této stávající regulace.

Některé důležité změny přitom vyplývají již z aktuálního Pracovního plánu Komise pro ekodesign a energetické označování na léta 2022–2024 (2022/C 182/01), který představuje velmi ambiciózní souhrn plánovaných opatření v této oblasti, přičemž zohledňuje požadavky Zelené dohody pro Evropu. Tento plán považuje rozšíření ekodesignu za jednu z klíčových stávajících priorit Komise a deklaruje rovněž snahu o dohnání zpoždění, které vzniklo v minulých letech při vytváření a aktualizaci právních předpisů upravujících požadavky ekodesignu pro specifické produkty.⁵²⁹ Komise má proto na programu zahájení přípravných studií a prošetření možností úspor energie pro několik nových skupin produktů – např. pro nízkoteplotní zářiče, profesionální pračky či myčky nádobí, univerzální externí napájecí zdroje anebo nabíječky pro elektrická vozidla.⁵³⁰ Dále je zde Komisí naznačen úmysl zavést tzv. index opravitelnosti některých výrobků (zejména mobilních telefonů a tabletů) či regulovat aspekty softwarové trvanlivosti produktů, což by mělo zamezit nežádoucím obchodním praktikám nazývaným jako plánované zastarávání.⁵³¹ Ještě podstatnější změny v oblasti ekodesignu však předznamenává příprava nového evropského nařízení, které do budoucna nahradí stávající Směrnici o ekodesignu. Tento návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign udržitelných výrobků a o zrušení směrnice 2009/125/ES (dále jen „Nařízení o ekodesignu“) vytvořila Evropská komise v březnu roku 2022 s cílem rozšířit okruh výrobků, na které se požadavky ekodesignu doposud vztahují.⁵³² Účelem tohoto nařízení bude vytvořit plně harmonizovaný obecný rámec pro stanovování požadavků na výrobky vycházející z ekodesignu, ať už se jedná o šetrné využívání energií a jiných zdrojů, ale také větší trvanlivost, spolehlivost, opakovanou použitelnost, modernizovatelnost, opravitelnost, recyklovatelnost a konečně také

---

⁵²⁸ Bod 4. odůvodnění a ustanovení čl. 2 bod 1. Směrnice o ekodesignu.

⁵²⁹ EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Komise – Pracovní plán na období 2022–2024 týkající se ekodesignu a označování energetickými štítky* (2022/C 182/01). Online, op. cit. [citováno 2024-02-15].

⁵³⁰ *Tamtéž*, bod 4.4.

⁵³¹ *Tamtéž*, bod 5.1.

⁵³² EVROPSKÝ PARLAMENT. *Ekodesign – pravidla, která mají zajistit, že se na trhu EU budou objevovat pouze udržitelné výrobky*. Online, op. cit. [citováno 2024-02-15].

snadnější udržitelnost.⁵³³ Komise přitom bude i nadále oprávněna navrhopvat konkrétní požadavky na skupiny výrobků prostřednictvím aktů v přenesené pravomoci.⁵³⁴ Pro účely této diplomové práce je pak především důležité uvést, že dle znění návrhu tohoto nařízení se budou požadavky ekodesignu vztahovat na veškeré fyzické zboží uvedené na trh EU anebo do provozu, a to včetně jejich součástí a meziproduktů.⁵³⁵ Výjimky z tohoto pravidla jsou přitom v současném znění stanoveny taxativně a zahrnují pouze potraviny, krmiva, humánní i veterinární léčivé přípravky, živé rostliny, živočichy, mikroorganismy, produkty lidského původu, rostlinné anebo živočišné produkty, které přímo souvisejí s jejich budoucí reprodukcí, a rovněž motorová vozidla.⁵³⁶ Z hlediska působnosti tohoto nařízení je navíc stanoveno, že požadavky ekodesignu neplatí pouze pro výrobce a další aktéry v EU, ale musí je respektovat rovněž dovozci a distributoři z třetích zemí.⁵³⁷ V neposlední řadě obsahuje tento připravovaný předpis požadavek na zavedení tzv. digitálního pasu výrobků⁵³⁸ či opatření proti ničení neprodaných spotřebních produktů.⁵³⁹ Návrh Nařízení o ekodesignu se v rámci legislativního procesu k datu uzavření rukopisu této diplomové práce nachází stále v prvním čtení Evropským parlamentem, který v rámci svých výborů přijímá řadu pozměňovacích návrhů, avšak k meritornímu rozhodování v jeho plénu či v Radě EU ještě vůbec nedošlo.⁵⁴⁰

Legislativní úpravu závazného unijního ekodesignu jsem se zde rozhodla takto blíže představit, neboť se domnívám, že přijetím Nařízení o ekodesignu dojde v naší právní kultuře prakticky k zániku ekodesignu jakožto dobrovolného nástroje. Důvodem je především rozsah a působnost tohoto nařízení, které se v souladu s výše uvedeným bude vztahovat (až na výjimky, viz výše) na veškeré výrobky na evropském trhu, což zásadně utvrdí závaznou povahu ekodesignu. Tato skutečnost se přitom netýká pouze EU, neboť z povahy věci ovlivní i činnost mimoevropských výrobců a především dovozců, pokud nabízejí produkty na evropském trhu. V době psaní této diplomové práce jsou nicméně Směrnice o ekodesignu prozatím stále regulovány pouze výrobky spojené se spotřebou energie, a pro ostatní produkty platí i nadále dobrovolnost v této oblasti. V nadcházejících letech bude velmi zajímavé sledovat, jaké výsledky v ochraně

---

⁵³³ Článek 5 odst. 1 Návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign udržitelných výrobků a o zrušení směrnice 2009/125/ES („Návrh nařízení o ekodesignu“).

⁵³⁴ Článek 4 Návrhu nařízení o ekodesignu.

⁵³⁵ Bod 11 odůvodnění ve spojení s článkem 1 odst. 1 Návrhu nařízení o ekodesignu.

⁵³⁶ Článek 1 odst. 2 Návrhu nařízení o ekodesignu.

⁵³⁷ Bod 51 odůvodnění Návrhu nařízení o ekodesignu.

⁵³⁸ Jeho účelem má být poskytování informací o původu výrobků, parametrech environmentální udržitelnosti (např. opravitelnosti, recyklovatelnosti) a o normách, které dané zboží splňuje. Citováno dle: Článek 8 a násl. Návrhu nařízení o ekodesignu.

⁵³⁹ Článek 20b Návrhu nařízení o ekodesignu.

⁵⁴⁰ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Procedure 2022/0095/COD*. Online. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0095\(OLP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0095(OLP)). [citováno 2024-03-30].

životního prostředí a přechodu na oběhové hospodářství přinese transformace ekodesignu v ryze obligatorní postup.

Ohledně dosavadní právní úpravy ekodesignu v ČR je možné konstatovat, že jako dobrovolný nástroj není v právním řádu zmiňován. Naproti tomu požadavky aktuální Směrnice o ekodesignu jsou zohledněny v novele zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o hospodaření energií“) a rovněž ve vyhlášce č. 319/2019 Sb., o energetickém štítkování a ekodesignu výrobků spojených se spotřebou energie („Vyhláška o energetickém štítkování a ekodesignu“).⁵⁴¹ Zákon o hospodaření energií se ekodesignu věnuje v § 8a.⁵⁴² Ve druhém odstavci tohoto paragrafu je tak například uvedeno, že výrobce má povinnost uvádět na trh anebo do provozu pouze takové výrobky spojené se spotřebou energie, které splňují požadavky ekodesignu stanovené relevantními právními předpisy EU. Tyto požadavky se přitom týkají především provedení posouzení shody se stanovenými kritérii ekodesignu, označením „CE“ a konečně vydáním ES prohlášení o shodě, s čímž souvisí rovněž zákaz uvádět v této souvislosti spotřebitele v omyl a povinnost vyhotovovat jmenované dokumenty v českém jazyce.⁵⁴³ Třetí odstavec obsahuje další řadu povinností postihujících výrobce (či jeho zplnomocněného zástupce), např. nutnost uchovávání dokumentů prokazujících shodu s požadavky ekodesignu po stanovenou dobu 10 let od vyrobení posledního na trh uvedeného výrobku, poskytování součinnosti Státní energetické inspekci či informování konečných uživatelů výrobků o doporučeném a udržitelném používání výrobků spojených se spotřebou energie.⁵⁴⁴ V případě nedodržování těchto povinností ze strany vyjmenovaných odpovědných právnických či podnikajících fyzických osob dojde ke spáchání přestupku dle § 12a Zákona o hospodaření energií, za což může být v rámci správní odpovědnosti uložena pokuta až do výše 5 000 000 Kč.⁵⁴⁵ Co se týče druhého zde jmenovaného předpisu, tzn. Vyhlášky o energetickém štítkování a ekodesignu, specificky pro oblast ekodesignu upravuje především *„náležitosti označování CE, obsah ES prohlášení o shodě, postupy posuzování shody a předpoklad*

---

⁵⁴¹ ČESKÁ ASOCIACE ODPADOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ [ČAOH]. *Ekodesign udržitelných výrobků*. Online. Dostupné z: <https://www.caoh.cz/aktuality/ekodesign-udrzitelných-vyrobku.html>. [citováno 2024-02-17].

⁵⁴² MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR [MPO]. *Ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie*. Online. MPO ČR, © 2005–2024. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-ucinnost/ekodesign-a-energeticke-stitkovani-vyrobku/ekodesign-vyrobku-spojnych-se-spotrebou-energie--222025/>. [citováno 2024-02-17].

⁵⁴³ Ustanovení § 8a odst. 2 zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o hospodaření energií“).

⁵⁴⁴ Ustanovení § 8a odst. 3 Zákona o hospodaření energií.

⁵⁴⁵ Ustanovení § 12a odst. 2 písm. d) a e) ve spojení s odst. 4 písm. b) Zákona o hospodaření energií.

*shody výrobků spojených se spotřebou energie, postupy ověřování požadavků na ekodesign a poskytování informací o výrobku spojeném se spotřebou energie a jeho užívání“.*⁵⁴⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že ekodesign je skutečně potřeba vnímat ve dvou ucelených a oddělených úrovních. Ekodesign jakožto dobrovolný nástroj má v rámci svého využití velmi blízko k řadě ostatních dobrovolných nástrojů. Nejbližší vztah lze dle mého názoru spatřovat mezi ním a metodou LCA, ze které vychází při stanovování environmentálního profilu výrobků. Strategie optimalizace výrobních procesů ekodesignu se principiálně dobře doplňuje také s metodou hodnocení čistší produkce, která bude v rámci této diplomové práce teprve blíže představena. Norma 14006 dále napovídá, že je ekodesign využíván rovněž v rámci environmentálních manažerských systémů, a to jako nástroj, který podnikům dopomáhá k naplnění požadavků daného typu EMS. Kromě toho může být užitečný pro stanovování realistických environmentálních cílů (především v rámci EMAS). Své využití ekodesign z podstaty věci nalézá také při tvorbě environmentálních značení typu I, II i III.⁵⁴⁷

Jako již tradičně se závěrem zaměřím na zhodnocení přínosů a rizik vyplývajících z ekodesignu. Za nespornou výhodu lze považovat skutečnost, že ho lze efektivně využít při realizaci environmentálních manažerských systémů. Podnikům, které implementují zásady ekodesignu, tento přístup potenciálně přináší celou řadu ekonomických výhod, jež se odráží ve více rovinách. První rovina souvisí se vznikem úspor peněžních prostředků díky optimalizaci výrobních nákladů. Druhá rovina se týká zvýšení konkurenceschopnosti podniků. Ekodesign je totiž nástrojem, který může výrazně modifikovat preferenční postavení specifického výrobku na trhu, protože ekologicky motivovaní spotřebitelé mají zpravidla tendenci vybírat si častěji produkty, jež životní prostředí šetří. V této oblasti je však potřeba zdůraznit význam tzv. zeleného marketingu.⁵⁴⁸ Prostřednictvím reklamních kampaní by tedy měly být představeny ty vlastnosti výrobku, které jsou environmentálně šetrné, a to společně s vysvětlením, jak je tato šetrnost reflektována v životním prostředí a životě společnosti i jednotlivců. Poskytnutí vysvětlení nejen zvyšuje účinnost reklamy, ale navíc pomáhá šířit obecnou osvětu veřejnosti o dané problematice. Poslední rovina ekonomických výhod ekodesignu se projevuje ve sníženém riziku havárií, které je způsobeno omezováním používání toxických či jinak nebezpečných látek a může ve svém důsledku přispět ke sjednání výhodnějšího pojištění daného podniku atp.⁵⁴⁹ Co se týče nevýhod

---

⁵⁴⁶ Ustanovení § 1 písm. b) vyhlášky č. 319/2019 Sb., o energetickém štítkování a ekodesignu výrobků spojených se spotřebou energie („Vyhláška o energetickém štítkování a ekodesignu“).

⁵⁴⁷ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 9.

⁵⁴⁸ *Tamtéž.*

⁵⁴⁹ *Tamtéž.*

ekodesignu, lze poznamenat, že je zpočátku značně nákladný z pohledu finančních, časových i lidských zdrojů. Potřeba využití aktivního zeleného marketingu k propagaci ekodesignových výrobků se dá, alespoň podle mého názoru, rovněž považovat za jistou nevýhodu.

V důsledku je třeba uzavřít, že ačkoli je dobrovolný ekodesign a jeho budoucí vývoj nepochybně ovlivňován rozmachem unijní regulace, momentálně má v soustavě dobrovolných nástrojů stále své pevné místo. Domnívám se, že i po přijetí Nařízení o ekodesignu bude nutné stanovit dostatečně dlouhé přechodné období, které umožní výrobcům přizpůsobit se novým požadavkům, aby nedošlo k narušení tržního mechanismu. Z tohoto důvodu je pravděpodobné, že požadavky ekodesignu budou pro mnoho skupin výrobků ještě delší dobu stále dobrovolné.

6.4. Hodnocení možností čistší produkce

Hodnocení možností čistší produkce (z anglického *Cleaner Production Assessment*) lze řadit mezi preventivně zaměřené dobrovolné informační nástroje nevyžadující vnější součinnost.⁵⁵⁰ Jedná se o metodu, jejímž účelem je v první řadě zhodnocení materiálových i energetických toků určitého zkoumaného (typicky výrobního) systému s cílem zjistit příčiny vzniku jejich vlivů, které způsobují negativní dopady na životní prostředí.⁵⁵¹ Další (a hlavní) fáze následně spočívá v hledání možností odstranění těchto vlivů. Takové možnosti se posuzují zejména z hlediska jejich praktické proveditelnosti, po zohlednění ekonomických aspektů a ekologické efektivity, přičemž vybraná nejlepší varianta by měla být posléze realizována v praxi.⁵⁵² Nutné je proto především zdůraznit, že samotná aplikace metody hodnocení možností čistší produkce (dále jen „HMČP“) negativní vlivy určitého podniku na životní prostředí sama o sobě neeliminuje, neboť se pozitivní environmentální účinek zpravidla dostavuje až po úspěšné realizaci navrženého řešení.

Z pohledu bližšího vymezení je přitom metoda HMČP strukturovaným postupem, který realizuje strategii čistší produkce a vychází z jejích základních tezí.⁵⁵³ Historicky se strategie čistší produkce dostala do popředí zájmu na konci 80. let 19. století,⁵⁵⁴ a to především díky činnosti programu UNEP, který se i v současnosti věnuje její propagaci na mezinárodní úrovni. Konkrétně o metodě HMČP se začalo následně hovořit od poloviny 90. let.⁵⁵⁵ Až do dnešní doby však

---

⁵⁵⁰ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 18.

⁵⁵¹ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 25.

⁵⁵² KLÁŠTERKA, Jan, RŮŽIČKA, Pavel, BABIČKA, Luboš a REMTOVÁ, Květoslava. *EMAS Systém environmentálního řízení a auditu: Příručka k Programu EMAS*, op. cit., s. 13.

⁵⁵³ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 25.

⁵⁵⁴ REMTOVÁ, Květoslava. *Čistší produkce*. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2003. ISBN 80-7212-260-6, s. 5.

⁵⁵⁵ *Tamtéž*.

neexistuje její zcela jednotná oficiální definice, není standardizována na úrovni ISO norem a nemá ani vlastní právní úpravu na úrovni EU. Důležitost tohoto dobrovolného nástroje nicméně stvrzuje Mezinárodní deklarace o čistší produkci (z anglického *International Declaration on Cleaner Production*), která byla přijata v září roku 1998 v Soulu.⁵⁵⁶ Jedná se o dokument, který není obecně závaznou právní normou, avšak pro mezinárodní právo a environmentální politiku v oblasti čistší produkce má nesporný význam. Připravil ji právě UNEP, jenž společně s Organizací OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO) úzce spolupracuje na podpoře globálního rozvoje čistší produkce, a to již od roku 1995, kdy společně zahájily Program na podporu národních center čistší produkce (z anglického *National Cleaner Production Centres Programme*).⁵⁵⁷ Deklarace přitom vyzývá k realizaci opatření zacílených na dosažení čistší produkce a dále k používání i šíření její metodiky (tj. právě metody HMČP) do všech oborů lidské činnosti. ČR tuto deklaraci podepsala v roce 1999 a v návaznosti na to byl usnesením vlády ze dne 9. února 2000 č. 165 přijat Národní program čistší produkce (NPČP).⁵⁵⁸ Jednotné postupy metody HMČP přitom již od té doby vyplývají z odpovídajících dokumentů a příruček UNEP, na základě nichž ji lze také definovat jako „*systematický postup směřující ke stálému zlepšování environmentálního a ekonomického profilu podnikových aktivit, který za tímto účelem prověřuje materiálové a energetické toky vybraného systému, zjišťuje příčiny vzniku jejich ztrát, které vedou k negativním dopadům na životní prostředí i k ekonomickému neprospěchu a generuje možnosti jejich odstranění*“.⁵⁵⁹

Co se týče aplikace metody HMČP v praxi, jedná se o tak specifický postup, že ke správnému provedení zpravidla vyžaduje přítomnost odborného konzultanta, který má v dané oblasti potřebné znalosti. Tímto konzultantem bývá často externí poradce, avšak není ani vyloučeno, aby tuto funkci zastával některý kompetentní pracovník podniku, pokud je zajištěno jeho nestranné a nezávislé rozhodování.⁵⁶⁰ Příprava celého projektu je přitom od počátku vázána na souhlas vedení konkrétního podniku v návaznosti na stanovenou environmentální politiku této organizace.⁵⁶¹ Environmentální politiku lze v této souvislosti považovat za velmi významný prostředek, který představuje závazek podniku podporovat a řádně dokončit HMČP. Jedná se však o dokument obecného charakteru, který uvádí pouze rámcově hlavní zaměření podniku z hlediska

---

⁵⁵⁶ REMTOVÁ, Květoslava. *Čistší produkce*, op. cit., s. 12.

⁵⁵⁷ ORGANIZACE OSN PRO PRŮMYSLUVÝ ROZVOJ [UNIDO]. *What are NCPCs?* Online. Dostupné z: <https://www.unido.org/our-focus/cross-cutting-services/partnerships-prosperity/networks-centres-forums-and-platforms/national-cleaner-production-centres-ncpcs-networks>. [citováno 2024-02-20].

⁵⁵⁸ REMTOVÁ, Květoslava. *Čistší produkce*, op. cit., s. 13.

⁵⁵⁹ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 25.

⁵⁶⁰ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 65.

⁵⁶¹ *Tamtéž*.

ochrany životního prostředí (např. kontinuální snižování emisí).⁵⁶² Druhým krokem po řádném vyhlášení environmentální politiky je pak tzv. předběžné hodnocení.⁵⁶³ Jeho obsahem je především analýza vstupů a výstupů podniku a následné identifikování ohnisek odpadů či emisí, dále navrhování priorit řešení a vymezení rozsahu tohoto připravovaného projektu. Vstupy a výstupy podniku jsou v této fázi uváděny jako jmenovitý přehled a bývají dále zaznamenávány do tabulek známých pod názvem *Top-twenty*.⁵⁶⁴ Taková tabulka musí obsahovat 20 nejvýznamnějších (popř. toxikologicky nejzávažnějších) surovin a pomocných látek a 20 nejvýznamnějších odpadů a emisí.⁵⁶⁵ Z důvodu nemožnosti okamžitého řešení všech takto vyhodnocených problémů se posléze většinou navrhuje priority řešení, a to dle určitých kritérií. Podnik si zde smí určit svá vlastní specifická kritéria, anebo může postupovat dle tří kritérií obecných – tj. snadnost a rychlost nápravy, množství a nebezpečnost vzniklého odpadu a látek poškozujících životní prostředí a konečně velikost finančních ztrát, jež vznikají jako důsledek produkce odpadů či úniku látek do životního prostředí.⁵⁶⁶ Co se týče stanovení rozsahu prováděného projektu, platí, že je třeba vždy postupovat zcela individuálně, standardně však není doporučeno zvolit rozsah menší, než je výrobní linka podniku, neboť větší roztržitost a odhlédnutí od souvislostí by vedlo ke znemožnění vyhledání skutečných příčin vzniku znečištění. Krokem navazujícím na předběžné hodnocení je poté již samotná organizace projektu. V praxi je v tomto bodě třeba zvolit pracovníky, kteří za realizaci projektu ponесou odpovědnost.⁵⁶⁷ Pro řádné provedení metody HMČP je přitom klíčové realistické vymezení konkrétních cílů, jež musí být měřitelné (příkladem může být např. 20% snížení spotřeby elektřiny do dvou let).⁵⁶⁸ Po takto provedeném zorganizování projektu nastává jedna z nejdůležitějších fází, kterou je analýza.⁵⁶⁹ Jejím úkolem je pečlivě prověřit vlivy výrobního či jiného procesu daného podniku na životní prostředí. Jako první krok analytické fáze je přitom označováno vymezení bilančního prostoru, což znamená, že jsou přesně určeny hranice systému (odpovídající

---

⁵⁶² PROGRAM OSN PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ [UNEP] A DÁNSKÁ AGENTURA PRO OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Cleaner Production Assessment in Dairy Processing*. Online, PDF. In: Unep.org. UNEP a Dánská agentura pro ochranu ŽP. 2020. Dostupné z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiKhZ-B3d2CAxXfiv0HHTByDkgQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwedocs.unep.org%2Frest%2Fbitstreams%2F17331%2Fretrieve&usg=AOvVawliOhK7utdw2sUGrlylMnr3&opi=89978449>, str. 71. [citováno 2024-02-20].

⁵⁶³ *Tamtéž*.

⁵⁶⁴ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 67.

⁵⁶⁵ *Tamtéž*.

⁵⁶⁶ *Tamtéž*, s. 68.

⁵⁶⁷ PROGRAM OSN PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ [UNEP] A DÁNSKÁ AGENTURA PRO OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Cleaner Production Assessment in Dairy Processing*. Online, PDF, op. cit., s. 71. [citováno 2024-02-20].

⁵⁶⁸ *Tamtéž*, s. 72.

⁵⁶⁹ *Tamtéž*, s. 74.

stanovenému rozsahu projektu), pro nějž je následně zpracováván přehled všech látkových toků.⁵⁷⁰ Poté probíhá sběr dat o materiálových tocích, kdy se provádí soupis všech látkových a energetických vstupů a výstupů bilančního prostoru v průběhu bilančního období (nejčastěji jeden rok), a to včetně jejich následného roztřídění. Výstupem této fáze by pak mělo být schéma znázorňující veškeré zde probíhající jednotkové procesy a také propojení konkrétních látkových a energetických toků s informacemi o přesném množství kolujících látek.⁵⁷¹ Správnost takového blokového schématu lze ověřit pomocí látkových a energetických bilancí, jež vypočítává tzv. bilanční rovnice, která ve své nejjednodušší podobě vyjadřuje rovnost celkové hmotnosti vstupů a výstupů.⁵⁷² Fáze analýzy také zahrnuje stanovení ukazatelů splnění cíle, přičemž porovnání ukazatelů před a po implementaci projektu prokazuje jeho účinnost.⁵⁷³ Posledním krokem spadajícím do analytické fáze je rovněž identifikace příčin odpadů anebo emisí. Další fáze metody HMČP již zahrnuje navrhování jakýchkoli myslitelných variant řešení, po čemž následuje užší výběr. V praxi se v tomto bodě všechny navržené varianty roztřídí do skupin nejčastěji označovaných jako A až D.⁵⁷⁴ Pro tyto skupiny přitom platí následující:

- skupina A zahrnuje takové nápady, které jsou příznivé pro životní prostředí a zároveň jsou i technicky snadno proveditelné bez větších finančních nákladů;
- do skupiny B patří ty varianty, které se vyznačují ekonomickou návratností v budoucnu, ale pro své zavedení vyžadují okamžité uvolnění určitého množství finančních prostředků;
- skupina C obsahuje vysoce investičně náročná řešení, která budou muset být ještě dále posuzována z hlediska ekologické prospěšnosti a rovněž technické proveditelnosti;
- do skupiny D se zařazují prozatím nerealizovatelné nápady, jejichž seznam se uchovává pro případ existence dalších programů čistší produkce v budoucnu.⁵⁷⁵

Po fázi návrhu variant možných opatření nastává další fáze, kterou lze označit jako analýzu proveditelnosti.⁵⁷⁶ Zde jsou možnosti řešení vyhodnocovány, a to z pohledu ekonomického, technického i ekologického. Dané varianty se pak porovnávají a cílem je vybrat tu, která má nejlepší předpoklady pro splnění daného úkolu. Za účelem ekonomického vyhodnocení se přitom

---

⁵⁷⁰ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 69.

⁵⁷¹ *Tamtéž*, s. 70.

⁵⁷² *Tamtéž*, s. 71.

⁵⁷³ *Tamtéž*, s. 72.

⁵⁷⁴ *Tamtéž*, s. 75.

⁵⁷⁵ *Tamtéž*, s. 75.

⁵⁷⁶ PROGRAM OSN PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ [UNEP] A DÁNSKÁ AGENTURA PRO OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Cleaner Production Assessment in Dairy Processing*. Online, PDF, op. cit., s. 77. [citováno 2024-02-20].

používá tzv. analýza úhrnných nákladů (z anglického *Total Cost Assessment*, zkráceně TCA).⁵⁷⁷ Jejím specifikem je, že cílí na určení všech nákladů, které se váží ke konkrétní činnosti podniku (před zavedením opatření), ať už se jedná o náklady přímé, nepřímé či z odpovědnosti, a zároveň zohledňuje i tzv. méně konkrétní přínosy opatření čistší produkce (např. zlepšení bezpečnosti práce).⁵⁷⁸ Dalším krokem metody HMČP je již výběr opatření k realizaci, který se uskutečňuje vzájemným porovnáváním návrhů řešení s cílem vybrání neoptimálnější varianty ze všech posuzovaných hledisek. K tomuto účelu jsou využívány různé metody, jež zahrnují expertní výběr variant, metodu párového porovnávání a metodu vážených součtů.⁵⁷⁹ Expertní výběr variant znamená, že jsou dané varianty subjektivně posuzovány vybranými odborníky. Metoda párového porovnávání naproti tomu vychází z principu, že musí být srovnávány pouze dvě varianty postavené proti sobě, a to na základě kritérií, na které podnik klade největší důraz. Nejvíce doporučována je přitom metoda vážených součtů, jež rovněž pracuje s kritérii, kterým je následně přiřazena určitá váha.⁵⁸⁰ Poté dochází k vyhodnocení míry, v jaké právě hodnocená varianta splňuje dané kritérium, přičemž tato míra se vyjadřuje číselným hodnocením od 1 do 10 (číslo 10 označuje stoprocentní splnění).⁵⁸¹ Takto určená míra se posléze násobí vahou daného kritéria. Na závěr se všechny získané body u každé varianty sčítají a platí, že varianta s největším počtem výsledných bodů je ta optimální. Další fází metody HMČP je už samotná realizace vybraného opatření. Obsahem této fáze je návrh a schválení plánu jeho implementace, dále realizace neinvestičních opatření a v neposlední řadě podniknutí veškerých kroků nutných k získání prostředků na opatření investiční.⁵⁸² Plán implementace má přitom řadu povinných náležitostí, zejména popis a zdůvodnění navržené varianty, harmonogram dosažení jednotlivých cílů i konečný termín realizace, jména a zařazení odpovědných osob, návrh na udržování zaváděných opatření a další.⁵⁸³ Tento dokument je následně zařazen do závěrečné zprávy o průběhu a výsledcích projektu. V návaznosti na to je možné uzavřít, že poslední fází metody HMČP je vyhodnocení výsledků projektu. Úspěšnost projektu posuzuje vrcholový management organizace, který zároveň udává i další směřování podniku, ať už je rozhodnuto pro nepřetržité pokračování, změnu anebo ukončení projektu.⁵⁸⁴

---

⁵⁷⁷ REMTOVÁ, Květoslava. *Čistší produkce*, op. cit., s. 23.

⁵⁷⁸ *Tamtéž*, s. 24.

⁵⁷⁹ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 77.

⁵⁸⁰ PROGRAM OSN PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ [UNEP] A DÁNSKÁ AGENTURA PRO OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Cleaner Production Assessment in Dairy Processing*. Online, PDF, op. cit., s. 79–80. [citováno 2024-02-20].

⁵⁸¹ *Tamtéž*, s. 80.

⁵⁸² *Tamtéž*, s. 81.

⁵⁸³ *Tamtéž*.

⁵⁸⁴ REMTOVÁ, Květoslava. *Čistší produkce*, op. cit., s. 26.

Na tomto místě je vhodné uvést, že průběh metody HMČP poukazuje na její blízký vztah s řadou dalších dobrovolných nástrojů. Na základě výše uvedeného shledávám, že by tato metoda vykazovala skvělé výsledky např. ve spojení s monitoringem a targetingem anebo také environmentálním manažerským účetnictvím, které by poskytlo cenné poznatky pro ekonomické zhodnocení navrhovaných variant řešení. V praxi se pak ukázalo jako vhodné využít metodu HMČP především v rámci EMAS či EMS dle ISO 14001, u kterých je nalezení nejvhodnějších preventivních opatření jedním z klíčových požadavků a celý proces navíc přispívá k ekonomické výhodnosti obou systémů.⁵⁸⁵

Na závěr lze opět shrnout výhody či naopak rizika využití metody HMČP. V pozitivním smyslu je nejprve nutné uvést, že je tato metoda velmi komplexním a univerzálně použitelným nástrojem, který lze principiálně aplikovat u výrobních, obchodních i administrativních organizací, a má proto potenciálně velmi široký dosah. Jejím velkým přínosem je pak dle mého názoru zaměření na samotnou příčinu vzniku znečištění a její následné odstranění. I v případech, kdy není možné příčinu znečištění naprosto odstranit, slouží hodnocení možností čistší produkce nepochybně jako zdroj mnoha podstatných informací, na jejichž základě podnik implementuje ekonomicky i environmentálně výhodná řešení. Znalost metodiky tohoto nástroje organizace dále nezřídka využívají při zavádění nejlepších dostupných technik a plnění požadavků stanovených Zákonem o integrované prevenci a omezení znečištění.⁵⁸⁶ Dalším přínosem metody HMČP je zmapování výrobních či jiných interních procesů podniku, při kterém mohou být zjištěny a odstraněny dříve nepředpokládané ztráty či úniky látek. Důsledkem HMČP je pak nezřídka také zlepšení logistiky výrobních operací či dopravních procesů, což se pozitivně odráží nejen ve finanční sféře organizace, ale také ve snížení jejího celkového negativního dopadu na životní prostředí.⁵⁸⁷ Naopak nevýhody aplikace této metody spočívají v její složitosti, pracnosti a časové náročnosti. To se projevuje nejvíce u podniků, kde nepostačuje vedení technologické či informační dokumentace, nýbrž je třeba provádět specifická měření.⁵⁸⁸ Složitost HMČP navíc organizace předurčuje k vynaložení financí na vzdělání odpovědných pracovníků či zajištění součinnosti experta na danou problematiku. Z tohoto důvodu považuji za vhodné zavést strategické vzdělávací programy či odborné workshopy zaměřené na průmyslové podniky, inženýry a manažery, které by přispěly k šíření povědomí o výhodách HMČP. Pro další rozvoj této metody je také klíčové

---

⁵⁸⁵ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 19.

⁵⁸⁶ REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*, op. cit., s. 80.

⁵⁸⁷ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 19.

⁵⁸⁸ *Tamtéž.*

soustavně investovat do výzkumu a vývoje nových technologií a materiálů s nižším environmentálním dopadem.

6.5. Jednostranné závazky a vybrané sporné dobrovolné nástroje

Tato kapitola souhrnně vysvětluje specifika jednostranných závazků ochrany životního prostředí (tj. jednostranných závazků znečišťovatelů) a dále nástrojů, které si dovoluji označit jako „sporné“. Mezi ně patří šetrná veřejná správa a ekologické zemědělství. Hned v úvodu je nutné vymezit, že ačkoli u jednostranných závazků nepanují žádné pochyby o jejich zařazení mezi dobrovolné nástroje, i ony bývají v literárních pramenech často lehce odděleny od zbytku „tradičních“ zástupců této kategorie, což je odůvodněno některými jejich jedinečnými znaky.⁵⁸⁹ V rámci této diplomové práce bude proto všem třem zmiňovaným nástrojům věnována obecně již minimální pozornost. Účelem následujícího textu je poskytnout pouze stručné a nezbytné informace pro dosažení základního porozumění dané problematice.

Jako první v pořadí zde budou definovány **jednostranné závazky znečišťovatelů** (dále též jen zkráceně „jednostranné závazky“ z anglického *unilateral commitments*), jež svou povahou patří do regulačních dobrovolných nástrojů.⁵⁹⁰ Vykazují však některé znaky, kterými se od ostatních nástrojů v téže skupině odlišují, a to například různou měrou potřeby vnější součinnosti v jednotlivých konkrétních případech.⁵⁹¹ V tomto ohledu je především nutné zmínit, že jednostranné závazky představují souborný název pro mnoho různých dobrovolných programů a dalších iniciativ. To znamená, že je nelze považovat za pouze jednoho zástupce dobrovolných nástrojů, nýbrž spíše za množinu rozdílných nástrojů téhož typu. Z tohoto důvodu také platí, že míra snížení (či odstranění) negativních environmentálních vlivů, která je výsledkem přijetí určitého jednostranného závazku některým subjektem, se liší případ od případu – mj. v závislosti na tom, o jaký konkrétní převzatý závazek se jedná.⁵⁹² I přesto však existují jejich souhrnné definice, které je popisují např. jako soubory zásad, deklarace, charty či jiná obdobná prohlášení a výzvy iniciované některými subjekty (např. průmyslovými svazy, podniky anebo také mezinárodními organizacemi), k jejichž plnění se následně z vlastní iniciativy přihlašují různé organizace, a to za účelem zlepšování stavu životního prostředí.⁵⁹³ Přitom není vyloučeno, aby na řádné dodržování stanovených závazků dohlížela třetí strana či alternativně samotný iniciátor

---

⁵⁸⁹ Srov. KISLINGEROVÁ, Eva. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací*, op. cit., s. 140.

⁵⁹⁰ REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 5–6.

⁵⁹¹ KISLINGEROVÁ, Eva. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací*, op. cit., s. 140.

⁵⁹² REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*, č. 6/2006, op. cit., s. 5.

⁵⁹³ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 29.

daného programu. Důležité je pak zmínit, že ačkoli jsou všechny tyto iniciativy pro podniky dobrovolné, připojení se k nim s sebou často nese určité výhody, přinejmenším v oblasti konkurenceschopnosti.⁵⁹⁴ Za nedostatek jednostranných závazků je naopak možné považovat především jejich nižší důvěryhodnost, a to zejména v konkrétních případech, kdy postrádají jakékoli kontrolní mechanismy či sankce pro subjekty, které se sice k plnění samy přihlásily, ale v důsledku své závazky řádně nedodržují.

Konkrétním příkladem jednostranných závazků může být Iniciativa za trvalou udržitelnost lesů (*Sustainable Forestry Initiative*), která vznikla pod záštitou americké asociace lesů a asociace papíru.⁵⁹⁵ Patří sem také různé kodexy chování či veřejná prohlášení jednotlivých podniků izolovaně, pokud se veřejně zavazují ke snižování svého negativního vlivu na životní prostředí.⁵⁹⁶ Pravděpodobně nejznámějším zástupcem je pak Program odpovědné péče (*Responsible Care*), který byl v této diplomové práci již zmiňován (viz kapitola 2.2. a část 4.). Tento program vytvořila Kanadská chemická asociace v roce 1984 jako reakci na havárii chemické továrny v Bhópálu téhož roku.⁵⁹⁷ Jedná se tedy o dobrovolnou iniciativu průmyslového sektoru, která byla zavedena s cílem zlepšit bezpečnost, environmentální ochranu, všeobecnou informovanost a sociální odpovědnost v oblasti chemického průmyslu. Právě za tímto účelem stanovuje Program odpovědné péče osm doporučených zásad chování chemických podniků, a to konkrétně vstřícnost, ochranu zdraví a bezpečnost, komplexní ochranu životního prostředí, zmírnění důsledků ekologických závad, protihavarijní připravenost, environmentálně orientované řízení, výchovu i výcvik a konečně informační otevřenost.⁵⁹⁸ V současnosti se k tomuto programu hlásí velký počet chemických organizací ve více než 60 státech světa a je na něj nahlíženo jako na modelový přístup k udržitelnosti pro odvětví chemie.⁵⁹⁹ Podstatné je rovněž uvést, že na národní úrovni se k této celosvětové iniciativě přihlásil Svaz chemického průmyslu České republiky v roce 1994 skrze vyhlášení české verze tohoto programu, který nese název Odpovědné podnikání v chemii.⁶⁰⁰

---

⁵⁹⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. In JANČÁŘOVÁ, Ilona; DUDOVÁ, Jana; HANÁK, Jakub; PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana; VOMÁČKA, Vojtěch a ŽIDEK, Dominik. *Právo životního prostředí: obecná část*, op. cit., s. 30.

⁵⁹⁵ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 29.

⁵⁹⁶ JANČÁŘOVÁ, Ilona. In JANČÁŘOVÁ, Ilona; DUDOVÁ, Jana; HANÁK, Jakub; PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana; VOMÁČKA, Vojtěch a ŽIDEK, Dominik. *Právo životního prostředí: obecná část*, op. cit., s. 30.

⁵⁹⁷ SALES, Arnaud. *Corporate Social Responsibility and Corporate Change: Institutional and Organizational Perspectives*. 1. vydání. Cham: Springer Nature Switzerland AG, 2019. ISBN 978-3-030-15405-9, s. 11–12.

⁵⁹⁸ REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*, op. cit., s. 37.

⁵⁹⁹ SALES, Arnaud. *Corporate Social Responsibility and Corporate Change: Institutional and Organizational Perspectives*, op. cit., s. 12.

⁶⁰⁰ KISLINGEROVÁ, Eva. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací*, op. cit., s. 140.

Druhým nástrojem této kapitoly, jehož zařazení do skupiny tradičních dobrovolných nástrojů však může být již diskutabilní, je tzv. **šetrná veřejná správa**. Nejistotu ohledně charakteru tohoto nástroje lze odůvodnit tím, že není v mnoha literárních pramenech o dobrovolných nástrojích vůbec zmiňován. Prostým důvodem této absence však může být skutečnost, že se jedná o relativně nový koncept. Ministerstvo životního prostředí ČR nicméně šetrnou veřejnou správu v rámci své systematiky do dobrovolných nástrojů jmenovitě zařazuje a přisuzuje jí navíc značnou důležitost.⁶⁰¹ Dle MŽP lze tento pojem zjednodušeně vysvětlit jako environmentálně šetrné chování veřejné správy, a to v oblasti jejího každodenního chodu a vykonávaných činností.⁶⁰² Konkrétní doporučení, jak dosáhnout takového ekologičtějšího provozu veřejných institucí, pak obsahuje Metodika pro environmentálně odpovědný přístup při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy, respektive její metodické listy (dále jen „Metodika šetrné veřejné správy“). Tato metodika byla přijata na základě usnesení vlády ČR č. 531/2017 ze dne 24. července 2017, o Pravidlech uplatňování odpovědného přístupu při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy.⁶⁰³ Jak již vyplývá z názvu těchto dokumentů, jejich účelem nebylo pouze doporučit ekologická opatření ohledně běžného chodu veřejné správy, ale také především upozornit na důležitost sociálně a environmentálně odpovědného veřejného zadávání a navrhnout jeho provádění. Až do roku 2021 bylo totiž zohledňování environmentálních aspektů pro zadavatele veřejných zakázek pouze dobrovolné. Jak již bylo v této diplomové práci dříve uvedeno, v tomto ohledu už došlo k významné změně. Jelikož je v současné době tam, kde je to vzhledem k povaze a smyslu veřejné zakázky možné, environmentálně odpovědné zadávání povinností,⁶⁰⁴ nelze ho již považovat za součást šetrné veřejné správy ve smyslu dobrovolných nástrojů ochrany životního prostředí. Šetrná veřejná správa tedy v současné době zahrnuje skutečně jen dobrovolné ekologické postupy týkající se jejího běžného provozu. Metodika šetrné veřejné správy v této souvislosti stanovuje, že instituce veřejné správy a samosprávy by měly organizovat svůj běžný provoz s ohledem na úsporu přírodních zdrojů, efektivní využívání energie a prevenci vzniku odpadů. Oblasti, kterým je zde přitom věnována pozornost, zahrnují výpočetní a kancelářské techniky, používání grafického či hedvábného papíru, energetický provoz budov, osvětlení, nakládání s nábytkem a čistícími prostředky a úklidovými službami, stravování a také využívání služebních osobních vozidel

---

⁶⁰¹ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Šetrná veřejná správa*. Online. MŽP ČR, © 2008–2024. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/setrna_verejna_sprava. [citováno 2024-03-01].

⁶⁰² *Tamtéž*.

⁶⁰³ *Tamtéž*.

⁶⁰⁴ Ustanovení § 6 odst. 4 Zákona o zadávání veřejných zakázek.

či druhotných surovin.⁶⁰⁵ Jako konkrétní doporučení jsou zmiňovány nejrůznější aktivity, např. zvolení oboustranného tisku jako výchozího nastavení tiskáren, využívání přirozeného denního světla místo umělého osvětlení (pokud je tak zajištěno dostatečné osvětlení dle platných hygienických a technických norem), instalace svítidel s automatickým vypínáním či implementování akčních plánů ke snižování spotřeby energie ve veřejných institucích na základě průkazu energetické náročnosti budov.⁶⁰⁶ V případě dodržování opatření šetrné veřejné správy je očekáváno signifikantní snížení spotřeby vody, energie či paliv a případně také redukce emisí a minimalizace odpadů, což dle základních předpokladů může vést ke značným finančním úsporám veřejné správy. Naopak určitou nevýhodu by mohla představovat personální náročnost tohoto nástroje (projevující se např. nutností školení), neboť vyžaduje vysokou angažovanost úředníků a dalších pracovníků veřejných institucí. Významnějšího zapojení těchto pracovníků by bylo pravděpodobně dosaženo pouze v případě přetvoření šetrné veřejné správy na nástroj koncepční, kdy by jednotlivé činnosti a postupy začaly být vynutitelné.

Jelikož šetrná veřejná správa aktuálně nestanovuje žádnou ucelenou metodu k jejímu dosažení (dříve se za takovou metodu dalo považovat sociálně a environmentálně odpovědné veřejné zadávání), nabízí se rovněž otázka, zda by nebylo přesnější radit ji pouze mezi doporučené přístupy. Výčet činností, které by si veřejné instituce v rámci šetrného hospodaření měly osvojit, totiž není v relevantních dokumentech označen za taxativní. Pevně definován je pouze konečný cíl, kterým je snížení dopadů činností veřejné správy na životní prostředí, a to ideálně tak, aby mohla být příkladem i pro sféru soukromou.⁶⁰⁷ V každém případě lze šetrnou veřejnou správu nepochybně považovat za důležitou dobrovolnou environmentální aktivitu, která má předpoklady k pozitivnímu ovlivňování stavu životního prostředí.

Na závěr je třeba zhodnotit také povahu **ekologického zemědělství**, u něhož někteří odborníci v oblasti životního prostředí připouští, aby bylo, alespoň do jisté míry, mezi dobrovolné nástroje řazeno,⁶⁰⁸ avšak tento názor není zcela jednotný a stále je předmětem diskusí. Ekologické zemědělství (z anglického *Organic Farming*) přitom představuje environmentálně příznivou variantu k zemědělství konvenčnímu a lze ho tedy definovat jako moderní způsob zemědělské

---

⁶⁰⁵ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Metodika pro environmentálně odpovědný přístup při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy*. Online, PDF. In: Mzp.cz. MŽP ČR, © 2008–2024. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/setrna_verejna_sprava/\\$FILE/OFDN-Uvod-20180314.pdf.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/setrna_verejna_sprava/$FILE/OFDN-Uvod-20180314.pdf.pdf). [citováno 2024-03-01].

⁶⁰⁶ Podrobněji viz Metodické listy č. 2, 4 a 5 k Metodice pro environmentálně odpovědný přístup při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy. Citováno dle: MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Šetrná veřejná správa*. Online, op. cit. [citováno 2024-03-01].

⁶⁰⁷ *Tamtéž*.

⁶⁰⁸ DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 41.

výroby, jehož účelem je produkce zdravých a kvalitních potravin trvale udržitelným způsobem, tj. bez využití chemických látek poškozujících životní prostředí a zdraví lidí či zvířat.⁶⁰⁹ Tento způsob zemědělského hospodaření disponuje svou vlastní právní úpravou, a to jak na unijní, tak na národní úrovni. Evropskou právní úpravu tvoří Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007 (dále jen „Nařízení o ekologické produkci“). Toto nařízení upravuje provozování ekologického zemědělství převážně v obecné rovině (ať už se jedná o jeho cíle a zásady, pravidla produkce, stanovenou povinnost certifikace včetně tzv. skupinových certifikací, používání loga Evropské unie pro ekologickou produkci anebo četnost povinných kontrol).⁶¹⁰ Existuje k němu rovněž celá řada prováděcích aktů,⁶¹¹ přičemž společně plně harmonizují pravidla dopadající na hospodářské subjekty provozující ekologické zemědělství. Mimo přímo použitelné předpisy EU je pak v ČR klíčovou právní úpravou zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o ekologickém zemědělství“) obsahující pravidla pro ekologické hospodaření, certifikaci z něj vzešlých produktů, výkon kontroly a dozoru a další související záležitosti.⁶¹² Tento zákon je prováděn vyhláškou č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení Zákona o ekologickém zemědělství. Ta vyobrazuje grafický znak k označování bioproduktů a uvádí další podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství (např. ohledně chovu hmyzu).⁶¹³ Podstatné je dále zmínit, že ačkoli k provozování tohoto zemědělského hospodaření zemědělci přistupují na dobrovolné bázi, jsou motivováni ze strany státu finančně, tzn. za pomoci ekonomických nástrojů pozitivní stimulace.⁶¹⁴

Na základě zde vymezené právní úpravy lze uzavřít, že pokud by bylo na ekologické zemědělství nahlíženo jako na dobrovolný nástroj ochrany životního prostředí, bylo by třeba řadit ho do skupiny nástrojů regulačních, konkrétně do tzv. jiných dobrovolně převzatých závazků.⁶¹⁵

---

⁶⁰⁹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR [MZE]. *Ekologické zemědělství*. Online. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi>. [citováno 2024-03-09].

⁶¹⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007 („Nařízení o ekologické produkci“).

⁶¹¹ Např. prováděcí nařízení Komise (EU) 2023/121 ze dne 17. ledna 2023, kterým se mění a opravuje prováděcí nařízení (EU) 2021/1165, kterým se povolují některé produkty a látky pro použití v ekologické produkci a stanoví jejich seznamy.

⁶¹² Ustanovení § 1 zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o ekologickém zemědělství“).

⁶¹³ Ustanovení § 1 vyhlášky č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství.

⁶¹⁴ STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND [SZIF]. *Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023–2027*. Online, PDF. In: Szif.cz. Státní zemědělský intervenční fond, © 2013. Dostupné z: https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fszp23%2F1678443005756%2FSP_SZP_verze_1_3_schvaleno_EK.pdf. [citováno 2024-03-09].

⁶¹⁵ DROBNÍK, Jaroslav. In DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 41.

Ačkoli se plně ztotožňuji s názorem, že některé znaky tohoto typu zemědělství mohou odůvodňovat jeho zařazení do této skupiny, osobně bych ho za tradiční dobrovolný nástroj spíše nepovažovala. Velmi zkráceně a zjednodušeně lze shrnout, že ho subjektivně vnímám jako environmentálně uvědomělý přístup ze strany zemědělců, avšak nikoli jako zcela nadstandardní krok k ochraně životního prostředí nad rámec vykonávaných činností subjektů, kterým využití některých tradičních dobrovolných nástrojů naopak bezpochyby je (EMAS, ekoznačení atd.). V každém případě se však jedná o velmi důležitou součást agrární politiky, která má z pohledu uchování zdravého životního prostředí velký význam.

Na tomto místě lze finálně uzavřít výklad této kapitoly a pojednání o konkrétních nástrojích ochrany životního prostředí celkově. V koncové části této diplomové práce, tj. závěru, již bude poskytnuto pouze kompaktní shrnutí získaných faktů a klíčových poznatků.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo poskytnout souhrnný přehled dobrovolných nástrojů životního prostředí a provést jejich detailní charakterizaci a analýzu. Jelikož se jedná o téma, které je v dostupné literatuře zpracované spíše okrajově, byla značná pozornost věnována popisu podoby i způsobů využívání těchto nástrojů a vysvětlení všech relevantních souvislostí. Ačkoli jsem se pokusila o zahrnutí všech hlavních dobrovolných nástrojů, největší prostor byl věnován dobrovolným environmentálním dohodám, environmentálním manažerským systémům a environmentálním značením, které na základě provedeného zkoumání vykazovaly největší právní relevanci. Prioritizace těchto tří skupin nástrojů byla provedena také s ohledem na rozsah předkládané práce, protože celková šíře problematiky je natolik rozsáhlá, že nebylo možné zpracovat všechny nástroje stejnou měrou.

Během zpracování diplomové práce bylo potvrzeno, že dobrovolné nástroje vykazují v souhrnu určité jedinečné znaky, které je odlišují od ostatních kategorií nástrojů ochrany životního prostředí. Kvůli značné rozdílnosti jednotlivých dobrovolných nástrojů se navíc z hlediska teorie objevují problémy s jejich bližším zařazením a typizováním. I když jsou převážně považovány za nástroje přímého působení, jejich zvláštností je v tomto ohledu prvek dobrovolnosti. Diplomová práce dále ukázala, že proces formování dobrovolných nástrojů byl podnícen rozvojem preventivní strategie environmentální politiky jakožto odezvou na ekologické katastrofy způsobené lidskou industriální činností. To vysvětluje, proč je hlavním principem dobrovolných nástrojů právě princip prevence.

Pestrost dobrovolných nástrojů byla nastíněna v kapitolách individuálně se věnujících jejich jednotlivým zástupcům. Jelikož existují tři typy těchto nástrojů – regulační, informační a vzdělávací, bylo konstatováno, že se nejvýraznější právní souvislosti vyskytují v rámci nástrojů regulačních. Na druhé straně byla prokázána i vzájemná provázanost všech dobrovolných nástrojů, včetně důsledné ilustrace, jakými jejich kombinacemi lze dosáhnout lepších environmentálních výsledků, kdy jako příklad lze uvést přistoupení k programu EMAS a současně provádění environmentálního manažerského účetnictví.

Dalším z cílů této práce bylo vyhledat a detailně popsat právní rámec jednotlivých dobrovolných nástrojů na národní, evropské a mezinárodní úrovni. Závěr této analýzy prokázal výrazné rozdíly v míře právní regulace jednotlivých nástrojů, přičemž někdy lze na základě dosavadní praxe tuto regulaci považovat za dostatečnou, zatímco v jiných případech nikoliv. Například zcela chybějící právní úprava byla zjištěna u environmentálního manažerského účetnictví, environmentálního benchmarkingu, environmentálního reportingu, jednostranných závazků a šetrné veřejné správy. U environmentálního manažerského účetnictví je přitom tato

skutečnost snadno řešitelná a vyplývá z jeho úzké vazby na program EMAS a systémy environmentálního řízení obecně. Dále bylo konstatováno, že jsou některé regulační a informační dobrovolné nástroje zastřešeny pouze mezinárodními normami ISO – konkrétně environmentální manažerský systém dle ISO 14001, environmentální značení typu II a III, metoda LCA, dobrovolný ekodesign anebo monitoring a targeting. Vzhledem k nezávaznému charakteru ISO norem a v kontrastu k tomu významnosti některých z těchto nástrojů (především v praxi hojně zaváděného EMS dle ISO 14001) lze diskutovat, zda by bylo vhodné vytvořit pro ně právní úpravu nad rámec dosavadní standardizace, ačkoli tato diplomová práce nezjistila žádné významné problémy s jejich využitím v praxi. Za zcela specifický nástroj je pak nutné považovat hodnocení možností čistší produkce, které je upraveno mezinárodní deklarací. U ostatních existujících nástrojů již byla zjištěna regulace závaznou sekundární legislativou EU (konkrétně nařízeními a směrnici). Tyto nástroje zahrnují EMAS, environmentální značení typu I a ekologickou produkci. Velmi unikátní charakter byl vyzorován rovněž u ekodesignu, který v rozsahu, jakým je regulován evropskou legislativou, již nelze považovat za dobrovolný nástroj ochrany životního prostředí, nýbrž za nástroj administrativně-právní. Evropská regulace dobrovolných nástrojů navíc stále prochází rozvojem, a v brzké době je tak možné očekávat např. schválení závazných pravidel pro environmentální značení typu II. Naproti tomu české právní předpisy samostatně upravují dobrovolné environmentální dohody zahrnuté v Zákoně o ochrany přírody a krajiny a do jisté míry také ekologickou produkci v Zákoně o ekologickém zemědělství (pokud je za dobrovolný nástroj považováno).

Po důkladném prozkoumání právní úpravy výše uvedených nástrojů se ukázalo, že v některých případech existují různě závažné nedostatky, což vedlo k navržení odpovídajících úprav *de lege ferenda*. Významnější problémy lze sledovat zejména u dobrovolných environmentálních dohod (zejména dohod uzavíraných v režimu § 39 ZOPK) a dále u programu EMAS. Dobrovolné environmentální dohody jsou zajímavým konceptem s vysokou potenciální efektivností a širokým spektrem přínosů, avšak kvalita jejich dosavadní právní regulace této skutečnosti neodpovídá. Obzvláště dohody dle § 39 ZOPK provází mnoho nejasností v zákonné úpravě, které snižují jejich potenciál. Nečinnost zákonodárců v této záležitosti může do jisté míry souviset s vnímáním nepotřebnosti zdokonalování této právní úpravy, neboť např. dohody o ochraně památných stromů zatím nejsou využívány, a ani počet uzavřených smluv týkajících se evropsky významných lokalit není příliš výrazný. Obecně zůstávají dodnes nevyužívány i některé další typy dobrovolných dohod stanovené ZOPK. Agentura ochrany přírody a krajiny potvrdila, že samostatné využití dohod dle § 45e odst. 4 ZOPK, § 49 odst. 4 ZOPK a § 56 odst. 5 ZOPK není obvyklé, neboť je v praxi nahrazují komplexnější smluvní ujednání

uzavřená v režimu § 68 odst. 2 ZOPK, jež bývají zacílena na rozsáhlejší zlepšení přírodního prostředí. Tato skutečnost by měla být blíže prošetřena za účelem zjištění, zda je příčinou praktická nepotřebnost zmiňovaných dohod či nevyhovující podoba jejich stávající regulace. U programu EMAS je naopak problémem nedostatek atraktivity právního rámce v národním kontextu, neboť podniky, které se pro jeho zavedení rozhodly, nedosahují příliš výrazných výhod. Věnování pozornosti legislativní úpravě zejména těchto nástrojů by proto mohlo být prospěšné z hlediska jejich dalšího rozvoje a účinné implementace.

Závěrem této diplomové práce lze konstatovat, že dosavadní využití dobrovolných nástrojů ochrany životního prostředí na národní úrovni nelze na základě provedených zjištění hodnotit jako efektivní, což je částečně způsobeno nedostatečnou informovaností veřejnosti a relevantních subjektů. Důraz na adekvátní edukaci je proto nesporným předpokladem dalšího rozvoje všech dobrovolných nástrojů bez výjimky. V této souvislosti byla potvrzena hypotéza, že dobrovolné nástroje jsou častěji uplatňovány ve státech s vyšším stupněm vzdělanosti společnosti v oblasti environmentálních témat a současně s vyšší životní úrovní. To bylo demonstrováno na příkladu zavádění programu EMAS, který je v Německé spolkové republice mnohem častěji a úspěšněji implementován, přičemž tato situace patrně nesouvisí pouze s velikostí daného státu, ale spíše s výhodami, jež program EMAS nabízí v souladu tamní legislativou. Dalším zjištěním této práce tedy bylo, že v rámci české právní úpravy mnohdy není dostatečně zohledněna situace, kdy přínosy dobrovolných nástrojů v krátkodobém horizontu nepřesahují počáteční náklady nutné k jejich zavedení a provozu.

Celková užitečnost využití dobrovolných nástrojů je přitom nesporná. Ačkoli se výčet konkrétních výhod u jednotlivých nástrojů liší, v souhrnu jejich zavádění přispívá ke zvýšení úrovně environmentální odpovědnosti dotčených subjektů a má pozitivní dopady i v dalších praktických aspektech. Mezi ně patří snížení rizika vzniku havárií, získání konkurenční výhody, postupné redukování provozních nákladů a spotřeby materiálů i energie, dosažení dlouhodobých finančních úspor, zlepšení environmentální gramotnosti zaměstnanců podniků, podpora ekologického smýšlení spotřebitelů a další. Naopak nevýhod, které jsou s využitím dobrovolných nástrojů spojovány, je podstatně méně, neboť zahrnují v zásadě pouze iniciální finanční náklady a počáteční zvýšenou časovou či personální náročnost. Z tohoto důvodu by bylo do budoucna vhodné vynaložit snahu na rozšíření povědomí široké veřejnosti o dobrovolných nástrojích a důsledně informovat o jejich výhodách. Edukačních kampaní by se v tomto směru mohla ujmout CENIA, která v posledních letech již vedla například kampaň na podporu ekoznačení v širším smyslu. Informování jen o dobrovolných nástrojích by však představovalo pouze polovičaté řešení, a proto je především nutné vést obecnou diskusi o stavu životního prostředí a naléhavé

potřebě jeho intenzivní ochrany. Tento dialog by neměl probíhat pouze prostřednictvím dobře známých globálních neziskových organizací, ale měl by zahrnovat také sdělení autoritativních subjektů a dalších institucí, které jsou všeobecně vnímány jako důvěryhodné.

V rámci této diplomové práce jsem se pokusila řádně naplnit všechny předem stanovené cíle a zároveň dosáhnout přínosu, který spočívá nejen ve vytvoření detailní analýzy dobrovolných nástrojů, jež by mohla přispět k jejich hlubšímu porozumění, ale také v identifikaci specifických překážek bránících jejich dalšímu rozvoji. Poukázání na tyto problémy a vyvolávání další diskuse se přitom jeví jako činnost nezbytně nutná pro iniciování změn. Významnější změny však musí být podněcovány širším zájmem společnosti a všeobecným přesvědčením, že má další rozvoj dobrovolných nástrojů obecně smysl. Vzhledem k tomu, že je tato diplomová práce zdrojem nejrozličnějších informací, analýz a úvah o daném tématu, doufám, že může přispět k prohloubení zájmu o něj a tím podpořit zvýšení environmentálního uvědomění.

Seznam používaných zkratk

AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
BAT	Z anglického <i>Best Available Technique</i> , nejlepší dostupná technika
CBA	Z anglického <i>Cost Benefit Analysis</i> , analýza nákladů a užitků
CEFIC	Z anglického <i>European Chemical Industry Council</i> , Evropská rada svazu chemického průmyslu
CENIA	Z anglického <i>Czech ENvironmental Information Agency</i> , Česká informační agentura životního prostředí
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČR	Česká republika
EMA	Z anglického <i>Environmental Management Accounting</i> , environmentální manažerské účetnictví
EMAS	Z anglického <i>Eco-Management and Audit Scheme</i> , systém environmentálního managementu a auditu (program EMAS)
EMS	Z anglického <i>Environmental Management System</i> , systém environmentálního řízení
EnMS	Z anglického <i>Energy Management Systems</i> , systémy energetického managementu
EPD	Z anglického <i>Environmental Product Declaration</i> , environmentální prohlášení typu III, tj. environmentální prohlášení o produktu
EŠS	Ekologicky šetrná služba
EŠV	Ekologicky šetrný výrobek
EU	Evropská unie
HMČP	Hodnocení možností čistší produkce
ILCD	Z anglického <i>International Reference Life Cycle Data System</i> , mezinárodní systém referenčních dat o životním cyklu
IPPC	Z anglického <i>Integrated Pollution Prevention and Control</i> , integrovaná prevence a omezování znečištění
ISO	Z anglického <i>International Organization for Standardization</i> , Mezinárodní organizace pro normalizaci
LCA	Z anglického <i>Life-Cycle Assessment</i> , posuzování životního cyklu
LCI	Z anglického <i>Life Cycle Inventory Analysis</i> , výsledek inventarizační analýzy životního cyklu

M&T	Z anglického <i>Monitoring and targeting</i> , monitoring a targeting (nepřekládáno)
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
NPEZ	Národní program environmentálního značení
OSN	Organizace spojených národů
REPA	Z anglického <i>Resource and Environmental Profile Analysis</i> , zdroje a profilová analýza z hlediska životního prostředí
SFEU	Smlouva o fungování EU
SPA	Z anglického <i>Special Protection Areas</i> , ptačí oblasti
TCA	Z anglického <i>Total Cost Assessment</i> , analýza úhrnných nákladů
UNEP	Z anglického <i>United Nations Environment Programme</i> , Program OSN pro životní prostředí
VET	Vlastní environmentální tvrzení
ZOPK	Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Monografie a e-monografie

BAHÝL, Ján; BAHÝLOVÁ, Lenka; BĚLOHRADOVÁ, Jitka; FILIPOVÁ, Jana; GÖTTINGER, Vlastimil; HANÁK, Jakub; HOLÍK, Martin; CHÝLE, Josef; KOCOUREK, Tomáš; POLÁČKOVÁ, Marie; POSPÍŠIL, Petr; PRŮCHOVÁ, Ivana; RIGEL, Filip a VIČAR, Radim. *Správní procesy v právu životního prostředí*. 1. vydání. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, svazek 379. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5362-5.

BELL, Stuart; MCGILLIVRAY, Donald; PEDERSEN, Ole; LEES, Emma a STOKES, Elen. *Environmental law – Ninth Edition*. 9. vydání. New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 978-0-19-874832-8.

DAMOHORSKÝ, Milan. *České právo životního prostředí: Czech environmental law. Učební pomůcka pro Czech Legal System in European Context*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2006. ISBN 80-85889-70-6.

DAMOHORSKÝ, Milan; DROBNÍK, Jaroslav; SMOLEK, Martin; SOBOTKA, Michal a STEJSKAL, Vojtěch. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7.

FILDÁN, Zdeněk. Příručka EMS podle ISO 14 001. Praktický průvodce pro zavedení a udržování systému environmentálního managementu podle normy ČSN EN ISO 14 001. 3. vydání. Tachov: ENVI GROUP s.r.o., 2016. ISBN 978-80-904215-1-6.

FLØ GRIMSTAD, Siv Marina; JAMES, Neil a MØLGAARD OTTOSEN, Lisbeth. *Marine Plastics: Innovative Solutions to Tackling Waste*. 1. vydání. Cham: Springer Nature Switzerland AG, 2023. ISBN 978-3-031-31057-7.

HÁK, Tomáš. *Metabolismus společnosti: materiály, energie a ekosystémy*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum Univerzity Karlovy, 2015. ISBN 978-80-246-2799-1.

HÁK, Tomáš; KOLÁŘOVÁ, Hana a MOLDAN, Bedřich (ed.). *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek*. Sv. 5: Národní strategie udržitelného rozvoje a regionální rozvoj. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-238-8378-X.

HAUSCHILD, Michael; ROSENBAUM Ralph K. a OLSEN, Stig Irving. *Life Cycle Assessment: Theory and Practice*. 1. vydání. Cham: Springer International Publishing AG, 2018. ISBN 978-3-319-56474-6.

HENDRYCH, Dušan; ČEBIŠOVÁ, Taisia; KOPECKÝ, Martin; MIKULE, Vladimír; POMAHAČ, Richard; PRÁŠKOVÁ, Helena; STAŠA, Josef a VOPÁLKA, Vladimír. *Správní právo: Obecná část*. 9. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-624-1.

HORIZINKOVÁ, Eva a FIALA, Zdeněk. *Správní právo hmotné: Obecná část*. 4. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-694-1.

HRUBEŠ, Milan. *Evropská unie v českém veřejném diskursu: (Re)konstrukce příběhu*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum Univerzity Karlovy, 2022. ISBN 978-80-246-5057-9.

HRUBÝ, Pavel a kol. *Vlastní environmentální tvrzení aneb férová reklama v praxi*. 1. vydání. Praha: CENIA – Česká informační agentura životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-85087-86-4.

JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3599-4.

JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí pro bakaláře*. 2. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9493-2.

JANČÁŘOVÁ, Ilona; DUDOVÁ, Jana; HANÁK, Jakub; PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana; VOMÁČKA, Vojtěch a ŽIDEK, Dominik. *Právo životního prostředí: obecná část*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0.

JEMELKA, Luboš; PONDĚLÍČKOVÁ, Klára a BOHADLO, David. *Správní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-751-4.

KISLINGEROVÁ, Eva. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-882-8.

KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-10-6.

KOČÍ, Vladimír. *Environmentální dopady: posuzování životního cyklu*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, 2013. ISBN 978-80-7080-858-0.

KOTOVICOVÁ, Jana. *Čistší produkce*. 1. vydání. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2003. ISBN 80-7157-675-1.

KRÁL, Bohumil. *Manažerské účetnictví*. 4. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2018. ISBN 978-80-7261-568-1.

KREUZ, Jaroslav a VOJÁČEK, Ondřej. *Firma a životní prostředí*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1254-9.

- LEE, Kun Mo; WIMMER, Wolfgang a ZÜST, Rainer. *ECODESIGN implementation: A Systematic Guidance on Integrating Environmental Considerations into Product Development*. 1. vydání. Dordrecht: Springer Science + Business Media Netherlands, 2004. ISBN 978-90-481-6784-5.
- MEZŘICKÝ, Václav (ed.). *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-003-8.
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. *Eco-labelling in the Czech republic*. 1. vydání. Praha: PEMA, 2003. ISBN: 80-7212-223-1.
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. *Státní politika životního prostředí 2030 s výhledem do 2050*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2021. ISBN 978-80-7212-648-4.
- NENADÁL, Jaroslav; VYKYDAL, David a HALFAROVÁ, Petra. *Benchmarking: mýty a skutečnost: model efektivního učení se a zlepšování*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-224-6.
- PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana; DUDOVÁ, Jana; JANČÁŘOVÁ, Ilona a TKÁČIKOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí – I. díl*. 2. přepracované vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4926-0.
- PETŘÍK, Michal. *Evropa ve slepé uličce: Lisabonská smlouva a politická unifikace*. 1. vydání. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. ISBN 978-80-86547-07-7.
- REMTOVÁ, Květoslava. *Čistší produkce*. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2003. ISBN 80-7212-260-6.
- REMTOVÁ, Květoslava. *Ekodesign*. Ministerstvo životního prostředí, 2003. ISBN 80-7212-230-4.
- REMTOVÁ, Květoslava. *ISO normy*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2003. ISBN 80-7212-231-2.
- REMTOVÁ, Květoslava. *Strategie podniku v péči o životní prostředí – Dobrovolné nástroje*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1086-3.
- REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2009. ISBN 978-80-7212-506-7.
- SALES, Arnaud. *Corporate Social Responsibility and Corporate Change: Institutional and Organizational Perspectives*. 1. vydání. Cham: Springer Nature Switzerland AG, 2019. ISBN 978-3-030-15405-9.

SOUKOPOVÁ, Jana; BAKOŠ, Eduard; BERÁNKOVÁ, Jarmila; DOLEŽELOVÁ, Marie; KAPLANOVÁ, Barbora a KULHAVÝ, Viktor. *Ekonomika životního prostředí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5644-2.

SPEJCHALOVÁ, Dana. *Management kvality, bezpečnosti a environmentu*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2012. ISBN 978-80-86730-87-5.

STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. 1. vydání. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1.

STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. ISBN 978-80-87146-65-1.

STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-229-0.

STEJSKAL, Vojtěch a VÍCHA, Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě: s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-07-3.

ŠAUER, Petr; ANDREWS, Richard; CUDLÍNOVÁ, Eva; DVOŘÁK, Antonín; FIALA, Petr a kol. *Dobrovolné dohody v politice životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2000. ISBN 80-245-0116-3.

ŠTURMA, Pavel; DAMOHORSKÝ, Milan; ONDŘEJ, Jan; SMOLEK, Martin a ZÁSTĚROVÁ, Jana. *Mezinárodní právo životního prostředí: 1. část (obecná)*. 1. vydání. Beroun: IFEC, 2004. ISBN 80-903409-2-X.

VÍTOVÁ, Blanka. *Zákon o ochraně spotřebitele: Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-984-7.

VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip a PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-675-3.

VOORHEES, John a WOELLNER, Robert A. *International Environmental Risk Management: ISO 14000 and the Systems Approach*. Boca Raton, Florida: CRC Press, 1998. ISBN 1-56670-291-7.

VRABCOVÁ, Pavla. *Udržitelné podnikání v praxi: dobrovolné nástroje (nejen) zemědělských a lesnických podniků*. 1. vydání. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3303-1.

WOOLLEY, David; PUGH-SMITH, John; LANGHAM, Richard a UPTON, William. *Environmental law – Second Edition*. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-923280-2.

ZBICINSKI, Ireneusz; KOZLOWSKA, Barbara; STAVENUITER, John a VAN DE COEVERING, Hennie. *Product Design and Life Cycle Assessment. Book 3 in a series on Environmental Management*. Online. Uppsala: Baltic University Press, 2006. ISBN 91-975526-2-3. Dostupné z: UZWATER, <https://uzwater.ktu.lt/index.php/download-files/compendia-and-textbooks/module-a-environmental-science/153-environmental-management-systems-book-3/file>.

ŽÁK, Milan (ed.). *Účetnictví a reporting udržitelného rozvoje: na mikroekonomické a makroekonomické úrovni*. 1. vydání. Praha: Linde nakladatelství s.r.o., 2009. ISBN: 978-80-86131-82-5.

Příspěvky ve sbornících a e-sbornících

DIENSTBIER, Filip. Nástroje ochrany životního prostředí a jejich právní úprava. In: DIENSTBIER, Filip (ed.). *Nástroje ochrany životního prostředí – role práva: sborník z mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o. p. s., 2011. ISBN 978-80-87382-13-4.

FABŠÍKOVÁ, Tereza. **NORMATIVNÍ RÁMEC ENVIRONMENTÁLNÍHO ŘÍZENÍ OBCHODNÍCH KORPORACÍ**. In: *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie – sborník příspěvků k IX. ročníku mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: TROAS s. r. o., 2017. ISBN 978-80-88055-03-7.

FABŠÍKOVÁ, Tereza. **POŽADAVKY NA EKODESIGN VÝROBKŮ Z POHLEDU UNIJNÍ A NÁRODNÍ LEGISLATIVY**. In: *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie: Sborník příspěvků k X. ročníku mezinárodní vědecké konference*. 1. vydání. Praha: TROAS s. r. o., 2018. ISBN 978-80-88055-04-4.

KNOTEK, Jaroslav. Využitelnost veřejnoprávních smluv v ochraně přírody a krajiny. Online. In: *Acta Universitatis Brunensis Iuridica: No 337. Dny práva – 2008 – Days of Law*. 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4733-4. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf>.

Články a e-články v odborných periodikách

BAŤA, Robert; KOŽENÁ, Marcela; MUNZAROVÁ, Simona; OBRŠÁLOVÁ, Ilona a PŘEVŘÁTIL, Bronislav. Příspěvek k problematice environmentálního účetnictví v českých podnicích. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*. 2006, roč. XIV, č. 2/2006, s. 15–19. ISSN 1801-6898.

BRANDTNER, Michal; BOHÁČEK, Adam. Datové struktury pro účely LCA s využitím BIM: Rešerše a teoretická východiska. *Czech Journal of Civil Engineering*. 2020, roč. 6, č. 2, s. 21–27. ISSN 2336-7148.

BURRITT, Roger Leonard; HERZIG, Christian; SCHALTEGGER, Stefan a VIERE, Tobias. Diffusion of environmental management accounting for cleaner production: Evidence from some case studies. Online. *Journal of Cleaner Production*. 2019, Vol. 224, s. 479–491. Dostupné z: Elsevier, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.03.227>.

HAVELKOVÁ, Svatava. Veřejnoprávní smlouvy v zákoně o ochraně přírody a krajiny. *Ochrana přírody: Časopis státní ochrany přírody*. 2010, roč. 65, č. 4, s. 12–14. ISSN 1210-258X.

HILLIARD, Antony a JAMIESON, Greg A. Monitoring & targeting energy in practice: A field study. Online. *ECEEE Industrial Summer Study Proceedings*. 2014, No. 1, s. 591–601. E-ISSN 2001-7987. Dostupné z: <https://cel.mie.utoronto.ca/wp-content/uploads/Hilliard-Jamieson-2014-Monitoring-Targeting-Energy-in-Practice-A-Field-Study.pdf>.

JETMAROVÁ, Barbora. Application of benchmarking in environmental management. *Scientific papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics and Administration*. 2010, č. 16 (1/2010), s. 156–165. ISSN 1211-555X.

KLÁŠTERKA, Jan; RŮŽIČKA, Pavel; BABIČKA, Luboš a REMTOVÁ, Květoslava. EMAS Systém environmentálního řízení a auditu: Příručka k Programu EMAS. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*. 2007, roč. XV, č. 1/2007, s. 2–16. ISSN 1801-6898.

KNOTEK, Jaroslav. K vybraným otázkám u ptačích oblastí. *České právo životního prostředí*. 2006, roč. VI, č. 1, s. 28–36. ISSN 1213-5542.

KNOTEK, Jaroslav. Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Online. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2015, Vol. LXI, No. 2/2015, s. 37–49. E-ISSN 2336-6478. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/soubory/2020-01/Iurid_2_2015.pdf.

KOTOVICOVÁ, Jana. Progresivní přístupy v řízení ochrany životního a pracovního prostředí. Online. *Časopis pro automatizační techniku AUTOMA*. 2003, roč. 9, č. 2. Dostupné z: https://automa.cz/cz/casopis-clanky/progresivni-pristupy-v-rizeni-ochrany-zivotniho-a-pracovniho-prostredi-2003_02_28702_1402/.

KOVANICOVÁ, Dana. Environmentální systémy řízení jako jeden z nástrojů udržitelného rozvoje; postavení a role manažerského a finančního účetnictví. Online. *Český finanční a účetní časopis*. 2009, č. 4/2009, s. 6–20. Dostupné z: <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.44>.

LACINA, Karel. Zásady environmentální politiky Evropské unie. *Scientific papers of the University of Pardubice. Series D*. 2003, č. 8, s. 62–75. ISSN 1211-555X.

MINKOV, Nikolay; FINKBEINER, Matthias; LEHMANN, Annekatrin; SCHNEIDER, Laura. Type III environmental declaration programmes and harmonization of product category rules: status quo and

practical challenges. Online. *Journal of Cleaner Production*. 2015, Vol. 94, s. 235–246. Dostupné z: Elsevier, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.02.012>.

OFORI, Elvis Kwame; LI, Jinkai; RADMEHR, Riza; ZHANG, Jin a SHAYANMEHR, Samira. Environmental consequences of ISO 14001 in European economies amidst structural change and technology innovation: Insights from green governance dynamism. Online. *Journal of Cleaner Production*. 2023, Vol. 411: 137301. Dostupné z: Elsevier, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.137301>.

PEŠOUT, Pavel. Dohody o hospodaření, významný nástroj pro spolupráci s vlastníky a hospodáři v ochraně přírody. *Ochrana přírody: Časopis státní ochrany přírody*. 2021, roč. 76, č. 5, s. 19–21. ISSN 1210-258X.

REMTOVÁ, Květa. Dobrovolné environmentální aktivity. Orientační příručka pro podniky. *Odborný časopis pro životní prostředí PLANETA*. 2006, roč. XIV, č. 6/2006, s. 4–28. ISSN 1801-6898.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR [AOPK ČR]. *Ústřední seznam ochrany přírody*. Online. Dostupné z: <https://drusop.nature.cz/portal/>. [citováno 2023-10-01].

AMBROS, Martin a KLEINOVÁ, Jana. *Benchmarking a vybrané oblasti jeho použití*. Online, PDF. In: Zcu.cz. Západočeská univerzita v Plzni. Průmyslové inženýrství 2019: Mezinárodní studentská vědecká konference: 3.–4. září 2019. Dostupné z: <https://doi.org/10.24132/PI.2019.08948.001-009>. [citováno 2024-01-16].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Databáze EMAS*. Online. Dostupné z: <https://ekoznacka-emas.cz/emas/databaze-emas>. [citováno 2024-03-31].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Ekoznačení*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/ekoznaceni/>. [citováno 2023-12-06].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *ENHANCE*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/projekty/ukoncene-projekty/enhance/>. [citováno 2023-11-30].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Environmentální prohlášení o produktu*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/epd/>. [citováno 2023-12-29].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Nejlepší dostupné techniky BAT*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/odborna-podpora/ippc/bat/>. [citováno 2024-01-16].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Nelakovat věci nazeleno, nelhat. Za „ekologické“ se budou moci označovat jen ověřené produkty a služby*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/2023/04/19/nelakovat-veci-nazeleno-nelhat-za-ekologicke-se-budou-moci-oznacovat-jen-overene-produkty-a-sluzby/>. [citováno 2023-12-07].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *O ekoznačkách*. Online. Dostupné z: <https://www.ekoznacka.cz/co-je-to-ekoznaceni/>. [citováno 2023-12-06].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *O EMAS*. Online. Dostupné z: <https://emaseu.cz/index.php/o-emas>. [citováno 2023-11-26].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Poplatky*. Online. Dostupné z: <https://www.ekoznacka.cz/poplatky/>. [citováno 2023-11-30].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Pravidla Ministerstva životního prostředí o realizaci Národního programu označování ekologicky šetrných výrobků a služeb*. Online, PDF. In: Ekoznacka.cz. Dostupné z: https://www.ekoznacka.cz/wp-content/uploads/2022/10/Pravidla_Narodniho_programu_v2021_0.pdf. [citováno 2023-12-06].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Profil organizace*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/o-cenia/profil-organizace/>. [citováno 2023-07-11].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Průvodce žadatele o ekoznačku EŠV/EŠS a Ekoznačku EU*. Online, PDF. In: Ekoznacka.cz. Dostupné z: https://www.ekoznacka.cz/wp-content/uploads/2022/10/Pruvodce_2021a.pdf. [citováno 2023-12-06].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Registrace EPD*. Online. Dostupné z: <https://www.cenia.cz/spolecenska-odpovednost/epd/registrace-epd/>. [citováno 2023-12-29].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Rozdíly mezi ISO 14001 a EMAS*. Online. Dostupné z: https://ekoznacka-emas.cz/sites/default/files/public-pages-content/rozdily_ISO_EMAS_v3.pdf. [citováno 2023-11-22].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Rozdíly mezi ISO 14001 a EMAS*. Online. In: Emaseu.cz. Dostupné z: https://emaseu.cz/sites/default/files/public-pages-content/rozdily_ISO_EMAS_v3.pdf. [citováno 2023-11-30].

CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Tisková zpráva ze dne 7. 6. 2019: Projekt na podporu EMAS v České republice*. Online, PDF. In: Cenia.cz. 2019. Dostupné z: https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2019/06/Tiskova_zprava_ENHANCE_7_6_2019.pdf.

CERTIFIKAČNÍ AUTORITA TSÜ, a.s. *Postup při certifikaci systémů managementu*. Online. Dostupné z: <https://www.tsu.cz/certifikace/postup-pri-certifikaci>. [citováno 2023-11-23].

ČESKÁ ASOCIACE ODPADOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ [ČAOH]. *Ekodesign udržitelných výrobků*. Online. Dostupné z: <https://www.caoh.cz/aktuality/ekodesign-udrzitelnych-vyrobku.html>. [citováno 2024-02-17].

ČESKÝ INSTITUT PRO AKREDITACI, o.p.s. [ČIA]. *Databáze akreditovaných subjektů*. Online. Dostupné z: https://www.cai.cz/?page_id=4499. [citováno 2023-12-29].

DIVIZE OSN PRO TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ [DSD]. *Environmental management accounting procedures and principles*. Online, PDF. In: Un.org. United Nations, 2001. Dostupné z: <https://www.un.org/esa/sustdev/publications/proceduresandprinciples.pdf>. [citováno 2024-01-15].

ENGEL, Heinz Werner a TÓTH, Gergely. *EMAS jednoduše! Systémy environmentálního řízení a program EMAS v České republice podle Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 761/2001*. Klára Ouředníková a Miroslav Krčma (překladaelé). Online, PDF. Praha: CPC, 2004. Dostupné z: https://13ekp.fel.cvut.cz/lib/exe/fetch.php?media=literatura:15_emas_jednoduse.pdf. [citováno 2023-11-30].

ENVIWEB, s.r.o. *Odpovědné podnikání v chemii*. Online. Enviweb, ©1999-2023. Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/eslovník/172>. [citováno 2023-11-21].

ENVIWEB, s.r.o. *Vzniká CENIA, Česká informační agentura životního prostředí*. Online. Enviweb, ©1999-2023. Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/53145>. [citováno 2023-11-30].

EPD INTERNATIONAL SYSTEM. *General Programme Instructions for the International EPD® System*. Online, PDF. In: Datocms-assets.com. International EPD® System, Version 4.0, 2021-03-29. Dostupné z: <https://www.datocms-assets.com/37502/1617181375-general-programme-instructions-v-4.pdf>. [citováno 2023-11-29].

EVROPSKÁ AGENTURA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ; BOLLI, Agathe a EMTAIRAH, Tareq. *Environmental benchmarking for local authorities: From concept to practice*. Online, PDF. In: Op.europa.eu. Office for Official Publications of the European Communities. Environmental issues report of EEA, © 2001, No. 20, s. 1–64. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6f2138a5-bc8b-44ef-8feb-e0c9be59bec4>. [citováno 2024-01-16].

EVROPSKÁ KOMISE. *EMAS key figures as per November 2022*. Online, PDF. In: Europa.eu. Dostupné z: https://green-business.ec.europa.eu/system/files/2023-04/EMAS_InfographicNov222_final.pdf. [citováno 2023-11-30].

EVROPSKÁ KOMISE. *How does EMAS work?* Online. Dostupné z: https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme/about-emas/how-does-emas-work_en. [citováno 2023-11-27].

EVROPSKÁ KOMISE. *Kontrola internetových stránek kvůli problému klamavé ekologické reklamy neboli tzv. „lakování nazeleno“: polovina environmentálních tvrzení nepodložena důkazy.* Online. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_21_269. [citováno 2023-12-07].

EVROPSKÁ KOMISE. *Proposal for a Directive on Green Claims.* Online. Dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-directive-green-claims_en. [citováno 2023-12-07].

EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Komise – Pracovní plán na období 2022–2024 týkající se ekodesignu a označování energetickými štítky (2022/C 182/01).* Online. Evropská komise, 4. 5. 2022. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2022.182.01.0001.01.CES&toc=OJ%3AC%3A2022%3A182%3AFULL. [citováno 2024-02-15].

EVROPSKÁ KOMISE. *Who is EMAS for?* Online. Dostupné z: https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/about-emas/who-emas_en. [citováno 2023-11-30].

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Politika životního prostředí: obecné zásady a základní rámec.* Online. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/71/politika-zivotniho-prostredi-obecne-zasady-a-zakladni-ramec>. [citováno 2023-07-10].

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Ekodesign – Pravidla, která mají zajistit, že se na trhu EU budou objevovat pouze udržitelné výrobky.* Online. 27. 7. 2023. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20230629STO01708/ekodesign-pravidla-ktera-zajisti-ze-se-na-trhu-eu-objevi-udrzitelne-vyrobky>. [citováno 2024-02-15].

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Procedure 2022/0095/COD.* Online. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0095\(OLP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0095(OLP)). [citováno 2024-03-30].

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Prodecure 2023/0085/COD.* Online. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0085\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0085(COD)&l=en). [citováno 2024-03-30].

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Udržitelná spotřeba a výroba.* Online. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/77/udrzitelna-spotreba-a-vyroba>. [citováno 2024-02-04].

FERNÁNDEZ, Carmen. *Basic Concepts on Ecodesign – Introduction to Ecodesign (2018)*. Online, PDF. In: Ecosign-project.eu. ECOSIGN Consortium. Dostupné z: http://www.ecosign-project.eu/wp-content/uploads/2018/09/BASIC_UNIT01_EN_Lecture.pdf. [citováno 2024-02-15].

GLOBALNÍ SÍŤ EKOZNAČEK [GEN]. *What is GEN?* Online. Global Ecolabelling Network, © 2023. Dostupné z: <https://globalecolabelling.net/about/>. [citováno 2023-07-10].

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION [ISO]. *ISO 14001 Key Benefits*. Online, PDF. In: Iso.org. Dostupné z: <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100372.pdf>. [citováno 2023-11-25].

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION [ISO]. *The ISO Survey*. Online. Dostupné z: <https://www.iso.org/committee/54998.html?t=KomURwikWDLiuB1P1c7SjLMLEAgXOA7emZHKGWyn8f3KQUTU3m287NxnPA3DIuxm&view=documents#section-isodocuments-top>. [citováno 2024-03-31].

JANOŠEK, Vladimír. *Vlastníková služebnost, aneb když někomu slouží vlastní věc*. Online. In: Epravo.cz. 9. 8. 2012. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vlastnikova-sluzebnost-aneb-kdyz-nekomuslouzi-vlastni-vec-84658.html>. [citováno 2023-10-06].

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR [MPO]. *Český institut pro akreditaci, o.p.s.* Online. MPO ČR, © 2005–2024. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/standardizace/spolupracujici-organizace/cesky-institut-pro-akreditaci--o-p-s----71104/>. [citováno 2023-11-30].

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR [MPO]. *Ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie*. Online. MPO ČR, © 2005–2024. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-ucinnost/ekodesign-a-energeticke-stitkovani-vyrobku/ekodesign-vyrobku-spojenych-se-spotrebou-energie--222025/>. [citováno 2024-02-17].

MINISTERSTVO VNITRA ČR [MV ČR]. *Závěr poradního sboru ministra vnitra ke správnímu řádu č. 6/2005 ze zasedání dne 24. 6. 2005*. Online. In: Mvcr.cz. MV ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/6-2005-smlouvy-podle-39-zakona-c-114-1992-sb-a-jejich-vztah-ke-spravnimu-radu.aspx>. [citováno 2023-09-13].

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR [MZE]. *Ekologické zemědělství*. Online. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi>. [citováno 2024-03-09].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *AKTUALIZOVANÝ PROGRAM EMAS: Základní dokumenty*. Online, PDF. In: Ekoznacka.cz. MŽP ČR, 2012. Dostupný z:

https://ekoznacka.cz/sites/default/files/public-pages-content/MZP_aktualizovany-program-EMAS.pdf. [citováno 2023-11-30].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Dobrovolné dohody*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dobrovolne_dohody. [citováno 2023-09-13].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Dobrovolné nástroje*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dobrovolne_nastroje. [citováno 2023-07-06].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Ekoznačení*. Online, PDF. In: Mzp.cz. MŽP ČR, © 2008-2023. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/\\$file/E%C5%A0V.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/$file/E%C5%A0V.pdf). [citováno 2023-12-06].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Environmentální nástroje*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_nastroje. [citováno 2023-07-10].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Environmentální značení*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_znacení. [citováno 2023-12-06].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Historický vývoj Státní politiky životního prostředí ČR*. Online. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky. [citováno 2023-07-10].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Metodický pokyn pro zavedení environmentálního manažerského účetnictví*. Online, PDF. In: Enviweb.cz. Praha, MŽP ČR, 2003. Dostupné z: https://data.enviweb.cz/download/ea/metodika_metodicky_pokyn_cz.pdf. [citováno 2024-01-15].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Metodika pro environmentálně odpovědný přístup při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy*. Online, PDF. In: Mzp.cz. MŽP ČR, © 2008–2024. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/setrna_verejna_sprava/\\$FILE/OFDN-Uvod-20180314.pdf.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/setrna_verejna_sprava/$FILE/OFDN-Uvod-20180314.pdf.pdf). [citováno 2024-03-01].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Národní program environmentálního značení (NPEZ) – aktualizace 2017*. Online, PDF. In: Mzp.cz. MŽP ČR, © 2008–2023. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/3CABE013A0D54603C1257378004B5666/\\$file/vestnik_08-2007_web.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/3CABE013A0D54603C1257378004B5666/$file/vestnik_08-2007_web.pdf). [citováno 2023-12-06].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ [MŽP]. *Opatření č. 1/21 Ministerstva životního prostředí o vydání úplného znění zřizovací listiny státní organizace s názvem Česká informační agentura životního prostředí, ve znění rozhodnutí č. 7/92, 13/92, 7/93, 5/97, 6/98, opatřeními č. 3/02, 11/03, 1/05, 2/05, 5/05, 3/06, 3/07, 5/07, 5/12, 6/12, 1/16, 11/16, 5/17 a 15/17.* Online, PDF. In: Cenia.cz. MŽP ČR, 12. října 2023, č. j.: MZP/2023/140/580. Dostupné z: https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2024/02/Zrizovaci_listina_2024.pdf. [citováno 2023-11-30].

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [MŽP]. *Šetrná veřejná správa.* Online. MŽP ČR, © 2008–2024. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/setrna_verejna_sprava. [citováno 2024-03-01].

OFFICE OF THE GERMAN EMAS ADVISORY BOARD [UGA]. *EMAS Privilegierungen.* Online. Dostupné z: <https://www.emas.de/privilegierung>. [citováno 2023-11-30].

OFFICE OF THE GERMAN EMAS ADVISORY BOARD [UGA]. *From ISO 14001 to EMAS: mind the gap.* Online, PDF. In: Emas.de. Dostupné z: https://www.emas.de/fileadmin/user_upload/4-pub/UGA_Infosheet_From-ISO-14001-to-EMAS.pdf. [citováno 2023-11-23].

ORGANIZACE OSN PRO PRŮMYSLOVÝ ROZVOJ [UNIDO]. *What are NCPCs?* Online. Dostupné z: <https://www.unido.org/our-focus/cross-cutting-services/partnerships-prosperity/networks-centres-forums-and-platforms/national-cleaner-production-centres-ncpcs-networks>. [citováno 2024-02-20].

OSN [ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ]. *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2398 (XXIII).* Online. OSN, 3. 12. 1968. Dostupné z: https://digitallibrary.un.org/record/202554/files/A_RES_2398%28XXIII%29-EN.pdf?ln=en. [citováno 2023-07-10].

PROGRAM OSN PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ [UNEP] A DÁNSKÁ AGENTURA PRO OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Cleaner Production Assessment in Dairy Processing.* Online, PDF. In: Unep.org. UNEP a Dánská agentura pro ochranu ŽP. 2020. Dostupné z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiKhZ-B3d2CAxXfiv0HHTByDkgQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwedocs.unep.org%2Frest%2Fbitstreams%2F17331%2Fretrieve&usg=AOvVawliOhK7utdw2sUGrlylMnr3&opi=89978449>, str. 71. [citováno 2024-02-20].

STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR [SFŽP ČR]. *Národní program Životní prostředí.* Online, PDF. In: Narodniprogramzp.cz. SFŽP ČR, dokument účinný od 22. 9. 2023. Dostupné z: https://www.narodniprogramzp.cz/files/documents/storage/2023/09/25/1695627119_PD_NPZP-20230922.pdf. [citováno 2023-11-30].

STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND [SZIF]. *Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023–2027.* Online, PDF. In: Szif.cz. Státní zemědělský intervenční fond, ©

2013. Dostupné z: https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fszip23%2F1678443005756%2FSP_SZP_verze_1_3_schvaleno_EK.pdf. [citováno 2024-03-09].

TECHNICKÝ A ZKUŠEBNÍ ÚSTAV STAVEBNÍ PRAHA, s.p. [TZÚS]. *Environmentální prohlášení o produktu*. Online. Dostupné z: <https://www.tzus.cz/sluzby/certifikace-budov/prohlaseni-epd-lca-analyza/environmentalni-prohlaseni-o-produktu>. [citováno 2023-12-29].

TERRACHOICE [UL SOLUTIONS]. *Seven Sins of Greenwashing (2009)*. Online, PDF. In: Web.archive.org. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140925084158/http://sinsofgreenwashing.org/index3c24.pdf>. [citováno 2023-12-07].

TERRACHOICE [UL SOLUTIONS]. *The Sins of Greenwashing (Home and Family Edition, 2010)*. Online, PDF. In: Web.archive.org. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20131205044913/http://sinsofgreenwashing.org/index35c6.pdf>. [citováno 2023-12-07].

VLÁDA ČR. *Metodické pokyny pro zajišťování prací při plnění legislativních závazků vyplývajících z členství České republiky v Evropské unii schválené usnesením vlády ze dne 12. října 2005 č. 1304 a změněné usnesením vlády ze dne 26. října 2009 č. 1344, usnesením vlády ze dne 3. ledna 2018 č. 19, usnesením vlády ze dne 27. února 2018 č. 138 a usnesením vlády ze dne 22. února 2021 č. 178*. Online, PDF. In: [Vláda.gov.cz](https://vlada.gov.cz). Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/lrv/dokumenty/Metodicke_pokyny_UZ.pdf. [citováno 2023-11-30].

3. Seznam použitých právních předpisů

Právní předpisy EU

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 ze dne 25. listopadu 2009 o dobrovolné účasti organizací v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 761/2001, rozhodnutí Komise 2001/681/ES a 2006/193/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 66/2010 ze dne 25. 11. 2009 o ekoznačce EU.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007.

Nařízení Komise (EU) 2017/1505 ze dne 28. srpna 2017, kterým se mění přílohy I, II a III nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 o dobrovolné účasti organizací v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit (EMAS).

Nařízení Komise (EU) 2018/2026 ze dne 19. prosince 2018, kterým se mění příloha IV nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 o dobrovolné účasti organizací v systému Společenství pro environmentální řízení podniků a audit (EMAS).

Nařízení Komise (EU) 2023/121 ze dne 17. ledna 2023, kterým se mění a opravuje prováděcí nařízení (EU) 2021/1165, kterým se povolují některé produkty a látky pro použití v ekologické produkci a stanoví jejich seznamy.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně souvisejících předpisů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/125/ES ze dne 21. října 2009 o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/147/ES, ze dne 30. listopadu 2009, o ochraně volně žijících ptáků.

Právní předpisy ČR

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (tj. kompetenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů.

Právní předpisy Spolkové republiky Německo

Energiesteuergesetz (EnergieStG) vom 15. Juli 2006 (BGBl. I S. 1534).

Gesetz über Energiedienstleistungen und andere Energieeffizienzmaßnahmen (EDL-G) vom 4. November 2010 (BGBl. I S. 1483).

Gesetz zum Schutz vor schädlichen Umwelteinwirkungen durch Luftverunreinigungen, Geräusche, Erschütterungen und ähnliche Vorgänge (Bundes-Immissionsschutzgesetz – BImSchG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 17. Mai 2013 (BGBl. I S. 1274; 2021 I S. 123).

Gesetz zur Ordnung des Wasserhaushalts (Wasserhaushaltsgesetz – WHG) vom 31. Juli 2009 (BGBl. I S. 2585).

Stromsteuergesetz (StromStG) vom 24. März 1999 (BGBl. I S. 378).

Verordnung über die Verwertung von Bioabfällen auf Böden (Bioabfallverordnung – BioAbfV) in der Fassung der Bekanntmachung vom 4. April 2013 (BGBl. I S. 658).

Nařízení a usnesení vlády ČR

Nařízení vlády č. 51/2005 Sb. ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti.

Nařízení vlády č. 295/2011 Sb. ze dne 14. září 2011, o způsobu hodnocení rizik ekologické újmy a bližších podmínkách finančního zajištění.

Usnesení vlády České republiky č. 466/1998 ze dne 1. července 1998 o schválení Národního programu zavedení systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Program EMAS).

Usnesení vlády České republiky č. 651/2002 ze dne 19. června 2002 k aktualizaci Národního programu zavedení systému řízení podniku a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Aktualizovaný program EMAS).

Vyhlášky ministerstev ČR

Vyhláška MPO č. 319/2019 Sb., o energetickém štítkování a ekodesignu výrobků spojených se spotřebou energie.

Vyhláška MZe č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství.

Vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Vyhláška MŽP č. 45/2018 Sb., o plánech péče, zásadách péče a podkladech k vyhlašování, evidenci a označování chráněných území.

4. Seznam použité judikatury

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. dubna 1998 sp. zn. I. ÚS 482/97 ve věci návrhu KSČM a M.G. na zrušení usnesení vlády č. 699 ze dne 5. 11. 1997.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 4. 2016, č. j. 5 As 52/2016-39.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. února 1973 – Komise Evropských společenství proti Italské republice – Věc 39-72.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. března 1985 – Komise Evropských společenství proti Italské republice – Věc 272/83.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 2010 – Komise Evropských společenství proti Španělskému království – Spojené věci C-379/08 a C-380/08.

5. Seznam ostatních zdrojů

ISO normy

ISO 14001: 2015 Environmental management systems — Requirements with guidance for use. Česká verze: ČSN EN ISO 14001:2015 Systémy environmentálního managementu — Požadavky s návodem pro použití.

ISO 14006:2020 Environmental management systems — Guidelines for incorporating ecodesign. Česká verze: ČSN EN ISO 14006:2020 Systémy environmentálního managementu — Směrnice pro začleňování ekodesignu.

ISO 14025:2006 Environmental labels and declarations — Type III environmental declarations — Principles and procedures. Česká verze: ČSN ISO 14025:2006 Environmentální značky a prohlášení — Environmentální prohlášení typu III — Zásady a postupy.

ISO 14021:2016 Environmental labels and declarations — Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling). Česká verze: ČSN EN ISO 14021:2016 Environmentální značky a prohlášení — Vlastní environmentální tvrzení (environmentální značení typu II).

ISO 14020:2022 Environmental statements and programmes for products — Principles and general requirements. Česká verze: ČSN EN ISO 14020:2022 Environmentální značky a prohlášení — Obecné zásady.

ISO 14024:2018 Environmental labels and declarations — Type I environmental labelling — Principles and procedures. Česká verze: ČSN EN ISO 14024:2018 Environmentální značky a prohlášení — Environmentální značení typu I — Zásady a postupy.

ISO 14040:2006 Environmental management — Life cycle assessment — Principles and framework. Česká verze: ČSN EN ISO 14040:2006 Environmentální management — Posuzování životního cyklu — Zásady a osnova.

ISO 14044:2006 Environmental management — Life cycle assessment — Requirements and guidelines. Česká verze: ČSN EN ISO 14044:2006 Environmentální management — Posuzování životního cyklu — Požadavky a směrnice.

ISO/IEC 17000:2020 Conformity assessment — Vocabulary and general principles. Česká verze: ČSN EN ISO/IEC 17000:2020 Posuzování shody — Slovník a základní principy.

ISO 50001:2018 Energy management systems — Requirements with guidance for use. Česká verze: ČSN EN ISO 50001:2018 Systémy managementu hospodaření s energií — Požadavky s návodem k použití.

Vlastní zdroje

Konzultace s Ing. Antonínem Kroupou, vedoucím Oddělení integrovaných agend na Ředitelství České inspekce životního prostředí.

Odpověď AOPK ČR na žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998. Sb., o právu na informace o životním prostředí, ze dne 19. 3. 2024, č. j. 05947/SOPK/24. Online. Dostupné z: https://nature.cz/documents/20121/5847554/Odpoved_zadost_o_informace_dohody_05947-SOPK-24-19.3.2024.pdf/6e7b0930-70a6-f3df-4c4b-421217d79694?t=1710858112507. [citováno 2024-03-22].

Ostatní

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign udržitelných výrobků a o zrušení směrnice 2009/125/ES.

Příkaz ministra životního prostředí č. 10/2008 o zřízení Rady pro dobrovolné nástroje.

Příkaz ministra životního prostředí č. 20/2013 o provedení organizačních změn a vydání dodatku organizačního řádu MŽP.

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002/ES ze dne 22. července 2002 o šestém akčním programu Společenství pro životní prostředí. Úřední věstník Evropské unie 242/1, 10. 9. 2002.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Seznam smluvně chráněných území dle § 39 ZOPK

Příloha č. 2 – Logo EMAS a statistika počtu organizací s EMAS ve státech EU

Příloha č. 3 – Loga ekoznaček (národních/EU)

Příloha č. 1

Seznam smluvně chráněných území dle § 39 ZOPK

Tabulka – Seznam smluvně chráněných území dle § 39 ZOPK

1.	Albeřické rybníky	28.	Malíkovická stráž
2.	Bílichovské údolí	29.	Malý Hlavákov
3.	Boletice	30.	Manětín (kostel)
4.	Bučina u Kyselky	31.	Maš'ovský les
5.	Černý vrch	32.	Na pramenech
6.	Červené dolíky	33.	Nedíl
7.	Dětanský chlum	34.	Octárna
8.	Dolany (kostel)	35.	Ohrazenický potok
9.	Felbabka	36.	Ořkovské louky
10.	Ficků rybník	37.	Ostrov u Jedomělic
11.	Hradiště	38.	Padrt'ský potok
12.	Hrachoviště	39.	Pastviny u Bražce
13.	Chejlava	40.	Pěnovce u rybníka Lutovnik
14.	Janovické rybníky	41.	Plzeň - Zábělá
15.	Jedliny	42.	Polná
16.	Jeřišno - Heřmaň	43.	Prachatice (kostel)
17.	Jezeří	44.	Předslav (kostel)
18.	Jílové u Děčína (škola)	45.	Radnice (kostel)
19.	Jungmannova škola v Berouně	46.	Sutě za Kamencem
20.	Kratochvíle (zámek)	47.	Svatá Dobrotivá
21.	Ledný potok	48.	Šibeniční vrch
22.	Les u Libeže	49.	Valeč - nad parkem
23.	Libavá	50.	Velké Losiny (lázeňský dům Eliška)
24.	Lopata	51.	Vlašimská Blanice
25.	Loučeňské rybníčky	52.	Všeruby (kostel)
26.	Lučinský vrch	53.	Žihobce (zámek)
27.	Malá Straka		

Zpracování: vlastní tabulka

Zdroj dat: AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR [AOPK ČR]. *Digitální registr Ústředního seznamu ochrany přírody*. Online. In: Drusop.nature.cz. Dostupný z: https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/chrob_find/index.php?h_schru=1&CIS=&NAZEV=&h_organ_oochp=&KRAJ=&OKRES=&ORP_ICOB=&OBEC=&KU=&__=+Vyhledat+&frame=1&EDIT_ID=. [citováno 2024-03-01].

Příloha č. 2

Logo EMAS a statistika počtu organizací s EMAS ve státech EU

Obrázek – Logo EMAS

Zdroj: CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *O EMAS*. Online, obrázek. In: Ekoznacka.cz. Dostupné z: <https://ekoznacka-emas.cz/o-emas>. [citováno 2024-03-01].

Tabulka – Statistika počtu organizací s EMAS ve státech EU

Belgie	53	Maďarsko	27
Bělorusko	0	Malta	1
Bulharsko	16	Německo	1101
ČR	22	Nizozemsko	1
Dánsko	5	Norsko	2
Estonsko	20	Polsko	67
Finsko	6	Portugalsko	43
Francie	9	Rakousko	271
Chorvatsko	3	Rumunsko	8
Irsko	2	Řecko	40
Itálie	1127	Slovensko	104
Kypr	82	Slovinsko	10
Litvská republika	3	Španělsko	1009
Lotyšsko	2	Švédsko	11
Lucembursko	8		

Zpracování: vlastní tabulka

Zdroj dat: EVROPSKÁ KOMISE. *EMAS – Facts and Figures*. Online. In: Green-business.ec.europa.eu. Dostupné z: https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/about-emas/statistics-and-graphs-0_en. [citováno 2024-03-01].

Příloha č. 3

Loga ekoznaček (národních/EU)

Obrázek – Národní ekoznačky

Zdroj: CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Ekoznačka EŠV a EŠS*. Online, obrázky. In: Ekoznacka.cz. Dostupné z: <https://www.ekoznacka.cz/ekoznacka-esv-a-ess/>. [citováno 2024-03-01].

Obrázek – Ekoznačka EU

Zdroj: CENIA [ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ]. *Ekoznačka EU*. Online, obrázek. In: Ekoznacka.cz. Dostupné z: <https://www.ekoznacka.cz/ekoznacky-eu/>. [citováno 2024-03-01].

Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí

Abstrakt

Tématem této diplomové práce jsou dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí. Hlavním cílem je vytvořit ucelený a komplexní přehled nejvýznamnějších dobrovolných nástrojů, charakterizovat je, demonstrovat způsoby jejich využití v praxi a také analyzovat jejich právní regulaci na národní, evropské anebo mezinárodní úrovni. Pro adekvátní představení tématu je úvodní část této práce věnována obecně nástrojům ochrany životního prostředí. Druhá část se detailněji zabývá již jen skupinou dobrovolných nástrojů, přičemž popisuje také historický kontext jejich vzniku v rámci environmentální politiky. Další části této práce se zaměřují na konkrétní dobrovolné nástroje, jež byly vybrány jako objekt bližšího zkoumání. Tyto nástroje jsou seřazeny podle jejich vyhodnocené právní a praktické relevance. V třetí části je proto nejprve věnována pozornost dobrovolným environmentálním dohodám (známým též jako dohody o ochranných podmínkách), které představují relativně známý právní institut v národním kontextu a jsou v různé míře upraveny zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Čtvrtá část následně analyzuje dva formalizované systémy environmentálního managementu, konkrétně EMS zaváděný dle mezinárodní normy ISO 14001 a program environmentálního řízení a auditu (EMAS), oba známé svými výraznými praktickými dopady. Pátá část popisuje všechny tři rozlišované typy environmentálního značení se zvláštním důrazem na ekoznačení, která vykazují největší právní relevanci. Šestá část, kompilačně nazvaná "Ostatní dobrovolné nástroje", zahrnuje zbývající soubor nejznámějších dobrovolných nástrojů. Jedná se o nejrůznější nástroje doplňující environmentální management, dále metodu posuzování životního cyklu, ekodesign, hodnocení možností čistší produkce, jednostranné závazky a také o některé méně konvenční dobrovolné nástroje – šetrnou veřejnou správu a ekologické zemědělství. Tyto ostatní nástroje již nejsou zkoumány stejně podrobně jako nástroje obsažené v předchozích částech, neboť u nich nebyly shledány příliš významné právní souvislosti. Celkově lze tuto diplomovou práci považovat za pečlivou analýzu dobrovolných nástrojů, doplněnou o celkové zamyšlení nad danou problematikou a jejími klíčovými právními aspekty, kterým v odborné literatuře často chybí odpovídající pozornost pro další rozvoj.

Klíčová slova:

dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí, dobrovolné dohody, EMAS, environmentální značení

Voluntary instruments for environmental protection

Abstract

This diploma thesis focuses on voluntary instruments for environmental protection. The main aim is to provide a comprehensive overview of the most significant voluntary instruments, characterize them, demonstrate their practical applications, and analyse their legal regulation at the national, European, or international level. To adequately introduce the topic, the first part of this thesis is dedicated to environmental protection instruments in general. The second part delves into a group of voluntary instruments, providing a detailed description and historical context of their emergence within environmental policy. Subsequent sections of this thesis focus on selected voluntary instruments, categorized according to their assessed legal and practical relevance, for closer examination. The third part initially addresses voluntary environmental agreements (also known as agreements on protective conditions), which represent a relatively well-known legal concept in the national context and are regulated to varying extents by Law No. 114/1992 Coll., on Nature and Landscape Protection, as amended. The fourth part subsequently analyses two formalized environmental management systems, specifically EMS implemented according to the international standard ISO 14001 and the Eco-Management and Audit Scheme (EMAS), both renowned for their significant practical impacts. The fifth part describes all three distinguished types of environmental labelling, with a special emphasis on ecolabelling, which demonstrates the greatest legal relevance. The sixth part of this thesis, collectively titled "Other Voluntary Instruments", encompasses the remaining set of well-known voluntary instruments. These include various tools complementing environmental management, as well as the life cycle assessment method, ecodesign, cleaner production assessment, unilateral commitments, and some less conventional voluntary approaches like responsible public administration and organic farming. These other instruments are not examined in the same detail as those contained in the previous sections due to a lack of identified significant legal implications. Overall, this diploma thesis can be considered a thorough analysis of voluntary instruments, supplemented by a comprehensive reflection on the relevant issues and legal aspects, which often lack sufficient attention for further development in the academic literature.

Keywords:

voluntary instruments for environmental protection, voluntary agreements, EMAS, environmental labelling